

Nicolaus Erdinger Belle
Lærebog

i den

Evangelisk-christelige Religion,

indrettet

til Brug i de danske Skoler.

Darbeholder og tryft som Manuskript til omfattende Prædicatione.

REGNUM

SUBLITATORIUM

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandlung (F. Hegel).

Christes Bogtrykkeri

1854.

F o r o r d.

Over 60 Aar ere hentundne, siden min Vedstøtsbøger, Bisshop Balle, udgav sin „Bærebog i den evangelist-christelige Religion“. Paa denne Bog er oftere i de sidste Decennier gjort Udsættelser, dens formændelige Mangler og Ufuldkommensheder ere — tilbreds meget stort — blcone frenshævede, og Enster have været yttrede, at den ganske maatte blive afløst af en ny og bedre Bærebog. Miniblerib fandt Bogen dog ogsaa bestandig Forsovere, og senest synes de, der have yttret sig om den, at være enige om, at den, naar det blot blev foretaget nogen Foranbringning og Bearbejdelse ved den, fremdeles vilde være meget brugbar. Efter forgjørves at have ventet paa, at de, der havde gjort Udsættelser, ogsaa muligen funde føle Kald til at forsøge den altræaede Bearbejdelse, har jeg af Interesse for Bogen, hvilken jeg har fundet bestandig brugbarere, jo længere jeg har underøfjet efter hen, og isærdeleshed af Plejelæselsesse for dens Forfatter, besluttet mig til at gjøre et Forsteg, og har troet, at Forpligtelse til at gjøre dette Forsteg til en vis Grad funde paahvile mig efter mit Forhold til Forfatteren og som eneste Theolog i hans Familie, da dog Ingen ellers synes at have kyst til at gjøre det, saa Mange der end synes at ønske, at det maatte blive gjort.

Den Bearbejdelse, jeg har forsøgt, tillader jeg mig nu her at fremstætte som Manuscript, med det Enste,

at competente Dommere vilde høre sig om den*), og med den Ekstilling, at jeg er villig til at foretage en yderligere Bearbejdelse efter de Bink, der måtte blive mig givne, og som jeg seer mig stand til at følge. Jeg søger ikke min egen Værdi, og jeg ejer ikke dette Forseg i en forsengelig Overvurdering af mine egne Kræfter; det er mig kun om at gøre Bogen saa fuldkommen, som det efter Omstændighederne er muligt, og at bidrage til, at Klagerne over dens Mangler og Ufuldkommensheder kunde forslukke. Jeg har arbejdet i det Haab, at det muligen måtte foreviges mit at afhjælpe nogle af de væsentligste Mangler, og at Lærebogen i den foranbrede Stilkelse og med den yderligere Bearbejdelse, jeg har taalt mig, den kunne fås, funde endnu en Lid blive brugt til Velsgnelse, saaledes Eben gører saaledes som nu, indtil en ny Lid oprinder, og noget Nyt frembringes, som da letttere kan vinde almindelig Indgang. Hvis der lykkes den her foretagne Bearbejdelse at vinde noget Bisald og samle Stemmer for sig, kan jeg ikke betvile, at de Vanskeligheder ville være at overvinde, som endnu måtte frembyde sig for at erholbe Læselsesse til, at de, der ønske det, kunne henvende ved Undersøgningen den nye Bearbejdelse istedet for Lærebogen selv.

Før Bogens Venner Skyld har jeg holdt mig saa nært til den oprindelige Udgave — også i Henseende til Tonen — og optaget saameget af den, som jeg troede at kunne; for bens Modstanderes Skyld har jeg afhjulpet de Mangler, jeg havde Dic for, og som væsentligst bestod i en altfor stor Ordfligdom, hyppige

* Dem, der måtte stede sig foranledigede til at lade bemærkningerne om min Bearbejdelse intrykke i Bladet og Tidsskrifter, tillader jeg mig at anmode om at underrette mig derom, for at deres Bemærkninger ikke skulle forblive mig ubekendte og ubenyttede ved en eventuel Bearbejdelse.

Hjemtagelser, og at undervisne det, som hørte sammenhænges spredt paa flere Steder. Hjælp og her er foretaget en mere gennemgribende Bearbejdelse, s. Ex. de Idie Kapitel, og Det og Andet er jojet til, s. Ex. positive Pligter under „Omsorg for Legemet“. Bogenes Venner ville måske finde Forandringerne og Omarbejdslerne for mange og større, end fornødnet gjordes bens Modstandere ville måske komme til et modsat Resultat, at der endnu ikke er gjort nok; men at komme til Enighed om forstået og formeget i denne Henseende turde vel anses for at være uopnødligt. Bogen har en vis Fuldstændighed og Udforlighed, — om man vil en vis Vidlæftighed og Brede; begge Dele ere estetisk Anstuelse et Fortin ved Bogen; det Koncise og Stringente vilde upaatviveligt her være paa urette Sieb naar der tages Hensyn til, hvem Bogen nærmest er beregnet paa; Mange af disse saae ingen anden Interessering i denne Retning, end den, der vedbøles den efter denne Rederlaad; dog er ved den ældre Udgave Skatistikken forudsat at bruges jævnsteds med Lærebogen og saaledes ogsaa ved nærværende Bearbejdelse.

Det vil forhaabenliggen anses for et Fortin ved Bearbejdelsen, at Lærebogen er blevet af noget mindre Omfang; og Omfanget er ikke lidet under det, der ved første Vislast synes at være. Det bibelst Apparat er nemlig betydelig forøget, men det har ikke været min Menig, at alle Vornene, ikke engang Pluraliteten af dem, skulle lære alle de anførte Skrifstoffer. De Skrifstoffer, jeg har taalt mig, alle Vorn skulle lære, er belegnede med *, og da disse ere de farreste, bliver det der skal læres, saa meget mindre. Af de øvrige Skrifstoffer, der ere anførte, kan enhver lære tilliden og hvert entest Barn, eller Vornene afslingsbøls, efter deres forskellige Fremgang og Gåbet, hvor mange de skulle lære. Men fjærdt alle de anførte Skrifstoffer iff.

stulle læses af alle Børnene, og nævnlig ikke af de mindre begavede, stulle de dog læses af dem alle og fortaltes for dem alle. I al Fald kan det dog aldrig stade, at de ere ansorte; noget Besjendtskab vindes dog med dem derred, at de ere ansorte, også i Familierne, naar de læses op af Børnene; for mangen Værer kunne de indeholde gavnlige Bink, eller Stof til frugtbarere Kærlighedsion, og Værere, der maatte føle sig ufrisbedstillede ved Texten, kunne maaske finde tilstrækkelig Besledning for sig, ved Undervisningen, i Skrifftederne.

Med Erfjendelighed maa jeg omtale, at vor ufor-glemmelige ærbede Bisshop Mynster fort før sin Døb har gjennemgaet min Bearbeidelse, og at Maaden, hvorpaa han har yttet sig om den, har styrket mig i det Haab, at jeg ille har arbeidet forgivnes. Ligeledes ylder jeg min Ven og Mabo, Hr. Pastor Andersen i Nordrup, Taknemmelighed for den Interesse, han har udvist for dette mit Forsøg; han har hørt mig fortælle min Bearbeidelse, og de Bink, han har givet mig, have, i Forbindelse med den Drøsselfe af enkelte Punkter, hvorpaa han har insladt sig med mit, haft betydnende Indflydelse paa Bearbeidelsen ved det endelige Gjen-nemstyrt af den.

Det er desuden min Bearbeidelse med det Ønske, at de foretagne Forandringer maae besindes at være Forandringer. Et dette Tilfaldet, og kan dette mit Arbeide tjene til Guds Riges Fremvært iblandt de Unge, da vil han bane det Vej til dem!

Aversie pr. Mingård, i Mai 1854.

P. Balle,
Sogneprest for Værst og
Ekeby Mændigheder,

Første Kapitel.

Om Gud og hans Egenskaber.

I. Hvordan vigtigt det er for os, at vi lære at kende Gud, samt hvordan vi kommer til Kundskab om Gud.

§ 1. Det er høist vigtigt for os Mennesker, at vi lære at kende Gud; vi vidste ellers ikke, hvordan Guden er blevet til, eller i hvilken Hensigt vi selv ere satte i Verden; vi vidste heller ikke, hvad Haab vi turde gjøre os om vor Tilstand efter Døben, og vi havde ingen sikkert Hjælp i vor Nød at forlade os paa.

Anm. a. Man kalder det Religion at have Kundskab om Gud og hans Willer, samt om den Maade, hvorpaa han vil seres, lydes og dyrkes af os. Etter den forskellige Kundskab, Menneskene have om Gud, dannende de sig forskellige Forestillinger om ham, og føle sig i forskelligt Forhold til ham (Rom. 8, 15). Sørst er Modsatningen imellem den christelige og den hedenske Religion efter disse Religioners Omfang og Sandhed.

Anm. b. Under Navnet Verden indbefatter i Almindelighed alt det, Gud har skabt: „Himlen og Verden og Havet og alt det, som er i dem.“

§ 2. Verden kan ikke være blevet til af sig selv; den kan heller ikke have været til fra Evighed af. Gud, som er fra Evighed af, har stiftt Verden, eller givet den baade sin Oprindelse og sin Indretning.

Ebr. 3, 4. Hvor hund betedes af Mogen, men den, som bereder alle Ting, er Gud.

2 Kor. 4, 18. De hellige Ting ere timelige, men de usynlige ere evige.

§ 3. Ved Skabelsen har Gud aabenbaret sig for os, og navnlig som almægtig, viis og god; ogsaa dert egent Indre, Samvittigheden, vildner for os om ham, nemlig at han er hellig og retsfærdig; men allersideliest lære vi Gud at kjende af hans Ord, hvilket vi læse i den hellige Skrift, Bibelen.

Nem. 1, 20. Hans usynlige Døsen, hans evige Kraft og Gubdommelighed bestues fra Verdens Skabelse af, og forstaars af hans Gjerninger.

Nem. 2, 16. De vise Lovens Gjerning støver i deres Hjerter.

§ 4 a. At det, vi læse i Bibelen, er Guds Ord, sjænnes af Bibelens eget Indhold; thi den lærer os fuldstændigt og tydeligt, hvad vi behøve at vide til vor Forbedring og Trost, samt til virkelig Lyk-salighed baade i denne og den tilkommende Verden; men et saadan Indhold er sandsynlig gubdommeligt, og en saadan Veiledning, som vi fuldkommen kunne forlade os paa, funde ikke gives os af noget Menneske.

2 Tim. 3, 15. Du hører fra Vorbanen af den hellige Skrift, som han gjøre Dig viis til Salighed ved Kroen paa Jesu Christum.

b. Men Gud har ogsaa paa udvaltes Maade gjort det bevisligt for os, at det, vi læse i Bibelen, er

et hans Ord; thi han udrustede de hellige Mænd, af hvilke hans Ord er forkyndt og strevet, med overordentlige Maadegaver, hvoraaf det hændes, at de var sendte af ham og talede i hans Navn, og at Ordet, de nedstrevne, var dem indgivet af ham.

Mate. 16, 20. Herren arbejdede med, og stævnete Ordet ved nedsigende Legn.

2 Tim. 3, 16. Den ganske Skrift er indblæst af Gud.

Anm. a. De hellige Mænd, af hvilke Guds Ord er forkyndt og strevet, forudsættes tilkommende vigtige Begivenheder, der ikke løber sig forud for noget Menneske; hvad de saaledes lange forvejen forudsagde, gif paa det Noiagrigste i Opførsel. Gud alene, som er alværende, har kunnet meddele de hellige Mænd Kunstab om disse Begivenheder. De hellige Mænds Forudsætninger om tilkommende vigtige Begivenheder taldes Spandomt, af hvilke der findes mange i den hellige Skrift.

Anm. b. De hellige Mænd, af hvilke Guds Ord er forkyndt og strevet, gforbe ogsaa mange saadanne overordentlige Gjerninger, hvortil gubdommelig Kraft udforbredes, hvilke det ikke havde været muligt for dem at udrette ved deres egne eller Naturens Kræfter overhovedet. Vi talde disse overordentlige Gjerninger Mitrafller eller Undergjerninger. Gud alene, som er almægtig, har kunnet meddele de hellige Mænd Kraft til at udrette saadanne overordentlige Gjerninger.

§ 6. De Mænd, af hvilke Guds Ord er op-tegnet, efter hans Willie og under hans Styrelse, faldes i Almindelighed Prophester, Evangelister og Apostler. De varde udvalgte af Gud til at være hans Sendehud, at ved dem hans Willie skulde blive fund-gjort blandt Menneskene.

Jer. 25, 4. Herren har sendt til Eder sine Tjenere, Profeterne, tildigen og ideligen, men I hørte ikke.

Os. 61, 1. Herrenes Land er over mig; derfor skalde han mig.

Gal. 1, 1 og 16. Paulus, Apostle, ifølge af Mennestue og ikke ved noget Mennestue, men ved Jesum Christum og Gud Fader, som optræste ham fra de Døde, mig kaldte Gud ved sin Raade at aabenbare sin Son i mig, paa det jeg skalde forkynde ham blandt Hænningerne.

§ 7 a. Efter Tiden, i hvilken den hellige Christ er frevet, dele vi den i det nye og det gamle Testamente; efter Indholdet dele vi Guds Ord i Loven og Evangelium.

b. Det gamle Testamentes Boger, som ere frevne af Profeterne, forend Christi Komme til Verden, ere de hellige Skrifter, i hvilke den gamle Vigt indeholdes; denne Vigt oprettedes af Gud med Israeliterne ved Moses og blev opretholdt ved Profeterne.

Anm. Israeliterne ere det Folk, Gud havde udkaaret sig til sit Ejendomfolk, at Troen på ham, den ene sande Gud, skulle blive bevaret blandt dem; de havde Guds Ord, saaledes som det er optegnet i det gamle Testamentes Boger, og Guds Forhætteser om den kommende Messias, Verdens Fræsler, som skulle nedslamme fra dem.

c. Det nye Testamentes Boger indeholde den nye Vigt, den Vigt, der ved Jesum, vor Fræsler, er oprettet imellem Gud og os. Det nye Testamentes Boger ere frevne af Evangelisterne og Apostlerne, af hvilke de fleste havde været Jesu Disciple; det nye Testamente er altsaa frevet efter Christi Komme til Verden.

Anm.

Anm. a. Ogsaa for os ere det gamle Testamentes Boger høist vigtige; de kunne tjene ogsaa os til Jordom, Trost og Udværsl; men af endnu større Vigtighed for os ere dog det nye Testamentes Boger, i hvilke indeholdes Løren om Frælsen ved Christum, saaledes som den skal funngjores for hele Verden, og hvad vi skulle give for at fåae Derl i Frælsen ved Christum.

Anm. b. Det gamle Testamentes Boger ere følgende: Den Moses Boger, Josue Bog, Dommernes Bog, Ruths Bog, første og anden Samuels Bog, første og anden Kongernes Bog, Esra Bog, Nehemias Bog, Esthers Bog, Jobs Bog, Davids Psalmer, Salomos Ordspredg. Prædikernes Bog, Høisangen, de fire store Profeter: Elias, Jeremias og hans Begræbelsers Bog, Ezechiel og Daniel, de tolv små Profeter: Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas, Micha, Nahum, Habakuk, Bephantias, Haggai, Sacharias og Malachias.

Anm. c. Det nye Testamentes Boger ere følgende: Hvis Evangelier, nemlig af Matthæus, Marcus, Lucas og Johannes, Apostlenes Øfsmønster, fjorten Pauli Breve, nemlig et til de Romere, to til de Korinthier, et til de Galater, et til de Epheser, et til de Philippener, et til de Kolossenser, to til de Thessalonicher, to til Timotheus, et til Titus, et til Philemon, et til de Ebæcer, Jacobs Breve, Peters første og andet Breve, Johannis første, andet og tredie Breve, Judas Breve, Johannis Åbningsskrift.

Anm. d. Det gamle Testamentes Boger var samlede, saaledes som vi nu har dem, før Christi Komme til Verden, og han har bekræftet, at de ere af Gud. Det nye Testamentes Boger samleses efterhaanden i de første Machthundreder efter Christi Fødsel, da Manh endnu

endnu levebe, som havde placet i Forbindelse med Apostlerne; efter deres Bildneskyrd have Evangelisterne og Apostlerne strelæt de Boger i det nye Testamente, der tilslægges dem.

d. I Loven viser Gud os det Onke, vi bør undslye, og det Gode, vi måne lægge Bind paa, og foreholder os Straf for det Onke til Advarsel, og Belønning for det Gode til Ommuntering.

e. Evangelium er det glade Budstab i Guds Ord om Raabe og Salighed ved Jesum Christum, vor Herre, som kom til Verden at frælse og forløse os fra Synden og dens Herredomme og dens ulyslige Folger for os i Lid og Ewighed.

II. Hvad Skriften lærer om Gud i Ullmindelighed.

§ 1. Der er kun een eneste sande Gud; Verdens Skaber er denne den ene sande Gud.

*Joh. 4, 18. Saa sagde Herren, som stalte Synten, han, den Gud, som dannede Verden: jeg er Herren, og der er ingen ydermere.

*1 Kor. 8, 4. Vi vide, at en Alsgud er Sitet i Verden, og at der er ingen anden Gud, uden een.

Anm. Hedsningerne antoge mange falske Guder, og vendte sig snart til den ene, snart til den anden, men fandt hverken Hjælp eller Trost hos nogen af dem. Hvor langt højsteligere ere vi, der kjenner den ene sande Gud!

*Ps. 115, 4—7. Derecs Alsguder ere Selv og Guld; de have Mund, men kunne ikke tale, Vine, men kunne ikke se, Øren, men kunne ikke høre.

Gf. 46, 6. De vige ikke fra deres Sted; vildt Nogen væbne til dem, de skulle dog ikke seare; de kunne ikke fræsse ham af hans Mad.

Jes. 10, 5. De kunne ikke gjøre Dindt, og der er ingen Magi hos dem til at gjøre Godt.

Viss. 15, 16. Gi Menneske gjoede dem med sine ugudelige Hænder — en god Gud; han er selv bedre, end de Ting, hvilke han over som Gud.

§ 2. Skriften lærer os at kjenne den ene sande Gud som Fader, Son og Helligaand, og at de ere uabstillelige forenede med hverandre i eet og det samme guddommelige Wesen; de ere saaledes delagtige med hverandre i samme Ewighed, Magt, Biisdom og Godhed, og have samme guddommelige Hellighed tilfældels med hverandre. Det er desfor vedtaget blant de Christne at kalde Gud den treenige Gud.

*Matth. 28, 19. (Jesus befaler sine Disciple:) Gaaer hen og lærer alle Folk, og dober dem i Navnet Faderens, Sammen og den Helligaanda.

*Joh. 5, 19—23. Jesus svarede: hvilke Ting Faderen gør, de samme gør og Sonnen ligesaa; thi ligesom Faderen opnødt Døde og gjort levende, ligesaa gør og Sonnen levende, hvilke han vil; Alt fulde are Sonnen, ligesom de øvrige Faderen. — Og saa svndet Jesus (Joh. 17, 5), at han havde Hellighed hos Faderen, for Verden blev til.

*1 Kor. 12, 4—11. Der er Forskjel paa Raadegaver, men Raadet er den samme. Den gives Viisdoms Tale formodelst Raadet, en Andre Kraft til Undergjerninger; men alt dette virker trosteligen den ene og samme Raad, som uddeles til Enhver Far, else som han vil.

Anm. a. Da Jesus vor Frelser, som har lært os, hvad vi skulle troe og gjøre, og har forlost os ved sin Bidelse og Død, er sand Gud tilligemed Faderen, have vi fuld Forståning om, at hans Kære er guddommelig Sandhed, og at Forloøningen, som er flest ved ham, er fuldkommen gyldig til Frælse for os.

Anm. b. Den hellige Aanb, som virker med os til vor Forbehandling og Frælse, er en sand Gud tilligemed Faderen og Sonnen, og desfor skulle vi ikke misvirke

tvivle om vor Herbedring og Frelse; naar fun vor Skraben er alvorlig, skal hoiere Bistand ikke flettes ud, at vi vel skulle naae Malet; vor Helliggjørelse og Saliggjørelse.

III. Hvad Skriften lærer om Guds Væsen og hans Egenstaber.

§ 1. Gud er en Mand, ellet et usynligt Væsen, som har Forstand og fri Willie, men intet Legeme. Han kan desfor heller ikke sees med legemlige Øine, ellet betegnes ved noget Billede.

*Joh. 4, 24. Gud er en Mand, og de, som ham tilbede, bør det at tilbede i Mand og Sandhed.

*Jac. 1, 27. Du treng og ubejættet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne: at brøge Erkef og Faderleje i deres Krængsel, at beware sig selv ubejættet af Verden.

Ebr. 10, 8—9. Da han først havde sagt: Slagiesser og Mædher og Bræthøffer og Syndøffer vilde Du ikke, havde ei heller Behagelighed til dem — og vidste fremhiores efter Loven — saa siger han: jo! jeg formær for at gjøre, Gud! Din Willie; han overhver det Første for at sætte det Andet.

§ 2. Guds Egenstaber ere hans Fuldkommensheder, ved hvilke han er det allerhytte og allersfuldmætteste Væsen; som saadan maa han have alle Fuldkommensheder, kan intet Ufuldkomment findes hos ham.

a. Gud er evig og usoranderlig; Gud har ingen Begyndelse havt, og skal ingeninde ophøre at være; han bliver altid den Samme.

*Ps. 90, 2. Far Djerigen blev til, og Du dannede Jorden, ja, fra Ewigheit til Ewigheit er Du Gud.

*Jac. 1, 17. Hos Kyssenes Fader er ikke Forandrings eller Slagte af Omstændighed.

*2 Pet. 3, 8. Den Dag er for Herren som tuftede Nat, og justiske Nat som en Dag.

Anm.

Om Gud og hans Egenstaber.

Anm. Guds Magt til at gjøre dem evig lykkelige, som elste og lyde han, kan ikke afgage; ei heller forandrer han sine Løfter og Beslutninger.

b. Gud er almægtig; han kan gjøre alt, hvad han vil, og det kostet ham ingen Mose, men han vil istundet, som er vist og godt alene.

*Ps. 115, 3. Vor Gud er i himlen; han gør alt, hvad han behager.

Anm. Gud er mægtig til at beskynde os paa alle vores lovlige Veie, imod al Mob og al Fare, men han er ogsaa mægtig til at straffe dem efter Fortjeneste, som ere ham ulydige.

c. Gud er alværende; han ejender paa eengang hvad som helst der er stært, eller nu stær, eller skal ske i al Eftertid; selv vores hemmeligste Tanfer ere ikke skjulte for ham.

*1 Pet. 3, 20. Gud ejender alle Ting.

*Ps. 139, 1—4 og 11. Herr! Du tanjaer og ejender mig; Du forstaar mine Tanfer langtfra; Du ejender grænse alle mitre Veie; der er ikke et Ord vad mit Lunge, se, Herr! Du veed det Allfattende, og vilde jeg sige: Mørket maa dog skjule mig, saa er Natten et lys omstændig mig.

Ps. 94, 9. Men den, som plantede Dret, ikke slukke here, og den, som dannede Ziet, slukke han ikke see?

Sir. 16, 19—21. Sæg ikke; mon Mogen fulde komme mig ihu, fra det Heie? Måndt jaan mange Folk skal jeg ikke ihukommes!

Anm. Den alværende Gud kan ikke bedrages ved Hyllest eller udvortes Forstillesse.

d. Gud er allestedsnærværende; han virker med sin Kraft i alle Ting allevegne.

*Ps. 139, 7—8. Hoor skal jeg henske fra dit Unseigt? Der, som jeg farer op til himlen, da er Du der, og lagget jeg mig ned i Afgrunden, da er Du der.

Anm.

Anm. Vi skulle stedse minde os selv om, at Gud er allevene og seer alle Ting; vi ville derfor have et mægtigt Værn imod al Kristelshæder til det, som er ondt og Gud mishægelligt.

e. Gud er alvius; det, Gud vil, er altid det Bedste, og han vælger stedse de bedste Midler til at udøvere sine Hensigter og Beslutninger.

*Ps. 104, 24. Hørre! Hvor mange ere Dine Gjerninger! Du gjorde dem alle viselegen.

Anm. Den alvise Gud foranstalter Intet uden Mynde, og herfor skulle vi ikke forsage under nogensomhelst Tilspilelse.

f. Gud er god; han beviser saa mange Velgjerninger imod alle sine Skabninger, som enhver af dem kan tage imod efter deres Natur og Forhold, og som ere dem i handhed gavnlige.

*Ps. 145, 9. Herren er god imod Alle, og hans Misundethed strækker sig til alle hans Gjerninger.

*Ap. 13, 17. Gud har ikke ladet sig jesu uden Vidnesbyrd, idet han gjorde os Godt, og gav os Regn og frugtbare Tider af Hinden, idet han fulgte os med Fede og vore Hjerter med Glæde.

Anm. Alt er Gave af Guds Haand; selv det, som synes lidet, skal annammes med Takfølelse, og vi skulle ikke mislunde hem, det synes at faae rigeligere Gaver, end vi; af det Kunsthellige, der gives os, skulle vi ikke henvende os, og heller ikke misbruge det til at føre et orkælest, overhaadigt Liv og Levnet.

*Rom. 11, 35. Hvo gav Herren først, at det igjen skal betales ham?

1 Kor. 4, 7. Hvo giver Dig Hærvir? Og hvad har Du, uden at Du har annammet det?

1 Kor. 3, 16. Hvor Mid og Kræfte er, der er Forvirring og af os Handel.

Matt. 20, 15. Har jeg ikke Magt til at giøre med Mit, hvad jeg vil? Eller er Dit Dje ondt, fordi jeg er god?

*1 Moseb. 4, 4—8. Og Herten faae til Abel og hans Offer, men til Cain og hans Offer faae han ikke; da blev Cain vred, og hans Angri salmede, og det handte sig, da de varer paa Marken, da oystod Cain imod sin Broder Abel og ihjellog ham.

Luc. 12, 16—20. Den rige Mand, hvis Vand havde haaret vel, tankte: Du har meget Goet i Forraad til mange Dage; gib Dig til Ro, ob, drif, vor glæd; men Gud sagde til ham: Du Døare! i denne Dag kreves Din Ejel af Dig.

g. Gud er barmhjertig; han straffer os Uindring i vor Ned, og udfrier os ganste af vor Ned paa den, efter hans vise Raad, beleiligste Lid og Maade.

*Ps. 103, 13. Ligesom en Farer forbarmet sig over Barn, saa forbarmet Herten sig over dem, som frugte ham.

Luc. 6, 36. Vorret barmhjertige, som Geres Farer og er barmhjertig.

h. Gud er hellig; han elster altid det Gode, men har det største Mishag til alt det, som er ondt.

*Ps. 5, 5. Du er ikke en Gud, som har Lyst til Ugadelighed; den Onde skal ikke hoe hos Dig.

1 Pet. 1, 15. Etter den hellige, som Gud kaldte, vorher og I hellige i al Omgangelse.

Anm. Dyd er Stræben efter Hellighed; ved et blydig, Gud velbehageligt Lid og Levnet nærmest os altsoa mere og mere til at vorde hellige, og opnåne deres forsynet Lighed med Gud.

i. Gud er retsædig; han holder over sine Love, som alle sigte til vort Gavn; han vil belonne dem, som lyde ham, men straffe dem, som ere ham uhydige.

*Rom. 2, 6 og 11. Gud skal betale Enhver efter sine Gjerninger, og hoe Gud er ingen Personens Ansæelse.

*Zer. 32, 19. Dine Dine øre aabnede over alle Menneskens Ørner Bege til at give Hvor efter sine Ørter, og efter sine Ørter Frugt.

1 Moseb. 18, 25. Det være langt fra Dig at glore efter denne Muis, at ihjelslæge den Melsædige med den Ugadelige, at den Melsædige Falde være ligesom den Ugadelige.

Utm. a. Gud er langmildig, og giver os Tid til Omvendelse; men det vilde være at besvorte Gud at inbilde sig, at han kunne blive ved at være over med os, naar vi fremture i vores Synder; hans Mærsdighed træver, at han maa straffe, naar Maabens Tid er omme, og den ikke blev berørt af os. Tillige er Straffen, der kommer over de Ugodelige, til Advarsel for Andre.

Ezech. 18. 23. Men jeg skulle have Behag i den Ugodesliges Død? siger Herren; men ikke mere deri, at han omvender sig fra sine Weis og maa leve?

*Rom. 2. 4. Foraer Du Guds Godheds og Taalmildigheds og Langmildigheds Rigdom, og vred ikke, at Guds Godhed lever Dig til Omvendelse?

Math. 23, 32—33. Saar fulder I Ebers Fædres Maal! hvorledes funne I uretske Hælvedes Dom?

Luc. 13, 2—3. Jesus sagde: Meno J., at disse Galilæer (hvise Blok Pilatus havde udsl) varre Sondere fremfor alle Galilæert, sovi de ikke dette? Nej! siger jeg Eder, men derom I ikke entvende Eder, skulle I alle ligefan omkomme.

Utm. b. Straff og Vænning udveles ikke altid i dette Liv, men begge Dele glemmes øste til det andet Liv.

k. Gud er sandtru og trofast; han bedrager os aldrig med falske Forestillinger, og tilføjer eller lover os ikke Andet, end hvad han kan og vil holde.

*1 Moseb. 23, 19. Gud er iste et Menneske, at han syver, et heller et Menneskes Barn, at han fulde angre Noget.

Pj. 33, 4. Herrens Ord er sandt, og al hans Gjerning trofast.

§ 3. Det er paa utemnæstlig Wils, vi tale om Gud, naar vi tale om hans Egenstabter, og tillægge ham af saadanne de ædleste og bedste, vi sjende hos os selv, men alle disse Guds Fuldkommenheder samle sig i det Enes: Gud er Kjærlighed; Kjærlighed er Guds Wesen; Kjærlighed beviser han alle sine Skabelninger

ninger i rigeligt Maal, men det fuldkomneste Pant paa sin faberlige Kjærlighed til os gav han os, idet han end ikke spredte sin Son, den Genbaerne, men hengav ham for os.

*1 Joh. 4, 16. Gud er Kjærlighed, og hvo som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud, og Gud i ham.

Math. 5, 45. Han lader sin Sol opgaae over Ørste og Ønde, og lader regn over Mærsdige og Uretfærdige.

1 Joh. 4, 9. Derudi er Guds Kjærlighed aabenbaret blandt os, at Gud har sendt sin Son, den Genbaerne, til Verden, at vi skulle leve ved ham.

Andet Kapitel.

Om Guds Gjerninger.

I. Hvad Skriften lærer om Skabelsen og de skabte Ting.

§ 1. Gud har fra Begyndelsen ståbt Verden af Inlet ved sin almægtige Kraft alone, til Gavn og Glæde for alle sine levende Skabninger.

*1 Moseb. 1, 1. I Begyndelsen ståble Gud himlen og Verden.

Pj. 33, 9. Han talede, og det stod; han ses, saa stod det der.

§ 2. Efterat Gud i sex Dage havde fuldbent Skabelsen, og indrettet Jorden til en Bolig for levende Skabninger, hvilede han eller holdt op at ståbe paa den syvende Dag.

*2 Moseb. 20, 11. I sex Dage gjorde Herren himlen og Verden, havet og alt det, som er i dem, og heilste paa den syvende

syvende Dag; derfor velsignede Herren Sabbatsdagen og helligede den.

Anm. Saaledes blev for Israelmene den syvende Dag i Ugen Hylle- og Helligdag; iblandt os Christne er den første Dag i Ugen, paa hvilken Jesus vor Frelser opstod fra de Døde, inviet der til.

§ 3. Paa den sjette Dag slæbte Gud den første Mand og Lovinde, Adam af Jord, Eva af Mandens Side, og de blev forenede i Møgteslab med hinanden.

*1 Moseb. 1, 28. Gud velsignede dem og sagde til dem: border frugtbare og mangfoldige, og oplyftet Jordnen.

*2. Øj. 17, 26. Gud har givet, at al Menneskens Slagt bliver paa den ganse Jordens Krebs af et Blod.

Anm. Vi ere som Mort af en Herkomst; desto mere skulle vi have Kjærlighed till og Omhu for hverandre.

§ 4. Alt det, Gud havde slæbt, var meget godt, ellers paa bedste Maade indrettet efter dets Bestemmelser, saa at Hensigten, Gud havde med det, kunde opnåaes.

*1 Moseb. 1, 31. Gud saas alt det, han havde slæbt, og se! det var saare godt.

Anm. Det Onde, som nu findes i Verden, kan ikke tilregnes Gud; det som ind i Verden tilligemed Synden.

§ 5 a. Iblant de synlige Guds Skabninger paa Jordnen er Mennesket den ypperste; thi Gud gav Mennesket en formstig Sjæl, og et Legeme, som er et bekvemt Redslab for Sjælen; Mennesket er slæbt i Guds Billede og af Gud bestillet til at herske over den øvrige Skabning.

*3. S. 5—7. Hvad er et Menneske, at Du kommer ham ihu? Kun lidet har Du ladt ham satres imod Englene, med Hære og Hoder har du frenet ham; Du har sat ham til Herret over

over Dine Skabners Skræninger, Alting har Du lagt for hans Hæder.

*4 Moseb. 1, 26. Gud sagde: Ladet os gjøre et Menneske i vores Billede, efter nos Lignelse, og han skal stå Mennesket i jæt Billedet.

*5 Moseb. 1, 28. Skjært Over Jordnen underdanig, og regerer over Havets Bøfe, og over Himmelens Hugle, og over hvert Dyr, som trækker paa Jordnen.

Anm. a. Jo større de Fortrin ere, Gud har givet os, desto omhyggeligere skulle vi doge os, at vi ikke misbringe dem.

Anm. b. Vi maae bruge Øyrene og tage Nutte af dem, men vi moar ikke handle ilde med dem; Gud, deres Skaber, vil, at det skal gaae dem vel, ligesom os, og at ogsaa de skulle frede sig ved deres Tilværelse.

b. Vor Sjæl er en ubodelig Land, begavet med Forstand og fri Billie. Ved Forstanden hjelne vi imellem Ret og Uret; ved den frie Billie have vi Magt til at vælge mellem det Gode og det Onde, og Samvittigheden tilføjer os, om det, vi valgte, var Ret eller Uret, Godt eller Ondt.

*Math. 10, 28. Brugter ikke for dem, som ikke Legemet ihjel, men kunne ikke slæbe Sjælen ihjel.

Anm. Vi skulle isærdeleshed drage Omstørg for Sjælen, som er ubodelig og er vort rette Basen, mebvens Legemet kun er Sjælens Hylle for denne Verden, og alle timelige Guder ere forfængelige.

Phil. 3, 20. Vort Bergerstab er i Himlen.

*2 Pet. 1, 14. Jeg veck, at mit Paulus Afslæggelse er snart forhaanden.

Gbr. 11, 13. I Tro bede alle disse; de være Gjæster og udslandinge paa Jordnen.

c. Vort Legeme er saaledes indrettet, at vi baade kunnen arbeide eller foretage os Noget til Gavn ved Lemmernes Drug, og tillige nyde Forstørrelser ved Hjælp af vore Sandser, som ere Synet, Hørselsen, Zugten, Smagen og Seelsen.

*1. Moseb. 2, 15. Og Gud Herren tog Mennesket, og satte det i Edens Have at dyrke den og bevare den.

Unnt. a. Vi ere stalte til Arbeide, og vor ikke hindribe vor Lid i Lediggang.

Unnt. b. Ved Arbeide syrkes Legemets Sundhed, og vor Lænke henvendes herved paa noget Myttigt og Gode; vi skulle dersor betragte det som Velgerning imod os, at Gud gjorde det til Pligt for os at arbeide, og vi skulle tafte Gud for hver Dag, han giver os Helsbred og Kraft til at gøre vor Gherning.

Unnt. c. Lediggang er en Marxag til meget Onde; Eiden falder Lediggjængerens lang, og han bringes her ved at trætte ejer syndig Hornsielser og Adspredelse; som oftest bliver Lediggjængerens tillige sine Medmennesker til Byrde.

1 Thess. 4, 11—12. Arbeider med Guds egne Hænder, saaen vi have bidet Gud, paa at I maac omgaas kommensigen med dem, som ere udenfor, og ikke trænge til Dogen.

Ordspr. 6, 6—11. Du Læde! gaf til Moren; ses dens Bele, og blii vilje; den bereder sin Mad om Sommeren, den samler sin Spise om Høsten. Kun lidt Søvn endnu, kan lidt ligge med Hænderne over hinanden, da skal Din Armod komme som en Vandringemand, og Mangl som en Holdbevæbnet Mand.

Unnt. d. Til Glæde og Hornsielser i Livet have vi Alle Afgang, nentlig ved en ordenligt Brug af de mange gode Ting, Gud har frembragt til Havn og Glæde for sine Skabninger. Selv af vort Arbeide have vi megen Glæde, naat vi foretætte det tilbærligen og med et muntert Sind.

*Ps. 31, 8. Jeg vil freuds mig, Herr! og være glad ved Din Misundhed.

Unnt. e. Vi tor nynde de Hornsielser, der tilbyde sig for os, dog at vi vogte os for Umaadslighed, Overdrivelse og al anden Misbrug, og aldrig maac vi hengive os til syndige Glæder, eller til sachanne Hornsielser, som stribe imod Velanstændighed. Vi maac heller ikke

isse for vores Hornsielers Skyld tilfælles nogen Pligt Udsættelse, og ikke jage efter Hornsielser; de skulle snarere kun være som Frugt af, som Opmuntring og Bedrøvelgelse efter Arbeide.

d. Gud stalte de første Mennesker i sit Vilsele, og de lignede ham deri, at de havde Kundskab i deres Forstand om alt det, som behovedes til at begynde et lykkeligt Liv, og Lyst og Attrac i deres Willie til det Gode, og de fristedes fra Begyndelsen af ikke af nogen Tilbositelighed til det Onde.

*Goll. 3, 9—10. J, som have offert det gamle Menneske med dets Gjerninger, hvorfor det nye, som fornær til Erfendelse ejer hans Vilsele, som stalte det.

§ 6 a. Gud har ogsaa, foruden Menneskene, stalt andre fornuftige Væsener, som ere af en højere Natur og kaldes Engle. De ere Mand, og have altsaa Forstand og fri Willie, men de have intet jordisk Legeme; de kunne dersor ikke sees af Menneskene, uden at det skeer efter særegen Foranstaltning af Gud.

*Ps. 103, 20—21. Lovet Herren, I høi Engle! I Verdige i Magt, som udrette hans Besaling. Lovet Herren, I hans Ejere! som gjøre hans Willie.

Luc. 2, 8—13. Og der var Hjørde han Marten, og Jesu Herrer Engel stod for dem, og Engelen sagde: jeg forfunder Gud en stor Glæde, thi Gud er ikke en Fresser sond; og først var med Engelen en himmelst Høvstares Mangfoldighed, som lovde Gud.

b. Nogle Engle misbrugte den frie Willie, Gud gav dem, og affaldt fra Lydhed imod Gud; de kaldes onde Engle, og lide den Straf, de have fortjent.

*2 Pet. 2, 4. Gud sparede ikke de Engle, som syndede, men nedfældte dem til Helvede, og overantvoerde dem i Mørkets Dunker at forvares til Dommen.

c. Andre

c. Andre Engle vebblede al være Gud lydige, og faldes de gode Engle; de fryde sig ved Guds Helligheds Besvuelse, love og tilbede ham, og udrekte, hvad han besølter dem.

*Ehr. 1, 14. Ere ikke Englene henvende Mandet, udsendt til Hjælp for dem, som skulle leve Salighed?

II. Hvad Skriften lærer om Guds Forsyn, eller om Dopholdelsen, Forsorgelsen og Bestyrelsen.

Gud virker nu, som fordunt, med samme Almagt, Blåsdom og Godhed.

§ 1. Gud opholder de støtte Ting ved sin almægtige Kraft; han bevarer den Orden i Naturen, som han engang har indført; den maatte ellers forstyrres.

*1 Moseb. 8, 22. Saa lange Jordens bliver endnu, skal Gud oppe Heil, og Frost og Hele, og Sommer og Winter, og Dag og Nat ikke afslæde.

Ap. Øj. 17, 27—28. Herren er sørdelig ikke langt fra Enhver af os; thi i ham leve og vores og ere vi.

§ 2. Gud jerger for alle sine Skabninger, de mindste med de største; han støffer dem alle del Foruden til deres Dophold, samt vogler og bestjerner dem; men hærdeleshed har Gud Omhsorg for Menneskene, hvilke han støtte til at nyde langt større Lykkelighed, end Øxrene.

*P. 104, 13—14. Han vander Bjergene af sine høje Sale; han lader Gres gøre for Far, og Uller til Menneskens Tjeneste, for at fremstøtte Brob af Jordens.

*P. 145, 15—16. Alleas Ørte vogte paa Dig, Herr! og Du giver dem deres Spise i sin Edd; Du oplader din milde Haand, og miserer alt det, som lever, med Besignelse.

*Math. 6, 20—30. Gør til Hindend Engle; de saae ikke eg-

og høje ikke, og sanke ikke i Lader, og Guds himmelste Faber føber dem; eve I ikke meget mere, end de? Og betruger Kilierna paa Marken, hvorledes de vore; de arbeide ikke, spinde ikke; fulde han ikke meget mere sløde Ober, I Ejdertræende.

Num. a. Kun naar vi ere plittige og strobsomme i vojt lovlige Kald, tor vi vente, at Gud vil sjænke os det Hornske til Ejder Ophold; han givt os da Besignelse til vor Gjerning, og legger Besignelse i sine Gaver, at selv Livet bliver nok til Mange.

Num. b. Hvor mangfoldige ere ikke Skabningerne her paa Jorden, Mennesker og Dyr, og Gud sorger for dem alle efter enhver Skabnings Trang og Hornsbedhed. Sandsynligvis leboes ogsaa de Himmelsslober, der ere af samme Bestaffenhed, som vor Ford, af mange Slags Skabninger, hvis Dopholder og Forjørgen Gud da ogsaa er. Hvor ubegrådet er hans Magt og hans Kjærlighed tillige!

§ 3. Gud er Verdens Herre og Regent; han bestyrer med Blåsdom og Godhed hovedhøst der steer i Verden; både det Gode og det Onde faaer et saabundt Udsalb, som han finder tjenligt.

*Math. 10, 29—31. Selges ikke to Spurve for en Benning? og ikke een af dem falder paa Jordens, uden Guds Fabers Billie; ja! endog alle Guds Hvidhaar ere talte. Trugter derfor ikke; I ere bedre, end mange Spurve.

*1 Moseb. 50, 20. Joseph sagde: I troede Outi imod mig; Gud ønskede at vende det til det Gode, for at giøre det, som ses paa denne Dag, at holde meget Gott vedlike.

Num. a. Vi skulle ikke hengive os til uvidige Beskyndinger, thi vi formaae Intet ved os selv, Gud raader for Alt; thi ham skulle vi henstille, hvad der skal komme ud af voje lovlige Bestrebelser.

Math. 6, 27. Hvo blandt Edet kan legge en Aken til sin Bælt, endog han beskynter sig derfor?

Math. 6, 34. Hver Dag har not i sin Plage.

Num.

Anm. b. Naar Gud tilstæder onde Mennesker at volde Fortræd, og ille betover dem Cone og Lejlighed der til, da flest bet, fordi han ikke vil twinge dem og betage dem deres frie Willie, paa bet at ogsaa de, naar de komme til Sandheds Erfjendelse, funne omvende sig; men ogsaa deres onde Anslag maae tjene ham til at fremme og befordre hans vise og hjællege Hensigter.

Anm. c. Det kan vel stundom synes, som om det gik he Ugadelige vel i Verden, da Gudsrigtige ikke; Gud er dog derfor lige vilde og reserdig i sin Verstyrke; thi han vedt bedst, hvad der er Enhver ifter af os mest tjenligt, og det er ikke med timelige Goder, han belysner sine sande Dyrkere og Lilbedere.

Anm. d. Vi maae ansee vor Stand som et Kald fra Gud; vi skulle derfor være tilfredse med den Stand og Stilling i Livet, der er os anvist, og ikke hige efter at hæve os til en højere Stilling, hvilé Fordringer til os vi, efter vores Coner, maaestee ikke kunde tilfredsstille. Vi skulle i vor Stand og Stilling stiftte hen Myste, vi formaae; derev blive vi isandhed agravdige, om vi end ere af ringe Stand.

*1 Sam. 2, 7. Herren er den, som gjor fattig, og gjor rigtig, ja! som nedlystet og erhvitt.

*Rom. 9, 20. Hvo er Du, o Menneske! at Du vil gear trette med Gud? Men Moget, som er dannet, tanke sig til den, som dannede bet; hvi gjorde Du mig saaledes?

*Rom. 12, 16. Trætter ikke efter de heile Ting; mener Gud selv ikke fløge.

Anm. e. Sorgen, saavelsom Glæden, kommer fra Gud, og besikkedes os i samme vise og hjællege Hensigter; han vil ved den Modgang og de Gjenvordigheder, han lader komme over os, aabrage vort Sind fra Verdens Forfængelighed, og vælle Længsel hos os efter et bedre Liv.

Vi skulle derfor ikke lade os nedbøle af de Sorgs og Gjenvordigheder, Gud besikker os, men bare vote Lidelsen med Taalmodighed, med Hengivenhed i Guds Willie, med Fortrossning til ham, at han ikke vil pålægge os store Byrder, end han selv vil give os Kraft til at bare, og at vort sande Webste berved skal befordres.

*Ebr. 13, 5—6. Moies med det, I have; thi Herren selv har sagt: jeg vil ingenlunde slippe Dig, og ingenlunde forlade Dig, jaa at vi funne lige med friit Mod: Herren er min Øjafører; jeg vil ikke frigå.

*Rom. 8, 28. Vi vide, at alle Ting tjene dem tilgode, som elste Gud.

Ebr. 10, 35—36. Raffer ikke Guds Grimodighed bort, hellen har en stor Verstyrke; thi I have Taalmodighed behov, at naar I have gjort Guds Willie, I da funne saas Forfærtelsen.

Rom. 8, 18. Den nærværende Tid Lidelsen ere ikke at agte mod den Hellighed, som skal aabenbaret paas os.

*1 Kor. 10, 13. Gder er ingen Fredsels paakommen, uben menneskelig, men Gud er trofast, som skal ikke lade Gder fristes over Guds Forvar, men skal gjøre baade Frihelsen og dens Modgang saaledes, at I det funne kaale.

Ine. 1, 2—4. Agter det for vel Glæde, naar I halte ud af alligevel Frihelsen, vidende, at Guds Kærest Forsegelse virke Standhaftighed, men Standhaftigheden frembringer fuldkommen Øjerning.

Anm. f. Vi ere ofte selv Skyld i vore Lidenser, og maae betrachte dem som den naturlige Folge af eller Straf for vore Overtrædesser og Daarslaber; de besikkedes os alligevel af Gud for at vælle os til Eftertanke og lede os til Forbedring. Derimod have vi ingen Ret til at ansee de Vanheld og uskyldige Ellerfolde, hvoraaf Andre hjemsæges, som Straf fra Gud, eller til at fatte Misstanke til dem som skyldige i nogen satrogen Wræde.

*Ebr. 12, 5—6. Min Sen! og ikke Herrens Messesse ringe, var ikke heller forsøg, naar Du lugted af ham; thi hvem Herren elster, den revser han.

Euc. 15, 18—20. Den yngre Son samlede alt Sit, og drog til et Vand langt borte; men da han havde fortæret alt det, han

han erede, blev Hungersned i det samme Land, og han begyndte at kose Mangl; da gif han i sig selv, stod op og kom til sin Fader.

Jos. 9, 1—3. Og han saae el Mennest, som var blinde født, og hans Disciple børgle ham: Mester! hvem har syndet, denne eller hans Førelde, at han er blindfødt? Jesus svarede: Herren denne syndede, ei heller hans Førelde, men paa det Guds Øjenninger fulde blive aabenbarede paa ham.

Jobs Bog. Jobs Venner mente, at hans Førelser varer Skæv af Gud for hemmelige Synde, han havde begaet. Herren bølbede dem, fordi de ikke varre Hjærtige imod den Ulykkelige, og viste udgrunde Guds uransagelige Maab.

Anm. g. Det kunde ikke være Hensigten med Christi Komme til Verden, at han fulde borttagen den legemstige Næb af Verden.

Tredie Kapitel.

Om Menneskets Fordærvelse ved Synden.

§ 1. Alvorlig Selopprovelse efter Loven i Guds Ord overbeviser Enhver især af os om, at vi ikke ere, som vi burde og kunde være, at vi Alle ere Syndere for Gud, og at der hos os Alle hitter sig Tilbøjelighed til det Onde. Guds Ord gjor heller ingen Undtagelse med Nogen af os. Saaledes er da Fordærvelsen ved Synden almindelig, og har udbredt sig til os Alle.

*Rom. 3, 23. Alle have jo syndet, og dem fallies Døde for Gud.

*1 Pet. 1, 8. Dersom vi sige, vi have ikke Synd, bedrage vi os selv, og Sandhed er ikke i os.

Rom.

Om Synden.

Rom. 3, 20 og 7, 7. Ved Loven kommet Syndens Forhjælde; thi jeg hjaerde ikke Synden uden ved Loven, end ikke Begjærligheden hjælte jeg, dersom Loven ikke havde sagt: Du skal ikke begjære.

Anm. a. Vi have selv ingen Verdigheb at stole paa, og vi skulle ikke hørmode os over hvertandee indbyrdes; Enhver har nok at bebrede sig selv.

*1 Pet. 5, 5. Smyller Gud med Udmænghed; thi Gud saaer de Hjærtelige imod, men de Udmængt giver han Raade.

Luc. 18, 14. Hvo sig selv opheier, skal fornebres, men hvo sig selv forneder, skal opforsies.

Anm. b. Menneskets Fordærvelse ved Synden kan ikke tilskrives Gud, som havde stået de første Mennesker i sit eget Villede, gode og uskyldige.

Zac. 1, 13. Ingen sige, naat han fristes: jeg fristes af Gud; thi Gud fristes ikke af det Onde, men han frister heller Ingen.

§ 2 a. Synden kom ind i Verden allerede ved vorre første Førelse; Gud havde forbudet dem at spise Frugten af et vist Tre i Edens Have, men de gjorde det alligevel, eg blev, som uhydige, Dødens Straf underfaaede, hvilken Gud havde truet dem med. En uordenlig Begjærlighed havde nu engang fanet Overhaaub hos dem, og de tabte deres oprindelige Uskyldighed.

*1 Moseb. 2, 16—17. Da Gud Herren hav Mennesket og sagde: Du maa friit æde af alle Træer i Haven, men af Kundstabets Tre paa Godi og Dødt skal Du ikke æde; thi paa hvilken Dag Du øder af det, skal Du døseligen døe.

b. Eva lod sig først forsøre til at spise af det forbudne Træes Frugt, men hun forsørte derefter Adam til det Samme.

*1 Moseb. 3, 4—6. Slangen sagde til Kvinden: I skulle ikke døe, men Gud veed, at hvilken Dag I øde væraf, da skal

Guds

Øvers Øine evlæbes, og I skulle blive tilgjennom Gud, og fjende Gott og Dødt. Og Synden saa, at Træet var godt af øde os, og at det var lysteligt at se til, og et ondskelligt Træ til at saae Forstand os; saa tog han af træets Frugt og aab, og han gav sin Mand ogsaa med sig, og han aab.

Anm. a. Efter det nye Testamente's Beslebning forstaae vi ved Slangen — Djævelen, der sogte at styrte vore første Forældre i Ilge Glædighed med sig selv.

*Joh. 8. 44. Djævelen var en Mandesbraber fra Begyndelsen os, og blev ikke bestaaende i Sørigheden; thi Sørighed er ikke i ham. Naar han taler Dog, taler han af sit Egret; thi han er en Logner og Logueus Fader.

Anm. b. Der maatte gives Menneskene Velighed til at bruge de hertige Goder, Gud havde givet dem: Forstanden og den frie Willle; de kunde ogsaa misbruge dem, og de gjorde det. Skulde Gud have forhindret dette, da de ikke godvilligen vilde rette sig efter hans Forbub, havde han maatte belage dem deres frie Willle; dette havde været et endnu sterke Onde; vi havde da ikke igjen funnet høje Samfunkt med Gud, og ikke funnet modtagelse den Lykkelighed, Gud havde bestemt os.

§ 3. Vore første Forældre kunde ikke forplante Uskyldigheden, hvilken de selv havde mistet, paa deres Børn; overimod nedarvedes uordentlige Begjærtigheder, der havde facet Overhaand hos vore første Forældre, paa deres Børn, og saaledes forplantedes Arvesynden fra Slægt til Slægt; derfor ere vi Alle af Naturen Bredens Børn og derfor maae vi Alle dse; derfor har vi Alle Igjernsfølelse behov, og derfor maatte Jesus vor Frelser komme til Verden til vor Gjenloesning.

*Pj. 61. 7. See! jeg er født i Misgjerning, og min Moder har undersøgt mig i Synd.

i Moseb. 8. 21. Menneskets Hjernes Tanke er ond fra Ungdommen af.

*Rom. 5. 12. Synden kom ind i Verden ved et Menneske, og Døden ved Synden, og saaledes trængte Døden igjennem til alle Mennesker, idet de syndede alle.

Rom. 6. 23. Syndens Sold er Døden, men Guds Raabsteg gave er et evigt Liv i Christo Jesu vor Herre.

Anm. Gud vilde ikke, for at forhindre, at Forærvelsen, som var indkommen i Verden ved vore første Forældre, ikke skulle udbrede sig til deres Efterkommere, forandre Naturens Lov, hvorfra Vernene maatte blive i Liighed med Forældrene. Heller ikke skulle vi mene, at vi vilde have været standhaftigere i vores Ansættelser; men Israelsleshed havde Gud, da han fra Evighed os havde formidlet Syndbefalbet, ogsaa fra Evighed af besluit til vor Opreisning af vojt Gald at sende sin Son, den Genbaarne, til Verden.

§ 4. Menneskene blev dog ikke albeles forbedre ved Synden; da havde der ingen Frelse været for os. Gud nedlagde hos os Alle en herslende Attraa efter Lykkelighed, der ligesaalidet tillader os at være ligegeyldige i Henseende til vor Sjæls, som til vor Legems hande Velfaerd, og han gav os Alle en Samvittighed, igjennem hvilken han advater og påmindrer os.

Eph. 5. 29. Ingen havde nogensinde sit eget Ejeb, men især og vedrører dog det.

Rom. 7. 22—23. Jeg har Lyjl til Guds Lov efter det indvoedes Menneske, men jeg seer en anden Lov i mine Læmmet, som stider imod mit Sindes Lov, og tager mig sangen under Syndens Lov, som er i mine Læmmet.

*Rom. 2. 14—15. Østerri Hedningerne, som ikke have Loven, gjøre af Naturen Lovens Øjreninger, da ere de, enddog de ikke have

høre Loven, dem selv en Lov; de vise Lovens Gjerning streven i deres Hjørter, idet deres Samvittighed vidner imod dem, og Tauske indbydtes anklage eller forsvarer hverandre.

Anm. a. Vi ønske Alle at blive Lykkelige. Erfaring vil snart overbevise os om, at sand Lykkelighed ikke bestaaer i timelige Godter, men alene i en helgrundet Sindstro og Tilsfredshed; denne kan ikke vindes ad Lastens Wei, da Uhyder og Laster ivertimod drage megen Tilsfredshed og Sindstro efter sig. Saaledes holder vor Ultraa efter Lykkelighed os tilbage, at vi ikke betraa Ghadens Afvete, og bringer os ind paa den Wei, der fører til Gud.

Anm. b. Samvittigheden er en indvortes følelse af Ret og Uret. Samvittigheden tilskynder os til det Gode, advarer os imod det Onde; følge vi dens Tilsnæderier og gjøre det Gode, da lader den os føle Tilsfredshed med os selv; handle vi imod dens Aboarrel, da glor den os Bebrejelser, lader os føle Misfornøjelse med os selv, Angst og Uro i Hjertet.

Anm. c. Eftersom Samvittigheden lader os føle Tilsfredshed eller Misfornøjelse med os selv, lalde vi den god eller ond; derimod sige vi, at Samvittigheden sover, naat Menneskene til en Lid ikke lægge Mærke til deres onde Handlinger; jo længere dette varer, desto fordæveligere er det for os: vi have intidligst gjort os skyldige i saa meget mere Ondt, og Alden vil desester være saa meget fortære til Onvendelse og til at besøge os i det Gode. Engang naas Samvittigheden dog vægne, og til først Herførelse, hvis det først stær i Dydens Stund.

Anm. d. Den onde Samvittighed følger os ind i Livet, og værre endnu vil dens Mag være i det andet, end i dette Lid. En ond Samvittighed er desfor et værre Onde, end ethvert jordligt Onde, der dog op-

hører

hører med Døden. Desto omhyggeligere skalle vi vage over vor Samvittighed, at den ikke besøres med nogen vitterlig Overtrædelse, hvad vi end måtte komme til at lide desfor i denne Verden.

*Ap. 1. 24, 16. Sig over mig at have altid en usædlig Samvittighed for Gud og Menneskene.

§ 5 a. En følelses Strelod for os Alle er vor syndige Natur, men tillige gjentager vores første Forældres Frafsald — nemlig fra Lydighed imod Gud — sig i ethvert enkelt Menneskes Lid; til Syndigheden, der vedklaaber os som Adams Born, kommer vor egen Skyld og Brude; vi synde selv, og vise samme Ulydighed, idet vi enten gjøre det, Gud har forbudet, eller ellerslade at gjøre det, han har befalet os. Dertil lade vi os henvise af de uordenlige Begjærligheder, som ere indeni os, idet vi give disse Herredomme over os, og følge vor egen Willie, istedesfor at gjøre efter Guds Willie.

*1 Job. 3, 4. Hve, som gjer Synd, begaart og Overtrædelse af Loven, og Synden er Lovens Overtrædelse.

*Jac. 4, 17. Hve, som ved at gjøre Guds, og gjor det ilfe, ham er det Synd.

*Rom. 7, 18. Sig ved, at i mig, det er; i mit Skjeb, her ikke Guds.

*Jac. 1, 14—15. Hver fristed, naat han drages og leffres af sin egen Begjærlighed; desværelse, naar Begjærligheden har undfængt, idet den Synd, men naar Synden er fuldført, seber den Død.

Anm. Vi maa omhyggeligen vugte os for, at onde Lyster ikke optændes hos os, og beslutte os paa strax at nedbæmpe dem, saa snart de begynde at hilte sig; deres Magt vil ellers snart vore, hvorev det bliver os dobbelt vanskeligt at besiege dem.

b. Vi begaae Synd baade intvoertes og udvores. Vi synde med vores Tanfer og Begjærlinger, naar vi stude Hornselsesse i at tænke paa Noget, som er Gud imod, og have Sind til at gjøre det.

*Matth. 9. 4. Der Jesus saar deres Tanfer, sagde han: hvil tænke I saa endt i Edre Hjerter.

c. Vi synde med Ord, naar vor Tale er letstig og forsængelig eller endog gudsbespottelig, eller naar det, vi sige, kan være til Hornermesse eller Glæde for vor Næste.

Matth. 12. 36. Menneskene skulle gjere Regnsaab paa Dommens Dag for hevert uüberligt Ord, som de have taler.

d. Vi begaae Synd i Gjerning, naar vi foretage os Handlinger, der ere i Strid med nogetomhelst Guds Bud.

1 Joh. 3. 6. Hver den, som bliver i Herren, harber ikke; hver den, som synder, har ikke set ham, ei heller fjendt ham.

Anm. Til at vagle os for Synd i Ord og Gjerning funne vi besøgtes blot af Genfyn til Menneskene, hvis Misshag vi berved funne paadrage os, og af Fugt for Straf efter menneskelige Love; men vi skulle med samme Omhu vagle os for Synd med Tanfer og Begjærlinger, der er den alvibende, hellige Guds Higesaa misshageligt og straffes af ham.

§ 6 a. Synden er større, eller mindre, og dersom mere, eller mindre strafsværdig, ejersom Tilsyndelsen til det Gode, eller Fristelsen til det onde var større, eller mindre.

*Joh. 19. 11. Jesus sagde: den, som overraskede mig til Dig, har større Synd.

*Eze. 12. 47-48. Den Enker, som ved sin Herrs Billie, og ikke beredet sig, og ikke gjor efter hans Billie, skal straffes meget, men den, som ikke ved det, og forlært sig, skal straffes mindre.

b. Især-

b. Isærdeleshed gjore vi forstjel paa Skrabeligheds- og Forsærligheds-synder. Selv den oprigtigste Christen undgaar ikke Synd af Skrabelighed, enten at han synder, fordi han ikke veed bedre, da han dog kunde og burde vide bedre, ellers fordi han bliver overilet imod sin Billie. I forsærlig Synd med Welbehag toretimod bedre Bidende fremturer derimod kun den Ugrundelige, der lever som uden Gud.

*Rom. 7. 18-19. Billien til det Gode har jeg vil, men at udrette formader jeg ikke; thi det Gode, som jeg vil, det gjor jeg ikke, men det Onde, som jeg ikke vil, det gloc jeg.

*1 Tim. 1. 13. Mig, som tilhorn var en Forfolger, mig er Hartmærtighed viderfaret; thi jeg gjorde det uretteligheden i Banbro.

*Phil. 3. 18-19. Mange vandre, hvilke jeg ofte har sagt Gode, og endnu siger med Saarer, at være Christi Keres Hjænder, hvis Gude er Forbarmeligt, hvis Gud er Vugten, og hvis Gud er i deres Skjendsel, hvilke trægte efter de jordiske Ting.

§ 7. Syndens indbildte Glæder maae snart forsvinde. Synden styrlet som øflest allerede her i Livet Mennesket i megen Glædighed, og forvolder ham allerede her Samvittighedsangst og Uro; men i det andet Liv vil isærdeleshed Udelukkelse fra Guds Maade og bitter Oval blive Syndens visse Lov; dersom vi fremture i samme med Forsærlig og Welbehag, uden Anger og Omvendelse.

Ordspr. 14. 34. Welbehagd opheier et Folk, men Synd er en gruelig Ling blandt Folk.

*Rom. 2. 8-9. Dem, som ere gjenstridige, og ikke lyde Sandhed, men adlyde Uretfærdighed, skal vorde Ugavn og Brebe; Langsel og Angst skal vore over hvert Menneskes Ejel, som gjor det Onde.

Anm. Det er meget farligt at lade sig indtage af Syndens Tillokkelse; thi foruden det, at man der ved forbereder Sind og Lænfermaade, saa kan og en Synd,

Synd, som oftere gengtages, letteligen blive til Vane, og Vonen kan omviske blive til Forhærdelse, og saaledes bliver Omvendelse og Forhagelse af det onde stedse vanskelligere.

Tjærde Kapitel.

Om Guds Maadesforanstaltninger til vor Frelse ved Jesum Christum.

§ 1. Gud vilde ikke, at Synden, som var indkommen i Verden, skulle styre Menneskene i evig Fortabelse, uden Haab om Redning. Deraf bestillede han os af sin forbarmende Kjærlighed en Forløser til at frie os fra Synden og dens ulykslige Folger, og åbne os Adgang igjen til sin Mandt baade i dette og i det tilkommende Liv.

¹ Joh. 4, 10 og 15. Derudt bestaaer Kjærligheden, ikke, at vi have elset Gud, men at han har elset os, og udsendt sin Son til en Fortsoning for vores Syndet. Hvo, som befjerer, at Jesus er Guds Son, i ham bliver Gud, og han i Gud.

§ 2. Forløseren er Jesu Christus, den himmelstede Faders eenbaarne Son, som fra Ewighed af havde været forenet med sin Fader i et og det samme guddommelige Væsen. Om hans Komme til Verden harde Gud forud givet dyrebare Forhættelser.

¹ Moseb. 22, 18 gives Abraham den Forhættelse: Ubi Din Søn fulde alle Test paa Verden velsignes.

Anm. a. Efter Guds egen Besaling blev Forløseren kaldet Jesus, hvilket netop betyder Frelser.

Mathy.

Om Jesum Christum.

31

² Math. 1, 21. Hun skal føde en Son, og Du skal kalde hans Navn Jesu; thi han skal frelse si Folk fra deres Synde.

Anm. b. Christus, Messias, Herrrens Salvede, kaldes Forløseren som Herre og Konge i det aandelige Maaderlige, Gud ved ham oprettede til Synderos Frelse.

³ Joh. 18, 36-37. Jesus svarede: mit Rige er ikke af denne Verden, alligoer er jeg en Konge; jeg er dertil født, og dertil kommen til Verden, at jeg skal virke om Sandheden. Hver den, som er af Sandheden, harer mit Rigt.

Anm. c. Den forhættede Messias, Verdens Frelser, maa være kommen til Verden; flere af de Kjendemærker, med hvilke han var betegnet i Spaadommene om ham, ere ikke mere forhaanden, og have ikke været det fra de første christne Tider; desmod paase alle disse Kjendemærker ngle paa Jesum af Nazareth.

Anm. d. Messias fulde som Menneske nedstamme fra Abrahams Stægt (1 Moseb. 22, 18) og Davids Kanticke (Ef. 11, 1), og fødes i Bethlehem (Micah. 5, 1); han fulde komme til Verden, forend det sidste Folk endnu gansté havde mistet sin egen Regierung (1 Moseb. 49, 10), og forend det sidste Tempel i Jerusalem var ødelagt (Hagg. 2, 7); han fulde være underfæstet haarde Kibler og en voldsom Ørb, men berestet sigen gaae frem af Graven til et usorgaengligt Liv, og ved sin Keres Forplantelse ført mange Folkestægter fra Afgrunden til Sandheds Erfjendelser (Ps. 22, Ef. 53).

Anm. e. Da Frelseren kom til Verden, var Forventningen om hans Komme stor, og Spaadommene udtydedes saaledes, at Faders Hylde til hans Komme nu var forhaanden.

§ 3. Jesu Christus, sand Gud fra Ewighed af, blev sandt Menneske tillige, og virker stedse med begge sine Naturer. Han kom til Verden ved Godsel af Jomfru Maria, og forenede da sin guddommelige Natur med den menneskelige.

Rue.

¹Euc. 1, 35. Engelen sagde til Maria: den hellige Andel komme over Dig, og den Heiliges Kraft skal oversyge Dig; derfor skal ogsaa det Hellige, som skal føres af Dig, kaldes Guds Søn.

²Rom. 9, 5. Christus er efter Kløbet af Hebrewere, han, som er Gud over alle Ting, heiloyet i Evighed.

§ 4. Jesus Christus havde som Menneske Sjæl og Legeme, ligesom vi, men han havde ingen Synd, og var fuldkommen hellig.

³Eze. 4, 15. Vi har ikke en Øpperstepræst, som ikke kan have Medlidende mod vore Streligheder, men en saadan, som er forløgt i alle Ting, i lige Maade, dog uden Synd.

⁴Joh. 8, 46. (Jesus sværger sine Hjender:) Hvo af Kørten overbevise mig om nogen Synd?

⁵Eze. 23, 4. Pilatus sagde til de Øpperstepræster og til Kørlæt: jeg findes ingen Synd hos dette Menneske.

⁶Math. 26, 3—4. Judas bar de trediver Sølepenninge til de Øpperstepræster og Mådse igjen, og sagde: Jeg har syndet, at jeg forraadte usædligt Blod.

Anm. a. Synd nedarves paa os, og vi shunde selv, idet vi ere ulydtige imod Gud og hans Bud. Men paa Jesum Christum, Guds Søn, undfangen af den hellige Andel, er Arvehynden ikke forplantet, og han bevisste fuldkommen Lydhed imod alle Guds Besatninger; hans Tempel er givet os til Ettersørgelse, og vi skulle berestet leve et retsfærdigere Liv for Gud; ved Troen tillegne vi os hans Retsfærdighed.

⁷Rom. 5, 19. Ligesom ved det ene Menneskes Mådighed Mange ere blevne Syndere, saa sollte og ved den Enes Lydhed Mange verde retsfærdige.

⁸I Pet. 2, 21. Christus har lidt for os, esterladende os et Eksempl, at I skulle efterfolge hans Fodsfor.

⁹Math. 11, 29—30. Taget mit Aug paa Eder, og ladet af mig; thi jeg er sagtmodig og ydmyg til Hjertet; saa skulle I finde Hjorte for Eders Sjæle; thi mit Aug er gavnligt, og min Vænde er let.

Anm. b. Jesus Christus kan som Guds Søn ikke være dorf Mynster, idet han ved Mitralter bestæftede sin gud-

gubdommelige Senbelse, og henges sig i Døden til en Hærligelse for vores Synde; men vi skulle trægte ester atligne ham i alle de Dyber, det er muligt for os at udøve, saasom i Hengivenhed under Guds Willie (Math. 26, 39), i tank og viefjom Mennesselhetlighed og al Ejendagslighed, (Math. 9, 35); i Forsonighed, (Eze. 23, 34), i Rejsomhed, (Math. 8, 20), og Selvfornøgtesse for Sandheden Snyld (Math. 4, 9—10). Ærdeleshed skulle vi beslutte os paa, at det samme Sind maa være i os, som var i Christo Jesu vor Herre, at vi med den samme Lust og Eder, som han, beslutte os paa at fuldkomme Guds Willie til os i alle Ting (Joh. 4, 34).

§ 5 a. Da Jesus var blevne trediver Altar gammel, lod han sig døbe i Jordans Blod, og blev derved høitideligen fra Himlen erklaaret at være Guds Søn.

¹⁰Math. 3, 16—17. Da Jesus var dobbt, sieg han strax op af Vandet, og see! Hjulene aabnedes ham, og han saae Guds Andel fare ned som en Due, og komme over ham; og set! der kom en Rost fra Himmel, som sagde: Denne er min Søn, den Hellige, i hvilken jeg har Behagelighed.

b. Strax ester sin Daab blev Jesus prævet ved abfællige Kristelser, hvilke han besirede ved sin Bestandighed; ved Bestandighed skulle ogsaa vi besirte de Kristelser; det paakomme os.

¹¹Marc. 1, 12—13. Og strax drog Manden ham ud i Ørken, og han var der i Ørken forsyne Dage, og blev fristet af Satan.

¹²Math. 4, 11. Da forlod Djævelen ham, og see! Englene gik til ham og hjelte ham.

¹³Iac. 4, 7. Dører Gud uberbanlige; staaer Djævelen imod, saa skal han syre fra Eder.

Paa den Øjerning, den himmelske Hader havde givet Jesum vor Krelser at fuldbringe, have vi Forbillede i Propheternes Virksomhed, og i Øpperstepræstens

præstens Gjerning i det gamle Testamente's Tider; og ham, Gud lod sedes i Rigshed og vandre i For-nedrelse, ham har Gud ophevet, idet han opreste ham fra de Døde, og gav ham Seede ved sin høje Haand, og gjorde ham til en Konge evindelig, at der ikke skal være Ende paa hans Kongedomme.

§ 6. Efter sin Daab og Kristelje tiltraadte Jesus sit Lærerembede, og drog omkring i tre paa fjerde Aar iblandt Jøderne, og forlyndte dem, som himmelf-sendt Prophet, Guds Raab og Villie om Syndenes Saliggjærtelse.

Marc. 1, 14—15. Jesu prædikede Guds Riges Evangelium, og sagde: Tiden er fuldforsomt, og Guds Rige er nær! Omender Det og troer Evangeliet!

Unn. a. Paa samme Maade, som Gud selv har stæffestet sit Ord i det Hele, er også Jesu Lære af ham bekræftet som guddommelig Sandhed. Øgsaa Grelsener gjorde mange store og velgjørende Mirakler, der varer Vidnesbyrd om ham, at han var sendt af Gud, og paa Propheternes Visse forudsforlyndte også han tilkommende vigilge Begivenheder.

Math. 11, 4—5. Jesu hvarebe: Gader hen, og forlynder Johannes de Ding, som I høre og se: Blinde ser og Høje gør, Spædalske renjes og Døde høre; Døde staa op; og Evangeliet prædikes for Fattige.

Joh. 10, 25. De Gjerninger, som jeg ejer i min Faders Navn, de vilde om mig.

Math. 20, 18—19. Seet vi reise op til Jerusalem, og Menneskens Son skal overantvordes de Høypriester og Kristifløge, og de skulle forhonne ham til Døden, og overantvorte Gjerningerne ham at bespræte og hudsrygge og forsætte; men da den trede Dag skal han opståae.

Luc. 19, 41—44. Da han kom nær til og såae Staben, græb han over den, og sagde: de skulle lægge Dig sit øde og Dine Born i Dig.

Unn.

Unn. b. Ligefaan have vi det indvortes Bevils for Jesu Læres Guddommelighed i den af ham forlyndte Lære selv. Hvo, som antager og følger Jesu Lære af et oplygtt Gjærtre, vil snart erfare, at den har guddommelig Kraft til at forbedre Gjæret, til at trøste Samværtigheden og til at befrefte Haabet om evig Lyk-fæltighed. Christendommen er ikke blot Lære, men Liv tillige.

Joh. 8, 31. Jesus sagde: Dereim I blive i mit Ord; ere I sandelig mine Disciple, og I skulle forstaae Sandheden, og Sandheden skal gjøre Det fri.

I Cor. 4, 20. Guds Rige bestaaer ikke i Ord, men i Kraft.

Unn. c. For Lyset i Jesu Lære maa Afghedets, Bankundighedens og Overtroens Mørke spredes og forsvinde; vi ere ved Jesu Lære komne til rigtig Kunsthåb om Gud og hans Villie, vi have ved Jesu Lære fået fuldstændig Bisched om, at der er et Liv efter dette, og vi finde i Jesu Lære frugtbart Anvældning og Veiledning, hvorpåledes vi skulle vandre i denne Verden for at komme til saligt Samfund med Gud og Grelsener i den anden Verden.

§ 6 a. Jesus vor Grelsner var underkastet megen Forselgelse. Gjærdeleshed forfulgte Jødernes Overste ham, da han var fremtraadt som Læret, dels af Misundelse over hans Fremgang iblandt Folket, dels af Hab, fordi ved ham deres Hylkeli og onde Gjerninger blevne aabenbaret for Folket. De sagde derfor baade mod List og Bold at bringe ham af Dage.

Luc. 19, 47—48. han lærte daglig i Templet, men de Høypriester og Kristifløge og de Overste for Folket sagde at ondskue ham, og de sandt ikke, hvad de fulde gjorde; thi alt Folket hængte ved ham og hørte ham.

Math. 23, 14 og 27. Dje Ebæ, I Kristifløge og Pharisæer! at I opæde Gülets Hus og paa Skromt bede længe. I

tre

tre som kalkede Grav, I sørts udvortet retfærdige for Menneske, men indvortet var I fulde af Dienstalthed og Uret.

Math. 22, 15—17. Phariseerne gif hen og holdt Mand, hvoreledes de funde besvare ham i Ord, og de sendte deres Disciple til ham, og sagde: Tilg os, hvad tolkes Digt? er det tilladt at give Keiseren Skat, eller ikke?

b. Efterat Judas havde overantvordet Jesum i de Overstes Hænder, demte de ham til Døden, og overgave ham til den hedenske Landshøvding Pontius Pilatus; ham truede de med Keiserens Unaade, og beroegede ham derved til, at han lod Jesum hudsrygge, tørnestrone og bespottet, og omstider, efter flere frugtesløse Forsøg paa at udfrie ham af hans Hjendens Vold, nagle til et Kors, paa hvilket han opgav sin Aand.

*Puc. 23, 46. Og Jesu raabte med høi Rost, og sagde: Fader! i Ditt Hænder beslægt jeg min Mand, og der han der agde, udgav han Manden.

Joh. 19, 33—34. Da de kom til Jesum og saae, at han var allerede død, brøde de ikke hans Been, men den af Stridsmandene stak ham i Siden med et Spyd, og strax udgik Blod og Vand.

c. Jesu maatte ikke alene udstaae de smerteligste lidelser paa sit Legeme, idet han døde Korsets Død, men han engstedes ogsaa i sin Øjel, navnlig for Menneskernes Synders Skyld, der her viste sig i deres ganste Afskyelighed og rædselsfulde Frøkhed.

*Math. 26, 36—39. Da kom Jesu til Gethsemane, og han begyndte at bedreves og sværtigen at engastré; da saget han til dem: Min Øjel er ganste bedreget indtil Døden; og han gif lidet frem, fastet paa sit Antigt og bad: Min Fader! er det muligt, da gaar denne Kult for mig, dog ikke, som jeg vil, men som Du vil!

Joh. 19, 39—40. Ville J. at jeg skal lade Over den Jodernes Konge los? Da raabte de alle: Alle denne, men Barrabas, og Barrabas var en Rover.

Math.

Math. 27, 22 og 25. De sagde alle: Lad ham korsfæstes! Og det ganste Folk searedes og sagde: Hans Blod kommer over os og over vores Bein!

Nim. Jesus gif frimodigen sin Død imøde, og friemstillede sig selv for sine Hænder, da de ledte efter ham; men som Menneske maatte han vel forsørdes ved Tænkem om de gruelige Billæsler, som fulde gane forud for hans Død. Jo mere Frelseren saaledes har lidt, jo større Hærlighed han altsaa har berlist os, idet han underkastede sig disse lidelser for vor Skyld, til desto større Gjenfærlighed og Tæknemmelighed imod ham skulle vi dermed lade os opvælle.

d. Jesus påtagt sig frivilligen at lide for os, i alle Synderes Sted, efter sin himmelstede Faders Raad og Willie. Saaledes lunde Gud estergive os Straffen, vi havde forhent for vore Synd, idet Frelseren har den for os og gjorde Hyldest for os.

Phil. 2, 6—8. Christus Jesus, da han var i Guds Stiftelse, holdt han del ikke for et Rev at være Gud til; men han forringede sig selv, idet han tog en Lænners Stiftelse paa, og han blev lidig indtil Døden, ja! Korsets Død.

*Joh. 10, 11 og 18. Den gede Hjælp sætter sit Liv til for Haarene. Dragen taget mit Liv fra mig, men jeg sætter det til af mig selv; jeg har Magt til at sætte det til, og Magt til at tage det igen.

Joh. 1, 29. Johannes saer Jesum komme til sig, og saer: ses det Guds Lam, som hører Verdens Synd!

*2 Cor. 5, 21. Den, som ikke vidste af Synd, har Gud gjort til Synd for os.

*Math. 20, 28. Menneskernes Son er ikke kommen at lade sig hene, men at tjene, og at give sit Liv til en Gjenleidning for Mange.

e. Idet Frelseren hengav sig for os, er han blevet som et Sonoffer for os; men han frembar selv dette Offer, et Offer, der har Gyldighed for Alle i al

i al Ewigheit, og derved har han tillige og hærdeles-
hed vist sig som den rette, os af Gud beslukede
Øpperstepræst.

*Eph. 5, 2. Christus elster os, og gav sig selv hen for
os til en Gavn, et Slagtoffer, Gud til en velbehagelig Lægt.

*Ebr. 7, 26—27. En saadan Øpperstepræst sommede os,
som er hellig, uden Stjæl, som ikke daglig har forneden, som
de andre Øpperstepræster, at frembare Øffet, først for egne Søn-
der, derefter for Folketo; thi dette gørde han een Gang for Alle,
da han opoffrede sig selv.

Anm. a. I blandt Jøerne maatte den Øpperste-
præst efter Guds Besalling nærlig paa den store For-
soningssfest frembrænde Øffet i Helligdommen til Helligelse
for Folkets Sønder. Ved dette Øffet afsludtes forud
den tilkommende Fressers forsonende Lidelse og Dod, og
tillige fulde det tjene Jøerne til en Advarsrel og Paa-
mindelse om Syndens Strafværdighed.

Anm. b. Ved Jesu egen Opoffrelse ere alle det
gamle Testamente Øffinger ophævede, og endnu mere
maatte alle andre overtroiske Forsoningåmidler bortfalde,
hvilke Menneskene selv havde opfundet, og som ingen-
andue havde hørt mindste Kraft eller Bevirkning. Vi
fuelle såge Maade hos Gud ved Jesum Christum alene.

*Mp. Oj. 4, 12. Det er ikke Frelse i nogen Anden; thi
det er og ikke noget andet Navn under Himmel, givet blandt
Menneskene, ved hvilket vi skulle vorde frastede.

§ 7 a. Jesus Christus opstod paa den tredie
Dag efter sin Dod af Graven, saaledes som det var
jernbagt baade af Profeterne forend hans Komme
til Verden, og af ham selv; han forblev derefter i
kyrgetype Dage synlig tilstede paa Jordens blandt sine
Venner og Disciple, hvis Tro han paany besætede
ved Undervisning og Formaning.

*Mp. Oj. 1, 3. Gjærat Jesu havde fået, fremstillede han
sig levende for Apostlene med mange Bevisninger, da han blev
set

set af dem i kyrgetype Dage, og talede om det, som hører til
Ende Afte.

Joh. 20, 26—27. Da efter stod Jesus midt blandt dem,
og sagde til Thomas: set Min Hænder hid og see mine Hænder,
og træf Min Haand hid, og still den i min Side, og vær ikke
vante, men troende.

1 Kor. 15, 3—7. Christus, som døde for vores Sønner,
ejber Skejsterne, og blev begraven, opstod den tredie Dag, efter
Skejsterne, og blev set af Kephas, bærest af de Tolv, betpaad
af mere end fem hundrede Bredre paa engang, af hvilke de
første endnu ere ilive (normalig da Paulus blev døbt).

Luc. 24, 25—26. Da han sagde til dem: O, J Saarer!
og seenhjerte til at træde dit, Profeterne have sagt; burde det
alle Christum at leve dets og at indgaae til sin Hellighed.

b. Efter disse kyrgetype Dages Forlob gav
Jesus sine Disciple Huldmagt til at forkynde hans
Ecce blandt alle Folk, velsigne dem, og opfoer til
Himlen i deres Vaaphn.

*Luc. 24, 50—52. Han forte dem hen ud indtil Bethanien
og han opstede sine Hænder, og velsignede dem, og det skete, da
han velsignede dem, stilles han fra dem, og joer op til Himlen,
og de tilbade ham, og vendte tilbage til Jerusalem med stor Glæde.

*Matth. 28, 20 og 18, 20. Se! jeg er med Eder alle
Dage indtil Verdens Ende; hvor To eller Tre ere forsamlede
i mit Navn, der er jeg midt blandt dem.

Anm. a. Jesu Opstandelse og Himmelfart ere
uundstelige Vidnesbyrd om hans guddommelige Sen-
delse, at han var Guds Søn, som han sagde sig at være.

1 Kor. 15, 17. Dersom Christus ikke er opstanden, da er
Guds Tro forfængelig.

Anm. b. Idet Gud opreste Jesum fra de Døde
og gav ham Hellighed hos sig, har han derved fjendt
Forsoningen, som er stæti ved ham, gyldig til Verdens
Frelse. Ved Jesu vor Hæfers Opstandelse og Himmelfart
have vi og faaret end øvermere Forsoning om,
at der, som han har lært os, er et Liv efter dette, og
at heller ikke vores Legemer evig skulle tilintetgøres,
men engang oprettes af deres Stjæl i Uforkrænkelighed.

Anm.

Anm. c. Iffe længe efter Hertens Himmelssært begyndte Apostlene deres Virksomhed efter det Kalb, med hvilket de vare talbede. Herren havde lovet dem, at den hellige Aand skulle sendes dem; dette Lovstue blev opfyldt paa den første Pentekostdag efter hans Himmelssært, og da Apostelen Peter nu stod frem og vidnede om den forsættede og atter opstandne Frelser og Gørlæser, samtes samme Dag henved tre tusinde Sjæle (Mk. 16, 16); dette var Christi Kirkes Stiftelsesdag, og fra den Dag af bestaaer Christi Menighed paa Jordens.

c. Den himmelarme Frelser throner ved Faderens helle Haand; han tager Deel med sin himmelste Fader i Verdens Regering og Bestyrrelse; han er vor Herre, og Lov og Tilbedelse tilkommer ham tilsligemed Faderen og den hellige Aand.

*Mk. 16, 16. Gud har ophejet ham til en Høvste og Frelser ved sin helle Haand.

*Phil. 2, 9—11. Gud har højt ophejet ham, og skænket ham et Navn, som er over alt Navn, at i Jesu Navn skal hvert Kne bøje sig, og hver Tunge skal befjende, at Jesus Christus er en Herre til Guds Faders Høje.

d. Isærbeleshed er Jesus Christus sin Kirkes aandelige Konge og Herre, og han vaager over den, at den altid maa bestaae, og vinde stedste større Omfang, saa at der altid ere de paa Jordens, som behjende hans Navn, og hans Rige udbredes stedse videre iblandt Menneskene.

*Math. 16, 16—18. Simon Petrus svarede: Du er Christus, den levende Guds Son! og Jesus sagde til ham: Du er Petrus, og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og hvilket du fulde ikke faae Overhaand over den.

1 Cor. 3, 11. Ingen kan legge en anden Grundvold, end den, som er lagt, hvilken er Jesus Christus.

Joh.

*Joh. 10, 16. Jeg har andre Haar, som ikke ere af denne Sti; dem har det mig eg at føre bid, og de skulle høre min Rest, og der skal blive en hjord, ten Hære.

Math. 13, 31—32. Himmeriges Rige ligner et Sandværk, som er mindre, end alt andet Erde, men naar den vokrer op, bliver det et Træ, saa at Himmelens fugle kommer og bygge Neder i dets Grenz.

Anm. a. Det kan komme onthe Kider fort Christi Kirke paa Jordens, idet Man tro udbredet sig, Kunstenhed for de King, der høre til Guds Rige, tager Overhaand, Christi Kirke trænges af dens Fjender, og stades, som det synes os, i Ned og Fare; men vi skulle ikke forsøge, Herren lever og Herten vaager, og hans Navn beffendes bog, om end i Stilhed af Mange, Herren hjender Sine, og efter Kampen og Prøvelsen kommer Livetlassen og Seieren.

*2 Pet. 3, 17. Bogter Ober, at I ikke lade Edet henvive med af de Ganggeloses Bisbafælle, og salte fra Obers egen Fasthed.

1 Kong. 19, 10 og 18. (Elise flagede:) Israels Barn have forladt Din Hagi, de have nedbrudt Dine Altre og Taget Dine Prægheter ihyl med Sværdet, og jeg, jeg et alene overbleven, og de syge efter mit Liv til at lage det tra mitg. Og i en stillte, sagde Lund talede Herren til ham: jeg vil lade overvælde i Israel syv Tusinde, som ikke have boet sig for Daal.

Anm. b. Som troe Undersætter i Jesu Christi vor Herres Rige skulle vi ere og elske ham, vor Konge, og lyde hans Besalinger; vi ere ellers som Oprørere i hans Rige, og maae forvente Straf efter Forfenesle.

c. Jesus vor Frelser virker tillige for os som vor Talmand hos sin himmelste Fader til, at Forloessningen, som er fleet ved ham, maa komme os tilgode, at vi ikke skulle fortabetes i vores Synder, men at vi maae finde Maade til Omvendelse, Tro og Helliggørelse, som udfordres til Salighed.

*1 Joh. 2, 1—2. Vi have en Talmand hos Faderen, Jesum Christum, den Rettsædige, og han er en Forfening for vores

vere Synden, dog ikke alene for vore, men også for den ganske Verden.

*Ebr. 7, 25. Han kan fuldkomneligen gjøre dem salige, som kommer til Gud formedest ham, efterdi han lever allid til at træde frem for dem.

Femte Kapitel.

Om Omvendelse og Tro, eller hvad der fordres af os, for at vi kunne fåae Deel i Maaden og Frelsen ved Jesum Christum.

§ 1. Jesus Christus har ikke ved sin Forlossning givet os Frihed til at synde, men meget mere derved påalagt os en desto større Forpligtelse til at syde det onde, og lægge Wind paa Fremgang i det Gode, med al Hjælp og Styrke.

*Rom. 6, 1. Skulle vi blive ved i Synden, at Maaden må blive desto overstigende? Det være langtfra!

Gal. 2, 17. Men om vi, idet vi jeges at blive retsædiggjorte i Christo, også selv befandtes at være Syndere, da var jo Christus Syndens Ejner. Det være langtfra!

*Tit. 2, 11—14. Guds saliggjørende Maade er aabenbar for alle Mennesker, som oplærer os, at vi skal fortage Ugudelighed og de verdslige Begjærtninger, og leve iugtigen, og retsædligens og gudeligen i denne Verden, forsonende det salige Haab og den store Guds og vor Frelseres Jesu Christi Hertigheds Aabenbarelse, som gav sig selv for os, at han måtte forløse os fra al Uretsfærdighed, og tænse sig selv et Kjendomsselskab indkjælt godt Ejerninger.

Anm. Maas vi betante, at det var fornuftigt til Forligelse for vore Synde, at Jesus Christus, Guds ene ene Son, måtte komme til Verden og lide Korssets Død, da maae vi derved tilfulde overhovedes om Syndens

Syndens Websterhængelighed, samt om, hvor stor Døvel der maa komme over os, dersom vi fremlære i Synden, og det desto mere, jo mere det er flest til Frelse for os.

§ 2. Her at vi kunne fåae Deel i Frelsen ved Jesum Christum, udfordres fra vor Side, at vi ontvende os og astaae fra vore Synde, og at vi troe, eller erkende Jesum Christum for vor Frelser, Lærer og Herre, og indrette vor Vandel derefter.

*Ap. Obj. 20, 20—21. Jeg har Antet forholdet af det, som fande være noget, at jeg jo forsynde Gud det, idet jeg vildete både om Omvendelse til Gud og Tro til vor Herre Jesum Christum.

Anm. Omvendelse og Tro ere på det Mødeste forbundne. Uden at Troen fører Omvendelse med sig, er den kun en høj og fold Beljendelse med Læberne; og den alvorlige Tragten efter Forbedring, den sande Anger og Fortvivelse maa føre til Christum, til Troen paa ham, ved hvem vi alene kunne hente os Bei til Maade hos Gud.

*Rac. 2, 18. Vilis mig Din Tro af Dine Ejerninger.

*Math. 7, 21. Alle Enhver, som figer til mig: Herre! Herre! skal indgaae i himmelfriges Rige, men den, som gør min Faders Billie, som et i Hinden.

Gal. 3, 24. Loven er vorben vor Tugtemestet til Christum, at vi skulle blive retsædiggjorte af Troen.

§ 3. Til hand Omvendelse hører, at vi erkende vores Forseelser, at vi angre dem af et optrightigt Hjerte, at vi afbebe dem hos Gud i dyb Ædmighed, at vi satte et alvorligt Forsæt til vor Forbedring og redeligen strebte at udføre dette Forsæt.

*Ap. Obj. 3, 19. Derfor faaer et andet Sind, og vender om, at Guds Synde maae være uflættede.

*Pur. 24, 46—47. Saaledes burde det Christum at lide, og i hans Navn at praktisere Omvendelse og Syndernes Forladelse.

*Ps. 51, 19. En sanderbrudt Mand og et frust Hjerte skal Du, o Gud! ikke foruge.

Euc.

Luc. 15, 18—19. Fader! jeg har syndet imod Himmel og Dig, og er ikke længere værd at fås ved Din Son; gør mig som en af Dine Daglenetræ.

Anm. a. Menneskene ere kalmindelighed mere tilbevistige til at undskyde, end til at erkende deres Synder. Gud kommer os efter her til Hjælp i vor Skrebelighed, og giver os Baumindelser i vor Samtlighed; det hører da paa os selv, om vi ville henytte de os give Baumindelser; men agte vi Guds Maade imod os ringe, vil Straffen desfor komme af sig selv.

I Moseb. 4, 7. Herren sagde til Kain: Synden ligger ved Dere, til Dig er dens Aftrea; men Du skal herske over den.

Anm. b. De mange, som fortryde deres Syndet blot for Straffens Skyld, eller for de sorgelige Folgered-Skyld, deres Syndet allerede havde haft for dem, blottet ikke dermed forbredre, men snarere værre; de fattede ikke dermed Afsky for det onde selv, men beslutte kun forsigtigere at undgaa Folgerne af det for fremtiden, eller at hjælpe det saa meget bedre for Menneskene; de blive dermed rænkesubdere i Sindet, og mere forbredede i det onde.

Den rette Syndfortrybelse er berintob den Skamfaldshed, vi føle over den Utnemmelighed, vi bøje imod Gud ved at handle imod hans Bud, der ex saa meget stort, som han saa hærligen har labet os undervise i sit Ord om sin Billie, om vor Sallgjærelse, og som han med hvert et Bud, han gav os at følge, kun har haft til Hensigt at fremme vores egne sande Gavn.

*2 Kor. 7, 10. Bedrevelsen viser Gud visiter Omvendelse til Sallighed, som ikke fortrydes, men Verdens Bedrevelse visiter Død.

Sir. 4, 24. Der er en Stamfaldshed, som fører til Synd, og der er en Stamfaldshed, som giver Være og Gunst.

Anm.

Anm. c. Det udvortes i Bebrevelsen et for sig alene uden Værd, og ingen siffer Maalestok for, hvor oprettigt Fortrybelsen er meent; Gud seer alene paa Oprigtigheden i vor Bebrevelse.

§ 4. Den velselige Tro paa Christum til Salighed beskaer deri, at vi i vores Hjertet ere fuldt og fast forvissede om, at Jesus vor Fræsler ved sin Død har gjort Hyldest for vores Synde, at vi for hans Skyld tages til Maade, og at for hans Skyld vores Synde ere os tilgivne. Denne Tro regner Gud os til Rettsædighed.

Gaaledes retsædiggjorte for Gud formedelst Christum ved Troen vandte vi vel fremdeles i Kjødets Skrebelighed, men Gud tilgiver os vores Synde, eftergiver os Straffen for dem og tilhjælper os Maade og Besignelse for Christi Skyld, som om vi varer fuldkomment lydige Børn og troe Ejendere.

Eph. 3, 12. I Christo Jesu vor Herre have vi Grindelighed og Udgang med Tillid ved Troen paa ham.

*Joh. 3, 36. Hvo, som troer paa Sonnen, har et evigt Liv, men hvo, som ikke troer Sonnen, sal ikke se Livet, men Guds Brede bliver over ham.

*Rom. 3, 24—25. De blive retsædiggjorte uformelst af Guds Maade ved den Verlosning, som er i Christo Jesu, hvilken Gud har fremstillet til en Verlosning formedelst Troen paa hans Blod.

2 Kor. 5, 19. I Christo fortigte Gud Verden med sig selv, idet han ikke tilregnede dem deres Overtrædelser.

Rom. 5, 1—2. Retsædiggjorte ved Troen have vi Freb med Gud ved vor Herre Jesum Christum, og vi rose os af Han os Hellighed hos Gud.

Anm. a. Til Tro paa Christum udfordres Kundskab om Christo; dog er den blotte Kundskab endnu ikke Tro; Mange kjænde Christum, og bekjænde ham endog med dres

deres Læber, men de fornugte han i deres Læyne, hvilket de ikke føre efter hans Lære, og de lyde ham ikke som deres reelle Herre.

Nom. 10, 14—17. Hvorledes skalde de troe paa den, en hvem de ikke have hørt? men hvorledes skalde de here, uden der er Mogen, som prædicer? Altsaa kommer Troen derved, at man hører, men at man hører, først ved Guds Ord.

A m. b. For at sætte tilbærlig Præcis paa Forloftningen, som et stædt ved Jesum Christum, maae vi ret levende føle, hvor helligt vi traenge til Maade hos Gud, og hvor liber vi formaaer selv at forhjælpe os til den. Saaledes findes den sande Tro fun hos de isandhed Bodhærdige, som til fulde ejfjende Syndens Bedræggelighed, og hige med Vængsel efter Venadelser hos Gud for Christi Skyld.

§ 5 a. Efterdi Synden har svækket os, funnit vi ikke ved vor egen Kraft fremhjælpe os til Omvendelse og Tro; men den hellige Aand er steds rede til at staae os bi til at fuldbringe Omvendelsens Værk hos os og til at op holde os i den rette Tro. Den hellige Aand falder, oplyser og helliger os; men vi skulle seje den hellige Aands Bistand under Bon og Paafaldelse, og gjøre os værdige til at modtage dens Gaver.

*Nom. 8, 7. Kjedets Sand er Hjændstab imod Gud; thi den er ikke Guds Lov underdansk, ei heller kan den være det.

Nom. 7, 24—25. Jeg elendige Menneske! Hvo Fal frie mig fra dette Dødens Legeme? — Jeg talter Gud ved Jesum Christum, vor Herre! saa hører da jeg, den Selvsamme, Guds Lov med Sindet, Syndens Lov fun med Skjædet.

*1 Cor. 3, 16—17. Vide I iffe, at I ere Guds Tempel, og Guds Aand boer i Øer? Derom Mogen forhævver Guds Tempel, han skal Gud forhævve.

Pj. 51, 12—13. Gud! stab i mig et rent Herte, og form en stædig Aand indeni mig! berfast mig ikke fra Dit Udsigt, og tag ikke Din hellige Aand fra mig!

Phil. 1, 6 og 2, 13. Fuldeligen forstillet, at han, som begyndte det gode Værk i Øret, vil fuldhøre det indtil Jesu Christi Dag; thi Gud er den, som virker i Øret baade at ville og at udrette ejer sit Velbehag.

b. Gud lader sit Kald udgaae til os, i Daaben, ved Ørdet, og paa mangen anden Maade, saasom ved Videsser og Belgjerninger; enhver Anledning, Gud giver os, hvorved vi vælles til Eftertanke og ledes til at træte ejer Maade og Frelse ved Jesum Christum, er et Guds Kald til os.

Math. 20, 1 og 16. Himmeriget Mige signet ved en Husbond, som udgik sildig om Morgenens at leje Arbejdere til sin Vinngaard. — Mange ere falske, men Gud ere udealgte.

c. Skriften indebefatter under Oplysning, hvad Guds Aand virker paa vor Forstand ved Ørdet for at lede os til rigtig Kunstdab om Guds Maad og Billie til vor Forbedring og Frelse.

Phil. 3, 8. Jeg agter Alt for Tab imod Christi Jesu, min Herred, Kunstdab Myeertighed, og agter Alt Minet at være, paat det jeg kan virke Christum.

d. Ved Aandens Maadevirklægning paa vores Hjertes blive vi som fedte paanq: vi afstaae i sand Bodhærdighed fra det Onde, i Tro paa Christum satte vi Lyst til det Gode; vi blive derved som igjenfægte eller som nye og bedre Mennesker; voet Sind bortdrages fra det, som er ondt og i Stid med Guds hellige Billie, till det, som er godt og Gud velbehageligt, og saaledes vinde vi paa ny Liighed med Gud, og fornyles Guds Villede i os.

Joh. 3, 3. Uden Mogen bliver jedt paanq, kan han ikke se Guds Mige.

Eph. 4, 22—24. I skulle aflagge det gamle Menneske efter den forrige Omgangselse, men fortoges i Ørets Synds Aand, og især det nye Menneske, som er slæbt ejer Gud i Sandhedens Besværlighed og Helligheds Cor.

2 Kor. 5. 17. Dersom Mogen er i Christo, da er han en ny Skabning, der Samle er forbrygget, ses! Alt er blevet ny.

e. Helliggjørelse er den Christnes daglige Fremgang i Dyd og Gudsfrøgt, som befordres ved den hellige Aands medvirkende Maade ved de hellige Maade-midler.

Phil. 3. 12. Ikke, at jeg har allerede grædet det, eller er allerede fuldført, men jeg søger derefter, om jeg dog kan gribet det, efterdi jeg og er griben af Christo Jesu.

Matth. 7. 13—14. Gaaer ind ad den ineyre Port! thi den Port er vild, og den Bei er hard, som fører til Fortærvelsen, og de ere mange, som gaae ind i ejentlig den; men den Port er smør, og den Bei er træng, som fører til Livet, og de ere fær, som finde den.

Anmt. Gaa forhendt det et til vor Frelse, at Guds Kold maa udgaae til os, og at den hellige Aand oplyser os med sine Gaver, saa forhendt er det ogsaa, at vi, ligensabte, siden anvende al Blid paa bestandig og alt mere og mere at forstrenge i det Gode. Denne er Saliggjørelsens Orden, eller hyad der maa see, for at vi kunne fåne Deel i Frelsen og Velstignelsen ved Jesum Christum vor Herre.

Sjette Kapitel.

Om Troens Frugter i et helligt Levnet, eller Pligtlæren.

§ 1. Troen maa bære Frugt, og Troens Frugter ere gode Gjerninger eller Pligternes samvittighedsfulde Øvrydbelser.

Den Tro er bed og ufrugtbart, som ikke virker paa

paa Hjertet til deis Forbedring og til det Godes Udvørelse.

Svag faldes Troen, saalenge det endnu er Dværl i Hjertet ved Siden af Forstyrningen til Guds Maade ved Jesum Christum; men en saadan Tro ytrer sig dog i Længsel efter Maade hos Gud ved Jesum Christum, og i en virkomm Uttaa efter at gjøre hans Billie, og er derfor ogsaa Gud velbehagelig.

Den sande og levende Tro virker Hab til al Synd i vore Hjertter, og besæeler os med Iver for at fuldførmme Guds Billie til os i alle Ting og over den Retfærdighed, som er ham velbehagelig.

Jac. 2. 26. Ligehom Regement er godt uden Land, saaledes er og Troen god uden Gjerninger.

Unn. Vi skulle ligesaalsidet hoomboe os af vor Tro, som vi skulle støle paa vores gode Gjerninger. Troen er os forneden ill Salighed; thi det er ved Troen, vi reisfærdiggjøres for Gud; men vi skulle ogsaa besitte os paa at gjøre det Gode, og finde vor Glæde her; thi uden dette kunne vi ikke blive tilskede til at modtage og nyde den evige Salighed, der netop er Glæde over alt det, som er fuldkommen og godt.

Rom. 14. 17. Guds Rige er ikke Mad og Drille, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den hellige Aand.

§ 2. Troens Frugter, gode Gjerninger, ere saadanne, hvilke vi udvare af Hjærlighed til Gud og hans Bud, og for at behage ham. Hvadomhelst Gud saaledes har budet os at tagtage, er vor Pligt.

De Pligter, der paahvile Alle uden Hensyn til Stand, eller Stilling, eller øvrige ubvores Wilkaar, falde vi de almindelige Pligter. Saadanne almindelige

lige Pligter ere os førestevne i Verden, som blev givet paa Sinai Bjergr; thi vel bleve de Ti Bud først og fornemmelig Foderne førestevne, men de have dog samme Gyldighed og forbindende Kraft ogsaa for os og alle kommeende Stægter. Vi skulle, som Jesus vor Frelser har lært os, holde disse Bud, ikke blot efter Bogstaven, men efter Hånden i dem. Jesus vor Frelser har lært os, at det ikke blot formuer an paa, hvilke Gjerninger vi gjøre eller unblade, men fornemmeligen paa, hvilket det Sind er, som er i os.

*Matth. 5, 17—18. Menes ikke, at jeg er kommen at opføre Loven eller Profeterne; jeg er ikke kommen at opløse, men at fuldkomme; indtil Himmel og Jordens sorgaer, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Tordel sorgaas af Loven, indtil det står altsammen.

*Phil. 2, 5. Det samme Sind være i Eder, som og var i Christo Jesu.

Anm. a. For det, vi ere skyldige at gjøre, kunne vi ingen Lov forudse. Isærdeleshed kunne vi ikke gjøre Kraa paa den evige Salighed som en fortjent Lov for vores gode Gjerninger, da vi ikke ere saa usuldommere, og der er Gud selv, der giver os Kraft og Besvignelse til at gjøre dem. Det er ikke for vores Gjerningers Skyld, Gud vil gjøre os fastige, men det er evige Lov er en Guds Maadebare forniedelst Troen paa Christum.

Ecc. 17, 10. Naar I have gjort alle Ting, som ere Eder befalede, siger; vi ere mytige Djenere; thi vi gjorde kun det, som vi var skyldige at gjøre.

Anm. b. Vi kunne opfylde vores Pligter, ellers gjøre det Gode, ubet at dette har noget for os selv forhøjeligt ved sig, om det end ligesindt bliver til Gavn for Andre, naar vi nemlig gjør det Gode enten blot af naturlig Drift og Lilsyndelse, ellers fordi det er os selv behageligt, ellers vi selv føge Forbered herved, eller

eller hvis vi kun gjøre det Gode for at æres af Menneskene, eller af Frengi for Straf, der som vi undblade det. Isærdeleshed gør Gjerninger ere bedre kun de, der gøres af sand christelig Kjærlighed.

Matth. 6, 2. Naar Du giv Almoeje, skal Du ikke lade bløse i Vajrene for Dig, som Dienstalde gjør, paa det de kunne ære af Mennesker; sædvelig siger jeg Eder: de have deres Len hørte.

1 Cor. 13, 1—3. Talede jeg med Menneskers og Englels Tongemaal, men havde ikke Kjærlighed, da var jeg en lydende Main og en flingende Bjeld; og havde jeg al Kundskab, og havde jeg al Kro, sat at jeg kunde slitte Bjerge, men havde ikke Kjærlighed, da var jeg Dut; og uddelte jeg alt mit Gods til de Fastige, og gav jeg mit Legeme hen for at brennes, men havde ikke Kjærlighed, da gavmede det mig Dut.

§ 3. Vi have Pligter imod Gud, imod os selv, og imod vor Nøste. Efter Christi Forflating havde hele Guds Lov, givet ved Moses og Profeterne, netop til Hensigt at fremme og beskytte en saadan virkdom Kjærlighed hos Menneskene, der maatte beskyde dem med den rette Lov til at opfylde deres Pligter, ellers hvad de maatte erkende at være Guds Villie til dem; men isærdeleshed skulde redelig og samvittighedsfuld Lov til at opfylde vores Pligter, aldrig savnes hos os Christne.

*Matth. 22, 37—40. Jesus sagde: Du skal elste Herren Din Gud i Dit ganste Hjerte, og i Din ganste Skul, og i Dit ganste Sind; dette er det første og store Bud; men det andet er ligesom dette: Du skal elste Din Nøste som Dig selv; af disse to Bud hænger al Loven og Profeterne.

A. Om Pligterne imod Gud.

Vi ere skyldige at bryde Gud baade indvortes, med vores Tanke og Ultraaer, og udvortes, med vores Ord og vorr Forhold.

*1. Cor. 6, 20. I ere dyrkelsete; øret hører Gud i Øders Legemer og i Øders Land, hvilke here Gud til.

Unn. Hvo der har den rette Kresfrygt for Gud i sit Hjerte, vil ogsaa legge denne sin Kresfrygt for ham for Dagen i sit Forhold; men finhelligt Hjertet, at vi kun dyrke Gud udvortes, uden at det er tilsvarende Hjelser i vore Hjertet, man, som al anden Falshed og Uredelighed, mishage hen hellige og alvendende Gud.

Marc. 7, 6—7. Dette Føll øver mig med Gaberne, men deres Hjerte er langt fra mig; men de dyrke mig fergjøres.

I. Den indvortes Gudsdyrkelse.

§ 1. Vi skulle tilbede Gud, og tilbede ham alene; thi han er den eneste sande Gud. Vi tilbede Gud i Land og Sandhed, naar vore Hjertet ere sydte med den dybeste Kresfrygt for ham som det allerhøieste og allerfuldkommete Dæsen, og vi stedse i Gjerning bewise hellig Hærigtelse for ham ved at gjøre hans Willie.

*Math. 4, 10. Du skal tilbede Herren Din Gud og hene ham alene.

§ 2. Vi skulle feygte Gud, thi han er hellig og retsfærdig; men vor Frygt skal ikke være slavisk Frygt, at vi kun undlabe det Onde af Frygt for Straf, men barnlig Hjærligheds Frygt, at vi omhyggeligen vogte os for alt det, som kan tenkes at mishage Gud, og at vi beslutte os paa det Gode med al Flid og Ivær for at tæffes Gud.

Præd. 12, 13. Frygt Gud og held hans Bud; thi det ber hvem Menneske at gjøre.

Dodspr. 16, 6. Ved Herrens Frygt viger man fra det Onde.

*Rom. 8, 15. I anannemede ikke en Tertiadoms Land, efter

til Frygt, men I anannemede en sonlig Alfaavelses Land, i hvilken vi raabe Abba, Fader!

*1 Joh. 4, 18. Den fuldeonne Hjærlighed driver Frygten ud.

§ 3. Vi skulle elste Gud over alle Ting; thi han er vor største Belgsærer, vor hjærlige Fader. Hjærlighed til Gud er Hengivelse af vort hele Dæsen til Gud, saa at alle vore tanker og alle vore Altraaer tilhøre ham, og tillige Lyst til at behage ham.

*1 Joh. 4, 19. Vi elste han; thi han elskede os først.

*1 Joh. 5, 3. Dette er Hjærlighed til Gud, at vi helde hans Bud, og hans Bud ere ikke svære.

Unn. a. Egenhjærlighed er Menneskenes Skjedsynd; den gaaer hos Nogle saa vidt, at de kun elste sig selv, ellers dog elste sig selv mest; men selv den edleste Hjærlighed bliver synlig, naar den lader os glommme, at vi skulle elste Gud over alle Ting; hvor langt mere forsynde da de sig, som med deres hele Hjerte hænge ved deres Rigdomme eller andre timelige Ting.

Math. 10, 37. Hvo som elster Fader eller Moder mere, end mig, er mig ikke værd, og hvo som elster Son eller Datter mere, end mig, er mig ikke værd.

Unn. b. At vi elste Gud uden Fremt, legge os bedst for Dagen, ved at bevise oplyttig Hjærlighed imod vor Næste.

1 Joh. 3, 18. Lader os ikke elste med Dem, vi heller medunge, men i Gjerning og Sandhed.

*1 Joh. 4, 20—21. Detsom Mogen siger: jeg elster Gud, og lader sin Broder, han er en Begær; thi hvo som ikke elster sin Broder, som han har set, hvorledes kan han elste Gud, som han ikke har set? Og derle Bud have vi af ham, at den, som elster Gud, skal også elste sin Broder.

§ 4. Vi skulle lyde Gud; thi han er ikke alene øx heieste, men ogsaa vor vigtigste og bedste Overherre. Vi skulle ikke blot undskyde al forsættig Overtrædelse af

af Guds Bud, men tillige danne vor Sind og vor Tænkemaade efter Guds Billie, at vor Billie kan være i Samlang med Guds Billie.

Ps. 143, 10. Vær mig, Hørre! at gjøre Din Velbehagelighed; thi Du er min Gud; Din Raad er god! Lad den føre mig!

Num. Vi måne dagligt stvide imod de onde Håster, som ville afdrage os fra Lydighed imod Gud, og ingeninde lade os forlede til at handle imod Guds Billie, hvorens af Hingst for Mennesket, eller af Kærlighed til dem; thi vi skulle syggle os tilte Gud over alle Ting.

*1 Joh. 2, 15—17. Gisler ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden; dersom Nogen elget Verden, er Hæderens Kærlighed ikke i ham; thi alt det, som er i Verden, Kjøbets Lust og Vinens Lust og Livets Hoffærdighed, er ikke af Gaderen, men af Verden; og Verden forgæver, og dens Lust, men hvo som gør Guds Billie, bliver til evig Tid.

*Ap. 8, 5, 29. Men Petrus og Apostlene saaledes: Man har adlydt Gud mere, end Menneskene.

§ 5. Vi skulle forlade os paa Gud; han bønde kan og vil fremme saavel vor tímelige, som vor aandelige og evige Velserb, og herfor kunne vi have uretslig Tillid til ham, eller være fast overbeviste om, at han vil meddele os alt det Gode, som han finder at være os hjælpsigt, og at han vil forunde os sin Hjælp i al Nød og Fare, naat han efter sine vise Raad finder det befejligst.

*1 Pet. 5, 7. Støder al Eders Sorg paa ham; thi han har Enhu for Edere.

*Ps. 148, 6—8. Salig er den, hvis Hjælp Jacobs Gud er, hvis Haab er til Herren, hans Gud, som gjorde Hamlen og Verden og Havet og alt det, som er i dem, han, som holder Verste evigelig.

Num. Vi skulle ikke stole paa vor egen Klosglæb eller anden egen Dyrkighed, som ofte viser sig utilstregt,

strækkelig, et heller skulle vi satte vor Haab til andre Mennesker, fremfor til Gud, eller hvigge paa andre Ting, saasom Rigdom, Kære og Magt, der dog alle ere forgivangelige og omstiftelige.

*Jes. 17, 6. Saa sagde Herren: Holbundet er den Mand, som forlader mig paa Mennesket, og holder Kjæd for sin Arm, og hvis Hjerte biger fra Herren.

Ordlyr. 3, 5. Forlad Dig paa Herren i Dit gaust Hjerte, men forlad Dig ikke jaast paa Din Forstand.

II. Den udvortes Gudsdyrkelse.

Den ærefrygt, vi have for Gud i vores Hjerter, skulle vi lægge for Dagen i vort Liv og Levnet, ved at føre hele vor Vandet i Herrens Frygt. Tillige skulle vi isærdeleshed love og præse Gud og helligholde Hvalledagen.

a. Vi skulle love og præse Gud; thi han er det ypperligste og allerfuldstommeste Vorjen. Vi love og præse Gud, naat vi i Ven eller Sang eller Samtale med Andre beremme hans hellige Egenstaber og store Øjerninger af et rent Hjerte, som er gjennemtrængt af hellig Verbedighed for ham.

Ps. 72, 18—19. Lovet være den Herre Gud, Israels Gud, han, som gør alene underhalde Ting, og levet være hans Mærs Navn evigelig, og al Jordens stal selbes med hans Name.

*Ps. 145, 3—4. Herren er stor og saare præstlig, og hans Magt er uretsagelig. Den Stægt stal beremme for den anden Dine Øjerninger, og de skulle forsynes Din Verden.

Følgesætning 1. Vi bør ikke letslindigen eller uden Eftertanke bringe Guds Navn, og endnu mindre vantære det ved noget Slags Misbrug, saasom ved at bænde og svære.

2 Moseb. 20, 7. Du skal ikke lade Herren Din Guds Navn fortjænglig; thi Herren skal ikke lade den ustraffet, som tager hans Navn fortjænglig.

Der

2. Der bades og sværges, naar man i Guds eller Christi Navn ønsker Hndt over sig selv eller Andre, eller naar man i daglig Tale letſindigen berbaer sig paa Gud og Christum for at befræfte sine Ord og Forſikringer. Der bades og sværges ogsaa paa andre Maader og i vanhellige Navne, hvorevæ robes et ligesaa ryggesløst Sind, der viser Mangel paa Herbodighed for Gud og vaa fand og ørtiglig Kærlighed til os selv og vor Næste.

Jac. 3, 10. Af den samme Mund udgaar Besignelse og Forbandelse; mine Ømstre! dette har ikke saa et vær.

Math. 5, 37. Guds Tale skal være Ja, Ja! Nei, Nei! men hvad der er over dette, er af det Ønde.

3. Maar Øveligheden lader os afslægge Ged, enten til Bekräfteleſſe, at det, vi udføje og vidne, er sandt, eller til Forvisning, at vi ville efterleve hvad der er os forestrevet og hvad vi have forbundet os til, da seer det paa højtidelig Maade. Men naar jaabam Ged afslægges, da skulle vi vel beholde, at det er den alvibende, hellige og retfærdige Gud, der kæres til Bidne, og han lader sig ikke syotte.

Mat. 8, 16. Mennesker svørge jo ved en Stier, og Gud er dem en Ende paa al Tidt, til Stædtelſſe.

4. Meenederen, eller den, som førger falseligen ved Guds Navn, er at anjee for en ryggesløs Gudsbevotter; thi han trodjer den alvivende Guds Retfærdighed; han viser sig tillige som en flende af sine Medmennesker, hvis Kære og Velhærd han letteligen forspilder, saa Ulyldige somme til at lide berunder. En skæffelig Lod bereber Meenederen sig selv: al Ged viger fra hans Hjerte, han forlæres af Angst og

og Uro, Straffen er ham vis, og han veed ikke, hvilket Dieblk den vil komme over hans Hoved. Dersor maae vi hellere bære hvilkesomhelst andre Folger af vores onde eller letsindige Handlinger, end drage Meenedens Forbandelse over os. Øystelen Paulus writer Meenedere i Klæje med Mandbrabere og de groveste Syndere (1 Tim. 1, 10.)

*Joch. 5, 4. Jeg bid Forbandelse udgaat, siger den Hellige Petrus, at den skal komme til Troens Huse, og til hans Huse, som førger falseligen, og den skal blive en Maten midt i hans hus, og fortære det, ja! daade dets Træ og dels Glene.

Anm. Ved den tiltagende Øvhøning maae vi haabe, at den overtrofle og uformulige Misbrug af Guds Navn eller Guds Ord til at øve Trolddom, til at slgne og maale, vise igjen og andet Saabanc, er ephget, at Menneskete intseer det Taabelige og Forbørlige i at faste Bid til flige doartige Kunster, og ille ville gjøre sig selv til Spot og ill et Mytte for snedige Bedragere.

b) Moseb. 18, 10—12. Det skal ille findes hez Dig den, som omgaars med Spaadem, er en Dagvælger, eller som agter paa Hingleſtrig, eller som omgaars med Wanen, eller som afsværger en Spaemand, eller er en Legus Udslægger, eller som gør Spørgsmål til de Døde; thi hver, som gjør dics Ring, er en Bidretfægeling til Herren.

b. Vi skulle helligholde Sondagen, som er anordnet til offentlig Gudsdyrelſſe, og samles med hverandre i Guds Huse for at høre og lære Guds Ord med hverandre til fælles Opbyggelse, til fælles Vestyrkelse i Øyb og Gudsrygt, og for i Forening med hverandre at love og takke Gud. Vi skulle talte Gud, at han lader os leve i Samfund med Med-Kristne, men da ogsaa berpytte Veiligheden, han giver os,

os, til at drage Mæting af Menighedslivet med medfølende Brødre, hvilke vi og styrke, at vi bidrage, hvad vi kunne, til deres Opbyggelse.

*Gal. 3, 10. Lader Christi Ord vor rigeligen blandt Det i al Viddom, saa at I lærer og paamind hverandre med Psalmer og Korsange og anderlige Viser, idet I synge gudeligen i Ørord Hjertet vor Herren.

Pi. 95, 1—2. Kommer lader os synge med Frejd vor Herren! lader os vaae af Glæde vor vor Saligheds Klippe, lader os fremkomme for hans Hagen med Talsigelse!

Mf. Ef. 4, 32 og 2, 42 og 47. De Troendes Mængde havde et Hjerte og en Sjæl. De holdt sig varagtige til Apostlenes Undervisning og Gudsord og Broderis Brødre og Vennerne. Men Herren lagde daglig Nøgle til Menigheden, som lade sig frelse.

Gbr. 10, 24—25. Lader os give Agt paa hvertandte, saa at vi opmuntre hvertandte til Kjærlighed og gode Gjerninger, og ikke forlade vor egen Forsamling, som Nøgle have vor Selskab, men formane hvertandte.

Unn. Vi maa ikke misbruge Søndagen, der er bestemt til Andagt og gudelige Betragtninger, til uforhobent Arbeide. Det er desuden billigt, og stemmer ogsaa saaledes overeend med Guds Willie, at denne Dag overladedes baade Mennesker og Creature til hvile og Gedenkvægelse fra dets Arbeide.

2 Moseb. 23, 12. Sex Dage skal Du gjøre Dit Arbeide, men den syvende Dag skal Du hvile, paa det Din Dre og Dit Havn maa hvile, og Din Tjenestevindes Gen og den Fremme maa vedværge.

B. Om Pligterne imod os selv.

Dersom vi else os selv paa den rette Maade, da ville vi først og fornemmeligen drage Omsorg for vor Sjæls Frelse og Salighed, men deruært tillige for vor Legeme og vor tilmelige Velstård, saavidt Saaband kan se i Overensstemmelse med Guds Forstift og Willie.

Math.

*Math. 6, 33. Segez fest Gude Rige og hans Rejsere right, saa skulle og alle djele Ting tillegges Det.

Math. 16, 26. Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganste Verden, men lader Sjæle daa sin Sjæl?

Phil. 2, 12. Arbeitet paa Vorre Saliggjortelse med Frejd og Barven.

Math. 13, 45—46. Himmelrigets Rige signes ved en Skjebemand, som føgte efter gode Werker, som, da han fandt en meget kostelig Skat, gif hen og fulgte alt det, han havde, og fikke den.

I. Omsorg for Sjælen.

§ 1. Vor Forstand skulle vi joze at berige med myttig Kunstdrab, især om Guds Raad og Billie til vor Salighed, at der man blive alt mere og mere oplyst, og skillet til at veilede os.

*2 Pet. 3, 18. Verer i vor Herres og Frelsers Jesu Christi Raade og Kunstdrab.

§ 2. Vor Billie maa ikke beherskes af onde Tilbvieligheder, men vi skulle træte ejster at faae den bevirget til at rette sig ejster det. Forstanden erfjender at være ret ejster Guds Ords Beleddning.

*Døber. 16, 32. Den, som hersker over al Sind, er bedre, end den, der indlager en Stad.

*2 Kor. 6, 18—7, 1. Jeg vil være Eders Hader, og I skulle være mine Fenner og Døtre, siger Herren. Derfor, ejster vi ikke saadanme Forfæltelser, I Ghetslige! lader os rense os selv fra al Skaber og Mandens Besmæltelse, og fuldende vor Helligjørelse i Gude Frejt.

§ 3. Vi bør omhyggeligen vaage over vor Samvællighed (See Pag. 26—27).

Unn. Ell tilberilligen at drage Omsorg for Sjælen, ell det være en virkjom Tilsynsholde for os, at vi ofte minde paa Døben, og den Udstand, Sjælen da gaar over til.

Mal. 6, 7—9. Hader ikke vis! Gud lader sig ikke spole; thi hvad et Menneske saar, dette skal han og høste; hvo som jaer i sit

i sit Skjeb, skal have Forstørrelse af Kjedet, men hvo som saner i Manden, skal have det evige Liv af Manden; men naar vi gjøre det Gode, lader os ikke blive trætte; thi vi skulle og høste i sin Tid, saafremt vi ikke forsage.

II. Omsorg for Legemet.

§ 1 a. Livet er den vigtigste Gave, Gud har betroet os; thi det er Betingelsen, uden hvilken vi ikke kunne modtage nogen anden af hans mange andre gode Gaver; men isærdeleshed er Livet en Maadens Tid, der sjælles os herneden, for at vi, ved trolden at anvende den, skulle kunne berede os Sted i Salighedens Boliger hisset. Vi skulle derfor vænge over vojt Liv. Tillige skulle vi drage Omsorg for Legemets Sundhed, som er os fornøden for at vi kunne gjøre vojt Livs Øjerning; og uden Helsbred kunne vi heller ikke tilslulde nyde Livets andre Goder. Det er overhovedet Pligt, ligesaavel at udvilde og styrke Legemets Kræfter, som Sjælens, og dermed fornemmeligen at have for Gud det særegne Kald, med hvilket vi ere fulde, for at blive stedje dueligere til Guds Øjerning.

Sir. 30, 15—16. Vedre er en Hattig, som er sind og stærk af Kræfter, end en Måg, som er højstændt paa sit Legeme; Sundhed og Kårshed er bedre; end alt Guld, og et stærkt Legeme, end evremade meget Gode.

b. Det kan dog stundom blive Pligt at udslette sit Liv for Fare, endog villigen, for højere Hensyns Skyld, at hengive sit Liv; men af Maadhed, Overmod, Uorsigtslighed eller anden Letselighed skulle vi aldrig hætte Liv og Lemmer og Helsbred i Rose.

Marc. 8, 35. Hvo som vil frelse sit Liv, skal miste det; men hvo som mister sit Liv for min og Evangelii Skyld, har skal frelse det.

Aller-

c. Allermindst maae vi lægge voldsom Haand paa os selv for forståelsen at fylle os selv ved Livet, eller frivilligen tilfeie os Skade paa Lemmer og Helsbred. Selvmorderen gjør et forvovent Indgreb i Guds Herredomme over Menneskenes Liv og Legeme; han tilsidesætter ved denne ene Handling alle sine Pligter imod sine Medmennesker, da han derefter ingen af dem kan opfylde; han raser imod sig selv, værre, end de vildeste Dyr, og esierlader sine Nærmeste i smertelig Sorg og bitter Angstelse for hans Sjæls Salighed; han har selv forfortet Maadens Tid for sig, og Negusabet vil blive svært for ham at aflagge for den Eviges Domstol, for hvilken han har indstyrnet sig selv, forend han blev faldet til at misde for den.

*Rom. 14, 7—8. Ingen af os lever sig selv, og Ingen dør sig selv; thi både dersem vi leve, leve vi Herren, og dersom vi dør, dør vi Herren; derfor enten vi leve, eller vi dør, ere vi Herrens.

§ 2. Og saa ved Unaabdelighed i sandselige Nybøller forførte vi vore Dage. Fraabseren og Dranferen, og endnu mere den Vellystige, nedbryde ved deres uordentlige Levnet deres Helsbred; men de, der hengive sig til disse Laster, blive tillige ved dem lige udstillede til at prise Gud, til at arbeide paa deres Sjæls Salighed og til at gjøre deres jordiske Kalbs Øjerning. I det de da forspilde deres Sjæls Salighed, ødelægge de tillige deres Formue, og idet de paadrage sig Guds Unaade, blive de tillige selv Skyld i den dybe Foragt, deres Medmennesker nære for dem.

Dsær-

Sjældeslethed skal den Uuge vogte sig, at hans Sjæl ikke besvimes med urene Tanfer.

^aEcc. 21, 34. Vogter Øder, at Øders Hjertet ikke nogen tid besvares med Graadseri og Drællenskab.

^aGal. 5, 19—21. Hjordets Gjerninger er aabenbare, saasom: Hver, Skørkevnø, Ureenhed, Mørkighed, Drællenskab, Graadseri og deelige, om hvilket jeg siger Øder, at de, som gjør Staadant, skulle ikke have Guds Hjælp.

^aOb. 5, 3—4. Men Horen og al Ureenhed næres end ikke blånde Øder, som det kommer de Hellige, og ubla Østen, og gjældelig Gnat, eller lefærdig Skjerm, som Alt er uildeligt, men hellere Tøffelgelse.

III. Omsorg for vor timelige Befsæd.

§ 1 a. Vi skulle stræbe at forsøge vor Befstand, til Gavn for os selv og for Andre, og dertil anvende al Glæd i vort lovlige Kæb og kleg Sparhjemmelighed; men lykkes vor Streben efter Befstand os da ikke, saa er Kunod et Kors, Gud bestifter os, holdet vi skulle bære med Hengivenhed i hans Villie, som ethvert andet Kors, han lægger paa vores Skuldre.

^aAp. Ob. 20, 34—35. I vidt helse, at disse Hænder have hent for min Røderst, og for dem, som ere med mig; jeg viser Øder, at det bor os sunde at arbeide, og komme de Gjærdelige til hjælp, og at ukonumur den Herrs Jesu Ord: Saligt er det at give, hellere end at tage.

I Thes. 4, 11. Søger Øer i at leve ville og varetage her sin Gjerning, og arbeide med Øders egne Hænder.

Matth. 8, 20. Jesus sagde: Slave har Huler, og Hindens Hugle Øder, men Menneskernes Son har ikke det, hvortil han kan halde sit Hoved.

b. I vor Strebsomhed efter Befstand skulle vi vogte os for at henfalte til ulovlig Vinbesøge, eller til Gjerrighed, og ikke trægte efter Rigdom, i hvilken det er Kristelsh, ligesaavelsom i Armod.

^aI Tim. 6, 6—10. Gudsrigt mod Rejsenhed er en fær Vinding; thi vi har Intet bragi med til Guden; det er da aaben-

aabenbart, at vi ei heller funns bringe Regst ud derfra; men nuar vi have Fede og Klæder, skulle vi bermed lade os nose; men de, som ville verde rigt, salde i Kristelsh og Snaret og kærlige Brægieringer, som nedsænke Menneskene i Ødelæggelse og Hordærvelje, thi Pengesjetrigt er en Slab til alt Øndt.

Obispr. 30, 8—9. Giv mig ikke Kunod eller Rigdom, men udred til mig mit bestifte Ørob; jeg maatte maastee elsters mælest og nægte Dig, og sige: Hvo er Herren? eller om jeg blev arm, maatte jeg maastee skjæle, og frægelske mig daa min Guds Navn.

Obispr. 15, 16. Edet er bedre i Herrens Krygt, end blot Tilgivendesæ, vaar det er Ure berhes.

§ 2 a. Et godt Navn og Rygte er et byrebart Øde, som ikke kan undværes uden markeligt Øsbræk saavel i vort Kæb, som under vore øvrige Forhold. Ved Rejsaffenshed og ved Glæd i vort lovlige Kæb ville vi vinde Andres Agtelse for os og deres Tillid til os.

^aOb. 41, 15. Hav Omsorg for et godt Navn; thi dette varer længere, end at finde øres Skatt af Guld.

Obispr. 10, 7. En Befærdigd Muhemmelse er til Befsigelse, men den Ugfærdig Mavn skal raadne.

b. Af den Øre og Minselfse, vi staar i hos Andre, skulle vi ikke lade os friste til Overmod og Hossærdighed; jo mere Gud giver os, desto mere skulle vi ydmynge os for Gud; vi feile desuden øste, og behøve Overbærelse og Tilgivelse.

^aGal. 5, 26. Lader os ikke have Lust til forsjælgelig Øre, saa at vi trods hærvæster, og bare Livet imod hærværdie.

Anm. Til timelig Befsæd, eller for at det kan siges at gaae os vel i det Timelige, ufsordred ogsaa, at vi have Glæder i Livet, og Glæde af at leve.

C. Om Pligterne imod Næsten.

Dersom vi, som vi skulle, elste vor Næste ligesaa eprigtigt, som vi elste os selv, da ville vi gjøre det Samme

Samme for ham, som vi gjør for os selv, og altsaa også drage Omsorg for hans Sjæl, hans Legeme og hans timelige Welfærd.

*Psal. 2, 4. Enhver har ikke paa Sit, men Enhver også paa Eder.

*Math. 7, 12. Alt, hvad I ville, at Menneskene skulle gøre imod Eder, det gører I også imod dem.

Anm. Ethvert Menneske er, uden Hensyn til Stand eller Stilling, eller øvrige udvortes Vilkaar, og hvad Forhold han forøvrigt staaer i til os, vor Næste, og har Ret til at fordre virksom Broderhjærlighed af os.

I. Omsorg for Næstens Sjæl.

§ 1 a. Vi ber, saavist det staaer i vor Magt, antage os vor Næstes Veilebelse til et bedre Liv i den tilkommende Verden, og derfor komme ham til Hjælp med nyttig Undervisning og gode Formninger og fjærlig Avarsel, samt foregaae ham med et godt Eksempel. Christus har forløst ham, ligesom os, at han skal være en Medbærving med os til den evige Salighed.

*Mat. 5, 19-20. Derjom Nogen iblandt Eder er faret vild fra Sandbeben, og Nogen omvender ham, den vide, at hvo som omvender en Synder fra hans Veis Vibfarelse, han frejer til Sjæl fra Døden, og skjuler Syndres Mangsværdighed.

Math. 6, 16. Lader Eder Eyes stinne for Menneskene, at de sie Eders gode Gleminster, og øre Eders Faber, som er i Himmel.

Math. 7, 5. Drag først Bjæsten ud af Dit Øje, og da kan Du se til at udrage Skæven af Din Brøders Øje.

b. Vi maaae hverken træffe Lysten hos vor Næste til det Gode, eller give ham Forargelse ved synlige Ord og synligt Forhold, eller forføre ham til det Onde. Vi skulle ikke bringe ham i Fristelse hverken ved

ved Trudsler eller Tilskækkelser, eller ved at bibringe ham falske Forestillinger.

*Ecc. 17, 1-2. Det er umuligt, at Forargelsen ikke skal komme, men vee den, ved hvilken de komme; det var ham bedre, om en Mællestern blev hængt om hans Hals, og han blev kastet i Havet, end at han skulle forgrave en af disse Smaa.

2 Tim. 3, 13. Onde Mennesker og Bedrægere fare frem til det Værelse; de forføre og forføres.

Odspr. 1, 10. Min Son! Naar Syndere løske Dig, da synes ikke.

1 Kor. 15, 33. Forføres ikke! set Udgang færdarer gebe Sader.

§ 2. Vi have ingen Ret til at fordomme noget Menneske for hans urettige Meningers Skyld, eller fordi han befjender sig til en anden Religion. Barmhertighed for Christi Skuld vil vederfares også vilbjærende Brædre, der ikke have funnet komme til bedre Overbevisning, men forøvrigt have vandret i Retstindighed.

*Ap. Øf. 10, 34-35. Jeg befunder Sandhed, at Gud ansætter ikke Personer, men hvo iblandt alle Folk, som han frugter og gør Retstindighed, er ham behagelig.

II. Omsorg for Næstens Legeme.

§ 1. Vi maaae ikke lægge voldsom Haand paa vor Næste for at fålle ham ved Livet, eller tilføje ham Skade paa Lemmer og Helsbred, men vi skulle hjælpe ham og staae ham bi i al Nød og Fare. Heller ikke skulle vi paalegge vor Næste Arbeide over hans Coner og Kræfter, hvorved hans Sundhed og Liv kan sættes i Fare, og Græmmelse paaføres ham. Et han ved egen Uforstiglighed eller paa anden Maade i Fare for at forvolde sig selv Skade, er det vor Pligt at advare ham.

1 Moseb. 9, 6. Hvo som udebet Menneskelets Blod, ved Mennesket skal hans Blod udebet; thi Gud gjorde Mennesket i sit Bildet.

Unn. Vi skulle ikke mente at fyldesigjøre det Bud: Du skal ikke staae ihjel, ved blot at afholde os fra Voldbegjerninger imod vor Næste; dette Bud er et af dem, Hælseren brugte til Krempel for at vise, hvorledes han var kommen, ikke for at oploje, men for at fuldkomme Loven.

Math. 5, 21—22. I have heri, at der er sagt de Gamle: Du skal ikke ihjelblaas, men hvo som ihjelblaas, skal være straflig for Demmen; men jeg siger Ober, at hver den, som er vred paa sin Broder uden Marsag, skal være straflig for Demmen.

§ 2 a. Vi bor ikke lade os optgønde til bitter Brede imod dem, som forsee sig imod os, ikke satte Hab til dem, og ikke trachte efter Henv. Vi skulle derimod bære over med dem, som forsee sig imod os, gjerne tilgivne dem, og søge ved hjærtlig Over talelse at bringe dem til bedre Estertanke, og afdrage dem fra videre Krigenseljer og Korcurtellessel mod os.

*Eph. 4, 26. Ølver I vrede, da synes ikke; Selon gaar ikke mod voer Guds Kortemelle.

*Marc. 11, 25—26. Forladet, dersom I have Nogen imod Mogen, at og Guds Hader, som er i Himmel, maa forlade Guds Guds Overtrædelser; men dersom I ikke forlade, skal Guds Hader, som er i Himmel, ei heller forlade Guds Overtrædelser.

Math. 18, 21—22. Peter sagde: Herre! hvor ofte skal jeg forlade min Broder, som synes imod mig? indtil syv Gang? Jesus sagde til ham: jeg siger Dig, ikke indtil syv Gang, men indtil halvårsfærdigheds Gang syv Gang.

b. End ikke vore Friender, som forsættigen søger at tilfælle os Glade, maae vi have eller forfolge, ei heller tage os selv tilrette imod dem; vi ville og ved kun desto mere bestyrke dem i deres Ondslab, til vor

vot egen Fortræd og deres Guds Hordærvelse. Derimod sunne vi sege Beskyttelse imod dem ved de offentlige Love, men maae ogsaa da være rede til at forslige os med dem, bede for dem, tilgivne dem af et oprigtigt Hjerte, og gjøre vel imod dem.

Rom. 12, 18—19. Dersom det er muligt, da haver Fred med alle Mennesker, saavidt det staar til Gud; henvir Gud ikke selv!

*Math. 5, 25 og 44. Vær snart velvillig imod Din Nærbænder, maaen Du er med ham paa Vejen. Gifte Guds Friender, vellyngner dem, som Gud forbunde, gisret dem Gott, som Gud hadde, og bedr for dem, som gjore Gud Glæde og jorselge Gud, paa bet I skulle vorbe Guds Faders Bern, som er i Himmel.

Rom. 12, 20—21. Dersom Din Nænde hungrer, gib ham Mad, dersom han dorster, gib ham Drift; thi naar Du gler det, samler Du glødende Kuls paa hans Hoved. Lad dig ikke overvinde af det Onde, men overvind det Onde med det Gode.

III. Omsorg for Næstens timelige Velfaerd.

§ 1 a. Vi maae ikke forvolde vor Næste noget Tab paa hans Gods eller Hormue, som er hans Ejendom, hvilken Gud har betruet ham til hans Velfaerds Besorbring, men hellere skulle vi staae ham bi, at han kan beholde den uformindstet, og, om muligt, forhjelpe ham til, at han kan foruge den.

*1 Cor. 6, 10. Si heller Lyve, si heller Slovere skulle arve Guds Strafe.

*1 Thess. 4, 6. Ingen skal undertrylle eller forfordre sin Broder i nogen Handel; thi Herren er en Hauner over alt Sandant.

Unn. Ligesaa syndligt, som det er at stjaele, rive og bedrage, et det at benytte sig af Næstens Fortegnede til at staae sig utilbørlig Fordeel, saavidt ved Lager eller anden ublin Freungangsmønade.

1 Moseb. 25, 29—34. Gjau som fra Marken og var træt,

og Døde sagde: Salg mig Din Herdejordelsret. Gjau jo værde: Jeg gaaer til Døden, og hvad skal mig Herdejordelsretten? Da gav Jacob Gjau Brod, og han sad, og ringeagtede sin Herdejordelsret.

b. Vi maae ikke i nogen Maade begaae uret imod Nogen, men vi skulle gjøre Det og Skjel imod Alle. Ogsaa for de Tab, vor Ræste har lidt ved os imod vor Billie, skulle vi holde ham sladeels, eller erstatte ham de Tab, vi forvoldte ham.

*Matth. 5, 20. Uden Eders Rehserdighed overgaar de Skrijfluges og Pharisæers, komme I ingenlunde ind i Himmelrigets Rige.

Ødspe. 14, 31. Hvo som fortvæller den Ringe, forhærner den, som stårte ham, men hvo som forbarmet sig over en Battig, ører ham.

Jac. 5, 4. See! Arbeidernes Løn, som hostede Eders Marker, hvilken I have forholstet, striger, og Hestfollens Maab er kommen ind for den Hære Robaols Løn.

1 Tim. 5, 18. Skriften siger: Du skal ikke hindre Munden til paa Løn, som tørst, og Arbeideren er sin Løn verd.

1 Sam. 12, 3. Samuels trædte frem for Folket og sagde: See! her saaer jeg, sovret mig nu for Jehovah og hans Salvede: Fra hvem har jeg taget enten nogen Løn, eller nogen Skjel, imod hvem har jeg øvet Bold, hvem har jeg forfuet, af hvil Skand har jeg taget Ghent for at lække Dittene ved Neglet? — Jeg vil give Gud det igjen.

c. Vi maae ikke lyve for vor Ræste; ogsaa Logn er Uredelighed imod vor Ræste, hvorved det lettelsen kan beredes ham Tab og Forlegenhed.

Tillige er Logn fordærvelig og vangerende for os selv, og vedtæggetlig for Gud. Lognen bliver omstider uredelig ogsaa imod sig selv, og stusser sig selv; og dog er det heist fornedent til at aflægge og formindste vores Fejl, og til at gjøre Fremgang i dei Gode, at vi ere oprigtige imod os selv, og hjælpe os selv opne.

Jo

Så mere almindelig Lognagtighed et iblandt Menneskene, jo tidligere denne Last begynder at hætre sig, ogsaa hos Born, og jo lettere den bliver til Vane, desto mere skulle vi vogte os for den, og bør forstille vi ikke tillade os nogen Usandhed, ei engang i Spøg, endnu mindre for at undbrage os de Ubehageligheder og Træflescatelser, vort urigtige Forhold kunde medføre.

Som det ene Skridt paa Lastens Bei ogsaa steds lettelsen fører det andet med sig, saaledes leder Lognagtighed ogsaa til den Forsyndelisse at tage Guds Navn forstængelsen ved Banden og Sværgen, da den, der fører med Usandhed, bedst veed med sig selv, hvor lidet han fortjener, at der fastes Lid til hans Ord og Forstyringer.

*Eph. 4, 25. Aflægger Logn og tuler Sandhed, hvor med sin Røse, ejerdi vi tre hværdres Lemmer.

Aab. 21, 8. Men de Fejde og Vanter og alle Lognere, deres Deel skal være i Sæn, som brænder med Is og Snov; dette er den anden Del.

d. Person som vor Ræste er i Træng, skulle vi komme ham til Hjælp, og føge at lindre hans Skummer og forebygge hans Ødelæggelse; Ignende Træng hunde ogsaa komme over os selv, og vi vilde da gerne have den afhjulpen ved Andres Understøttelse.

De virkelig Neblidende, som ikke selv kunne erhverve det Hornedue, skulle vi hjælpe paa enhver Maade efter bedste Cone, men ørkelsse Tryglere, som have Cone til at ernære sig selv paa lovlig Maade, men ikke ville, bor ikke nyde Almisse, men henvises til ordentligt Arbeide.

Ebr. 13, 16. Glemmer ikke at gjøre vel og at modde; si seadanne Øste behage Gud vel.

Gep.

2 Kor. 9, 7. Hør give, eftersem høer har sat sig for i Gjettel, ikke med Herredenke eller af Smang; Gud eister en glad Giver.

Math. 6, 3. Noar Du gør Almisse, lad Din venstre Hånd ikke vide, hvad Din højre gjor.

*Math. 25, 35—40. Jeg var hungrig, og I gav mig at æde, jeg var tørstig, og I gav mig at drifte, jeg var fernmed, og I toge mig til Øder, jeg var nøgen, og I klædte mig, jeg var syg, og I besøgte mig, jeg var i Fængsel, og I løsede mig. Hvad I have gjort mod Den af disse mine mindste Brodre, have I gjort imod mig.

*2 Thes 3, 10—12. Detsom Nogen ikke vil arbejde, han bør ikke heller have Nøde. Vi hører nemlig, at Nogen engangdes ufuldstændig idronet Øder, og arbejde ikke, men tog sig uretlig Handel for. Saadanne lyde og jævnen vi ved vor Hellige Jesum Christum, at de arbejde i Stilhed og øde deres eget Brod.

Unn. Det isandhed Hellige Sind vil altså også paa mangehaande Maader finde Lejlighed til at vise sig virksomt, saaledes ogsaa ved med Helligt Deelstagelse at troste og opmunstre Næsten i hans Sorg, og ved at tilslægge de Lejligheder, han bliver indeklistet i, og der ved aflatte Glæde og Færded for ham.

1 Thesi. 5, 14. Troder de Kleermotige, overhalper de Etroblige, vorret Langsomheds imod Alle.

Math. 5, 9. Godige ere de Fredsomheds; thi de skulle kalde Guds Born.

§ 2. Vor Næstes gode Navn og Rygte bør være også helligt, og vi bør ikke nedbryde Andres Agtelse for ham, eller svælle Andres Tillid til ham, hverken ved at bagtale ham, eller ved at røre Foragt for ham, eller ved usortiment og overtil at drømme ilde om ham, eller ved at udsprede hans Fejl; hellere skulle vi tage ham i Forhvar og undsylde ham, naar han angribes og lastes af Andree.

Rem. 13, 7. Detaler Alle, hvad I ere dem stældige, den Øvre, som I kalde Øvre.

*Sir. 5, 16. Lad Dig ikke kalde en Streuder, og færre end Ingen mit Din Lunga.

*Math. 7, 1—3. Denner ikke, at I skulle ille domme; thi med hvid Dom I domme, skulle I domme, og med hvid Maal I male, skal Gud ikke maale; men hei seer Du Ejren, som er i Din Broders Øje, men Ejren i Dii Øje bliver Du ikke vær?

1 Pet. 4, 8. Høver for alle Ting en inderlig Hjærlighed til vorrande; thi Hjærligheden skal blive Gudens Mangfoldsighed.

Om de særegne Pligter.

Særegne Pligter ere de, der paahvile os efter vor særegne Stand og Stilling og de særegne Forhold, hvori vi staae til Andre. Saadanne særegne Pligter skulle være også ligesaa hellige, og ligesaa samvittighedsfuldt opfyldes af os, som de almindelige Pligter.

1 Pet. 4, 11. Taler Nogen i Menigheden, han tale som Guds Ørb, tjener Nogen deri, han tjene som af den Formue, hvilken Gud forlener, at Gud man arres i alle Ting formedelt Jesum Christum.

I Mand og Hustru.

Gud er selv Hægtesabets Stifter; allerede af denne Grund skal Hægtesabet være også helligt. Hægtesabet skal være grundet paa gjenfødig Agtelse og Hjærlighed, og Forbindelsen imellem Mand og Hustru skal være bevarende, indtil Deden adstiller dem; de skulle arbejde med hinanden for hinandens ilmelige og evige Velstård, og deraf skulle de ogsaa bede for og med hinanden. Manden er Familiens Forstørger og Overhoved, men der tilkommer Hustruen Blabs ved hans Side, og him skal bestyre Husholdsen med Glid og Klogstab.

Math. 19, 4—6. Høve I ikke last, at den, som bable om af Begyndelsen, gjorde dem, Mand og Kvinde, og sagde: diner skal et Menigele jælade Hader og Morder, og ikke faa

fast ved sin hæften, og de to skulle være til et Kjed. Hvad Gud har sammenhæftet, skal Mennesket ikke afstille.

II. Forældre og Barn.

Forældre skulle fornemmeligen opdrage deres Barn i Herrens Frugt, men dog også tidsligen venne dem til Hild, Lærerlighed, Hydighed og til at følge Sandheden uden Forstillesse, og selv foregaae dem med et godt Eksempl; de skulle opdrage deres Barn i Kjærlighed, men ikke tilslipseligt fornøden Revnelse, naar Barnene ikke med det Gode ville lade sig styre til det Gode. Barnene skulle øre og lyde deres Forældre, være dem talnemmelige for alle deres Opoffræller for dem, om muligen i en ældre Alder gengjælde dem disse, men isærdeleshed lømme dem ved at staffe dem Glæde ved en god Opsæsel.

Eph. 6, 4. I Hædre! opriører ikke Guds Barn, men opfader dem i Lægt og Herrrens Formaning.

Eph. 6, 1-3. I Barn! lyder Guds Formalvez i Herren; thi dette er Det. Mit Din Fader og Moder, hvilket er din første Bud med Forhøjelse, at det måtte gaae Dig vel, og Du måtte længe leve paa Jordens.

III. Hosbunde og Ejendestehende.

Hosbunde og Madmøder bør antage sig deres Ejendestehende, og, hæfti med det Gode, holde dem til Hydighed, Hild og Orden i deres Arbeide, hvilket er Thendet selv gavnligt, give dem forsvarlig Kost og Liv, sørge for deres Oplysning og Forbedring, samt for deres Pleie i deres Sygdom og Alberdom, ikke mishandle dem med bittert Skældsord, eller ved anden utilstadelig og voldsom Afsærd, ci heller forvirre dem ved ubillig Mistanke. Ejendestesskønne skulle

slulle bevise Trostlab, Hydighed og Melbodighed imod deres Hosbunde og Madmøder, og flittig gjøre deres Gjerning, uden Stur og Sviig, som for Guds eget Nahyn.

Gol. 4, 1. I Hæder! berijer Ejenerne, hvad ret og billigt er, videnude, at S og have en Hære i hinanden.

Tit. 2, 8-10. Forman Ejenerne at være deres Hæder underbanige, velbehagelige i alle Ting, og ikke sige imod, ikke besvige, men berjse al god Trostlab, at de kunne hænde Guds vor Frejhers Lærdem i alle Ting.

IV. Ørvighed og Undersætter.

Ørvigheden træffer Foranstaltninger til det almindelige Bedste, og værger over Undersætternes Besørb. Undersætterne skulle adlyde Ørvigheden og dens Anordninger, vije Melbodighed imod den, og bede for den.

Rom. 13, 1-2. Hvert Menneske være de førsatte Ørvighed underbanig; thi der er ikke Ørvighed uden af Gud; men de Ørvigheder, som ere, har Gud bestiftet, saa at hvo som sætter sig imod Ørvigheden, imodstår Guds Anordning, men icke, som imodstaae, skulle saae deres Dem.

V. Lærere og Tillørere.

Ordet Ejenerne skulle forlynde Ordet med Hvet til Opbyggelse, formane og advare ved det, foregaae Tillørerne med et godt Eksempl, berjse dem Sagtmelbighed og Venstab, og bede for dem. Skolens Lærere skulle betænke, at det er i Ungdommen, Grundvolben skal lægges til Menneskeis paafølgende Lyksalighed i Lid og Uvighed; det Samme skulle Barnene lage sig til Eftertanke, paa det de maate anvende deres Ungdomstid vel; men i det Hele skulle Tillørerne ud-

udvise Lyst til Guds Ord, redeligen følge deres Førereres Formaninger efter Guds Ord, og bevise dem den Agtelse, der efter deres Embede tilkommer dem.

2 Kor. 5, 20. Vi ere Sendsbid i Christi Sted, som om Gud formandet formelst os; vi bede i Christi Sted: lader Eder fortige med Gud.

Odkpt. 22, 6. Ølygt den Unge i Hvorhold til hans Wei; ogsaa naar han bliver gammel, skal han ikke vige derfra.

Wrt. 13, 17. Under Ederes Vellede, eg varet dem høje, thi de vaage over Ederes Skole, som de, der skulle gjøre Regnslab, at de kunne gjøre dette med Glæde og ikke suffenæ; thi dette er Eder ikke gavnligt.

1 Kor. 4, 1-2. Saaledes agte hvært Menneste os som Christi Tjenevæ og Huusholdere over Guds Hemmeligheder; isærrigt udværes af Huusholdere, at de mane findes troe.

Svende Kapitel.

Om Hjælpemidlerne til vor Troes Be- styrkelse og Gudsfrigtigheds Fremvæxt.

I. Guds Ord.

§ 1. Gud har ladt os undervise i sit Ord om alt sit Raab og sin Willie til vor Forbedring og Frelse, men dette hans Ord indeholder baade i det gamle og det nye Testamente.

*Obr. 1, 1. Etterat Gud hordum havde talet mange Gangs og paa mange Maader til Fadrene ved Propheterne, saa har han i disse jølle Dage talet til os ved Sonnen.

Anm. a. Gjærdi det Guds Ord, vi have, indeholder alt, hvad der er os fornødent at vide til Frelse og Salighed, skulle vi ikke vente nogen ny Åbning;

thi

thi den alvise Gud foranstalter Intet uben Mytte; heller ikke har Gud lovet at ville sende nye Propheter til Verdens Oplysning; til dem, der foregivte, at de have nye Åbningbaringer at bringe os, skulle vi da ingenlunde sætte Tro.

Gal. 1, 9 og 12. Dersom Nogen prediter Eder Evangelium anderledes, end I have anmauet del, han voere en Forbandelse! Jeg besvinder Eder, Brædre! at det Evangelium, som er prediter af mig, er ikke Menneskelæv; thi jeg lært det ikke af noget Menneske, men ved Jesu Christi Åbningbarelse.

*1 Joh. 4, 1. Troer ikke herz Land, men prøver Landet, om de ere af Gud; thi mange falske Propheter ere udgångne i Verden.

Anm. b. I de senere Tider oprettedes Islands! Jøderne Prophetstoler, men Propheternes rekte Besittelser var den, at Guds Land var over dem. Apostlene var underbistede af Herren, hvis stædige Lebsagere og Lillehørere de var, mens han drog omkring og lært, og efter Læret, Herren havde givet dem, udgjordes den hellige Land over dem.

Joh. 14, 26. Men Talsmannen, den hellige Land, hvilken Fadern skal sende i mit Navn, han skal lære Eder alle Ting, og mindre Eder paa alle Ting, som jeg havre sagt Eder.

§ 2. Vi bør flittig ransage Guds Ord, for deraf at lære, hvad vi bør undslye, og hvad vi bør agte paa, da Gud ellers maa fræve os til Regnslab for vor Uvidenhed og for de Overtrædelsær, vi ifølge deraf have begaaret.

*Pj. 119, 9-11. Hvormed skal en Ung holde sin Eli rett? Derved, Herre! at han holder sig efter Dit Ord. Jeg gjænde Dit Ord i mit Hjerte, paa det jeg skal ikke hinde imod Dig.

Anm. Vi skulle ikke blot høre Guds Ord, men det er os gavnligt til at befæste vor Tro, at vi selv gransle i Guds Ord, og derfor skulle vi konstantigen berette Tiden, der leynes os fra vor Gjerning, til Læsning i den hellige Skrift.

Web

§ 3 a. Ved den flittige og rette Brug af Guds Ord bliver det os et velskønt Maabemiddel til at forfremmes i Maade hos Gud; thi af Guds Ord vil vi ikke blot Kunstab om Guds Billie, men hente ogsaa fra det Kraft til at rette os efter den. Guds Ord er maade opvaellende og opbyggende, dommende og trostende.

*2 Tim. 3, 16. Den ganse Christ er indblaest af Gud, og megtig til Verdorn, til Overbevisning, til Rettselje, til Ophugelighed i Hjærtelighed, at det Guds Menesse maade vorde fuldkommen, begiggjert til al god Ojerning.

*Rom. 1, 10. Jeg stammer mig ikke ved Christi Evangelium; thi det er en Guds Kraft til Saliggjorelse for hvert den, som troer.

Ecc. 11, 28. Salige ere de, som høre Guds Ord og bevare det.

Ecc. 1, 22. Mørker Ordet Gjæste, og ikke alene dette Hørre, men hvilket I bebrage Eder selv.

Unn. Til at bruge Guds Ord retteligen, udfordres, at vi høre og læse det med Andagi og Farrelyst, ellers med Afkesyngt og Estertanke, og det faste Hørset tillige, at vi af Guds Ord ville lade os undervise til vor Forbedring og Hjelpe.

b. Foruden den Kunstab, vi øse af Guds Ord til Forstandens frugtbare Oplysning, indeholdes i Guds Ord kraftige Formanlæg og Advarsler, der indvise paa Billien, saa vi satte Afsky for det onde, Lyk til det Gode, og opvaelles til Glid i vores Bligters Udbuelse. Det Guds Ord dommer os og overbeviser os om Synd og Brode, giver det os tillige dyrebare Forjættelser om Maade og Besvignelse for Christi Skyld, og viser saaledes trostende og beroligende paa voit Sind, dog ikke blot haavdi angaaer vor Syndighed, men overhovedet under alle voit Livs Umstændigheder.

Ecc.

Ecc. 8, 15. (Signelsen om Sædenanden). Det i den gede Jord ere de, hvilke, saaor de hører Ordet, beholde det i et smukt og godt Hjerte, og bare Brugt i Taalmotighed.

*Matth. 11, 28. Kommer hid til mig, alle, som arbeide og ere behovende, og jeg vil give Eder Hjulpe for Eders Sjæle.

Joh. 6, 68. Herre! til hvorn skulle vi gnae hin? Du har det rigte Livs Ord

*Joh. 7, 26—28. Rigt med Dig, Herre! ender jeg Indet daa Jordan; dansneglet end mit Hjed og mit Hjerte, saa er Gud evindelig mit Hjertes Klippe og min Lod.

§ 4. I Guds Ord forekomme mange Exempler, der foreholdes os deels til Mynster, deels til Advarsler. Saaledes viser de Formarizinget og Advarsler, der gives os i Guds Ord, saa meget desto lettere, og med saa meget desto større Kraft paa vore Hjertier.

*Phil. 4, 8. Brodre! hvadomhelt der er sandt, hvad der er arbart, hvad der er retsædig, hvad der er reent, hvad der er elskeligt, hvad der har godt Lov, enhver Dyd og enhver Hjælp, derpaa giver Agt.

Ecc. 5, 10. Taget Profeterne, hvilke have talet i Herrens Navn, til Tempel paa at lide Dødt og være taalmotige.

*1 Pet. 2, 5—6. Gud sparede ikke den ganse Verden, men bevarde Noah, da han seede Sædsleden over de Ugudeliges Kjeden, og gjorde Adam og Sommerske Edeter til Affe og fordonat dem til Edelgangelse, saa at han satte dem til et Tempel for dem, som i Fremtiden leve ugudeligen.

Unn. Af alle de Exempler, som forekomme i den hellige Christi, maas Jesu vor Hjelvers Tempel være os det helligste og dyrebareste.

§ 5. Paa det at Herrens Ord maas høe rigeligen iblandt os, og tillige udbredes alt videre, saa at Evangeliets glade Budstab efter Forjættelserne derom bliver bragt til Jordens fjerneste Grænder, har Herren indstillet Værembedet, og prædikes Evangelium endnu stedje for de Fattige.

*Matth. 5, 3—6. Salige ere de Fattige i Manden; thi himmeriges Rig er deres; salige ere de, som forge; thi de fulle hu-

husvaler; fulige ere de, som hungre og torste efter Helskredighed; thi de skulle mæltes.

Eph. 4, 11—13. Og han beslæftede Møgler til Apolle, Møgler til Profeter, Møgler til Evangelister, Møgler til Hæder og Lætere, til de Helliges fuldkomne Beerdelse, til Embedets Fortvalting, til Christi Legemodts Opbyggelse, indtil vi alle naar til Genhed i Kroen og Guds Sens Erfjendelse, til Mands Møbenhed, til Christi Fyldes vorre Alder.

II. Bonnen.

§ 1. Vi skulle ideligen bede til Gud. Enhver Sindets og Tankens Oploftelse til Gud er Bon. Det er hærdeleshed Bon og Paafaldelse, naar vi, enten det stær i Tanker alene, eller ved Ord tillige, yttre vor Længsel for Gud efter Gader, han i sit Ord har lovet os, og som vi ansee fornuftne til vor egen eller Andres Lykkelighed.

Euc. 11, 9. Beder, saa skal Øder givs, leder, saa skulle I finde, hanter, saa skal Øder oplades.

I Joh. 5, 14. Dette er den Hochestning, vi have til ham, at dersom vi bede om Noget efter hans Willie, hører han os.

Anm. a. Til Bon og Paafaldelse udfordres ikke mange Ord; derfor kunne vi bede ogsaa nimb under vor Øjerning, og vi skulle Intet foretage os uden at have Gud for Øje og Tanken henvedt paa ham.

Matt. 6, 7—8. Naar I bede, skal I ikke bruge overredigde Ord, som Hæbningerne; thi de mener, at de blive børherte for deres mange Ord. Derfor skulle I ikke vorde dem lige; thi Eders Fader ved, hvad I have behov, isærnd I bede ham.

Anm. b. Gaderne var det foreskrevet at bede til visse bestemte Edber om Dagen; vi Christne ere ikke bundne ved nogen saadan Forstrift, fordi den Christne, som ester Gud af sit Hjerte, finder sin Hæreste Glæde i at bede, og derfor ideligen vil giøre det af sig selv ester sit Hærestes Krang og Læstundelse derifl. Isærbeleshed vil den Christne neppe forsømme at bede Morgen og

og Aften, og ligesom han ved Bon fabvier Gud Dagen, der opnunder for ham, og takker Gud for Dagen, der gif, saaledes vil han ogsaa hellige sine Maaltider ved Bon og Takføjelse.

1 Tim. 4, 3—5. Ved deres Hjertet lyde de at asselde sig fra Mand, som Gud har stakt al ansvaret med Takføjelse; thi al Guds Skabning er god, og Intet at forskyde, som ansvaret med Takføjelse, esterdi det hellige ved Guds Ord og Bon.

§ 2 a. For at bede paa en Gud velbehagelig Maade, maae vi samle vore Tanker fra al Udspredelse, og henvende dem til Gud alene. Vi skulle bede med Tillid, med Hengivenhed i Guds Willie, med et ydmygt og et Hærligt Sind, der haaber Bonhærelse ikke for vor egen, men for Jesu Christi Skyld, og i hvilket ikke gjemmes Brede eller Had til Næsten; vi skulle bede i Jesu Navn.

Jac. 1, 5—7. Dersom Mogen af Gud sattes tilbeden, han bede af Gud, som giver Alt gjerne; men han bede i Kroen, Intet hvilende; thi ben, som træder, er ligesom en Græsblæge, der vokser og drives af Været. Ikke tenske det Menneste, at han skal faae Noget af Herren.

Phil. 4, 6—7. Værer ikke behyndrede for Noget, men i alle Ting lader Eders Begjæringer fremstres for Gud i Paafaldelse og Bon med Takføjelse, og Guds Fred, som overgaar al Forstand, skal berører Eders Hjertet og Eders Tanker Christo Jesu.

Rom. 8, 26. Deiligste Sonner og Manden vor Strebelighed tilhøjer; thi vi vide ilfe, hvad vi skulle bede, som det sig lot, men Manden selv træder frem for os med undsigelige Gufse.

Jac. 4, 3. I bede og soare ilfe, fordi I bede ilfe, at I det kunne fortære i Eders Vellystier.

Matz. 11, 25. Naar I staae og bede, forlader, dersom I have Noget imod Mogen, at ogsaa Eders Fader, som er i himlen, maa forlade Edet Eders Overtrædelser.

b. Bon i Jesu Navn er Bon med samme Sind, som det, hvormed Frelseren bad, da han var bleven

os litig, Bon om Deelagtighed i Maaden og Besignelsen, som krytter sig til hans Navn, og Bon med Fortestning til ham, der har aabnet os Adgang til Gud som til en kjærlig Fader.

^aJoh. 16, 23. Hvadomkost I kære Faderen om i mit Navn, sal han give Eder.

§ 3. Gud hjælper vor Krang, og ved bedst, hvorledes den kan afhjælpes; det er faaledes for vor egen Skjold, Gud har bindet os at bede, fordi det faaledes er til Gavn for os selv. Ved Bonnen beskyttes vi i vor Kjærlighed og Tilmid til Gud, og i samme Grad, som vort Sind ved Bonnen vendes til Gud, afdrages det fra Verdens Forsørgelighed; Bonnen giver os tillige Kraft til både at modståe Kristelser, og til at bære vores Kjældser med Faalmobighed.

Nom. 8, 32. Han, som ikke sparer sin egen Son, men gav ham hen for os alle, hvorledes skulle han ikke også styrke os alle Ting med ham?

^bPt. 50, 15. Kald paa mig paa Nodens Dag! jeg vil udtræ Dist, og Du skal præste mig.

Aun. Kristelserne ere mange, og vi ere af Naturen svage; deslo nødvendigere er det, at vi med Bonnen forene Kærvægenhed, og i Bonnen sege Styrke og Kraft til at bekæmpe de Kristelser, som yakomme os. Vi skulle omhyggeligen væge over vores Kanter og Begejstringer, at ikke hemmelige Øyster til det Onde skulle tagte Overhaand hos os, endog uden at vi lægge Mærke her til, og ideligen og noic holde Regnskab med os selv over vort Levnet og Forhold.

^cMath. 28, 41. Baager og beder, at I ikke falde i Kristelse.

^d2 Kor. 13, 5. Ranhager Fader selv, om I ere i Troen; præver Eder selv.

§ 4 a. Vi tor og skulle bede Gud både om tilmelige og aandelige Guder. De timelige gode Ting, som

som hærdelesshed ere os vigtige, og som vi derfor hærdeleshed skulle bede Gud om, ere: Helsbred og dagligt Brod, Hæder i vor Stand, Fred med vore Medmennesker og Besignelse i vores lovlige Kald.

^eMath. 6, 25 og 31-32. Er ikke Livet mere, end Maaden, og Legemet, mere end Klæderne? Derfor skulle I ikke bekymre hvorned skulle vi klæde os? Ørret himmelske Fader veep, at I have alle disse Ting behov.

Aun. Gud vil ikke nægte os de timelige gode Ting, vi bede ham om, som ere os isandhed tjenlige; men fordi Gud ikke giver os det, vi bede ham om, skulle vi ikke tanke, at vor Bon er uhyttig. Ogsaa dette er Bonhærsse, at Gud nægter os det, som ikke vilde være os gavnligt; men hærdeleshed giver han os tillige andre og bedre Gaver, end dem, vi bede om. Maar faaledes den Syge beder om Sundhed, og den Fattige beder om bedre Miskaar, men Gud ester sine øje Maab findet det tjenligere, at de ikke naae beres Ønsler, saa giver han den Syge Faalmobighed til at slæffe slg i sine Kjældser, den Fattige Kraft og Styrke til at bære Armodens Kryst, og dersor skulle vi vedblive at være varagtige i Bonnen, og lære at bør paa Gud, indtil hans Time kommer.

^fEuc. 18, 1. Man bor altsid bede, og ikke blive træt.

^gI Mos. 32, 27. Dig vil ikke slippe Dig, uden Du væigner mig.

Jac. 5, 16. Om Stærkelse Bon formaaer meget, maar den er olvelig.

^hEph. 3, 20. Han formaaer over alle Ting, at giøre langt overforbigere, end hvad vi bede eller forstaae.

ⁱEuc. 22, 43. Den Engel af Himmel aabenbaretedes for ham, og styrkede ham.

b. Hærdeleshed skulle vi bede Gud om de aandelige Guder, som høre til Sjælens Frelse, hvilke han ikke vil forholde os, nemlig Forladelse for vores Syn, der

der, Bestyrkelse i vor Tro og vort Haab, Vilshom og Frost til at gjøre hans Willie, Styre til at inmodesstaae al syndig Tilsløkelse, en god Samvittighed og en salig Død.

*Luc. 11, 13. Person I, som ere endt, vildt at gies Guds Venne gode Gaver, hvor meget mere skal den himmelske Fader give dem den hellige Land, som ham bede.

§ 5 a. Vi skulle bede ikke blot for at faae af Guds gode Gaver, men ogsaa for at love og præse Gud, og takke ham for de gode Gaver, vi have modtaget af hans Haand; han er vor færtste Velgjester, og han har hærdeleshed bevist os Maade og Besignelse ved sin Son Jesum Christum.

*Eph. 5, 20. Siger altid Gud og Faderen Tak for alle Ting i vor Herres Jesu Christi Navn.

Pj. 118, 1. Takke Hertem; thi han er god, og hans Misundhed er evindelig.

Eph. 1, 3. Lovet vore Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som velsignede os med al aandelig Besignelse i det Himmelste i Christo.

b. Til at takke Gud retteligen hører ikke blot, at vi offre ham Lov og Tak med vores Læber, men at vi ogsaa af Hjertet skenne paa hans faberlige Misundhed, der er saa langt over vor Fortjeneste, og at vi tillige vase os tafnemmelige i Øfning ved at gjøre en god, ham velbehagelig Anwendung af hans gode Gaver.

1 Moseb. 32, 10. Jeg er ringere, end alle de Misundheder, og end al den Trofæske, som Du har gjort imod Din Fæller.

Job. 29, 12—16. Jeg reddede den Fallige, og en Faderlos, som havde ingen Hjælper, jeg var den Blindeis Wie og den Haltes God, jeg var de Falliges Fader.

§ 6. Vi skulle bede ikke blot for os selv, men ogsaa

ogsaa for Andre, og med samme Æver, efterdi vi skulle esse vor Næste ligesaa oprigtigen, som vi esse os selv; og ligesom vi haabe, at Gud vil here de Bonner, vi opsende for os selv, saaledes tor vi ogsaa troe, at han vil here vore Forbunner for Andre.

1 Tim. 2, 1—3. Jeg formanter først for alle Ting, at der gjores gennegelige Udgivninger, Bonner, Forbunner, Taknigheter for alle Mennesker, for Konger og alle dem, som ere i Hæld, at vi maae leve et sille og retligt Livet i al Gudsretsigthed og Misundhed.

Anm. a. Derfor vi ville højene os af Bonner, der ere forsattiske af Andre, da maae vi agte paa, at de passe sig ned vor egen Tillstand, og indeholde, hvad vi da især have at bede om.

Anm. b. Som et Maister for vore Bonner, hvortil des vi skulle bede, kan den Bon tjene os, hvilken Herren læste sine Disciple, som dersor faldes Herrens Bon. Saal fort henne Den er, saa indbefatter den dog Alt, hvad en Christen stedje har at afbede og at hede om, bande med Hensyn til Skjælens Frelse og Legemets Besvare. Denne Bon faldes ogsaa Fader vor ester Ordene, hvorvidt den begynder, og kan i Størhed fortolkes saaledes:

Vor Fader! Du, som er i Himmel! Ved denne Maatalsesse Indgydes os Tillid til at bede, idet vi nævne Gud som Fader, men tillige Mærefejr, idet vi paakalbe Gud som den højt Ophoiebe, hvis Throne er i Himmel, og Jorden er som hans Bodstammel.

Helligt vorde Dit Navn! Vi bede i denne Bon om Kraft og Maade til i Øfning at udvoje, at Guds Navn er os helligt, som det er helligt i sig selv.

Tilkomme Dit Rig! Guds Rig er det, hvori Guds Love ere gjældende Regler og Rettesnor, og ufravtgæsigen fulges; det fre saaledes blanke os! Guds Rig er især beslethed Guds Maadesforanstaltninger til Frelse for os ved

ved Jesum Christum vor Herre; maatte de blive alt mere udbredte paa Jorden, og blive alt mere virkomme blandt os! Guds Møge er de Saltges Hjem tilset hos Gud; maatte vi ester et velfort Liv paa Jorden blive evindig salige i Himmel!

Glee Din Ville, som i Himmel, saa og paa Jorden! Vi bede i denne Bon om Maade til, at vi paa Jorden maae blise Rebeckonhed og Lyst til at lybe Gud i alle Ting, som han aablydes af sine Ejendomme i Himmel.

Giv os idag vojt daglige Brod! Vi bede, at Gud vil givc os ja meget af de timelige gode Ting til Legemets Horing og Medborst, for den Dag, der er forhaanden, som han findes os hensigt for vojt aandelige og evige Vel, og at vi maae lære taknemmeligen at kjonne paa Guds store Mislundhed imod os.

Forslæb os vor Skyld, som eg vi forslaade voxe Skyldnuere! Vi bede, at Gud ikke vil straffe os, som vi havde forhent, men far sin Gode Skyld af Maade tilgæve os voxe Overrakelser, men vi løse berhos, at vi ogsaa berevilligen ville tilgive dem, det forsee sig imod os.

Leeb os ikke ud i Kristelisse! Vi bede, at ikke store Kristelisser mane paakomme os, end at vi have Kraft til at overvinde dem, og at Gud berstil noæbigen vil forunde os sin Hjælp.

Men frels os fra det Onde! Vi bede, at Gud vil bevare os fra alt det, som kunne blive til virkelig Slade for os, enten til Sjæl eller Legeme.

Chi Mægt er Dit, og Magten og Mæren i Freghed! Gud alene raader for al vor Lyksalighed for Tid og Ewighed; dersor skal al Lov og Pris for alt det Gode, som vedersafres os, tilhøre ham alene.

Anten! Det er: det skal stee, som vi bede, og som Gud ester sine vise Maad finder det hensigt.

Am. Vi maae noje agle paa os selv, at vi ikke ved ret este at hebe Herrens Bon, tilslæft hebe den uden Andagt og Eftertanke.

Sacra-

III. Sacramenterne.

Sacramenter ere de hellige Handlinger, som ere indstiftede af Christen selv, ved hvilke vi under et synligt Tegn modtage et usynligt Gode.

A. Daabens Sacramente.

§ 1. Daaben er den hellige Handling, hvilken Christus har indstiftet og anordnet at skulle foretages med dem, som ville bejnde sig til hans Vor, hvilke han vil optage til Samfund med sig, da disse enten maae nedbryppes i Vand, eller overses med Vand i Navnet Faderens, Sonnets og den hellige Aands.

Matth. 28, 18—20. Jesus sagde: Mig er givet al Magt i Himmel og paa Jorden. Gaar derfor hen og larer alle Folk, og dober dem i Maatti Faderens og Sonnets og den hellige Aands, og larer dem at holde alt det, jeg har beskafft Vor. Og se! jeg er med Eder alle Dage intil Verdens Ende.

Jeh. 15, 16. I have ikke uvalgt mig, men jeg har udvalgt Eder.

Rom. 10, 10. Med Hjerlet tror man til Rettsdighed, men med Munden bejnder man til Saliggjorelse.

Anm. Fra Begyndelsen forrettedes Daaben vel højest ved Medbrypelse i Vandet, dog ogsaa allerede dengang fundom ved Overførsel med Vand, saasom naar Nogen blev bølt paa sin Øggeseng, og denne Maade at forrette Daaben paa, ved Overførsel med Vand, blev alminneligst ved Christendommens Udbredelse til de folkhæste Lande.

§ 2. Ved Daaben indlemmes vi i Jesu Christi Kirke, og saae derved Udgang till be hellige Velgjerninger, hvilke Christus har forhvervet os, nemlig Syndernes Forladelse for Christi Skyld, at vi som Guds Voru blive deltaglige i Guds faderlige Hjælighed

Lighed, og at der aabnes os Vej til Glæde og Lyk-
sagtighed i det tilkommende evige Liv.

*Joh. 1, 17 og 12. Leven er givne ved Moses, Maaden
og Samtiden er vorben ved Jesum Christum. Saa Mange,
som han anuammete, har han givet Magt at vorbe Guds Born,
dem, som træ paa hans Navn.

Gal. 3, 26—27. I ere jo Alle Guds Born formindelst
Troen i Christo Jesu; thi I, jaa Mange, som ere døbt til
Christum, have hørt Christum.

Tit. 3, 5. Alle for de Melsædigheds Øerninger Skuld,
som vi harre gjort, men efter sin Barnhjertighed frelste han os
ved Indrussellets Ved og Fortyrelsen i den hellige Land.

*Matt. 16, 16. Hvo som troer og bliver døbt, skal blive
sælig, men hvo som ikke troer, skal blive fordonet.

§ 3 a. Ved at døbes i Faderens Sønnens og
den hellige Mands Navn, forpligtes vi til at troe
paa Faderen, Sonnen og den hellige Mand som paa
den eneste sande Gud, og til at dyrke ham alene,
forlade os paa ham alene, ære, elste og lyde ham,
og forsage alt det, som er i Strid hermed og som
funde afdrage os herfra.

*1 Pet. 3, 21. Daaben er alle Mensker fra Skjædes Uretalhed,
men en god Samvittigheds Vagi med Gud ved Jesu Christi
Opstandelse.

Rom. 6, 4. Vi ere begravne med ham ved Daaben til
Doden, paa det at ligesom Christus er oprest fra de Døde ved
Faderens Hærlighed, saa stille og vi vandre i et nyt Levnet.

b. Confirmationen er en Bekræftelse af Daabs-
loftet; ved Confirmationen gjentage og forme vi alt-
saar selv paa den højtideligste Maade det hellige Loftet,
som i vor Barndom af Andre ved vor Daab blev
afslagt paa vores Begne; men Daabsloftet, saaledes
bekræftet af os selv, har stede ihukommes af os, og
tsene os til en bestandig Baaminde om den Tro-
skab, vi ere Gud skyldige, og saaledes bliver Daabs-
loftet

loftet os, sjældt Daaben selv ikke skal gjentages, et
stedsevarende frugtbart MidDEL til vor Tros Bestyr-
kelse, til Gudfrugtigheds Fremvært.

*Mak. 2, 10. Vær tro indtil Doden, saa vil jeg give Dig
Livens Krone.

Cph. 5, 25—27. Christus elstede Menigheden, og hengav
sig selv for den, paa det han kunde hellige det, og han remede
den formindelst Vandbader ved Ordet, at han maatte fremstille
sig den, en hellig Menighed, som ikke har Met eller Skuffe,
eller noget deslige, men at den maatte være hellig og urefuselig.

2 Tim. 2, 13. Det som vi ere ulæs, bliver han dog tro;
han kan ikke nægte sig selv.

§ 4. Christus vil have alle Mennesker ved Daab-
ben indlemmede i sin Kirke, da de alle ere igjenkjøbte
ved hans Blod, helgeligt vor egaae Born døbes.

*Marc. 10, 14. Jesus sagde: Lader de smaa Born komme
til mig, og forment dem ikke; thi Guds Rige hører Saadanne til.

Anm. a. Det maatte falde naturligt, naar Fanti-
ster døbtes i de første Christne Tider, at Mornene da
døbtes tilligemed Vorældrene, efterdi det maatte være
disse en uanaelig Tanke, naar de selv varre blevne
Christne, at deres Born endnu tilhørte Hedningeverdenen,
uden Haab og uden Deelagtighed i Vorældernes ved
Jesum Christum. Med Mornene blandt Vorælderne blev
og Vagten ester Guds udtrykkelige Besaling sluttet, naar
de varre otte Dage gamle.

1 Moseb. 17, 10—12. Denne er min Vagi, som skal
holde imellem mig og Gud; alt Mandskjen skal omstørkes hos
Gud, hvori Drengeborn, som er otte Dage gammelt, skal omstørkes.

Anm. b. De Born, som døe uden at blive døbte,
komme alligevel til Guds Rige, da de ingen Skuld
havre i Daabens Vorseremonie. Hvis der intet Vorældrene
havre holdt Vorældene tilbage af Mingeagt for Christi
Anordning, kunne de ikke være uden Ansvar for Herren.

Den

B. Nadverens Sacramente.

§ 1. Den hellige Nadvere er den af Jesus Christus indstiftede hellige Handling, ved hvilken de Christne æde af Brodet og drifte af Vinen, og dermed delagtiggjøres i Jesu Legeme og Blod, som blev opoffret for dem til en Forsoning for deres Synder.

¹ Kor. 11, 23—25 (s. Matth. 26). Den hellige Jesus i den Nat, da han blev færraadt, tog han Brodet, taffede og brød det og sagde: Taget, øder! dette er mit Legeme, som bruges for Øder; dette gører til min Ihukommelse! Desoligste og Kaffen, efterat han havde holdt Nadvere, og sagde: Denne Kaff er det nye Testamentes Kaff i mit Blod, som udgives for Øder til Syndernes Forladelse; dette gører, saa ofte som I det drifte, til min Ihukommelse!

§ 2. Der bestaaer et aandeligt Samfund imellem Herren og de Troende; i dette vort Samfund med Herren skyldes vi, idet vi under Brodets og Vinens Stiftelse anmaerne hans Legeme og Blod. Tillige besegles saaledes vor Indlemmelse i den nye Maadepragt, hvilken han som vor Magbler ved sin Lidelse og Død har stiftet imellem Gud og os, at vi skulle være visse i vor Tro, at vi formedelst ham skulle have Syndernes Forladelse, Liv og Salighed. Og idet vi paa denne Maade ihukomme Frelseren, hans Liv, hans Lære og Exempel, og hans Død til Forsening for vores Synde, hente vi deraf baade Kraft og Styrke til hellig Vandet efter hans Lære og Exempel, og Trost og Beroligelse for Sind og Hjerte, at vi ikke mere skulle angstes i vores Synde, der for hans Skyld ere os forladte.

¹ Kor. 10, 18. Velstignessens Kaff, som vi vælsgive, er den ikke Christi Blods Samfund? Det Brod, som vi brøde, er det ikke Christi Legemes Samfund.

Soh.

Joh. 15, 5. Jeg er Mæntæuet, I ere Grenene. Hvo som bliver i mig, og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig sunne I set frukt gøre.

Rom. 12, 5 og Eph. 5, 23. Vi Mange ere et Legeme i Christo, men hver for sig ero vi hverandres Læremester: Christus er Mænighedens Hoved, og han er sit Legems Saliggjører.

Eph. 2, 20—21. Opbygte paa Apstlenes og Profeterenes Grundvold, saa Jesuus Christus Jesu er Hovedkvernen, paa hvilken den ganske Bygning sammenholdt verner til et helligt Tempel i Herren.

1 Pet. 2, 4—5. Kommer til ham, den levende Stein, der vel blev forstukt af Mænigheden, men er udvalgt og dyrbar for Gud, og vorder selv som levende Stein, opbyggede til at vorde et aandeligt Hus, til et helligt Præstedom, at frembrere aandelige Offer, velbehagelige for Gud ved Serum Christum.

Cbr. 8, 6. Han har snæret en saa meget ypperligere Ejendom, som han og er Midler for en bedre Pragt, hvilken er grundet paa bedre Forretelser.

§ 3. Idet vi ved det hellige Maademaltsd mindes om Jesu vor Frelsers forbarmende Kjærlighed til os og hans smertefulde Opoffrelse i vort Sted, skulle vi dermed lade os opmølle til den inderligste Gjenkjærlighed til ham, at vi af ganske Hjerte hengive os til ham, der hengav sig for os, og til at elste hverandre indbyrdes som medforloste Brodre, samtid til Takkemmelighed imod Frelseren, der har sine Lidelser i vort Sted. Og saa paa denne Maade skulle vi befjende ham for Mennescene, at vi erkjende ham for vor Frelser og Herre.

² Joh. 13, 35. Derhaa skulle Alle hende, at I ere mit Disciple, dersom I høre indbyrdes Kjærlighed.

Matth. 10, 32—33. Hvo som vil befjende mig for Mennescene, den vil jeg og beholde for min Fader, som er i himlen, men hvisomhelst vil nægte mig for Mennescene, den vil jeg og nægte for min Fader, som er i himlen.

§ 4 a. Det er høst formodent, at vi, forend vi komme til Herrens Bord, prøve os selv, om vi sunne møde

møde der som værdige Gjæster, efterdi Maademaalstidet bliver alene dem til Befsigelse, som værdigen anumme det, men de, som overdigen nyde Sacramentet, gjøre det sig selv til Dom.

* 1 Cor. 11, 27—29. Hvo, som æder dette Brod, eller drifter Herrens Kold overdeligen, skal være skyldig i Herrens Regne og Blod; men hvæt Menneske vroste sig selv, og saaledes øde han af Brodet og drifte af Kalken; thi kve, som æder og drifter overdeligen, øder og drifter sig selv til Dom, idet han ikke gør Forfælt paa Herrens Regne.

b. Værdige Gjæster ved Hertens Bord ere de, som af oprigtige Hjertet angre og fortryde deres hidtil begangne Synder, trægte ejer Maade hos Gud ved Jesum Christum alene, og derhos ere besjælede af det alvorlige Forfælt at ville bestritte sig alt mere og mere paa et helligere Liv, et christeligere Sind og en gudeliggere Tænksmaade.

* 2 Cor. 6, 14—15. Christi Hjertelighed trænger os, idet vi domme saaledes, at deriom han er ded for Alle, da ere de Alle døde, og han døde for Alle, at de, som leve, skulle ikke fremdeles leve paa selv, men ham, som er ded og opstanden for dem.

Num. a. For at Ingen læsindigen skal komme til Herrens Bord uden at have anstillet fornøden Selvprøvelse, er Skriftemaal sat i Forbindelse med Maadverens Rydbelte. Ved Skriftemalet gives netop Maamindelse om at anstille usignig Selvprøvelse, og legges os paa Hjerte vor Forpligtelse imod Christum, at voit gamle Menneske skal være forbundet med ham, og det nye Menneske leve ham til Virke, som døde til Guds for os.

Gol. 6, 14. Det varer langt fra mig at refse mig, uden at vor Herres Jesu Christi Kors, formekelst hvem Verden er mig forbundet, og jeg Verden.

Num. b. Kun Gud alene kan forlade Synd, men Skrifte-

Skriftsfaderen kan i Kraft af sit Embede give Tilhørsom Syndernes Forladelse, dem til Trost og Beskyttelse i deres Salighedschaab, som bestjende deres Synder for Gud, angre og fortryde dem af Hjertet, og the ill Guds Maade og Barnhjertighed ved Jesum Christum, med det Dørsæt, herafstær at ville forberede sig alt mere og mere.

Ottende Kapitel.

Om de sidste Ting.

§ 1. Det er vist, at alle Mennesker, som indtil Verdens Ende leve paa Jorden, maae døe, efterdi de alle have syndet. Derimod hjender Ingen af os sond Dag eller Time, da Livets og Dødens Hætte vil falde os bort hertfra; Livet er af uvist Varighed og sort, og derfor skulle vi med Før benytte Maadens Liv, medens den er forhaanden for os.

* Zac. 4, 14. I vede ikke, hvad morgnen før skal; thi hvad er Guds Liv? Det er jo en Drap, som er tilhøje en lidet Lid, men døresjet ferskvinder.

1 Pet. 1, 24. Alt Lid er som Græs, og al Menneskets Hellighed som Græsets Blomster; Græset visner, og Blomsterne falder af.

* Ps. 90, 10. Angaende vore Dages Lar, de ere halvijerts sindstørre Lar, og om Nogen har nogen Gyse, ere de sidsindstørre Lar, og de stoltede af dem ere Mois og Glusfesse; thi de afflueres hasteligen, og vi fare bort hertfra.

Gbr. 3, 7—8. Idag, naar I høre hans Læst, da forhader ikke Guds Hjertet.

Gph. 5, 15—16. Seet derfor til, at I omgaarst varlig, ikke som Uri, men som Uise, og høber den hellige Lid.

Num.

Anm. a. De Mennesker, som leve paa Jordens, naar den yderste Dag kommer, skulle ikke bøe sagelæs som vi, at Sjæl og Legeme skiller fra hinanden, men de skulle forandres, og deres forstørrelige Legemet omfattes til at være uforstørrelige.

*1 Kor. 15, 51—52. Se! jeg siger Uder en Hemmelighed: vi skulle vel ikke alle henfore, men vi skulle alle forandres, i en hast, i et Døbefluk, ved den sidste Vajnur; thi Vajnen skal lyde, og de Døde skulle opstå, uforstørrelige, og vi skulle forandres.

Anm. b. Vi skulle fra den tilblige Ungdom af beregne os paa Dødens Komme; Døden kan overvælte os ogsaa i vor Ungdom og i fuld Legems Kraft; Døden kommer ofte pludseligen; men selv om Sygdom gaaer forud for Døden, er det dog usikkert, om vi da beholde Sindskræfter tilovers til alvorligen og uden Adsyredelse at betænke vor Saligheds Sag. Det er og lidet forhenværligt ved at forsage det Onde, der ille længere frister os, eller høllet vi ere ube af Stand til at udøve.

Brad. 12, 1. Læn paa Din Skaber i Din Ungdoms Dage, medens de andre Dage endnu ikke kommer, og Karet kommer, om hvilke Du skal sige: jeg har ikke Lyk til dem.

Sir. 18, 23. Hornede Dig, for Du bliver for svag, og viis Omvendelse den Lid, Du endnu kan synde.

Anm. c. Hvor usikker den fældige Omvendelse ogsaa i anden Henseende er, lære vi af dem, som paa Sotiesengen, med Døden for Øje, under megen Ungstelse give store Rosser om Forbehding, og som alligevel efter Helsbredden vende tilbage til deres forrige Syndeslænet, og herved vise, enten at deres Anger ikke har været oprigtig, eller at Lysten til det Onde ved den lange Vane er blevet saa mægtig i deres Sjæle, at den ikke lader sig nedbæmpe uden langvarig Kamp og Strid, hvortil Lid ikke leveres paa Dødsleiet.

§ 2

§ 2. Døden er den legemlige Død, at Sjælen skiller fra Legemet, og den andelige Død, Syndens Sød. Dødens Bræb er Synden.

*Brad. 12, 7. Støvet maa komme til Jordens igjen, som det var for, og Kanden maa komme til Gud igjen, som gav den.

1 Kor. 15, 55—57. Død, hvor er Din Bræb? Helt ved, hvor er Din Skier? Dødens Bræb er Synden, og Syndens Kraft er Loven. Men Gud vores Far, som giver os Gejet formedst vor Herre Jesum Christum.

Anm. Jo mere fortrolige vi gjøre os med Tanken om Døben, jo mere vil beregne os til Døben, at vi kunne dse i Herren, desto mindre afstraffende vil Tanken om vor Fortgang fra Verden være os; i Døben have vi da Frimodighed, medens de Ugudelige derimod forstærbes, og enten falbe i Fortvivelse, eller nebrynde som Tankeloje i blind Forstokkelse.

*2 Kor. 5, 8—9. Vi ere frimodige og have mere Behagelighed til at vandre bort fra Legemet, og vores hjemme hos Herren; derfor bestille vi os ogsaa, hvad heller vi ere hjemme, idet ikke hjemme, at være ham velbehagelige.

§ 3. Sjælen, som er uudebærlig, gaaer strax efter Skilsmissen fra Legemet over til sit Sted, til Glæde eller Oval, estersom Menneskets Forhold i dette Liv har været, godt eller ondt. Men paa den yderste Dag skal Legemet opvækkes af Støvet, og igjen forstærnes med Sjælen, og da vil Christus paa eengang og paa den heitideligste Maade holde Dom over Alle efter deres Opstandelse, og paa eengang labe sin retsærdige Dom blive vittiglig for Alle.

*Aar. 9, 27. Det er Menneskene bestiftet engang at dee, men derefter Dommen.

Luk. 23, 43. Jesus sagde til den hedsærdige Nefer: Samsteds siger jeg Dig, idag skal Du være med mig i Paradies.

Euc.

Luk. 16, 22—23. Den Fattige døde, og blev af Englene henbaaret i Abrahams Skjød, men den Riges døde også, og blev begravet, og da han oplesede sine Dine i Helvete, var han i Pine.

Joh. 5, 28—29. Den Tome kommer, paa hvilken alle de i Gravene skal have hand Rest, og de skulle gaae frem, da, som have gjort Gud, til Livens Opstandelse, men de, som have gjort Ondt, til Dommens Opstandelse.

Ap. 1. 24, 15. Jeg har det Haab til Gud, at de Dodes Opstandelse forestaaer, baade de Rettsordiges og Urettsordiges.

***1 Kor. 15, 40—44.** Der ere himmeliske Legemer og jordiske Legemer. Saaledes er de Dodes Opstandelse: det saaes i Forklænslighed, det opstaar i Uforklænslighed; det saaes i Vanere, det opstaar i Herlighed; det saaes i Strebelselighed, det opstaar i Kraft; det saaes et sandfæltigt Legeme, det opstaar et aandeligt Legeme.

2 Kor. 5, 1. Thi vi vide, at derjom voxt jordiske Huse, denne Høste, nedbryndes, have vi en Begning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himmel.

***Ap. 17, 31.** Gud har sat en Dag, paa hvilken han vil komme Forberige med Misserdighed ved en Mand, hvilken han har bestillet destil, og gjort det beroligende for Alle, idet han oplyste ham fra de Døde.

2 Kor. 5, 10. Os hør alle at aabenbaret for Christi Domstol, at hvem kan fås efter det, som han har gjort, enten Gud eller Ondt.

2 Thess. 1, 7—8. Den Hellige Jesu aabenbared af Himmel med sin Magies Engle, med Ildslue, naar han bringer Høvn over dem, som ikke hende Gud, og over dem, som ikke er vor Herres Jesu Christi Evangelium lyde.

§ 4. Om det evige Livs Herlighed kunne vi hermeden ikke gjøre os fuldstændigt og klart Begreb; der tales derom i den hellige Skrift mest i Bibleder og Lignelser; men det evige Liv maa være en herlig og salig Tilstand, i hvilken de Gudfrigtlige komme til Samfund med Gud og Frelseren, med de gode Engle og alle halige Mander, hvor de ikke forurosiges,

mere

mere af Synd og Sorg, men skulle frende sig ved Guds Helligheds Beskuelse, ved at love og prise Gud.

1 Kor. 2, 9. Hvad intet Øje har set, og intet Øre har hørt, og ikke er opfønmet i noget Menneskets Hjerte, har Gud berebet dem, som han elste.

1 Kor. 13, 12. Nu see vi ved et Spejl, i en mørk Tale, men da skulle vi se Ansigt til Ansigt.

2 Kor. 5, 7. I Leo vandre vi, ikke i Beskuelse.

***Matth. 25, 34.** Kommer hit, min Faderes Beskygnede! serer det Rige, som et Goet berebt, fra Verdens Grundbold blev sagt.

***Joh. 17, 24.** Fader! jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maae blive min Herlighed, som Du har givet mig.

***Matth. 22, 30.** D Opstandelsen er de rigdom Guds Engle i Himmel.

***Aab. 21, 4.** Gud skal afstyre hvor Taare af deres Dine, og Døden skal ikke være mere, ei heller Sorg, eller Stryg.

***Rom. 2, 10.** Mæt og Hæder og Fred skal verde hvor den, som gør det Gode.

Amt. a. Det evige Liv er dog ikke blot et tilkommende; det er evige Kræfter røre sig allerede her i os. Ogsaa dette Hener os til Forvisning om, at der er et Liv efter dette Liv, saaledes som Jesu vor Frelser har lært os, og som hans egen Opstandelse fra de Døde visner for os om. Vi kunne heller ikke troe, at den algede Gud vil stuppe vores byrebareste Forhaabninger, og han har selv indgivet os Forlængsel efter et bedre Liv; han er retsfærdig, og derfor maa der være Ellværelse hilmindes Graven, hvor retsfærdig Gengengelbelse kan finde Sted; han er alvits, og derfor maa hisset kunne fulbendes og uddøles, hvad der ellers hentstigtslest her var begyndt og lagt Splten til.

***Joh. 17, 3.** Dette er det evige Liv, at de hende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum.

Etc.

Par. 17, 20—21. Guds Rige kommer ikke saaledes, at man kan vide daerpa; thi se! Guds Rige er inden Tider.

1 Kor. 15, 36—38. Det, som Du saner, bliver ikke levende ejtet, derom det ikke doer. Og hvad Du saer, da saer Du ikke det Egegne, der skal vorte, men et blot Korn, varet sig af Hvede, eller af anden Korn, men Gud giver det et Egegne, ligesom han vil, og hvem Gud vil ige Egegne.

Ant. b. Ved Dagenes Ende skal en Adskillelse finde Sted, de Undes fra de Gode.

Math. 13, 47—49. Himmelsges Rige er ligt en Bed, som lades i Havet, og som samler alle Slags Fiske, men de sanse de gode i Far, de raadne skal de ud; saaledes skal det gaae til ved Verdens Ende, Englene skal udgaae, og sille de Unde ud fra de Hellstædige.

§ 5. Forbommelsen eller den evige Død er derimod en højt ulykkelig og haablos Tilstand, i hvilken de Ugudelige bitterligen ovaales af deres nægende Samvittighed, og komme i det ryggesloreste Selskab af onde Mænd og onde Skole; de føle nu de sorgelige Birkninger af deres forrigte onde Handlinger, og tillige forarsage deres onde Lyster, som der ikke kunne blive tilfredsstillede, dem Oval og Pine.

*Math. 25, 41. Gaar bort fra mig, I Forbandede! i den evige Id, som er bereet Øjebelen og hans Engle.

*Mat. 9, 48. Dece Ømr doer ikke, og Iden udsulles ikke.

*Rom. 2, 9. Trængsel og Angst skal være over hvert Menneskes Sæl, som gjor det Onde.

§ 6. Paa den yderste Dag forgaar denne Verden med al dens Herlighed, men vi forvente nye Himle og en ny Jord, i hvilke Retfærdighed voer (2 Pet. 3, 13), og de Gudsfrigtige skulle altid vorte hos Herren. Hvorrigt veed intet Menneske, naar den yderste Dag kommer.

*2 Pet. 3, 10. Hertend Dag skal komme som en Tyr ons,

Natten, paa hvilken Himmelten skulle forgaar med stort Bulder, men Clementerne skulle komme i Brand og explodes, og Jorden, og Alt, hvad der er paa den, skal opbrandes.

Math. 24, 36. Om den Dag og den Time ved Ingen, end ikke Gimleus Engle, uden min Fader aleine.

Rom. 8, 28—39. Jeg er vis paa, at hverken Død eller Liv, ei heller Engle eller Forstendene, eller Magter, ei heller det Marvarende eller det Uikommende skal kunne fålle os fra Guds Styrkighed i Christo Jesu vor Herr.

Ham, som formaaer over alle Ting, den ene sande Gud, ham være Gre i Menigheden ved Jesum Christum, vor Herre, igjennem alle Tider og alle Slægter i al Evighed!

Amen!

Ærebog

den christelige Religion

efter

den Lutheriske Bekjendelse.

af

J. Victor Bloch,

Lic. theol., Sequepaa for Sonberg og Egved, og Preest
for Hind m. fl. Herreder.

Anden Udgave.

Odense.

Borlægt af den Møllese Boghandel.

Trykt i Joh. Mølles Druk.

1856.

Fo r o r d.

Den første Udgave af denne Bog, der udkom i 1844, har i flere Aar været udsolgt. Jeg har saaledes i længere Tid haft Anledning til at foranstalte en ny Udgave; men da jeg først ønskede at foretage den fornødne Revision, er denne Udgave, af Mangel paa Tid dertil, blevet forhælet længere, end jeg ønskede det.

Med den første Udgave havde jeg det hobbette Formaal: deels at bidrage til at slæsse Barn en lettere og højtare, mere levende og frugtbringende Undervisning i Religion, deels ogsaa at sætte ældre Christne et Hjælpemiddel til Fremgang i Christelig Oplysning, der ifølge sit Skæn kan i indersig Forbindelse med Christelig Cybrygalle; og jeg har i „Forordet“ dertil udtalt mig om den Maade, hvorpaa Bogen efter min Menighed hørde bruges ved Barns Undervisning. Denne Udgave er kun bestemt for vogne Christne, navelig for christelige Lægfolk i alle Stæder, som ikke ere vogede fra deres Daab, og som, idet de også ved egen Faadning og Lænning at udvise og samle deres

Christendoms-Grundbog^{*)}), deres christelige Børnelærdom, ikke have nogen bedre og mere omfattende Veiledning ved Haanden. Til Bmng ved Børne-Undervisningen udgiver jeg nemlig samtidig hermed under Navn af „den christelige Børnelærdom, fortelig udvillet“ et Udtog af nærværende Lærebog, i hulset kun Paragrapherne (stundom ledsgæbe af enkelte korte Anmerkninger) og Skriftsederne ere optagne. Hvor dette Udtog maatte blive bepræget efter Bestemmelser, ville afslillige Læreerne maastee i Lærebogen inde en brugbar Veiledning under deres Forberedelse til Religionellinerne.

Siden min Lærebog første Gang udkom, harde vi saet Stiftsprost Ballebøs Flere og synlige Katekismus-Hor-
slæring, der alt har vundet fortjent Anerkendelse og Udbre-
delse. Jeg har dog iffe dersor anset det for overslodigt at arbeide hen til det samme Maal, nærlig ved at udgive det nærværende Udtog, idet jeg nemlig maa fastholde den Mening, at Katekismus-Horsem er den rette for Udviltingen af den christelige Børnelærdom. Det vilde føre for vidt her at begrunde denne Mening, og jeg skal dersor intstrukturende mig til at påpege deels, at Troeskriftskirken's Udfællelse fra Daaben (med Vorbigørelse af Horsgelsen) og deres Opstilling som en af Katekismens fem Parter, istedenfor at lade dem være Grundbag for hele Lærebogningen, er misløsende, deels, at den christelige Pligtlære kun ved sienhedsrig Traug kan lade sig behandle under de 10 Bud, hvorfed den dønden faaer en rigtigig Stilling foran Troeslæren.

Idet jeg da saaledes har troet endnu med noget Haab at kunne gøre et Forseg paa, hvorvidt min Bearbejdelse af

Børnelærbogen for Børn og Vogne maatte kunne vinde Indgang, gæter jeg, som det forsøar sig, med Hensyn til Balleb Lærebog ud fra den samme Forudsætning som før 10 Aar siden: at denne gamle overordnede Læser trænger til Tilskæring. Dette turde vel ogsaa nu være almindelig erfjændt, medens det maastee først ad Forsegernes Vej skal kunne bringes til almindelig Erfjendelse, at Bogen haade i Form og Indhold lidet af saa store Mangler, at ingen Ómarkebelæse tilstrækkelig vil kunne hede derpaa.

Jeg tør haabe, at den opmærksomme Læser vil finde, at jeg ved anden Gang at udgive min Lærebog har foretaget ikke ubetydelige Rettelser og Forbedringer beri. Læs jeg ogsaa haabe, hvad jeg fra Begyndelsen af ønskede, at den vil blive „en Hjælpe Hænderen for menige Christne i Danmark“? Det give Gud!

Esborg Præstegaard, d. 2den Febr. 1854.

J. Victor Bloch.

^{*)} De her og overfor citirede Ord ere tagne af Forordet til første Udgave.

Indledning.

I. Hvad denne Bog handler om.

§ 1. Hvor Du, min høre Læser, tager denne Bog i Din Haand, hør Du allerede levet nogle Aar i Verden, og jeg forudsætter, at Du hænder noget, ikke alene til Dit Fædreland, men ogsaa til de andre Lande paa Jordens med deres forskellige Natur og Folkesiv, og at Du ogsaa ved Noget om Solen, Maanen og Stjernerne paa Himmel, som Du saa ofte har bestuet.

Unn. Der er Meget at sige om Jordkloden med dens Lande og Hove, Bjerge og Floder, Marker og Skove under Dagens og Nattens Væksel og Aars-tidernes Skifte, dens uberegnelige Mangfoldighed af Mineralier, Planter og levende Skabninger, dens Tysinde Millions Mennesker, der hvor forskellige de nu end ere, saavel af Legemænnesse, Størrelse og Hulfarve, som af Landbevær, dog alle ere „af eet Blod“; og der er Meget at sige om de lysende Himmellegemer, både dem, der, som Solen, selv lyse fra deres faste Stade, og dem, der, som vor Jord, modtagte deres Lyg fra andre, idet de gjennemloste regelmæssige Baner; men om alt dette kan Du, forsvarligt Du ikke allerede hænder det, søge Oplysning i andre Bøger.

§ 2. Naar jeg nu for første Gang i denne Bog nævner **Guds** hellige og helligsneede Navn for Dig, da forudsætter jeg fremdeles, at dette Navn, som det er nævnet over Dig, ogsaa ofte er nævnet for Dig og af Dig, saa at Du ikke alene ved, at Gud har skabt Verden, men ogsaa at han har udbevaret sig deri som Fader, Son og Hellig-aand til den faldne Menneskesløgts Opræsentning i hans Kirke; forudsætter, at Du er en Christen, og at Du ved, at Du er blevet det, ikke ved nogen Bog, men ved Din Daab i den treenige Guds Navn, og bliver ved at være det, saaledes Du besvarer Din Daabsyagt.

Anm. Der er rigtignoen en hellig Bog, Bibelen nemlig, der giver os en fuldstændig Oplysning om alt dette; men til at blive en Christen hører allerserst en ny Fødsel, der ikke kan ske ved nogen Bog.

§ 3. Den Oplysning, Du har herom (§ 2) i Din Daabsyagt, skal denne lille Bog udvifte for Dig. Dersom falder jeg den en "Lærebog i den christelige Religion"; thi den christelige Religion eller Christendommen er den treenige Guds Aabenbaring til Menneskenes Færsning. I Bogen bliver Christendommen fun til en Lære; men i Dit Hjerte bliver den ved den Helligaands Maadevirksning til et nyt Liv, naar Du vil forsage og troe efter Dit Daabsloste og vere ved Kirkens øvrige Maademidler.

Anm. 1. Religion falde vi i Almindelighed det Bevidstheds-Forhold, hvori vi Mennesker,

jaavel gjennem vores Ejaleevner, som gjennem vores Ord og Handlinger, staar til Gud, eller vor Tro og en der til størende Gudsdyrkelse; men dette vort Forhold til Gud har sin Grund i, at han først er trædt i Forhold til os baade ved Skabelsen og ved Aabenbaringen i Ordet og Manden, og kun forsømt højt Forhold soarer til dette, er det Sandhed i vor Religion.

Anm. 2. Alle Europas Folkeslag, med undtagelse af Tyrkerne og nogle Stammer ved det nordlige Nordsjælv, befinder sig til Christendommen, og Christene Menigheder findes ogsaa paa mange Steder i de 4 andre Verdenshæle, ligesom Christendommen beständig udbredes der ved udsendte Prester (Missionærer). Men det Folk, blandt hvilket Christus fødtes, det gamle Israels eller Jøderne, der ere opspredte over den hele Jord, har endnu ikke antaget Christendommen. De hende fun Gud som Verdens Skaber og Israels Gud, som de dyrke efter hans hellige Lov, medens de vedblive at lukke deres Hjerte for hans hellige og salige Evangelium og spotte de Christnes Tro paa Sennen og den Helligaand.

Anm. 3. Omkrant 600 år efter Christi Fødsel levede der i Arabien en Mand, som hed Muhammed. Han bilda sig selv og andre ind, at han var Profeten over alle Propheter, udsendt af Gud for at lære Menneskenes den sande Religion. Vor Herre Jesus og de sande Propheter de varer efter hans Lære alle sammen kun smaa Propheter ved Siden af ham. Den Religion, han forkyndte, var en Blanding af Jødedom, Christendom og — Legi, og den findes bestreven i en Bog, som kaldes Al-Qoran. Mange have antaget hans Religion, der sjæl sig efter det sandelige Menneskes Liv og Hylle. Disse Muhammedanere, hvoraaf der

findes en stor Mængde i Asten og Afrika, træ på een Gud, Allah, og Propheten, Muhammed. Koranen er deres Bibel; deres Religion kalde de Islam.

Anm. 4. Halvdelen af Menneskeslagten, og maa-
stee derover, er endnu Hedeninger, der ikke hænde den eneste sande Gud, men børke en Gud, eller som oftest flere, efter deres eget Hjerte. Disse Afguder have de fundet deels i enkelte Naturgjenstande paa Jorden, deels blandt Himmelsgemterne, deels i usynlige Wesener, de tænkte sig som Naturens iboende Ander, og de have næsten allevegne betegnet dem ved stætte og udskærne Billeder. Af hedenske Religioner gives det mangfoldige og højt forskellige efter det forskellige aandelige Udviklingstrin, hvorpaa Folkeslagene befinde sig. — Muhammedanerne hænde egentlig heller ikke den sande Gud, uden forsaaadt de have tilrænet sig Noget af hans Gabenbaring under den gamle og den nye Tagt; men de have blandet Sandheden med Legnen.

s. 4. Den Christelige Religion er den sande Religion; fun ved den kan Du lære Gud, Dig selv og den hele Verden at hænde; fun ved den kan Du blive vris og god og salig. Herom skal nu denne Bog oplyse Dig. Gid da Vogen ved Guds Maade maatte blive Dig en hjør og nyt-
lig „Lærebog i den Christelige Religion“!

Anm. Den jødiske Religion var den sande Religion, indtil Christus kom til Verden, og er det endnu, forsaaadt den er indbesatet i Christendommen. Jøderne have altsaa nu ikke den sande Religion:

II. Hvorledes vi kommer til Kundstab om Gud.

s. 5. Den hele Verden vidner for den men-
neskelige Fornuft om Gud; thi hans Ver-
svarer ganz til hans Væsen. Derfor kunne vi
kommen til Kundstab om Gud ved at betrægte
Verden. Deraf kunne vi lære, at der er en
evig Gud til, som er Verdens Skaber, Op-
holder og Styrer, og at han er almægtig,
almis, algod, hellig og retsfærdig.

Anm. 1. Ligesom et Menneske hædes af sine Øfningerne, saaledes hædes Gud ogsaa af sine. Men fun ved Fornuftens Drug kunne vi lære Gud at hænde. Ørene see ogsaa den Verden, hvori de lever; men de vilde Intet om Gud, fordi de ingen Fornuft have.

Anm. 2. Verden er endelig og foranderlig; alle Ting i den have Begyndelse og Ende, forandres og omstiftes. En saadan Verden kan ikke have været til fra Ewighed af; den er altsaa engang blev en til. Men da ingen Ting kan blive til af sig selv, uden Marsag, saa er Verden heller ikke blev en til af sig selv. Heraf følger, at der maa være Gen til, som har skabt Verden, og at denne Skaber for det første maa være evig. Og betenk vi nu, hvor stor og prægtig Verden er (§ 1, Anm.), hvor viselig alle Ting i Himmel og paa Jorden ere indreltede, ordnede og sammenfolede, og hvor ffjort, nytigt og glædeligt det Hele er iher for os Men-
nesker. saa forståas vi, at Verdens Skaber maa være
almægtig, almis, algod, og algod.

Anm. 3. Vi finde i vort Hjerte en **Gælelse** for Met og Kret, eller en hellig Lov, og en **Gambittighed**, som rettelig dommer os derfor. Heraf slutter vi, at den Skaber, der saaledes har skrebet sin Lov i vort Hjerle og dommer os derfor, maa være hellig og retsfærdig.

Anm. 4. Da Verden er ståbt, maa den ogsaa **opholderes** og **styrres**; da den ikke „har Livet i sig selv“, kan den heller ikke bestaae ved sig selv og gaae sin egen Gang til Malet. Verdens Skaber maa ogsaa være dens **Opholder** og **Stryrer**. Men ved at opholde og styre Verden aabenbaret han de samme **Egenskaber** som ved dens **Gælelse**.

Anm. 5. Saaledes vldner da Verden om Gud; thi Gud salde vi den Eviglevende, der for det Første er Verdens Skaber, Opholder og Stryrer, det høje og fuldkomneste Døsen, vi funne tænke os. Hvad han for det Andet og Tredie er, funne vi ikke lære af Verdens Betragning.

s 6. Denne Hornustbetragtning er fejlfuld, fordi Synden baade har formoret Hornusten og bragt en Hornyrrelse ind i den hele Verden; og da den desuden maa standse ved Skabelsen uden at kunne nage til Forlæsningen og Helliggjærelsen, er den aldeles utilstrækkelig for os til Frelse. Dersor takke vi den gode Gud, fordi han har aabenbaret sig som Fader, Son og Helligaand og givet os sit hellige Ord.

Anm. 1. Naturlig Religion falder man den Religion eller de Forestillinger om Gud med en bertil svarende Gudsdyrkelse, som Menneskene selv dannet sig ved Verdens Betragning, allsaa en Religion

ester det naturlige Menneskes eget Hjerte. De stakkels **Hedninger** have ingen anden. Den kan ikke føre os Mennesker til fuld og sikkert Sandheds-**Erkendelser**, ikke skænke os sand Trost og Stillefred, og den har ikke Magt nok over os til at trænge vores Lyster og føre os til et højtligt **Levne**. Alt fordi vi ikke længere ere i den oprindelige, rent og lyse Uskyldighedsstand, og den hele Jord hører Mørket af Syndefaldet. Heller ikke kunde den — da Menneskene af NATUREN ere jo forstjellige — nogensinde forene alle Mennesker til et Helliglands-samfund. Dette bliver os ret klart, naar vi betragte de mange forstjellige, høist usfuldkomne, Religioner, som i Eldernes Lov have været og endnu ere antagne af Hedningerne, og disse vere forblidde Medmenneskers uhyrdige aandelige Tilstand. Vi have dersor al Mæssig til at takke den gode Gud, som af sin Store Maade lod sit Lov opgaae for os i Mørket og aabenbaret sig for os ved sit hellige Ord.

Anm. 2. At den naturlige Religion ikke kan være os Nof, vil endnu mere indlyse for os, naar vi komme til at tale om Gud som den Treenige; thi som Saadan kan han kun kendes og dyrkes af dem, for hvem han har aabenbaret sig baade som Faderen og Sonnen og den Helligaand.

s 7. Guds Ord er talst i Verden af hellige Mænd, Profeter og Apostle, hvilke han bestil havde udvalgt og utrustet med overordentlig Bloddom og Magt, og af hans eenbaerne Son, Jesus Christus; og dette Guds Ord er deels opbevaret for os i det gamle og det nye Testamenteks hellige Skrifter, deels mundtlig forplantet fra Slægt til Slægt indtil vores Dage t

Herrens to Sacramenter og hans Ven. For
Ægtheden og Gyldigheden af denne mundtlige og
skriftlige Overlevering er den Christne Kirke os
en sikker Borg.

Num. 1. Den aabenbarede Religion be-
staaer af to Hoveddele, den gamle og den nye Bagt.
Hiln er som en Indledning til denne, ligesom en
Færgaard til Christi Kirke. Derfor kunne den
nye Bagts Bønn eller de Christne ingenlunde und-
være den gamle Bagt, sjældt den nærmest blev oprettet
med Jøerne. Af den gamle Bagts Bøger
lære vi nemlig den hellige Lov at hjænde, ved hvilken
Mennestene blev optagtede til Evangeliet, til Chris-
tum; vi finde deri Spaabommene om Messias, og
bedøden saa meget Andet, som kan tjene baade til
vor Oplysning og Opbyggelse; endelig blive vi
derved ogsaa befjendte med det israelsitiske Folks
Historie, og se, hvor underfuldt Gud har ført
dette si uvalgte Folk indtil Tidens Hylde.

Num. 2. Det gamle Testamente Bøger ere
skrevne af Profeterne i det hebraiske Sprog før
Christi Fødsel. Deriblandt findes de ældste Skrifter,
vi have. Disse Bøger ere følgende: 5 Mose Bøger,
Josua Bøg, Dommernes Bøg, Ruths Bøg, 2 Samuels
Bøger, 2 Kongernes Bøger, 2 Kronikernes Bøger,
Koræ Bøg, Nehemias Bøg, Esther Bøg (de histori-
ske Bøger); Job Bøg, Davids Psalmer, Salomonis
Ordsprog, Prædikerens Bøg, Høisangen (Lære- og
Sang-Bøger); Esaias, Jeremias, Begrædelsernes Bøg,
Ezechiel, Daniel, Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas,
Micha, Nahum, Habakuk, Zephaniah, Haggai, Zacha-
riah, Malochias (de egentlige profetiske Bøger).
De 12 sidste kaldes de smaae Profeter; Esaias,
Jeremias, Ezechiel og Daniel derimod de store (med

Hensyn til deres Skrifters Uafgang). — Ved Enden
af disse vel gamle Testamente (canoniske) Bøger
findes et Anhæng, som indeholder nogle tilbige Skrifter
(de apocryphiske Bøger), nemlig Tobies Bøg, Ju-
diths Bøg o. s. v. De indeholde meget Sandt og
Smukt, men høre dog ikke til de egentlige hellige
Bøger.

Num. 3. Det nye Testamente Bøger ere
skrevne i det græske Sprog efter Christi Fødsel af
Apostlene og deres nærmeste Disciple. De af disse
Mænd, som havde skrevet Evangelierne, kaldes
Evangelister. Jesus har ikke selv skrevet Noget;
men mange af hans Ord og Læser læse vi i Evan-
gelierne. Det nye Testamente Bøger ere følgende:
4 Evangelier af Matthæus, Marcus, Lucas og Joha-
nes; Apostlenes Gjerninger af Lucas; 14 breve fra
Paulus, nemlig: 1 til Rømerne, 2 til Corinthierne,
1 til Galaterne, 1 til Epheserne, 1 til Philipperne,
1 til Kolossenserne, 2 til Thessalonicerne, 2 til Timo-
theus, 1 til Titus, 1 til Philemon og 1 til Hebræerne;
Jacobs Brev, Peders 2 Brev, Johannis 3 Brev,
Jude Brev og Johannis Åbning. De 7 sidste
Breve kaldes almindelige (eller catholiske), fordi
de for største Delen ere skrevne, ikke — som Pauli
Brev — til enkelte Mænd og Menigheder, men til de
Christne i Almindelighed. Joh. Åbning er en
profetisk Bøg om Christi Kirkes Kamp og Seir,
hvid rette Forstand først efterhaanden fan evigae for
os, alt estersom Spaabommene opfyldes.

Num. 4. Profeter og Apostle varer udrustede
med den Helligaands overordentlige Maade-
gaver til at tale og handle i Herrens Navn. De
have haave gjort store Mirakler eller Undergjerninger
og forsyndt mærkelige Spaabommme. For dered
estreladie Skrifters fulde Tilforståelighed børger os

den christne Kirke, der har overlevet os dem samlede i „den hellige Skrif“.

Unn. 5. Det mundtlig forplantede Guds Ord hørte vi ved Sacramenterne (Indstiftelsesordene ved Nådveren, Førsagelsen og Troesbekjendelsen ved Daaben tilligemed selve Daabsordene) og i Herrens Øn. Dette hellige Ord er fra Apostlenes Dage gaet fra Mund til Mund blandt de Christne, hvor Daaben og Nådveren forrettedes efter Herrens Indstiftelse, og hvor hans Øn blev brugt, og det er saaledes bevibret af Kirken.

§ 8. Det Guds Ord ved Daaben, som ved mundtlig Overlevering er kommen til os fra Herren og hans Apostle, er en tydelig og sikkert Regel for, hvad vi alle skulle troe og gjøre for at blive salige. Dette Ord lyder for Daaben saaledes:

Troer Du Djævelen?
Og alle hans Gjerninger?
Og alt hans Væsen?

Troer Du paa Gud Fader, Almægtigste, Himmelens og Jordens Skaber?

Troer Du paa Jesus Christus, hans eenbaerne Son, vor Herre, som er udsangen af den Helligaand, født af Jomfru Maria, plænt under Pontius Pilatus, forsæstet, død og begraven; nedfør til Helvede, opstod paa tredie Dag fra de Døde, opfoer til Himmel, sidder ved Gud Faders, den Almægtiges, høire Haand, hvorfra han skal igjen komme at domme Levende og Døde?

Troer Du paa den Helligaand, en hellig almindelig Kirke, de Helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Kjædets Opstandelse og et evigt Liv?

Unn. 1. At Daabsdagens Ord ere Guds Ord, det bekræfter den christne Kirke i Øjerningen ved enhver Daab; thi fun Guds Ord kunde fastsatte Daabsens væsentlige Wilkaar. Havde noget Menneske eller noget Samfund af Mennesker uden apostolisk Bevændrigelse og Beaundelse, i en efterapostolisk Tidsalder, som Nogle mene, formaastet sig til at opstille saadanne Wilkaar, da var Daaben derved bleben forvansket; og var Kirken gaet ind paa en saadan Horvansning, havde den derved faldet sin egen Dødsdom. Den christne Kirke staar da til enhver Tid som et levende Vidne for Oprindeligheden og Virgheden af den Daab, med hvilken den selv staar og falder, og hører saaledes fra Slægt til Slægt den Førsagelse og Troesbekjendelse, uden hvilke vi ikke kendte nogen christelig Daab — thi en enkelt Nødbaab og et enkelt Samfunds Afsigelse fra det Oprindelige er fun en Undtagelse fra Reglen, der Intet beviser mod denne — som en hellig og ulønkelig Overlevering fra Herren og hans Apostle. Det er sandsynligt, at Herren i de 40 Dage mellem Opstandelsen og Himmelfarten har meddeelt sine Disciple denne den christelige Stats Grundlov; men hvad enten den — hvilket Kirrels Vidnesbyrd lader uafgjort — saaledes stammer fra Herrens egen Mund, eller hans Apostle have vedlagt den ved en Fallesbeslutning paa Vindebagen under den Helligaands levende Paamindelse om „Alt, hvad Jesus havde sagt dem“ (Joh. 14, 26), have vi i den, alle mindre end i den hellige Skrif, et uforanderligt Guds Ord,

der ikke kan stilles fra Daaben, og fun derfor inde-staaer os den Christne Kirke.

A m. 2. Kun under Forudsætningen af en saadan Oprindelse lader Daabspagtens almindelige Untagelse, uden Strid og Modsigelse, og uden at Kirvens Historie nævner nogen Forfatter til dette ubedelige Værk, sig tilfredsstillende fortære; og kun under denne Forudsætning bliver det også begribeligt, at den kunde hævde sin. Plads, efterat Barne-daaben var blevet almindelig, sjældt der altid har været Mange, som fandt, at flige Spørgsmål ikke pas-sende kunne henvendes til Barnet, medens de, som mente, at den forstørre sig fra en senere Tid, ville have at fortære, hvorledes man med Barne-daaben for Die kunde enes om en saadan Form af Vagten.

A m. 3. Uden den sorte og klare Regel for Bæren og Livet i Christi Kirke, som Daabspagten med gudommelig Myndighed og evig Gyldighed foreholder os, kunde vi ikke finde os tilrette i den hellige Skrift og aldrig med Sikkerhed vide, Hvad og Hvornumet Gud forlanger af os for at optage os i sit Rige og Skænke os Vorneret i sit Hus. Jo mere vi derfor erfare, at vi set ikke kunne undvære en saadan Sikkerhed og Visshed i vor Saligheds Sag, med den større Fortræstning støtte vi os til Vagten Ordsom Guds Ord.

A m. 4. Om Daaben som Maademiddel skal der sden tales, og først da komme vi også til Mæd-venen og Bonnen.

S 9. Det nye Testamente Bøger ere skrevne af de Mænd, hvilke Navne de bære, og komme hele og uforfalslede til os. Hine hel-lige Mænd, som dreses af Guds Hånd, vilde

isse alene, men kunde også meddele os den for-nedne Sandhed til Salighed. Det gamle Testa-mentes Bøger ere bevidnede i det nye Testa-mente. Men det er dog baade først og sidst paa Kirvens Biblesbyrd, vi antage og bruge den hele Bibel med fuld Tillid for derved, efter Troens Regel i Daabspagten, at komme til en fuldstændig Oplysning i vor Salig-hedts Sag.

A m. 1. I de Skrifter, som de første Christne have efterladt os, Kirlefædrenes Skrifter liges fra Midten af det 2de Jahrhundrede efter Christi Hødsel, nævnes de samme Forfattere til det nye Testamente Bøger, som vi nu nævne. Men paa den Tid levede endnu Børn og Børnebørn af de Christne, blandt hvilke Apostlene havde vandret, og for hvilke de, som vi antage, havde skrevet deres Evangelier og breve. Havarde nu de hellige Skrifter ikke været af Apostlene, men være de senere skrevne af andre Mænd og ud-givne for Apostlene, saa måtte ei saadant Bes-drageri den Gang nødvendig være blevet opdaget. Vi kunne derfor trygt stole paa, at det nye Testamente Bøger, som saa tidslig være almindelig besjendte, ere skrevne af de Mænd, hvilke Navne de bære.

A m. 2. Af Kirlefædrenes Skrifter ses vi, at de første Christne uddrog den samme christelige Lære af det nye Testamente, som vi nu uddrage deraf, ligesom de også have udskrevet mange Stykker af de hellige Bøger, hvori Ordene lyde, ligesom de nu lyde i vores nye Testamente. Heraf slutter vi, at de hellige Bøger ikke i nogen væsentlig Hen-sende øje forandrede i Eldernes Læb, men komme hele og uforfalslede til os.

Num. 3. De hellige Mænd, som havde strevet bei nye Testamente's Boger, lære vi af selve disse Boger at kjenne som ærlige og sandhedsærlige Mænd, der end ikke legge Skjul paa deres egne Fejl. Vi maa desfor antage, at de vilde vidne Sandhed for os. Hvad skulle ogsaa ellers have beveget dem til at predike og siden at nedlægge Hovedindholdet af deres Prædiken i deres Skrifter, naar det ikke var Sandheden, de havde at forkynde i Herrens Navn? Det for denne Prædikens Skyld blevde de jo haardt forfulgte af Jøder og Hebrewninger, maatte forlade Hjem og Fædreland og opstøre Gienbom, Øre og religiøse Dage, ja Vivet tilsidst. — At de nu ogsaa kunde meddele os den fornødne Sandhed til Salighed, det have vi lige saa god Grund til at troe. Thi Matthæus, Johannes, Jacob, Peders og Judas (ikke Iohannes) hørte til de Disciple, Jesu selv havde udvalgt, som stædig fulgte med ham, og saae hans Gjerninger og hørte hans Ord, hvorom de altsaa maatte vide god Bested; og Paulus, Lucas og Marcus have deres Beretninger fra disse Dienstbåndner. Ja endnu mere, Jesu Disciple, blandt hvilke Matthæus trædte i Stæket for Judas Iohannes (Ap. 1. 26), blevde efter hans Forfættelse udrustede til Apostelenbedet, til baade ved Tale og Skrift at forkynde ret og ret Christendom, ved den Helligaands overordentlige Maade gaver, og herof fil ogsaa Paulus siden sin Døel, ligesom vi maae antage, at Apostlenes Disciple og Medarbejdere, Marcus og Lucas, ogsaa havde strevet under den Helligaands Beleddning. Vi funne altsaa stole paa, at de hellige Mænd, som breves af Guds Vand, baade kunde og vilde meddele os den fornødne Sandhed til Salighed, og at de virkelig have gjort det.

Num. 4. I det nye Testamente finde vi mange Vers af det gamle Test. ansorte baade i Jesu Taler

og i dei, de hellige Skribenter ellers meddele os, og baade disse og Herren selv erklaere G. T. for en hellig, til alle Tider gyldig Bog, hvori Guds Ord er at sege (Math. 5, 17 ff. Luc. 24, 25 ff. Job. 5, 39 ff. 2 Kbn. 3, 16. Hebr. 1, 1. 2 Petr. 1, 20. 21.). Men paas den Tid fandtes de samme Boger i G. T., som nu findes deri. Herren og hans Apostle have saaledes beseglet det gamle Test. for os som en hellig Sandheds-Kirke. Desuden have Propheterne selv, ligesom ogsaa Apostlene, ved Mirakler og Svædomme stadsæt, at de talede i Herrens Navn.

Num. 5. Til at anstille de ovenfor anlybede Undersøgelser, der tildeels endnu ikke ere tilende bragte, hører det Trodsom, der kun kan falde i enkelte Christnes Løb; men hvor gavnlige end saadanne Undersøgelser kunne være til fra en ny Side at helphe og stadsætte Sandheden, saa er det dog af „den hellige almindelige Kirke“ vi hver især modtage, paa dens skjre og tilstrækkelige Vidnesbyrd, vi antage og bruge den hele Bibel med fuld Tillid som Guds Ord.

Num. 6. Bibelen giver os en fuldstændig Oplysning om den saliggjørende Sandhed. Men vi kunde dog, som ovenfor sagt, ikke finde os tilrette i denne store og i mange Henseender vanskelige Bog, ikke udfinde det, som det især kommer an paa, uden Troes-Rægelen i vor Daabspagt, der indeholder et fort og klart Indbegrebet af, hvad vi alle skulle troe og gjøre for at saae Christen-Navn og Christen-Het, for at blive salige, det, hvorom alle Christne maae være enige (Eph. 4, 5: „een Tro, een Daab“). Den hellige Skrift giver os da en vildere Oplysning om Daabspagtenes Indhold, og bidrager til at opbygge Kirken paa den lagte Grundvold; men i

denne Henseende komme ikke alle Christne lige vidt. — Det mundtlige og det skrevne Guds Ord paæse da saa saare godt sammen, og virke til sammen i en fljen Forening, hvært paa sin Maade, til at grundfæste og opbygge den kristne Kirke. Gud varé evindelig tætter for begge Dele!

Anm. 7. Om den christelige Prædikens Forhold til Guds faste og uforanderlige, ej Kirken bevidnede Ord skal der isden handles i Stylset om Naademidlerne. — Kun paa dette Guds eget, rene og klare Ord kan Kirken rettelig grunde sin Lærebønning, kun derefter ordne sin Gudsbofrelse og sin Forfatning. Denne Sandhed har den lutherske Reformation (som Morten Luther begyndte i Maret 1517) hævdet mod Papismens mange Bildfareller, der alle have dervæ Rod deri, at den romerske Bisshop eller Paven har tiltaget sig apostolisk, ja overapostolisk Myndighed som en i kirkelige Sager ufeilbar Christi Stattholder paa Jordien, saa at de af ham påbefæstede Lærebønninger og Anordninger i den romersk-catholske Kirke gjælde som Herrens og Apostlenes.

Den Lære, som denne Bog ved Guds Raabt skal udville i Sammenhæng, er den christelige Lære, som udbruges af den hellige Skrift efter Daabsbægten's Veiledning, altsaa i Overensstemmelse med den lutherske Behjendelse.

Første Capitel.

Om Gud Fader, Almægtigste, Himsens og Jordens Skaber.

Første Afdeling.

Om Guds Væsen og Egenskabet.

§ 10. Gud er en Mand, uden Legeme, evig, uendelig, alfuldkommen og som Saadan den Eneste. Hans Væsen er Mandens evige Liv i Sandheden, Kjærligheden og Saligheden, eller det Sande, Gode og Skjonne selv i Livets Hylde.

Anm. 1. Gud er, fordi han er: han har Tilværelsens Grund, Livet, i sig selv, den evige, levende Gud; at være er hans Væsen. Og han „er den, han er“ (2. Mos. 3. 14); kun dette Navn svarer ganske til hans Væsen, her i sit uendelige Dyb og sin evige Hylde er ubegribeligt for den endelige Vernuft. Men han er traadt i Forhold til os, har aabenbaret sig for os; derfor kunne vi kjenne ham af hans Ord og Gjerninger, kjenne ham i Sandhed, fordi han er den sande Gud. — Vor Frelser holder ham en Mand og lærer os herved at sammenligne ham med det Højest, vi kjenne her paa Jordien,

vor egen, med fornuft og fri Willie begabede, sig selv bevidste Mand. Men den er en stadt Mand, endelig og usfuldkommen, bunden til Legemet og derved til Verden. Gud derimod er den altstabende Mand, uden Legeme og over Verden, uendelig og alfuldkommen, eller: uden nogen Mangel og Indstrækning og med alle Fuldkommensheder i den høieste Hylde. Alt det Sande, Gode og Skjonne, alt Liv og Lys, al Kjærlighed og Salighed er saa ganske hans Væsen, at det alt sammen tilfulde er i ham, ligesom det ogsaa (forsvagt det er aabenbaret udenfor ham) alene er af ham, ved ham og til ham. Han er jaaledes uden Rig, den Eneste; og som han alene lever i sig selv og sit Egret, altsaa i Sandheden, saa har han ogsaa alene detter Kjærlighedens Glæde og Salighedens Hylde. Maar vi da ville tanke os Gud, saa maa vor Tanke opstige saa høit, som den kan, saa maa vi tanke os det høieste Væsen, ikke som et dødt Begreb, men som den Lebende, sig selv bevidste Gud; og naar vi dyrke ham, saa maa vor Dyrkelse være den reneste, helligste og anderligste, hvortil vor Sjæl kan opløstes.

Num. 2. Da Gud er uden Legeme, er han usynlig for legemlige Øyne og kan ikke betegnes ved noget Billede.

Joh. 4. 24. Gud er en Mand, og de, som ham tilbede, bør det at tilbede i Mand og Sandhed.

Cf. 44. 6. Saas sagde Herren, Israels Konge og hans Øjenløjer, den Herre Bebaoth: jeg er den Første, og jeg er den Sidste, og uden mig er ingen Gud.

Vj. 90. 2. Her Bjergene blev til, og du dannede Jordens, ja fra Evighed til Evighed er du Gud.

I Joh. 4. 16. Gud er Kjærlighed, og hos, som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud, og Gud i ham. (Joh. 5. 26. 14. 6).

Joh. 1. 18. Ingen har nogen Lid set Gud; den tenbaerne Son, som er i Faderens Stjed, han har fundgjort det. (1 Cor. 2. 10. 14. 1 Tim. 6. 15. 16. Ap. 17. 24—29).

s 11. Gud er almægtig, alvits og algod, alvidente og allestedsnærerende; han er hellig og retfærtig, sandtru, trofast og usornerlig: han er den Eneste.

Num. 1. Al Magt, Livets og Lysets, Kjærlighedens og Salighedens Magt er i Gud, er hans Væsen; men naar vi tale om hans Egenskaber, da mene vi, at den Almægtige gør Alt, hvad han vil, uden Møle; at den Alvise altid vil det Bedste og paa den bedste Maade (den bedste Hensigt, de bedste Midler); at den Algodte elster og velsigner alle sine Skabninger og altid gør vel imod dem. Guds Godhed talbes ogsaa Maade, fordi den er usornerlig, Varmhjertighed, fordi vi saa høit trænge til den, og Langmodighed, fordi den holder saa længe ub, skjent vi forskjærte den. Den Alvidende ved Alt fra Evighed af; den Alvestedsnærerende er virksom illsidste allevegne. Den Hellige elster det Gode, men affyter det Onde; den Retfærdige dommer og gjenugjælder her og højet, efter sin hellige Lov og sin hellige Evangelium; den Sandbrue elster, gør og taler Sandheden, men affyter Kuguen; den Trofaste holder sine Løfter og opfylder sine Forhættelser; den Uforanderlige bliver altid den Samme. Gud kan ikke blive fuldkommene, end han er; men mindre fuldkommen vil han ikke være.

Num. 2. Det er de Egenskaber, som Gud i den høieste Hylde og Fuldkommelse besidder, hvilke han

her aabenbaret og aabenbarer som Verdens Skaber, Opholder og Styrer.. Vi kunne ved Betragtning af Verden danne os en Forestilling om disse Egenskaber; men Guds Ord giver os den fuldestandigste Oplysning derom. De findes ingenstede deelte og adskilte hos Gud; han er og virker altid og allevegne med sin hele Guddomshjælde. Saaledes kan han tage Bolig i et Menneskehjerte, han, som dog Himmel og Jord ikke kunne rumme.

Unm. 3. At Gud er den Eneste, hører til hans Væsen (§ 10); men vi nævne det atter her tilstede for saaledes at knytte Enden til Begyndelsen og indsette alle Guds Egenskaber i hans Væsen. — Det kan kun være een Gud, uden al Indstrækning og med alle gode Egenskaber i den højeste Huldkommenshed. Antager man flere Guder liget i Væsen og Egenskaber, løbe de i Get, eller ogsaa, naar de adskilles, ingen af dem bliver en heel og sand Gud; antager man en Gud over de andre Guder, bliver han dog indstrænket ved blæse; men hører man ham over al Indstrækning, saa bliver han den Eneste, den sande Gud, og de andre saakaldte Guder forsvinde som tomme Stavne. Men til denne Erfordelse funde vi Mennesker, forblindede af Synden, som vi ere, vanskeligt komme uden Guds Aabenbaring i Ordet. De stakkels Hedninger blive endnu ved at dyrke flere Guder, og kende altsaa ikke den sande, den ene Gud, i hvem deres Sjæle kunde finde Høje, og til hvem de funde holde sig altid og allevegne.

Unm. 4. At tænke paa Guds Egenskaber, hvor især, er for de Fromme, ej blot til gavnlig Ødmugelse, men ogsaa till Sjælens Øpløftelse, Trost og Glæde, men for de Ugrundelige til Blusel og Forsørdesse. Prøv at tænke derpaa i Stillehed!

— Ps. 115, 3. Vor Gud er i Himmelene; han gør Allt, hvad han behager.

Ps. 33, 9. Han talede, og det stede; han lød det, saa fald det der.

Math. 19, 26. Vor Gud ere alle Ting mulige.

Luc. 1, 37. Intet kan være umuligt for Gud. (Ps. 135, 6. Jer. 32, 17—19. Luc. 18, 27).

— 1 Tim. 1, 17. Den alene vise Gud være Pris og Øvre i al Ejighed.

Ps. 104, 24. Herre, hvor mange ere dine Ejerninger! Du gjorde dem alle vijelige.

Rom. 11, 33. O! Rigdoms Dyb baade paa Guds Videnskab og Kundskab! Hvor urandsagelige ere hans Domme, og hans Væie usporlige! (Ordspr. 3, 19).

— Ps. 145, 9. Herren er god imod Alle, og hans Hjærlighed er over alle hans Ejerninger.

Math. 5, 45. Han lader sin Sol opgane over Ønde og Gode og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige.

Ap. Ef. 14, 17. Han har ikke ladt sig selv uden Vidneskyrd, i det han gjorde os godt, og gav os Regn og frugtbare Træer af Himmel, i det han møttede os med Høde og vore Hjertet med Glæde. (Ps. 104, 10—15. Jac. 1, 17):

— 1 Joh. 4, 8—16 (§ 10).

Ps. 145, 8. Herren er naadig og barmhjerlig, langmodig og af stor Misundhed. (Ps. 103, 13. Rom. 2, 4. Eph. 2, 8).

— Ap. Gl. 15, 18. Gud fjender fra Ejighed alle sine Ejerninger.

Ps. 94, 9. Mon den, som plantede Øret, ikke skalde høre? Den, som dannede Øjet, skalde han ikke se?

— Ps. 139, 1—4. Herre, du randsager mig og fjerner mig. Hvad enten jeg slæber eller opstaaer, da heed

du det; du forstaaer min Tanke langtfra. Du omringter min Sii og mit Lele; du sjender grani alle mine Veie. Det er ikke et Ord paa min Tunge — her, Herre! du veed det alt sammen.

Math. 6, 8. Jesu sagde: Eders Fader veed, hvad I have behov, forend I bede ham derom. (1 Joh. 3, 20. Jer. 32, 19. Hebr. 4, 13. Math. 6, 4).

— Ps. 139, 7—10. Hvorhen skal jeg gaae fra din Hand? hvorhen skal jeg flye fra dit Ansigts? Farer jeg ov til Himlen, da er du der; og reder jeg Seng i de Dodes Rige, see, da er du der. Vilde jeg tage Morgentredeus Vinger, vilde jeg hoe hos det yderste Hav, saa fulde og faa der din Haand føre mig, og din højre Haand holde mig fast.

Jer. 23, 23—24. Er jeg kun en Gud over hos, siger Herren, og ikke en Gud langt borte? Mon Noget kan skjule sig paa saa lounlige Steder, at jeg ikke kan se ham? siger Herren. Er jeg ikke den, som opfølger Himlen og Jorden? siger Herren.

Ap. 8, 17, 27—28. Han er sandelig ikke langt borte fra Mogen af os; thi i ham leve og rettes og ere vi (Ps. 23, 4).

— Ps. 6, 3. Hellig, hellig, hellig er den Herre Jehovah; al Jorden er fuld af hans Ære.

Ps. 5, 5. Du er ikke en Gud, som har Lyst til Ugudelighed; den Onde skal ikke blive hos dig.

1 Petr. 1, 15. Efter den Hellige, som Eder kaldte, vorder og I hellige i al Omgjængelse. (Aab. 4, 8. 1 Joh. 1, 5. Iac. 1, 13. 1 Thees. 4, 3).

— Ps. 11, 7. Herren er retfærdig, han elsker Retfærdighed; hans Ansigt bestuer en Oprigtig.

Rom. 2, 6. Han skal betale Enhver efter hans Gjerninger.

Gal. 6, 7. Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte; thi hvad et Menneske saaer, det skal han og hæste,

Rom. 14, 10. Vi skulle jo alle fremstilles for Christi Domstol.

Rom. 5, 19. Vigesom ved det ene Mænneskes Ulydighed Mange ere blevne Skadere, saa skulle og ved den Enes Ulydighed Mange vorde retsfærdige. (Rom. 3, 23—26. 2, 12—16. 1 Cor. 4, 5. 2 Cor. 5, 10. Ap. 17, 31. 2 Mos. 20, 5—6).

— Rom. 3, 4. Gud maa være sandtru, om endog hvært Menneske er en Løgner.

Ps. 33, 4. Herrens Ord er ret, og af hans Gjerning tresagt.

1 Cor. 1, 9. Gud er trofast, ved hvem I ere taltebe till hans Søn, Jesu Christi, vor Herres Samfund.

4 Mos. 23, 19. Gud er ikke et Menneske, at han lyver, ikke heller et Menneskes Barn, at han skulle angre Ørget; har han sagt det, og skulle ikke gjøre det? og har han talet, og skulle ikke holde det?

Hac. 1, 17. Al god og al fuldkommen Gavn er berevdenstra og kommer ned fra Lysenes Fader, hos hvem der er ingen Forandring eller Skygge af Omstændelse. (Rom. 15, 8. 2 Tim. 2, 13. 1 Thees. 5, 24. 1 Cor. 10, 13. Ps. 102, 26—28).

— 5 Mos. 6, 4.. Her, Israel! Herren, vor Gud, Herren er een.

1 Cor. 8, 4. Vi vide, at en Afgud er Intet i Verben, og at der er ingen anden Gud til, uden een. (2 Mos. 20 2—3. Cf. 42, 8. 45, 5. 18. Mart. 12, 29. Joh. 17, 3. 1 Tim. 2, 5).

5 42. Den eneste Gud er dog baade Fader, Son og Helligaard, hvilke Tre ere Et i Basen og Egenskaber, den treenige Gud.

Anm. Etter om Treenigheden skulle vi alden gjennemgaae, naar vi ere komme saa vist, at vi bedre

funne forstaae, hvad der i denne Sag er givet os af forstane.

Matth. 28, 19. Jesus sagde til sine Apostle: gaaer hen og kristner alle Folk og beber dem i Navnet Farberens og Sonnens og den Helligaende! (1 Cor. 12, 4-6. Eph. 4, 4-6).

Unden Afdeling.

Om Guds Gjerninger.

1. Verdens Skabelse.

§ 13. Gud har ståbt Verden ved sit Almagts-Ord, og Alt, hvad han ståbte, var saare godt; men Mennesket er dog, som et Foruinstvæsen, Guds øverste Stabning paa Jorden, ståbt efter hans eget Villede i Ufyldhed.

Num. 1. Alt Skabe, det er at frembringe Noget af Intet; det kan kun den almægtige Gud gjøre. Mennesket kan kun danne, indrette, opstille og sammensætte de Skabte Ting. Den ene, twige og almægtige Gud har da frembragt Verden af Intet, eller ståbt den. Herved kan begrundes at Skabe, var der Intet ill, uden den enige Gud alene. Det var da ikke Noget, hvoraf han kunne danne og indrette Verden, heller ikke noget levende Døsen, nogen Engel, som funde tage Deel med ham i Skabelsen. Han brugte ingen hjælp og intet Medstødt; han ståbte Verden ved sin almægtige Villie, ved sit Almagts-Ord.

Num. 2. Den almægtige Gud kunde have ståbt Verden i et Øjeblik; men det behagede ham at ståbe den i sex Dage, og at hvile, eller holde op at Skabe,

paa den syvende Dag. Denne Dag helligede Gud til en Sabbath eller Skælefødag, hvorefter Job erne endnu helligholde Løverdagen, den syvende Dag i Ugen. Vi Christi dermed helligholde Søndagen, „Herrens Dag“ (Mat. 1, 10), fordi vor Herre opstod paa en Søndag; og vi behøve ikke at fragte for, at denne betragtning fulde være urettig; thi det er Herrens Apostle, som have begyndt med at helligholde Søndagen istedenfor Løverdagen. — Gukker Uge med sine 6 arbejdsdage og 1 faa Skælefødag kan da endnu mindes om Verdens Skabelse, ja enhver Dag lige fra den earle Morgenstund, naar vi ved, det første dæmrende lys, for Solens Udgang, kunne Melne mellem Himmel og Jord, Land og Vand, Træer og Korn paa Marken, og vi herefter ses den opgaardende Sol at løffe Fuglene fra deres Skæler og Dyrene af deres Skæler og at bælle Menneskene op til Dagens arbejde, indtil Aftenstunden med sin Sabbatdølse ender Dagen — ja enhver Dag, manc vi vel sige, er som et lille Afslutthele af de første 7 Dage i Verden. — Hvermands Uger og Dage bet nu ere hærrundne siden den nærværende Verdens Skabelse, bel kanne vi ses uogenvurude udregne ejer den hellige Kristi (Kronet 4000 år før Christi fødsel og 1854 år efter Chr. J.); men for Skabelsen og Begyndelse kanne vi ikke tale om nogen Tid; thi Tiden er ståbt med Verden, spor til den hører.

Num. 3. Da Gud er algod, alvist og almægtig, måtte ogsaa Alt, hvad han ståbte, være saare godt og vaar bedste Maade indrettel ejer sin Bestemmelje. De ståbte Ting paa Jorden ere deels levende Ting (Mineralier og Planter), deels levende Skabninger, der ejgen dels i de fornuftige (Dyrene) og de foruinstvæ (Menneskene). De levende Ting ere ikke til for deres egen Skyld, men for at

afbrygtes af be lebende Stabninger, især af Menneske-
stene; Dyrerne ere knæde til for deres egen
Skyld, for at nyde Livet, og for Mennesketens
Skyld, hvis Hensigter de fulle Hent; men Mennes-
kene ere alene til for deres egen Skyld, for
med Bevægelse af ryde og bringt de jordiske King efter
Guds Billie, for at hjælpe og dyrke ham, al Stab-
ningens Herre, og saaledes, i Samliv og Samviben,
at opdraget til en bedre Verden. Alle King paa
Jorden kunne derfor hjælpe Menneskene til gode, naar
de bruge dem retteligt, d. v. efter Guds Billie,
sejgejor Menneskene indbyrdes daude farne og fulle
Leve hinanden til Glæde og Glæde.

A m. 4. Paa den jætte Dag stalte Gud den
jæreste Mand, Adam, af Jord og den færeste
Dyinde, Eva, af Mandens Side, og han forenede
dem begge i Møgelslab til at forplantte deres Afskem og
førte for hinanden Velzærd. Fra disse nedstamme
alle Mennesker paa Jorden, hvilke altid ere som
Born af samme Famille og skulle tilst hinanden som
Søskende.

A m. 5. Da tv. første Mennesker lignede i
Begyndelsen Gud, ikke alene deri, at de varer
Fornuftsfænere, men også deri, at de varer usky-
lige. Deres Forstand var endnu ikke bestygget
af Egnen, men oplyst af Sandhedens; deres
Hjerte var reens, ubesmitet af det onde og
fuldt af Kærlighed til Gud og det Gode. De
vare stalte i Guds Billede. — Menneskene ere
vel endnu Fornuftsfænere og ligner forsaavidt Gud
endnu; men de have ved Ghindens ladt den Righed
med ham, som de første Mennesker havde, saaledes
de varer uskyldige. Men den stalte Righed kan og har
ejershaanden gjenvindes ved Fortolning fra det onde,
Gjensedelse og Helliggjelde af Guds Planer.

1 Mos. 4. 4. 3 Begyndelsen stalte Gud himlen
og Jorden.

Pf. 33. 9. Han talede, og det stede; han såd, og
saa stod det der.

1 Mos. 4. 3. Gud sagde: der blive Eph! og her
bliv Lyd.

Nab. 4. 14. Værdig er du, Herre, at anamme
Mere og Værd og Straft; thi du har slæbt alle King
og ved din Billie ere de og blive de stalte. (Ap. 9).
17. 24. Hebr. 4. 3. Joh. 1. 3).

2 Mos. 20. 11. I for Dage gjorde Herren him-
len og Jorden, Havel og alt det, som er i dem, og
hjælpte paa den syvende Dag; derfor velsignede Herren
Sabbatsdagen, og helligde den. (1 Mos. 1 og 2. 2.
3. Ap. 9). 20. 7).

1 Mos. 1. 31. Gud saae alt det, som han havde
giort, og ses! det var saare godt.

Cir. 39. 21. Alle Herrens Gjerninger ere saare gode.

1 Tim. 4. 4. 5. Al Guds Skabning er god, og
Intet al fortæste, som anammes med Tøfligelse, ejerdi
det hellige ved Guds Ord og Bon. (Rom. 8. 28).

1 Mos. 1. 27—28. Gud stalte Mennesket i sli-
Billede; han stalte det i Guds Billede; Mand og
Dyinde stalte han dem. Og Gud velsignede dem, og
Gud sagde til dem: vorber frugtbare og mangfoldige
og opdyldre Jorden og ejrser Eder den underbaulig; og
reguler over Havets Fisfer og over Hvalens Hingle og
over hvert Dyr, som trækker paa Jorden.

Ap. 9. 17. 26. Gud har giort, at al Mennes-
kene Slegt voer paa den gamle Jordens Stræde af
tet Blod. (1 Mos. 2. 18—25; 1. 29. 30. 1 Cor.
3. 21—23).

Præd. 7. 29. Dette har jeg fundet, at Gud gjorde
Mennesket uskyldigt. (1 Mos. 2. 25—3. 7).

Eph. 4. 23—24. 3 fulde — isport det nje Men-
ske

nesse, som er stabi efter Gud i Sandhedens Hedsædighed og Helligheit. (Sal. 3, 10. 4 Petr. 1, 15).

§ 14. Mennesket bestaaer af **Sjæl** og **Legebemte**. Sjælen er det usynlige, sig selv besværlige, Væsen i os, som tanker, føler og beslutter, og uttræder sig i vores Ord og Gjerninger. Den har en aandelig Sandb til at sjælne mellem Godt og Ondt, og Frihed til at vælge derimellem, men fornemmer tiligg i Samvittigheden en hellig Lov og en retsfærdig Dom, ja gennem alle sine Tauer en aandelig Drift til Religion. Legemet er Sjælens Bolig og Redskab, og er paa det noeste forenet med den. Legemet dørre, men Sjælen er ubødelig.

Num. 1. Sjælen er den uødelige Kand, som er forenet med det menneskelige Legebemte. Den er ifølge sin Natur usynlig; men den er sig selv besværlig, ellers vred ej sig selv at slige — dog ikke i den første Verdensd —, og Kendes af sine Virkninger. Sjælens tre Tauer eller Grund-Kræster ere Tankeevnen eller Forstanden, Hærelsen og Willen, der ogsaa kaldes Begjærtvennen. Alt, hvad der berører sig i Sjælen, er desfor enten Tanke eller Hærelser eller Begjærtninger og Beslutninger. Af. hvad der foregaaer i Sjælen, fremgaas igjen Menneskets Ord og Gjerninger. Mennesket kan desfor tale og handle ejter Overlæg og Valg eller ejter Hjertets Tilskænkelse; men Dyrerne lebes eue af deres naturlige Drifter.

Num. 2. Da Ond vil, at Menneskene skulle finde ham, og erkjende og følge hans Willer,

jaa har han ikke alene givet Forstanden en sandelig Sandb til at sjælne mellem Godt og Ondt, Men og Uret, og Willen Frihed til at velge derimellem uden at være trængt af nogen Nødvendighed; men han har ogsaa freget sin Lov i Menneskets Hjerte, jaa at det umiddelbart føler, at der er Doget, der bør gjøre, og Doget, det ikke bør gjøre, og han salder Dom deraf i Sjælens Indherste, hvilken Dom vi Mennesker, enten vi ville eller ikke, fornemme i Samvittigheden, hvori vi modtage indvores Siraf og Besvindning. Da Gud har givet Sjælens Tauer en saadan Retning og berhød lagt Tanken om det højeste Væsen og en Vandgæfel mod det Høje i vores Sjæle, jan drøger han os berved til sig, og naar vi komme til Bevirkelighed herom, fornemme vi gennem alle Sjælens Tauer en aandelig Drift til Religion, en Dragen af og til Gud.

Num. 3. Det menneskelige Legemes Forstrin fremfor Dyrernes bestaaer ifar deri, at det van dels Hjæste er forenet med Sjælen og indrettet til dens Bolig og Redskab. Sjælens er Forstanden paa det viskeste forenet med Hjernen, Hærelsen og Willen med Hjertet. Sjælens Tilsande og Bevægelse givs da tilhørende i Legemet, især i Muskler; den virker paa Legemet og ved des Kræster og Læmmer, især ved Tale-Redskaberne og Hænderne; men Legemet virker igjen paa Sjælen, fornemmelig ved Sandheden, som ere Smert, Hærelsen, Luften, Smagen og Hærelsen (der ikke maa sammenblandes med Sjælens Hærelse), gennem hvilke Sjælen dannes da Forstillinger om de sandelige Ting og føler Velbehag og Smerte, Lust og Ulyst i sit Forhold til dem. Naar den udødelige Sjæl forlader sit jordiske Legeme, dører dette; men saa længe den har sin Bolig beti, er

det uundværligt for dens Virksomhed. Deraf kan Sjælen, naar Legemet sover, fun virke i Drømme, og dens Forestillinger forvirres, naar Hjernen tager Skade, ligesom legemlig Sygdom i Almindelighed hører mer til Virksomhed.

Anm. 4. Ifølge sin Natur er Sjælen udsættig, men saaet af Guds Maade det evige Liv. Dette skulle vi ogsaa udvise i det 3de Capitel.

Anm. 5. Maade med Sjæl og Legeme kunne vi virke og arbeide, men ogsaa haave nytte godt og lidt ilde.

Præd. 12, 7. Støvet maa komme til Jorden igjen, ligesom det var før, og Aanden maa komme til Gud igjen, som gab den.

Matth. 10, 28. Jesus sagde: Frygter ikke for dem, som slaae Legemet ihjel, men funne ikke ihjelslaae Sjælen!

Rom. 2, 14—15. Efterdi Hedsningerne, som ikke have Loven, gjøre af Naturen Lovens Øjerninger, da ere de, endskjent de ikke have Loven, sig selv en Lov; thi de vide, at Lovens Øjerning er streben i deres Hjertet, i det deres Samvittighed tillige vildner, og de verlende Tanke anklage eller forsøre dem. (1 Joh. 3, 20—21. Sir. 15, 16—47).

§ 15. Blandt Guds Skabninger ere også Englene, som ere Hornustvæsener af en højere Natur end Menneskene, Ander uden noget forstås Legeme. De ere ikke alle gode og hellige, som Gud har skabt dem, men nogle have loſrevet sig fra ham, og jo højere de stode, desto dybere måtte deres Fall blive. Disse onde Engles Fyrste er Djævelen, den Onde.

Anm. 1. Hvad vi vide om Englene, er fun jaare

lidet. De ere Hornustvæsener, men af en højere Natur, med et højere Forstand og en større Magt, end vi Mennesker. Fra Begyndelsen af varer de alle uskyldige og hellige; thi de ere skabte af Gud. Da de ifølge have noget forstås Legeme, ere de uskyldige for os her paa Jorden, naar Gud ikke lader dem aabenbares for os, hvilket han ved enkelte helligheder har gjort (1 Mos. 16, 7; 19, 1. Luc. 1, 11, 26; 2, 9. Matth. 28, 2. Ap. 8, 1, 10). Men de have vistnok et himmelst Legeme, ligesom det, vi servente i Opstandelsen; thi da skulle vi jo blive "ligesom Guds Engle i Himlen" (Matth. 22, 30).

Anm. 2. De gode Engle staar for Guds Throne, bestue hans Ansigt, løbe og tække ham, samt udføre hans Besalinger tilgode for hans Barn paa Jorden. Ugesom disse da allevegne have Gud med sig, saaledes kunne de ogsaa glæde sig ved den Tanke, at hans Engle omringe dem.

Anm. 3. De onde Engle med deres Fyrste Djævelen ere nedfærdie til Hælvede og hundre med Mørkeis Lønker indtil Dommedag. De har ingen Magt over os uden den, vi selv give dem, naar vi slippe Gud og bengive os til dem. De Uundelige kunne dersor ikke undskynde sig med Djævelens og hans Engles List og Magt; men de fromme behøve heller ikke at frygte dersor. Vor Herre Jesus Christus har overvundet Djævelen; hølde vi os til Herren, terer den Onde os ikke.

Pf. 103, 20—24. Lover Herren, I hans Engle! I Vældige i Magt, som udrette hans Besaling! — Lover Herren, I hans Ejendre, som gjøre hans Villie!

Hebr. 1, 14. Ere de ikke alle tjærende Ander, udsendte til Hjælp for dem, som skulle arbe Sallighed? (Matth. 25, 31, 4 Tim. 5, 21. 2 Cor. 11, 14, 2 Thes. 1, 7 — über Englene taldes: "hellige", nede-

valgte", "Lysets Engle", "Kraftens Engle". — Matth. 4, 10. Job. 5, 11; 8, 2).

2 Petr. 2, 4. Gud sparede ikke de Engle, som synedede, men nedstyrte dem til Helvede og overantvordede dem i Mørkets Lænker, at forvares til Dommen.

Jac. 4, 7. Værer Gud underbanige! saaer Djævelen imod! saa skal han flye fra Eder. (Eph. 6, 11 ff.)

1 Jøh. 3, 8. Dertil er Guds Son aabenbaret, at han skal affluge Djævelens Øjerninger.

Nom. 8, 31. Er Gud for os, hvo kan da være os imod?

(„Op! al den Ting, som Gud har gjort“ &c.)

II. Verdens Opholdelse.

§ 16. Gud opholder alle de stætte Ting, forsørger alle sine levende Skabninger og bevarer den Orden i Naturen, som han ved Skabelsen har indført.

Ann. 1. Den gode og vise Gud vil, at alle de stætte Ting med den dem givne Natur og i det gjenstigende Forhold, hvori de fra Begyndelsen ere satte, skulle vedblive at være til, indtil hans Dine med dermed er opnaaet; og den almægtige Guds Willie står altid. Dersom Gud ikke saaledes opholder Verden, maaette den forgaae, Naturens Orden forstyrres, og alt det, som er til i Verden, blive til Intet igjen; thi da Verden ikke "har Livet i sig selv", kan den ikke bestaae ved sig selv, men maa op holdes ved den samme Guds Willie, ved hvilken den er ståbt.

Ann. 2. I det Gud saaledes opholder Verden, står han derved alle sine levende Skabninger

bet Hornsbne til deres Op hold og Birken, vogter og beskytter dem med alle deres Knoerne og Kræfter og holder dem ved Live, indtil de have opfyldt deres Bestemmelser. Saaledes forsørger Gud alle sine Skabninger, de mindste midt de største, men især Mennesket, der, som Hornufvæsen, haade kan modtage og behover flere og større Broderier paa Guds Godhed end Dhrene. Men da han giver enhver Skabning saa meget Gudt, som den kan og vil modtage, saa er han dog i Grunden lige god imod alle sine Skabninger.

Ann. 3. De aandelige og legemlige Knoerne og Kræfter, som Gud har givet os Mennesker, hvorved vi kunne overveje og lægge vind paa, head der tjener til vort Tårn, ere Midler til vor Forsorgelse. Hvo, som ikke vil bruge disse Midler ved at arbeide og virke i sit jordiske Skab og vogte sig selv for Fare og Glæde, vil ikke forsørges af Gud paa den Maade, han har bestemt, og maa da ingenlunde vente, at Gud skal gjøre Mirakler til hans Forsorgelse og Frelse.

Ann. 4. Kun ved enkelte Veiligheder har Gud i sin Forsorg gjort en Undtagelse fra Naturens Orden (2 Mos. 14, 16, 17, 6. 1 Kong. 17, 1—16; 19, 1—8. Matth. 8, 1—17. 23—27. Jøh. 2, 1—11; 6, 1—15 og s. St.) til sit Navns Forhelligelse, for at Menneskene skulde sege og finde ham, i det han saaledes aabenbarede sig for dem.

Vj. 119, 90. Din Sandhed varer fra Slegt til Slegt; du besatte Jordens, og den skal bestaaer.

1 Mos. 8, 22. Saalange Jordens et til, skal Sød og Hest, Kulde og Hede, Sommer og Vinter, Dag og Nat ikke afslabe.

Vj. 145, 15—16. Alles Dine vogte paa dig, og du giver dem deres Spise i sin Lid. Du oplader din

Gaand og mættet alt dei, som lever, med Welbehagelighed.

Ps. 104, 44. Han lader Græs groe for Gaet, og Utrer til Menneskernes Ejendomme, for at fremføre Bred af Jordens.

Math. 6, 26—30. Jesus sagde: Seer til Himmelens fugle! de saae ikke og høste ikke og saalet ikke i Lader, og Guds himmeliske Fader føder dem (alligevel); ere I ikke meget mere end de? Betragter Liillerne paa Marken, hvorledes de vore! De arbejde ikke, spindes ikke; men jeg siger Eder, at end ikke Salomon i al sin Verlighed var saa flædt, som een af dem. Kloeben da Gud saaledes det Græs paa Marken, som er ihøg, og inmorgen fastes i Dynen, fulde han da ikke meget mere flædt Eder? I Libeltrvende! (Ps. 104, 27—30. Math. 10, 29—31. Ap. 14, 17; 17, 25, 28. Joh. 5, 17. 1 Mos. 3, 19. 2 Thess. 3, 10—12).

(„Hvad er det godt i Jesu Armen“ n.)

III. Verdens Styrelse.

§ 17. Gud styrer Alt, hvad der stær i Verden, baade Ondt og Godt, med Visdom, Refærdighed og Kærlighed, saa at Udvaldet altid bliver, som han vil, vist, godt og refærdigt.

Anm. 1. Forsynet salte vi den Vurdering af Gud, at han opholder og styrer Verden, ellers Gud selv som Verdens Opholder og Styrer. Som han opholder det Mindste af, hvad han har stært, saaledes styrer han ogsaa de ubetydeligste Tildragelser. Intet er for smaaat og ubetydeligt til at være Gjenstand for Guds Forsyn; thi han seer det's nødvendige Forbindelse med det Hele. Ved Naturens

Kræfter og deres bestemte Orden opholder og styrer Gud Verden, den ene Ting ved den anden; men han har dog til vijsse Tider gjort en Undtagelse fra denne Regel. En saadan Undtagelse er hans Albenbaring i den gamle og den nye Vagt.

Anm. 2. Mange Mennesker, som bog ikke fornægte Guds Forsyn, tale meget om Tilfældige og Skjæbne. De talbe Meget tilfældigt og see i, hvad der stær, øste kun den blinde Skjæbnes Gang. Men denne Betragtningsmaade er usand; thi da Gud styrer Alt, kan Intet være tilfældigt, men vi maae i Alt, hvad der stær med os og om os, hvad enten det er færgeligt eller glædeligt, see den vise, kærlige og retfærdige Styrers gode Tilskikkelse og ingenlunde Skjæbnens usædige Gang. Den Stand og Stilling, hvori vi ere, hør vi da betrage som et Guds Kald, der naar vi behøfte det, tjener os og Andre bedst, saaledes han vil vi skulle blive deri; og den Tilstand, hvori vi ere, er altid — da Gud er retfærdig — saa god, som vi fortjene det, og — da han er vild og god — saa god, som den kan være for os. Vi have desfor aldrig Grund til Klage, men desimod al Grund til Tilfredshed med alle Guds Kærligher og Tilskikkelser, til Hengivenhed i hans Willie, til Rosomhed og Taalmodighed, al Grund til at takke og prise herren baade i Medgang og Modgang.

Anm. 3. Da vi Mennesker have en fri Willie, kan Gud ikke formene os at ville det Onde, uden ved at tvinge os med overnaturlig Magt; og ba vi iselge Naturens Orden kunne yttre vor Willie i Ord og Gjerning, kan Gud ikke hindre os i at synde i Ord og Gjerning, uden ved bestandig at gjøre Mirakler, hvorved Naturens Orden blev ophævet. Men Gud vil ikke nogen af Delene, sovidt han vil, at vi skulle være frie Fornuftsvæsenet,

og at Naturens Orden skal bestaae. Dersor taaler Gud, at der findes Synd i Verden. Men ved si Ord og sin Aand og ved sine mangfoldige Tilskiflser sætter han Grændser for det Undes Udbredelse i vort Indre, og hindrer øste deis Udsærelse; og træber det ud i Ord og Handling, saa syrer han dog ogsaa Alt, hvad der saaledes steer, til det Bedste, saa at Udfaldet, som sagt, altid bliver, som han vil. Hans Willie og Hensigter fuldsynder altid; vi kunne ikke ved vores Synders forhindre det, ligesaadigt som vi i Sandhed funnes ikke hvert andet; men — derfor er vor Skjeld dog ikke mindre. At der er Synd i Verden, kan da ikke rolle vor Tro paa, at den hellige og alvise Gud opholder og styrer den.

Anm. 4. Synden er det egentlige Unde; men en Folge af Synden er al Sorg og Udelse i Verden eller det timelige Unde, hvormunder alle Mennesker meer og mindre sulle. Da det timelige Unde saaledes ikke kan tønnes borte fra en syndig Verden, og haade den hellige Skrift og Erfaringen lærer, at Gud uddeler og styrer det, som alt Undet, til det Bedste, saavel for hele Folkeslag, som for enkelte Mennesker, kan man vor Tro paa Guds gode og vise Forshaeller ikke rolles derved, at der findes saa megen Sorg og Udelse i Verden.

Anm. 5. Gud uddeler alle de timelige Unde og Guder meget forskellig, saa at mange Fromme saaue og lidde, medens mange Ugudelige leve i Herlighed og Glæde. Men denne tilstand kan ingenlunde rolle vor Tro paa en retfærdig Styrelse. Thi Gud uddeler de timelige Ting, efterom det ejener Enhver bedst, og Ingen faaer mindre Godi, ellers lidet mere Undt, end han fortjenner, da alle Guds Gaver ere Maadegaver, og vi alle have fortjent at lide

langt mere, end vi lide. Dertil kommer, at den Ulighed, som findes i det Udbortes, forsvinder, naar vi saavist vi faaue, se ind i det inbortes Mennestue; thi der aabenbarer Guds Retfærdighed sig, der belønner og straffer han, saa at de Tromme ikke alene i deres Forhold til Gud føle sig tige, glade og stærke, medens de Ugudelige "slidde i Werke og Dødens Glykke", øste grebne af Oval og Angst, men ogsaa i deres Forhold til Verden føle sig langt lykkeligere end disse, fordi de ganske anderledes, end de, modtage, nyde og bruge de jordiske Ting med Læg og Ven til Gud, med Nøjomhed og Hengivenhed i hand Willie, med Lust til at tjene ham i alle Ting, uden frygt for at miste de Goder, som har ere timelige, og for at hjemmesges af de Unde, som kun varer en lidet Stund. Men tænk vi paa, at der gives fromme Christne, som ved Anfægtelser hindres i at nyde deres andelige Rigdom, og at der gives ugudelige Verdensbørn, som ikke føle deres andelige Armod og Glædighed, medens Samvittigheden sover, saa maa vi betænke, at det er en af de mange Saader, som først kunne oploses i en bedre Verden, men at den ogsaa viselig skal oploses paa den Dag, "paa hvilken Gud vil komme Rorderige med Retfærdighed". Da skal Guds Retfærdighed, der her øste er sjult for os, men aldrig ude af Kraft, klarlig aabenbarer for os.

Anm. 6. Da Gud er Verdens Skaber og Opholder, maa han ogsaa være dens Styrer; thi ellers kunde, da de frie Hornustvæsenet kunne handle imod hans Willie, hans Hensigti med Skabelsen og Opholdelsen ikke oynaaes. Synden er en Forbærvelse af Menneskenaturen, og altsaa Begyndelsen til en Forstyrrelse af hele Naturens Orden. Styrede Gud nu ikke Verden

faalebed, at det Ønde blev begrænset og bundet, og tilføjet overvundet og tilslægtjort, ja manlig hele Menneskestægten gaae til grunde, og Ønde Øjerning forstyrred, uden at de stabels Tings Bestemmelser blev opfyldt. Forløsningen ved Jesum Christum er faalebed Guds- og Middelpunktet i Verdens Stigelse.

Math. 10, 29-31. Jesus sagde: Salges ikke to Sparver for en Penning? og ikke en af dem falder paa Jorden uden Guds Faders Willie. Ja endog alle Guds Hovedhaar ere talte. Frigter derfor ikke! I era bedre end mange Sparver.

I Mos. 50, 20. Joseph forholdt sine Brødre: J tankte Øndt mod mig; men Gud tankte det til det Gode, for at gjøre det, som nu står, til at holde meget Højt i Livet.

I Sam. 2, 7. Herren er den, som gør fattig og gør rig; han er den, som nedtrykker, men øg den, som opholder.

Sir. 11, 17. Ønde og Øndt, Liv og Død, Armod og Rigdom ere fra Herren.

Hebr. 13, 5, 8. Rætsed med det, J have! thi han har selv sagt: "jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (G Mos. 31, 6, 8); saa at vi kunne ilge med svit Mod: Herren er min Hælper; jeg vil ikke frugte: hvad kan et Menneske gøre mig?

Rom. 8, 31. Et Gud for os, hvo kan da være os imod?

Rom. 8, 28. Vi vide, at alle Ting tjene dem til det Gode, som disse Gud.

I Petr. 5, 7. Rækker al Guds Torg paa Gud! thi han har Omsorg for Gud.

Phil. 2, 13. Gud er den, som virker i Gud baade at ville og at udrette efter hans Velbehag.

(Ordsp. 21, 1. Hebr. 12, 5-14. 2 Kor. 4, 17, 18. Rom. 8, 18. 1 Kor. 4, 5. Thom. 11, 33-36. Cf. 55, 8, 9).

(„Gud skal Altting magne“ ic. — „Hvo ifsun lader Herren raade“ ic. — „Hvi vil du dig jax flage“ ic.)

Tredie Afdeling.

Om Guds Lov.

§ 18. Guds Lov er ikke alene den naturlige i vores Hjerter, men også den anbenbarede i hans Ord. Denne Lov er fortællig indbefattet i de 10 Bud, som Gud gav Israelitterne fra Bjerget Sinai.

Unn. 1. Ved Guds Lov forstaaer vi Indbetrædelsen af hans Bud til os, baade om hvad vi bør glæde, og hvad vi ikke må æ gjøre, med bestill knyttede Forbørelser og Trusler om Belønning og Straf. Om den naturlige Lov, som Gud har strect i vores Hjerter, er der tal i ovenfor (§ 14 Unn. 2). Den slades høst alle Mennesker, men tydeligere og viesommere dog hos det ene Menneske end hos det andet. Selv hos de næstle og vildeste Folkeslag findes vi ikke alene forsken om en Helligitet paa Det og Uret, men også Vistningerne af en Hellig Lov, hvilket Bud de mere og mindre klart er fjendt og mere og mindre villig hørs, som oftest uden at vide hvorfor. Dersor kan ogsaa et Malummeneste stundom handle bedre, end efter sine sandfælige Hjelvers tilskudelse.

Unn. 2. Guds nabenbarede Lov læse vi i

det gamle Testamente, i det første Kapitel (1 Mose, 1, 28—30, ejer, 2, 16—17), som i det sidste (Mal. 4, 1—4), men især i de fem Mose Bøger, hvori vi finde en Udbilling. Anvendelse og Indgåelse af Grundloven i de 10 Bub, som Gud selv talte til de omkring Sinai forsamlede Israelitter, og indgav i 2 Steintabler, de 3 første paa den ene og de 7 sidste paa den anden. Denne Lov er vel egentlig gaben Israellitterne; men ikke alene de 10 Bub, men ogsaa mange andre Bub, som deraf ere udvælste, ere almindelige og gjældt til alle Tider for alle dem, „som ere under Lov'en“. Derimod findes der ogsaa i det gamle Testamente mangfoldige Bestemmelser, nævngangende Gudsdyrkelsen i Templet og Israelitternes borgelige Horsfæstning, som ere særegne for Alt og Alle, og som afsaa ikke kunne gjælde under forandrede Forhold.

A m. 3. Man kan vel ogsaa tale om Guds Lov i det nye Testamente; men det er dog en Aftækning af Lov'en i det gamle Testamente, dels en Udbilling af Evangeliet, det livsallige Bubstak om Guds Naabes Vabensbarling til Mensnesnes Frelse. Vi ejer ikke tale om Evangeliet i det nye Testamente; men det er kun en Forudsætelse af, hvad Evangeliet i det nye Testamente beretter som Strot og oplyst, i hvilken det fromme Sindb Længsel og Haab under Lovens Dag sagde Hvilke, en Morgenrøde for Solens Udgang.

2 Mose, 20, 1—17. Gud talte alle disse Ord og sagde: 1) Du man ikke have andre Gudder for mig. 2) Du man ikke tage Herren din Guds Navn forsængeligen; thi Herren vil ikke lade den ustraffet; som tager hans Navn forsængeligen. 3) Kom Sabbatens Dag ihu, at du holder den hellig. 4) Vir din

Hader og din Moder, at du man lange leve i Landet. 5) Du man ikke myrde. 6) Du man ikke bedrive Hoer. 7) Du man ikke stige falst Vibnesbyrd imod din Næste. 8) Du man ikke begjære din Næstes Huns. 10) Du man ikke begjære din Næstes Hustru, Svend, Bige, Øre, Øjen eller Hæret, som hører din Næste til.

Math. 5, 18. Jesus sagde: Indtil himlen og Jorden forgaar, skal end ikke det mindste Hærfab eller en Tæbel forgaar af Lov'en, inden det stærkst sammen. (Hebre, 8, 5, 10, 1. Kol. 2, 16, 17).

Rom. 2, 14—15 (se § 14).

s 19. Hvad Gud befaler os at tagtte, er vor Pligt; thi han er ikke alene vor høieste, men ogsaa vor viseste og bedste Herre. Vi ere altsaa forpligtede til at lyde hans Lov, og blive skyldige ved at overtræde den; og da han er retfærdig, er hans Besignelse over Lovens Døfsydelse, men hans Forbandelisse over dens Overtrædelse.

A m. 1. Guds Lov forudsætter vor frie Willie; thi kunde vi ikke ville bagde med og imod Guds Willie, og måtte vi, som Dyrene, følge naturlige Drivster, saa var Guds Lov henstillet. Naar da Guds Lov henvender sig til vor frie Willie, kunne vi vel handle lyde og overtræde den, men forsvarligt Hornstenen ikke er overvaldset af Sanderne, føle vi vores forpligtede til at lyde, idet Guds Lov ikke alene ubenfor, men ogsaa indeni os slår: du bør. Og ville vi giøre os friede for denne Forpligtelse, som vi umiddelbart føle, saa maa vi erkende, at den

har sin Grund, daade der, at vi skyldte vor høieste Herre den Huldighed, han har den høieste Met til at fravæ, og deri, at saadan Huldighed i sig selv er ene rigtig og fornuftig, da den alvise og algode Guds Bud ere de viseste og bedste, som formunsten ikke uden at mæbælte sig selv kan nægte sit Difalb. Hade vi ingen fri Billie, saa hadde vi ingen Pligt, men da heller ingen Skyld og ingen Fortjenede; hvoretiden Gott eller Ondt funde til regnes os; men som frie Formunstensne vænnerne vi os Skyld ved at overtræde den Lov, det er vores Pligt at lyde, og saa ved dens Opførselserne fortjene vi den Løn, som er os lovet.

Num. 2. Dersom Gud ikke havde lovet os nogen Løn, fandt vi ingen fortjene, efterom vi ved at lyde hans Lov kun gjort, hvad vi ere skyldige at gjøre. Men da han aabenbørde sin Lov, behagede det ham at gjøre Vagt med Menneskene og at aabenbære sin Misfærdighed ved at løse sin Velsignelse over Lovens Opførsel, men sin Forhandelse over dens Overtrædelse. Velsignelsen er Guds Velbehag, med Vorneret og Kroret i hans Rige, hvorfølger en stedse stigende Dugtighed til det Gode og Glæde dvi, samt ubvores og indvories, timelig og evig Fred og Lykkelighed; men Forhandelsen er Guds Vrede, med Udelukkelse fra hans Rig, en stedse faldende Hordarvelse og Glendighed, andelig og legemlig, timelig og evig Ørb, evig Fortabelse. Elge som Loven nærmest er givne, I strællerne, jærlenes ere også Velsignelsen og Forhandelsen, som i det gamle Testamente ere udslalte over Lovens Ejere og Overtrædere, nærmest tagtethed til dette Følses jære, egne Vilkaar og Kilstande i det forjættede Land; men saa langt og saa længe Loven gjælder, gjælder

ogsaa Velsignelsen og Forhandelsen, evig de samme, om end deres timelige Skiftelse forandres.

Num. 3. Alle vores Pligter ere egentlig Pligter mod Gud, forsørget de alle tre grundbede i hans Billie. Men vi pleie dog at inddelle dem i Pligternes mod Gud, mod os selv og mod vor Nægte, ved hvilken Inddeling vi ikke tage hensyn til Forpligtelens høieste Grund, men til Pligtenes nærmestige fornuftige Øjenstand.

Præd. 12, 13. Høyt Gud, og hold hans Bud! thi det her hør Menneske gjøre.

Eze. 17, 10. Jesus sagde: Mani I have gjort alle Ting, som Guder ere befalede, siger da: vi ere umyldige Ejendomme; thi vi gjorde (uni) det, som vi bare skyldige at gjøre.

I Joh. 3, 4. Synden er Lovens Overtrædelse.

Jac. 2, 10. Goo, som holder den ganste Lov, menholder en imod et Bud, er blevet skyldig mod dem alle.

5 Mos. 30, 19, 20. Moses sagde til Israel: Jeg tager i Dag Hammelen og Darben til Bidne mod Eder, at jeg har forslagt dig Lovet og Debten, Velsignelsen og Forhandelsen, for at du måa udvælge Lovet, at du måa leve, du og din Aftkom; at du måa else Herren, din Gud, here efter hans Mist og hænge ved ham, thi han er dit Dio og dine Dages Konge; at du måa blive i Landet, som herren tilsvor dine Fædre, Abraham, Isak og Jacob, at give dem. (5 Mos. 28).

5 Mos. 27, 26. Forhandet være den, som ikke holder Debten i denne Lov, saa han gør derefter! (Gal. 3, 10).

5 20. Guds Maades. Abenbaring i Jesu Christo medfører ikke alene nye Pligter og nye

Førpligtelsesgrunde, men også en ny Kraft til Pligternes Opfyldelse ved Troen. Den nye Vagt opnåede ikke den gamle. Besig-
nelsen og Forbandelsen fulgte også med
den nye Vagt. Besignelsen over de Troende,
Forbandelsen over de Vantroe.

Unn. 1. I den nye Vagt er ikke alene Guds Hader, men også Guds Søn og den Hellige and aabenbarede. Guds hat saaledes fuldkommen aabenbaret sig og altsaa også sin Billie til vor Salighed, sin saliggjørende Maade. Af alt dette folger, at vi i den nye Vagt, i vores Forhold til den treenige Gud ikke alene faae nye Pligter og nye Førpligtelsesgrunde, men også en ny Kraft til Pligternes Opfyldelse formet ved den Tro, som er „virksom i Kjærlighed“. — Guds Billie er evig den samme, og hans Lov gjælder, saa lange Verden staaer; men i den nye Vagt er Lov'en opfyldt og fuldstændigt ved vor Gredser Jesum Christum, i hvilid Samfund ved Troenude annamme Besignelsens Gyldi ved den Helligaand. Men jo større Besignelsen er, som af Guds Maade skjenkes de Troende, desto større er også Forbandelsen, som ifølge Guds Misfærdighed træffer de Vantroe, der forsmaae hans Maade.

Unn. 2. Den fuldstændige Vore om en Christens Pligter faaer vi ikke behandle her, hoor vi kun handle om Lov'en; men vi måtte dog fornødne benne Paragraph, for at vi bedstede faaede udvalle, hvad der hører til Lovens Overtrædelse.

Sit. 2. 11—14. Guds saliggjørende Maade er aabenbaret for alle Mennesker, og den lærer os, at vi skal forsøge Kjærlighed og de verdslige Begjærligheder og leve ingtelig, retfærdig og gudelig i

denne Verden, forvarende det salige Haab og den store Gud og Gredser Jesu Christi Hellighebs Aabenbarelse, som hengør sig for os, for at førelse os fra al Uretfærdighed og rense sig selv et Ejendemdoms-Holl, nimbhart til gode Gjerninger.

(„Vagt mit Barn, den sonde Gud“ &c.)

Gjerde Afdeling.

Om Lovens Overtrædelse eller Synden.

§ 22. „Synden er Lovens Overtrædelse“ og det Godes Forvægtelse. Den er altsaa ikke fra Begyndelsen af, og hører ikke til Menneskets Natur, men er kommen ind i Verden ved et Synderfald, en Misbrug af den frie Billie, hvorfor Mennesket selv hører Skylden.

Unn. 1. Den Lov, hvis Overtrædelse er Synd, er Guds gode, hellige Lov. Det viser sig da allerebeder her, at Synden er det Godes Forvægtelse eller det Onde og dermed Ulige. Forvægtelsen af det Gonde og Skjonne: den er Lovnen, der under den gamle Vagt fremvæder som Lovens Overtrædelse ved Ulydighed, men under den nye Vagt som Evangeliet's Forkæstelse ved Vanizo. Det Gonde, Gode og Skjonne er nemlig Et i Guds Gøsen og Billie (§ 10) og fremtræder i uop-
jeliggjørelse i hans Aabenbarling, saavel i Lov'en, som i Evangeliet. Alt det, som er af, i og ved Gud, er baade godt, hante og skjunt; men Synden,

det Onde eller Vognen er juist det, som ikke er af, i og ved Gud, det, som ikke alene er uden Gud, men også ikke i med ham, imod ham, hellige Lov og hand salige Evangelium — Det Dødsbom
forsøge vi børst Djævelen eller den Onde med alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, for meh bort hele Hjertet tro at sunde og ill ben hände, hellige og jalige Gud, den Eneige. Vi falde Djævelen „uden Onde“, det Onde „hans Væsen“ og alle Dyringer deraf „hans Gjerninger“, fordi han jo gaarle har fornøjet sit oprindelige Væsen som en god Mand, en Kysels Engel, slægt af Gud, at det Onde er blevet hans Gjæld Grundtakke, hans Steds Indhold og Godsmæl, uden at han dog nogensinde kan have det Onde til jævnligdig, evig Beslaam eller gjøre sig selv til en ond Gud ligevært den gude Gud, der er og bliver den Eneste.

Num. 2. Kun fra fri Forståvæsenes kunne synde. Månen kunne det ikke; de hende hvem Gud eller hans Lov, men de kunne ikke andet end følge de Drester, han har nedlagt hos dem, hvorevæ de da, uben at vide det, følge hans Lov. Af osse Guds Gjællinger paa Jordem kan altsaa kun Mennesket synde. At kunne synde — Syndens Mulighed —, men ikke at synde — Synden selv —, hører saaledes til den menneskelige Natur, som den er kommen fra Gud (§ 17 Num. 3 og § 19 Num. 4). At Synden ikke hører til Menneskets Natur, ses vi både heraf, at de første Mennesker varo støtte i Udstedighed, og heraf, at Jesu Christus, der dog blev et sandt Menneske, var uden Synd. Drøden, hørte Synden til Menneskets Natur, saa var jo Gud Syndens Varsog og Slaber, og der hunde da ikke være noget Ondt i den, estersem Alt, hvad Gud gør, maa være »saate

godi«; men er nu Synden en Overtrædelje af Guds Lov, juist bei, som er imod hans Willie, det Onde selv, saa er det jo klart, at den hellige, alfuldkomne Gud ikke kan være Karfag til en Overtrædelje af sin egen Lov, til en Strid mod sin egen Willie. Synden kan ikke høre til den Natur, som Gud har slæbt, ikke være fra Gjællingens Begyndelse af. Loven man over alder end dens Overtrædelje, hvad enten vi tolde om den naturlige Lov, som Gud har givet i Mennesketé Hjerte, eller den aabenbarede Lov, som han har givet i sit Ord; det Gode kann være alder end dets Foragtelse. Sandheden alder end Vognen.

Num. 3. Et der da Synd i Verden — og derom vidur haade Erfaringen og den hellige Krist og Samvittigheden —, jo må den være sommen berind engang i Siden, altsaa ved et Gyndesalb, der stede med den første Synd, den første Misbrug af den frie Willie: Mennesket man selv havde gjort Syndens Mulighed til Misbrug. Vel er Synden „Djævelens Gjerning“ (hvorom vi sålen skulle tale); men Djævelens Synd hunde dog ikke Mennesketé Synd, forend han — ved en Misbrug af sin frie Willie — gjorde Djævelens Gjerning til sin Gjerning, jo den Onde funde hæften med Magt i vinge Mennesket til at synde, eller med Fisf føne ham bestil uben hans Vidende og Willie; thi på ingen af disse Maader blev Synden Mennesketéigen. Mennesket hæter da jæv Skylde for Synden; den bliver ham med allede tilregnet.

1 Joh. 3. 4. Lov, som gjor Synd, bequaat og Overtrædelje af Loven, og Synden er levens Overtrædelje.

Joh. 16, 8, 9. Jesus sagde: Når han (Den Hellige) kommer, skal han overbevise Verden — om Synd; at de ikke tror på mig.

Jac. 4, 17. Hvor, som ved al gjøre Gudt, og gør det ikke, ham er det Synd (han sørber).

Sir. 15, 20. Han (Gud) befalede Ingen at være ugodlig og har Ingen givet Forlæv at synde.

Jac. 1, 13. Ingen sige, når han fristed: jeg fristes af Gud; thi Gud fristed ikke af det onde, men han frister heller Ingen.

I Mof. 1, 31. Gud Jane alt det, han havde gjort, og sei, det var faare godt.

Rom. 3, 19. All Verden skal sinnes skyldig for Gud.

§ 22. Gud havde forbudet de første Mennesker at spise Frugten af Kunstdstabstøret; men de gjorde det alligevel, og gjorde saaledes Djævelens Gjerning. Det var den første Synd på Jordens; men fra denne Stund af blev Menneskene både syndige og dødlig, og Forbannelsen kom over Jordens.

Num. 1. Øvresor Gud gav Adam og Eva dette Dug, vde vi ikke. Det behagede ham, at give dem denne Ertelighed til at bruge deres frie Villie; thi uden at bruge denne, uden at øve og uboville deres Villie, fandt de ikke opfylde deres Bestemmelser. Men at en Vabehantering af Loven var foregået, kunne vi vel tenke os; thi uden den vilde de måske ikke være komne til Bevidsthed om den naturlige Lov i deres Hjerte. De var fra Begyndelsen af somm Lov, der ikke vidte Forskjel på Gott og Ondt. Lovet var saaledes nødvendigt til deres Opdragelse; men Gud vidste jo, at

de vilde overtræde det. Øvresor Gud ikke fandt forbindre bet, det have vi forhen oplyst (§ 17 Num. 3; jfr. 19 Num. 1 og § 21 Num. 2).

Num. 2. Den hellige Skrift taler om et Syndefald, der er stort først Menneskenes, nemlig de onde Engles, hvilke først er Djævelen (§ 15). Øvresorledes dette Falb er stort, vde vi ikke; men at det ikke er uben Forbindelse med det andet Syndefald, er mere end sandsynligt. Skriften siger vel ikke ligesom, at Djævelen var den første Marsag til de første Menneskers Syndefald; men nuar vi hører, at Slangen, som forstyrred Eva, talede til hende, ubovildere at Djævelen i Joh. 8, taltes „Slangen“ og „Dragen“, ja den gamle Slangen (Joh. 12, 9, 20, 2), endelig at Herren falder ham en „Menneskmorder fra Begyndelsen af“ (Joh. 8, 44), saa bliver det sandsynligt, ja saa godt som vist, at Djævelen har pålaget sig Slangens Skikkelse, og saaledes forstyrred Eva til at synde, hvilket også stemmer med denbare. Vi finde herom i Mof. 2, 23—24. I alt Falb er al Synd „Djævelens Gjerning“; thi han er den første Synd, den Onde, der ifølge dette sit Døsen vil friste og forlolle Menneskene, og udbræde sit Riget paa Jordens. Ved enhver Synd, vi begnar, give vi ham Magt over os, og gjøre hand Villie, hans Gjerning (§ 21 Num. 3).

Num. 3. Det lader sig aldeles ikke antage, at Slangens Tale fun stulde betyde Evans egne Tanke; thi funde hun ikke saaledes, førend den Onde havde berort hende Ejel, jas var hun ikke stolt uffyldig (§ 13 Num. 5, § 21 Num. 2). Nej, Fristeljen måtte komme udenfra; og da Jordens endnu ikke var forbundet, joudt den ikke at kunne komme andenstedfra end fra Djævelen;

Ibi fra hvilken Ting han Jorden skulde den komme,
saalænge det alt sammen uvar saare godt?"

Ans. 4. Daar vi sammenlignede Synden med en
Piel, der kan afvæsnes; saa betegne vi dog ikke ret
dens **Wæsen**; thi den ligner ret egentlig en **Gift**, der
har blandet sig med **Blodet**. Vor første Forælder
bleve deraf ved Synden **fordærvede** i **deres Natur og væsen**. De tabte deres **Ufrydighed**,
og blev **fønblige**; de tabte deres **ufortrænkelige Liv**, og blev **dødelige**. **Døden** er da
kommen med **Synden**; men med den er ogsaa al
Sorg og **Kwangst** kommen. Vor Verden
bleven uden **Synd**, var den ogsaa bleven uden
Sorg; men nu er al **Sorg** og **Udelse** i Verden en
nødwendig **Følge** af den **fordærvede Natur**, af
den **Forbundelse**, der ved Synden er kommen over
den hele **Skabning**. — Om Mennesken, hvad de
ilse havde synbet, altså skulde have levet paa
denne Jord — der da havde været et **Paradis** —,
det vilde vi ikke; men i alt **Guld** skulde **Overgangen** til
en bedre Verden ikke have været en **Døb**, for hvilken
det naturlige Menneske gruer, jordi den er **Syndens Straf**.

Ans. 5. Hvorfor **Forhandelsen**, som ved
Synden er kommen over Jorden, bestører, vil jeg
ingenlunde påtagte mig at udvælle; men jeg vil kun
pege hen paa de **Fristelser** og **Lidelscer**, som alle
begyne omkring os i Verden, det sygdelige og van-
trevne **Liv**, den **Strib** og **Udelagglelse**, vi saa
ofte ses i Naturen, den **Mabsel** og **Fredelæs**,
som er over alt **Revende**, for dermed at fremkalde en
mag **Hærestilling** om den **Forbundelse**, hvorunder den
hele **Skabning** sunker (Rom. 8, 18—23). Denne
Hærestilling kan **spres** og **ubvides** ved den hellige

Fristis Schildring af de **unge** **Himle** og den **nye Jord**,
hvorfra **Forhandelsen** er **borttagen**. (Ez. 65,
17—25. 11, 6—9. 35, 1—10. Jes. 2, 18.
Aab. 21, 1—22, 5).

1. Mos. 2, 16—17. Gud Herren ved Mennesket
og sagde: af alle **Gavene** **Tieret** maa du frist spise;
men af **Kundstabend** **Tra** van **Godt** og **Ondt**, af det
maa du ikke spise; thi paa den Dag, du spiser af
det, skal du visseleg dø.

1. Mos. 3, 4—6. Glængen sagde till **Orvinden**:
I skulle visseleg ikke dø! Gud veed nemlig nok, at
paa hvilken Dag I spise deraf, da skulle Eders **Ønde**
oplades, og I skulle blive ilgesom Gud till at kende
Godt og **Ondt**. Og **Orvinden** saae, at **Tieret** var
godt at spise af, og at det var lysteligt at see till,
og at **Ærget** var omstreligt til at fåne **Hofstand** af;
saa tog hun af dets Frugt og spiste, og hun gav
ogsaa sin Mand med sig, og han spiste. (2 Kor.
11, 3).

Joh. 8, 44. Jesus sagde: Djævelen var en
Menneskemerde fra **Begyndelsen** af og blev ikke
bestaaende i **Gærdheden**; thi **Gærdhed** er ikke i ham.
Maar han taler **Logn**, taler han af alt **Øget**; thi
han er en **Lugner** og **Lognens** **Haber**.

Væsb. 2, 23—24. Gud stalte Mennesket i **Ufor-**
frankelighed og gjorde ham till sin egen **Nægelses**
Billede; men ved Djævelens **Wind** er **Døden** ind-
kommen i Verden.

Rom. 6, 23. **Syndens** **Sold** er **Døben**, men
Guds **Maabegave** er et evigt **Liv** i Christo Jesu vor
Herre. (Rom. 5, 12. 1 Mos. 3, 14—19).

5 23. Fra de første Mennesker har **Synden**,
og med den **Døden**, udbredt sig til den hele
Menneskesægt, i det den **fordærvede Natur**

er gaaet i Urv til alle deres Efterkommere, og Hertebælten er blevet ved at hølle over den hele Stabning. Den almindelige Hertebælten har saaledes sin Grund i Arvesynden, af hvilken enhver enkelt Synd og enhver Læg fremgaaer.

A m. 1. Da vere første Forældre varre blevne fødtarve i deres Natur og Væsen, maatte den fødtarve, syndige og dødelige, Natur, ifølge Naturrens Ordren, ogsaa gaae i Urv til alle deres Efterkommere. Synden, som saaledes forplanedes fra Slægt til Slægt, kaldes Arvesynden. Den formørker Forstanden, saa at den bliver mere og mere ublygtig til at afdisse Loguen fra Sandheden; den besmitter Hjertet, saa at urene Helelser og Begjærligheder, som Samvittigheden forbammer, mere og mere tage Overhånd, og Billen bier sig hellere til det, som behager Sanderne, end til det, som Forænningen bider. Denne nedtarve Hærbarrelse funne vi fortællig betegne som Skjærlighed til Verden og Fjendskab mod Gud eller som Kjærligheds Seir over Manden, hvori kaade Forstandens Formørkelse og Hjertets Besvittigelse ere aabenbare. Af denne urene Selske i Menneskets Bryst — der jo ligesom har bestændigt Tilsyn fra den onde Verden ubensfor — fremgaaer esterhaanden enhver Synd og Læg, enhver Lovovertrædelse, altsaa som Mennesket kommer til Bevidsthed om Doven; men naar Arvesynden saaledes gaaer over i de forskellige Spader og Læster, hvorfor hvert enkelt Menneske barer sin egen Skuld, inden sig ikke bestemme. Vi leve en Lid lang uden Gud, nemlig i Barnombænrene, sålang vi ikke hører

Høje fra Venstre, Godt fra Ømst. Men Arvesynden — i Paagt med Hordævelsen ubensfor — slæer vildblæret, dybe Modder i vort Hjerte og uholstret Ig i mange Retninger, saa naar vi esterhaanden langsomt vaagte op til Bevidsthed og saad Binene op for den hellige Lov, under hvilken vi leve, gribe vi os allerede strax i Synd. Og Synden har da fået en sandan Magt over os, at der behøves et heilt Livs usbrudte Slamb i Paagt med Gud til at overvinde den. I ethvert Gieblii, naar vi opfører at fjærpe, vorer dens Magt.

A m. 2. Vi Synd, altsaa ogsaa Arvesynden, midfører Skylb. Men hvil er Skolden? Forst visstnok vores første Forældres; men ved Forældrenes undgrundelige Forbindelse med Børnene gaaer Skylben med Synden over fra hinne til disse. I den spade Barnom er Børnenes Synd og Skylb fra os forenet med Forældrenes, som dækker hele Væsen med skøfes; men hvad der fra Forbindelsen af var Det, adstilles mere og mere; Børnene komme længere og længere bort fra den naturlige Enhed med Forældrenes og lage deres egenste Synd og Skylb med sig, inden de esterhaanden komme til Bevidsthed om egen Synd og egen Skylb.

A m. 3. Hordævelsen er almindelig: det larer os hande Erfaringen og den hellige Kristi, ligesom Samvittigheden slær os hørt istar, at vi ere Syndere; men Hordævelsen maatte dog ingenlunde den jämme Grab hos alle Mennesker. Kun Jesu Christus er som Menneske en Undtagelse fra den almændlige Regel. — Gud funde ikke forhindrere, at Hordævelsen udbræde sig til den hele Menneskesslagt, idem ved at opføre Naturrens Ordren; men herved vilde han have handlet

mod sin egen Billie, hvilket er en Unueslighed. Men fandt han ikke opreise den faldne Menneskefægt og fræse den fra Synden, havde han dog vistnok ikke haft den.

Rom. 5, 12. Synden kom ind i Verden ved det Menneske og Døden ved Synden, og Døden trængte ligesom til alle Mennesker, fordi de fandt alle.

Pj. 51, 7. Gør, jeg er joet i Miøgjerning, og mit Moder har undført mig i Synd. (I Mos. 8, 21).

Joh. 3, 6. Jesu sagde: Hvad der er joet af Kjædet, er Kjæd; og hvad der er joet af Vandet, er Vand.

Rom. 8, 7. Kjæbets Sandb er Hjælpslab mod Gud. (Rom. 7, 18. Eph. 2, 3. Jac. 4, 4).

Rom. 3, 23. Alle have syndet og have ingen Værdi for Gud.

I Joh. 1, 8. Dersom vi sige, at vi ikke have Synd, bedrage vi os selv, og Sandheden er ikke i os. (Rom. 3, 9—12. 19, 11, 32. Gal. 3, 22. Hebr. 4, 15).

§ 24. Vi Mennesker synde både indvortes med vores tanker, følelser og Begjæringer og udvortes med vores Ord og Øjerninger; men ikke alle Snyder ere lige store eller lige strafverdige.

Anm. 1. Ligesom Synden har udhedit sig, ikke blot til enkelte Mennesker, men til den hele Menneskefægt, saaledes har den også forordret, ikke blot enkelte Snyder hos Mennesket, men den hele Menneske. Den kan deraf bryde frem van elbvert Punnet i Menneskestidens og Tidsskrifts og yltre sig i Alt,

hvad der foregaaer i Skolen, og i Alt, hvad Mennesket foretager sig. Gennem Forstanden, Følelsen og Billien kommer hen frem i sondige Tanker og følelser, Begjæringer og Beslutninger og udgaaer herfra i sondige Ord og Øjerninger. At onde tanker, følelser og Begjæringer funne opkomme i Skolen, er en Virkning af Arvesynden; og vi synde, naar vi bøfalte, fastholde og nære dem og ikke forhindre, at de ytre sig i Ord og Øjerninger, som stribet mod Guds Lov; men vor Synd bliver større, naar vi beslutte at lade det Onde i os træde ud i Ord og Øjerning og udføre denne Beslutning. — Vi synde eller overtrude Guds Lov enten ved at gjøre, hvad han har forbudet, eller ved at efterlede at gjøre hvad han har besat.

Anm. 2. Algegom der er mange Grader i den almindelige Forbørelse (§ 23 Anm. 3), saaledes er der ogsaa stor Forskjel paa de enkelte Synders Straffelighed. Den sterkeste Forskjel leverer paa, om Mennesket synder af Straffelighed, d.e. i tilsværgnelig Uvidenhed, i Overrillelse og Gangsbed, eller om han synder med Forsigt, forstmidt vedet Uvidenhed. Men Syndens Straffelighed leverer ogsaa paa, hvor stor Kristelisen har voret, hvor man gen Opmuntring, man har haft til at overvinde den, og hvor tydelig man har funnet forudsæt de forståelige Folger af Shaden. Jo mindre Kristelisen har voret, jo stærkere Opmuntring et Menneske har haft til det Gode, jo tydeligere han har funnet forudsæt og har forudsæt de sladelige Folger af Synden, og jo mere han har handlet med moden Domlog og velberaadt han, dejd storre er Synden, og omvendt. Dette kunne vi vel seje i Almindelighed; men i det enkelte tilfælde maae vi være meget værdsomme med at domme efter denne Regel; thi lun „Hjertesjenderen“ kan i

denne Hensende altid falde den rette Dom. — Naar en Christen begaer den samme Synd som en Hedning, under de samme ubortede Omstændigheder og i den samme naturlige Standpunkt, saa er den Christes Skyld dog større, fordi en Christens Forpligtelse er langt størrere end en Hedningens. Og om en Christen — hvad Gud forbryde — falder fra de Helliges Samfund og after bliver en Syndens Arvel, saa er hans Udstand langt værre og straflydigere, end om han aldrig havde været deri, fordi han da ikke blot har overtrædte Loven, men ogsaa brudt Maadens Magt og forkastet det Bedste, efterat have haft Veilighed til at tjende og prøve det (§ 20 Ann. 1).

Anm. 3. Alle Mennesker, ogsaa de Christne, synde af Skrabelighed; men saapart en Christen kommer til Kundskab om sin Synd, angret han den, beder Gud om Maade for Jesu Christi Skyld og foresætter sig altværlig at ville forbedre seg. Underledes er det med den Ugudelige, som synber ved Forsæt; han forger ikke over sin Synd og angret den ikke, men finder Behag deri, uden at føge Guds Maade og trægte efter Forbedring. En Christen kan ikke synbe ved Forsæt, hvilket aldeles strider mod den levende Værefrygt for Gud og Kjærlighed til ham, han, som et gjenest Guds Barn, bærer i sit Hjerte; men det kan kun den gjøre, der saa godt som gaunst har løsrevet sig fra Gud og hverken ervec eller elster ham. Et sandt Menneske falder med denne ugydeligt.

Anm. 4. Syndens Straf er den Forbandselje, som Guds retsfærdige Brede har lader komme over Jorden (§ 19 Ann. 2, § 22 Ann. 4. 5. § 17 Ann. 5), hvorfra enhver Synd er bort fra

Verden, i det han i Samvittigheden kommer til Berolighed om Guds Unnade og Syndens vorende Magt, saalange den ikke er overvundet, medens han tillige hjemsøges af de timelige Sørgor og Udelser indtil Døden. Døden medjorer enfelle Syndet og Væster ejer Naturens Leben visse Bibelher her paa Jordens, og undertiden har en Synd ved Guds besynderlige Foranstaltung faaet en særegen Straf, der ikke stod i nogen naturlig Forbindelse med den (2 Mos. 32, 15—29. 3 Mos. 10, f. 2. 4 Mos. 18, 31—35. 49. Ap. 8, 5, 6. 10 o. s. St.). Syndens Straf i den tilkommende Verden falder vi hordommelsen eller Fortabelsen, hvorom der idem skal handles.

Anm. 5. Naar vi synde, synde vi altid mod Gud; thi al Synd er en Overtrædelse af hans Lov. Men vi kunne dog ogsaa tillige synde mod os selv og enhver af vores Medskabninger, forsovalt vi have Obligatorier mod disse; ja vi gjør det i Grunden ved enhver Synd, fordi vi berved vedrøje til Syndens og Forbandselsens vorende Magt. Derimod kunne vi egentlig ikke forsynde os paa Gud, men kun paa de døde King og levende Skabninger, fordi vi ved vores Synde kun kunne indvirke paa disse, men ikke paa Gud.

Math. 9, 4. Jesu sagde til de Stridsloge: Hvi tenst I jo ondt i Guds Hjerte? (Marc. 7, 21—23. Math. 5, 28).

Math. 12, 34. Jesu sagde: Hvorledes kunne I tale Gott, I, som er ondt? Thi af Hjertets Oversædighed taler Mundten.

Math. 12, 36. Jesu sagde: Menneskene skulle gjøre Mognstab paa Dommens Dag for hvort utilsværtigt Ord, de have talst.

Joh. 19, 11. Jesu sagde til Pilatus: Den, som overauforbeorde mig til dig, har skært Synd, end du. (Joh. 9, 41).

Luc. 12, 47—48. Jesu sagde: Den Udmærker, som ved sin Herres Billie, og ikke bereder sig, og ikke gør efter hans Billie, skal straffes meget; men den, som ikke ved det, og dog gør, hvad der er hrig værd, skal straffes mindre. Thi hos Enhver, hvem Mægt er givet, skal man sege Mægt; og hvornår Mægt er beirret, af hvem skal man træve Mere. (Hebr. 2, 2—3. 10, 26—29).

Rom. 7, 19. Det Gode, som jeg vil, det gør jeg ikke; men det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg.

Phil. 3, 18—19. Det vandrer Mange, hvilket jeg ofte har nævnt Øder og nu også med Saaret nævner, som Christi Korsos Hjender, hvis Guds et Hjertehjelpe, hvis Gud er Dugen, hvis Gud er i derved Ghjendsel, og som kun jordiske be jordiske Ting.

Rom. 2, 8. Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Sjal, som gør det onde.

s 25. Den faldne Menneskestuegt kan igjen oprettes ved Forløsning fra Synden; thi Mennesket er vel forbæret, men ikke omstøbt. Men saalenge Synden ikke er overvundet, vores dende Mægt og med den Menneskets Egentighed. Synden gør Mennesket ulykselig både her og højet.

Anm. 1. Ved Synden er Menneskenaturen forbæret, men ikke omstøbt. Vi ere endnu, som Forstyrrelsesener, ståtte i Guds Billede, og have de samme naturlige Sjæle- og Regnende Enhver, som fra Begyndelsen af (§ 14), ejendt de

alle ligesom ere bundne af Synden. Nidt i Guds dervedelsen kunne vi dog løft Guds Lov i vores Hjerte, fornemme hans Dom i Samvittigheden, og stundom berettes af en Gangsel efter Fred med ham. Vi kunne desfor erfjende vor Synd og Egentighed og, da vor Billie endnu er fri, sege Fred og Samfund med Gud og modtagte, hvad han vil give os. Og viil da Gud endnu frigøre os fra Synd og Sjæld og sjælvene os et evigt Liv, saa er det endnu Redning for os, saa tunne vi endnu frelsed. — Stunde vi ikke mere frelsed, saa vor jo Dommen allerede fældet over os, og ingen Gud og intet Evangelium funde oprette os. Men har den alvise Gud givet os sin Lov og sit Evangelium, saa er det vist, at det endnu er frelse for os.

Anm. 2. Saalange Synden behersker os, vores dende Mægt bestandig: det kan ikke blive os til en fjer Vane at synde; vi kunne ikke trægge i Synden; Fordervedelsen kan ikke til Forhårdelse eller Forstikkelse, saa den kan — hvad Gud i Maade forsøgte — gaae faavidt, at der ikke mere er nogen Redning for os. Der er jo en Synd til Døden, for hvilken vi ikke skulle bede (1 Joh. 5, 16), en Synd mod den Helligaand, som ikke skal forlades Menneskene (Math. 12, 31—32). Desfor —, vil Gud hjælpe, saa lad os gribe Hjælpen jo før, jo hellere, seende det maatte er jo fuldig! Jo snarere det seer, desto lettere kunne vi frelse, og desto fuldkomnere kan Omvendelsen og Forhjælpen blive.

Anm. 3. Hos de Erhøje og Forstolkede i Synden sover Samvittigheden: de tørre frem i det onde, uden at Samvittigheden anklager og straffer dem. Da er der vel Lov i Sjælen; men det er Dødens Lov, og

engang, tidlig eller aldig — hos Mange i Dødens Time —, vil Samvittigheden vægne til Gru og Forfærdelse for hver den, som er blevet gammel og grå i Synden. Alle andre Syndere, hos hvem Samvittigheden ikke sover, have en vnd Samvittighed; thi den maa jo anlæge hem, som skyldige for Gud. Intet Menneske i den naturlige tilstand har en god Samvittighed med Hensyn til sit hele Væsen og sit hele Liv; thi vi ere alle Syndere. Et Talen derimod om en vis enkelt Pligtopsyldelse eller en vis enkelt Lovovertrædelse, saa funne vi jo vel vilde med os selv, at vi ikke have gjort os skyldige i denne og ikke forsømt hørn, og vi kunne da vel slægts forsaavidt at have en god Samvittighed, men maaet dog aldrig glemme, at Spaden slæber ved os endogaa i vores bedste Djeblisse. — Hvorledes vi med Hensyn til vojt hele Forhold til Gud skulle fåae en god Samvittighed, det skulle vi tale om i det 3de Capitel.

Aan. 4. Det er Syndend Straf, at den gjor os ulyksalige her og hiiset, og at vor Glædighed vixer med Synden (§ 21 Aan. 4). Dersom Menneskene ret forstod dette, vilde deres naturlige Kyss til Lyksalighed tilskynde dem til at stride mod Synden som Lyksalighedens fjende; thi naar de hengive sig til Synden, gjøre de det dog nem øfest for der ved at opnaae et eller andet indbildt Gode, en eller anden indbildt Mydelse, uden at tanke paa, at de just derved forspilde deres Lyksalighed. Forbærvelsen kan derso ogsaa faldes forbi i indbillede og Daarlighed; og den sande Kloegskab eller Wiisdommen viser sig just i at stride mod Spaden, som Marsagen til Menneskets tømelige og evigt Glædighed.

Rom. 2, 14—15 (see § 14). 5 Mos. 30, 19—20.
(see § 19).

Joh. 8, 34. Jesu sagde: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: hver den, som gjor Synd, er Syndend Træl.

2 Tim. 3, 13. Unde Mennesker og Bedragere fare frem til det Øerre: de forsøre og forsøret.

Gf. 55, 6. Søger Herren, mebvens han findes! Falder paa ham den Stund han er nær!

Gf. 48, 22. De Ugrundelige, jagde Herren, have ingen Fred.

Joh. 20, 5. De Ugrundeliges Freudestrig er fortværig, og den Vanhelliges Glæde varer et Djeblit. (Jac. 4, 1—3).

Eph. 5, 29. Ingen havede nogensinde sit eget Blod, men søger og vedberører det.

Luc 19, 42. Jesu sagde til Jerusalem: Vidste du dog, ja end paa denne din Dag, hvad der skener til din Fred! Men nu er det skjult for dine Øine. (Math. 13, 14—15. Ps. 14, 1. Ordsvr. 1, 7. 9, 10. Jac. 3, 17).

(„Alt! vidste du, som gaar i Syndens Bank“ n.
— „Kom, hjertet, tag dit Siegnebrædt“ n. — „Jeg arme Synder træbe moa“ n.).

Andet Capitel.

Om Jesu Christo, Guds eenbaerne Son,
vor Herre, som er o. s. v.

§ 26. Den gode Gud vil iffe, at Synden skal styrte os i evig Fortabelse, saalenge vi endnu funne frelse. Derfor har han af sin forbarmende Kjærlighed og frie Maade bestillet os en **Forlöszer** til at frelse os fra Synden og Forbandelsen og skænke os et evigt Liv.

Unm. 1. I den sidste Deel af det første Capitel betragtede vi Menneskeslægtens dybe Falh og Fordærvelse og den deraf følgende Glendighed, der måtte ende med evig Fortabelse, dersom der ikke kom Hjælp heroverfra. Det var en sorgelig Lære. Men nu komme vi til en saa meget glædeligere: nu begynder Evangeliet. *“Gud er Kjærlighed”*: hans Godhed er uden Ende, hans Varmhjertighed ubegrundelig, og hans Maade er større end Synden. Derfor hukedes han over sine arme forvildede Born, derfor hilde han ille, at de skulde fortabes evindeligt, da han endnu vidste et Mittel ill deres Frelse, derfor sendte han dem en **Forlöszer** efter sin evige Maadslutning. Det var en Uttring af hans frie Maade: vi havde ille i mindste Maade forstoldt, at han skulle se til vor Glendighed og hjælpe os, da vi frivillig havde styrlet os deri, tvertimod hans Willie og Bud, tvertimod Naturens oprinde-

lige Orden, saa at vor Glendighed fun vidnede om vor endnu langt større Skuld; det var alene hans uendelige forbarmende Kjærlighed, der bevægede ham til at tage sig af os og frelse os endog imod vor Billie, da vi endnu var hans Fjender. — Guds Kjærligheds Abenbaring i Tiden funne vi bestue, men hans evige Maadslutning undbrager sig vor Blif; det er skult i hans udgrundelige Haderhjerte.

Unm. 2. At frigjøre os fra Synden og Forbandelsen, og at meddele os et evigt Liv, det var Hensigten af Forlöserens Sendelse. Det var ogsaa altsammen for norden til vor fuldkomne Frelse. Thi det var jo ikke nok, om vi funde blive frie for Synden, naar vi saa dog maatte bare Forbandelsen for den Lid, i hvilken vi havde været Syndens Trælle; heller ikke var det nok, om vi funde blive løste fra Forbandelsen, naar vi alligevel blev i Synden; og endelig var det heller ikke nok, om vi funde blive frigjorte fra Synden og Forbandelsen, naar vor Sjæl saa bestandig skulde blive tom i sin Frihed og Kleenhed, uden at syldes med et nyt, et evigt Lid: Forlöseren skulde ikke blot høritage det, som adskilte os fra Gud, men ogsaa føre os til Samfund med ham. Men alt dette hønger næppe sammen og kan fun i Lanken adskilles. Det er derfor altsammen indesluttet i Forløsningens Hensigt og Forløsnings-Børket; det er altsammen daude besluttet og udført.

Unm. 3. Da den legemlige Død og de Minelige Under ogsaa høre til den Forbandelse, der er Syndens Straf (§ 22 Unm. 4. § 24 Unm. 4), saa skulde Forlöseren viselig ogsaa frigjøre os dersra. Men det er jo klart, at saalenge der endnu er Synd i Verden, kan Forbandelsen ikke bide fra din, saa at om ogsaa en enkelt Christen-ganske funde blive

fri for Synd — hvilket dog ikke står her paa Jordens —, kunde han dog ikke derved undgåe at bære sin Deel af denne Verdens Vyrder. Ud over det kunne vi da ikke forløses fra de timelige Under og den legemlige Død, saalænge vi boede paa Jordens i det forfrankelige Regne. Det står først i det himmeliske Jerusalem, hvor der ikke skal være nogen Synd og altsaa heller ingen Død og ingen Sorg (Aab. 21, 4), og hvor det skal blive aabenbart, at de forklarede Legemer ere frigjorte fra Doden som fra enhver Mangel og Lidelse. Men indoverst står denne Forløsning allerede her paa Jordens; thi jo mere vi forløses fra Synden, desto mere saae vi ogsaa Guds Fred i al Verdens Strid og Sorg og i selve Doden, og Guds Kraft til at overvinde den og al Verdens Trængsel, saa at „alle Ting maa tjene os til gode“, og Intet kan være os imod, hvor „Gud er for os“ (Rom. 8, 28, 31). Dette står fun esterhaanden, ligesom Forløsningen i det Hele taget fun esterhaanden udfolder sig i Tiden, indtil den fuldendes med „de nye Himle og den nye Jord, hvori Retfærdighed boer“ (2 Petr. 3, 13).

* 1. Joh. 4, 8, 16. Gud er Kjærlighed.

Ps. 103, 8. Herren er barmhjertig og naadig, langmodig og af stor Mislundhed.

2 Petr. 3, 9. Gud vil ikke, at Nogen skal fortørres, men at Alle skulle komme til Omvendelse (Eph. 18, 23, 32, 1 Tim. 2, 4).

Joh. 3, 16. Saan har Gud elsket Verden, at han har givet sin Son, den Enbaarne, for at hver den som troer paa ham, ikke skal fortørres, men have et evigt Liv (1 Joh. 4, 9, 10. Rom. 5, 6—10. Eph. 1, 3—6).

Rom. 8, 32. Han, som ikke sparer sin egen

Son, men gav ham hen for os alle, hørledes skulde han ikke ogsaa hjælpe os alle Ting med ham?

Eph. 2, 5, 8. Af Naade ere I frelsie.

(„Op! glædes Alle, glædes nu“ ic. — „Af Hjelheden oprunden er“ ic. — „Lob og Tak og evig Vore“ ic.)

§ 27. Forlösren er vor Herre Jesus Christus, Gud Faderes eenbaarne Son, Gud og Menneske, undfængen af den helligaand og født af Jomfru Maria i Tidens Hylde uden Synd, ligesom det var forudsagt ved Propheterne.

Anm. 1. Navnet Jesus betyder Frelseren (Matth. 1, 21), og Navnet Christus (Messias, Joh. 1, 42, 4, 25. Ps. 2, 2) betyder den Salvede, hvormed han betegnes efter sit tredobbeltte Embete som den fande Upprørstepræst, Prophet og Konge (2 Mos. 28, 41. 3 Mos. 8, 12. 1 Sam. 10, 1, 16, 12, 13. 1 Kong. 19, 16. Ef. 61, 1). Han, som i det gamle og det nye Testamente Skrifter og i den christne Kirke bærer disse Navne og svarer til dem, „Herren“ over alle Herrer, han er vor Forlösre; han har udført det store Forløsningsværk, vi i den forrige § have beskrevet.

Anm. 2. Vor Herre Jesus Christus er Gud Faderes eenbaarne Son, født af Evighed, sand Gud med Faderen og den Helligaand; det træ og bekjende vi; men vi kunne og skulle ikke begribe det: Sonnenes evige Forhold til Faderen og Aanden er uudgrundeligt for os. Den Guds Son er aabenbaret i Verden,

Anm. 3. Han, som fra Evighed var hos Gud

og var Gud, han, ved hvem alle Ting ere blevne til (Joh. 1, 1—3), han, som har talet ved Propheterne under den gamle Tid, vor Herre Jesus Christus, han er ved Guds besynderlige Foranstalning kommen til Verden som et sandt Menneske, uden Syn, i det han blev undsfangen af den Helligaand og født af Jomfru Maria. Til Thukommelse af denne „store Glæde for alt Folket“, for al Verden, helligholde vi hvort Mar vor frødsulde Julefest. Hvorledes Guds Son er blevet Menneske, det kunne vi vel ikke begribe; men at han er blevet det, det troe og vide vi. Men dette er — som vor Troesbekjendelse og den hellige Skrift fører — ikke stæt ved en naturlig Fødsel af fordiske Forældre, men ved en overnaturlig Fødsel af en reen Jomfru ved „en Hjeltes Kraft“ formedelst den Helligaand, altsaa ved et Guds Under. Vor Herre Jesus er da som Menneske ikke et naturligt Skud af Menseslægtens fordarvede Stamme, men som et nyt Skud, et nyt Livsens Krat, af Gud inbødet deri. Og saaledes blev det muligt, at han kunde fødes uden Arvesyn, uskyldig som Adam vor Syndefalset. Chi fødes maatte han; en nyfåbt Adam var ikke blevet vor Broder.

Num. 4. Vor Frelser fødtes *et Tidens Hylde*, den Tid, Propheterne havde betegnet, og som ved Guds Styrke mærkelig var forberedt til hans Modtagelse. Isærne sikkede ikke alene under Venne, men ogsaa under Stomernes Tag og længtes stærkt efter Messias, hvilken Vængsel forsøges ved den Strib, der var oplommen mellem de forskellige Religionspartier hos dem. Ogsaa hos andre Folkeslag var der paa den Tid en forunderlig Trang til en bedre Religion. Men hører er det at mærke, at Johannes den Døber gik forud som Herrens Forlebter,

og forberedte hans Komme ved Omvendelsens Prædiken og Daab, og at Jesu Fødsel først forud af Engelen blev bekendt for Maria og Joseph (Matt. 1, 18—25. Luc. 1, 26—38).

Num. 5. Det er forudsagt i det gamle Testamente, at Messias skulle fødes af Abrahams Slægt (1 Mos. 22, 18), af Davids Familie (Ez. 11, 1), i Bethlehem, Davids Stad (Mich. 5, 4); at han skulle fødes; førend Jøderne gaafte havde mistet deres egen Regering (1 Mos. 49, 10), medens det sidste Tempel i Jerusalem endnu stod (Hag. 2, 6—9), og inden den Tid var udleben, som hos Propheten Daniel findes forudsagt med en mærkværdig Præagtighed, forsaavnt vi kunne forslaae denne Spændom (Dan. 9, 21—27); endelig, at han som et ustyrligt Lam skulle føres glænem haarde Kibler til Døden og Graden, for vore Synders Skyld, men ogsaa, at han af denne dybe Fornedrelse skulle fremgaae til evig Øphøjelse og Hærlighed, og udvære si Riget over Jorden (Ps. 22, 1—19. Ei. 53, 1—9. Ps. 16, 5—11. 110, 1—4. Ei. 42, 1—9. 53, 10—12. 55, 1—5. Dan. 7, 13—14). Alle disse Spændomme påsæt niste paa vor Herre Jesus Christus; de ere gaade i Øphøjelse i hans Person og Liv her paa Jorden og hans Riges Udbredelse efter hans Himmelfart. Men det Samme kunde ikke ske med nogen Anden efter ham, især den Tid, Propheterne havde belognet vor Herrens Komme, var forbigangen.

Num. 6. At Jesus Christus er baade Gud og Menneske, det er Hovedsagen i vor Troe paa ham; thi sun som en Saadan kunde han være Midler mellem Gud og os, føre os til Gud, og Gud til os: sun som en Saadan kunde han fuldkommen aabenbare Guds Væsen og Willie i sin Person og udføre hans evige Staadsflutning til vor Frelse; sun som en

Gaadan funde han træde i voxt Sted, gjøre Hyldest for os alle og, ved at forene os med sig og medbelle os sin Mand og sit Liv, føre os til et levende Samfund med Faderen. I ham ere da ikke blot den guddommelige og menneskelige Natur, men Gud og den hele Menneskestægt forenede, hvorom hvert enkelt Menneske kommer til salig Besidshed i Kroen. Men at vor Herre Jesus ikke var et blot og hart Menneske, men Guds eenbaare Son, aabenbaret i Kjødet, det troe vi; 1) fordi han selv har sagt det, og vi vide, at han var sandtru, ja Sandheden selv (Matth. 16, 16—17. 26, 63—64. Joh. 9, 35—37. 5, 17 ff. o. fl. St. Joh. 8, 14. 46, 1 Petr. 2, 22.); 2) fordi han ved sine Mirakler og Gyvadommme har stadsætst sit Ord og navnlig sit Vidnesbyrd om sig selv (Joh. 5, 19—23. 36, 13, 19. Luc. 7, 11—17. Joh. 11. Matth. 8 og 9, 20, 17—19. Matth. 24 o. fl. St.); 3) fordi Faderen ved store Legn og underfulde Begivenheder har viduet om sin eenbaare og elselige Son ligesom fra hans Højsel til hans Himmelkørt (Luc. 1, 26—38. 2, 1—20. Matth. 3, 13—17. 17, 1—13. Joh. 12, 28. Matth. 27, 51—54. 28, 4—10. Ap. 1, 9—11); 4) fordi hans Apostle have fremsillet ham som en Gaadan i deres efterladte Skrifter om heis Troverdighed vi ere overbeviste, ligesom han ved Propheterne forud var bebulbet som Israels evige Konge og Øjenleser til Frelse og Velighedsfor alle Folk (See ovenfor); 5) fordi den christne Menighed nu i over 1800 Aar har bekjendt denne Tro, dersor offret Liv og Gods, Ære og Glæde, Fret og Frihed, og udfoldet dens herlige Frugter for al Verdens Øine, ligesom vi ogsaa selv i denne Tie finde Hville og Styrke for Ghælen. Kortere kunne vi sige: vi træve paa Jesus Christus, Gud og Mand, 1)

fordi den „hellige almindeelige Kirke“, der ved sin Tilværelse, sit Liv og sin seirige Kamp for Sandheden har godtgjort sig som det troværdigste Vidne, bekjender ham som Gaadan ved at række os hans højverdige Sacramenter, ved at forelægge os Bibelen og ved hele Kirkegaret igennem at prædile ham for os; og 2) fordi vi selv have erfaret, at der er Sandhed i dens Tro og Kraft i dens Maademidler, hvormed vi betjenes i Jesu Navn, ja fornunnet, at han endnu er „midt iblandt, hvor To eller Tre forsamle sig i hans Navn“ (Matth. 18, 20).

Joh. 1, 1. I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. (Joh. 8, 58. 17, 5. 1 Joh. 5, 20).

Joh. 1, 14. Ordet blev Kjøb, og boede iblandt os, og vi saa hans Hærlichkeit, en Hærlichkeit som den Enghaarnet af Faderen, fuld af Maade og Sandhed. (1 Joh. 4, 2).

Luc. 2, 10. 11. Engelen sagde til Synderne: friggee ille! thi see, jeg forkynder Eder en stor Glæde, som skal vederføres alt Folket: Eder er idag en Frelser født, som er den Herre Christus i Davids Stad.

Sten. 9, 5. Christus er efter Kjødet af Fædrene, han, som er over Alting, Gud, høilovet i Ewigheit.

1 Joh. 4, 10. 15. Deri bestoarer Hærlichkeit, ikke at vi have elset Gud, men at han har elset os og udsendt sin Son til en Forsoning for vore Synder. — Hvo, som bekjender, at Jesus er Guds Son, i ham bliver Gud, og han i Gud. (Matth. 16, 16—17).

Luc. 1, 35. Engelen sagde til Maria: Den Helligaand skal komme over dig, og den Høiestes Kraft skal overslytte dig; dersor skal ogsaa det

Hellige, som skal fødes af dig, kaldes Guds Son. (Gal. 4, 4).

Matth. 1, 20—21. Engelen sagde til Joseph: Frigt ikke for at annamine din Trolovede, Maria! thi hendes Foster er af den Helligaand; og hun skal føde en Son, og du skal kalde hans Navn Jesu; thi han skal frelse dit Folk fra deres Snyder. (Ef. 7, 15).

1 Mos. 22, 18. Herren gav Abraham denne Forjættelse: I din Sød skulle alle Folk paa Jorden velsignes. (Gal. 3, 16. 1 Mos. 3, 15. Luc. 24, 25—27. 2 Cor. 1, 20).

1 Tim. 2, 5. Der er een Gud og een Måbler mellem Gud og Menneskene, det Menneske Christus Jesus, som hengav sig selv til en Gjenløsnings-Be-taling for Alle. (Hebr. 4, 15).

„I denne føde Julerid“ ic. — „Krist op! endnu engang“ ic. — „Den yndigste Rose er funden“ ic. — „I Jesu Navn skal al vor Gjerning seer“ ic.)

§ 28. Som Menneske er Jesus vor Broder, men ved sin Ufylldighed og Hellighed langt op højet over os; thi han var og blev under Synd, en lydig Son mod sin himmelske Fader. Hans fuldkomne Rydighed tjener os ikke alene til Mønster, men ogsaa til Metfærdig-gjørelse for Gud.

Agn. 1. Jesus blev ikke alene født som Menneske, men glemmede ogsaa en naturlig menneskelig Udvikling haade paa Sjæl og Legeme og havde sin Barndom, Ungdom og Vanddomsalber. Om hans Barndom og Ungdom er os kun saare Lidet besjendt; men af dette Lidet see vi dog, at han allerede som Barn blev erkjaendt for den store Kongeson, den for-

ventede Messias (Matth. 2, 1—12. Luc. 2, 25—38), og at han tidlig var sig sin himmelske Herkomst bevidst (Luc. 2, 41—50). Da der ikke er opbevaret mere herom i den hellige Skrift, maa dette være os nok, og vi maa i Sørdeleshed føste vort Blit paa vor Frelses fra den Lid af, da han øffentlig fremtraadte som den forjættede Messias. — Om hans Legeme indeholder Skriften ingen nærmere Oplysning; men vi maa dog vistnok tanke øb den syndefri e, hellige Jesus med et sunbt og smukt, et aldeles sellfrit Legeme, saa at alene Synet af hans Masyn og Lyden af hans Stemme kunne drage Hjerterne til ham.

Agn. 2. Jesus blev ikke alene født uden An-vensynd, men han blev ogsaa bestandig ufuldførlig og hellig, i alle Ting lydig mod sin himmelske Fader. Som Guds Son er han Get med Faderen haade i Væsen og Willie; men som Menneske blev han født under Loven og vaatlog sig saaledes frivillig Lovens Mag for vor Skyld. Og i det nu han, som ikke var forpligtet til Loven, ved sin fuldkomne Op-dighed i Get og Alt opfylde den i vojtsted, saa har han derved — saavelsom ved sin Lidelse — gjort Fyldest for os alle, og hans Fortjeneste bliver de Troende tilregnet til Metfærdiggjørelse for Gud. — Men hans Rydighed skal ikke alene være Gjenstand for vor Tro, men ogsaa for vor Efter-ligning. Jesus er vojt høieste Mønster, dog ikke forsagtigt han har aabenbaret sin guddommelige Hellighed i undersulde Legn — thi deri kunne vi ikke efterligne ham —, men forsagtigt han tilslige har aabenbaret sin guddommelige Menneskelighed med alle menneskelige Dyrer i den sjælligste Forening. Saaledes skulle vi efterligne ham i Selvfornegelse (Joh. 5, 30. 6, 38. 8, 50), Gudhengivenhed

(Math. 26, 39). Iver i Guds Kæld (Joh. 4, 34),
Røjsomhed (Math. 8, 20), Taalmotighed (1
Petr. 2, 23. Hebr. 12, 3), Mennekesjærlighed,
Medlidenhed og Varmhjertighed (Phil. 2, 5—8.
Luc. 19, 41. Joh. 11, 35. Luc. 7, 11—17. Math.
9, 35—36. 12, 20), Forsonlighed og Skærlig-
hed til Fjender (Luc. 23, 34. 1. Petr. 3, 18),
Tjenerstørhed (Math. 20, 20—28. Joh. 13, 1—17) o. s. v.

Num. 3. Ligesom vi i Jesu Christo, vor him-
melske Broder, ses et Monster for vor Vandet,
saaledes ses vi ogsaa i ham et Forbillede for vores
Forventninger. I hans Fornebrelse ses hans
Menighed et forbillede paa sin Fornebrelse, sin Kræng-
sel i Verden, og i hans Ophøjelse ses den et For-
billede paa sin Ophøjelse, sin Herlighed i Himmel.

Luc. 2, 52. Jesus forfremmedes i Blåsbom og
Alder og Maade hos Gud og Menneskene.

Hebr. 4, 15. Vi har ikke en Upperslepræst,
som ei kan have Medlidenhed med vores Skærelig-
heder, men en saadan, som er forsøgt i alle King-
lige Maade (som vi), dog uden Synd (Hebr. 7, 26).

Joh. 8, 46. Jesus spørger sine Fjender: Hvo
af Eder kan overbevise mig om nogen Synd?

1 Petr. 2, 22. — Han har ikke gjort Synd, og
der blev ikke funden Svig i hans Mund. (2 Cor.
5, 21).

Rom. 5, 19. Ligesom de Mange ere blevne
Syndere ved det ene Menneskes Ulydighed, so
sulle og de Mange blive retsærdige ved den Enes
Lydighed.

1 Petr. 2, 21. Christus har efterladt Eder i
Templet, at I skulle følge hans Fodspar. (Phil.
2, 5—8).

Math. 14, 29. Jesus sagde: Lærer af mig! thi
jeg er sagtmødig og ydmig af Hjertet.

Rom. 8, 17. Dersom vi lide med ham, skulle vi
ogsaa herliggøres med ham. (1 Petr. 4, 13).

§ 29. Da Jesus var 30 Aar gammel, blev
han døbt af Johannes den Døber og dermed het-
Hellig fra Himlen erklæret for Guds
Søn. Derefter fastede han i 40 Dage i en
Ørskog og overvandt Kristenen.

Num. 1. I Jordans Flod blev vor Herre
Jesus døbt. Johannes kunde kun døbe med Vand;
men hvad han ikke kunde give, det kom heroverenfra,
fra den cabnde Himmel. Derfra nedsteg Guds
Land over Jesus, og derfra løb Gud Faders Røjt
over Sonnen, den Genbaerne og Elskelige. Saaledes
blev Daabten fuldendt; saaledes blev den christe-
lige Daab dermed forud afbildet og indviet; thi vi finde her Daabens tre væsentlige Elementer:
Vandet, Ordet og Vandten. — Ved Daabten synes
Jesus selv at være blevet indviet til sit Messias-
Embete og som Menneske at have annammet Vand-
ens Hylde, i det hans menneskelige Udvisning nu
var fuldendt.

Num. 2. Efter Daabten blev Jesus vaf Vandten
fort ud i Ørkenen. Her vilde han vel i Genoms-
keden, under Bon og Faste, forberede sig til sin
Kjemtræden blandt Folket; men her skulle han ogsaa
bestane en mærkelig Kamp med Mørkets Kyrste og
overvinde ham. Han blev fristet af Djævelen
— paa anden Maade kunde han, den Uskyldige og
Hellige, ikke fristes —; men Kristenen blev staaende
udenfor ham og sik ikke i mindste Maade Indgang
i hans Hjerte; Kristensen berørte ikke hans Sjæl.

Med Guds Ord (hvilket „Løgneren“ for dreide — Matth. 4, 6) slog han Djælden af Marken og gik selv rig ud af Kampen. — Det lader sig aldeles ikke antage, at Christefesthistorien kun skulle fremstille, hvad der skulle være foregået i Jesu Sjæl; thi kunde saadanne tanker, som Øjebelen her udtales, opkomme i Jesu Sjæl, saa havde den ikke været reen og helig (§ 22 Ann. 3).

Ann. 3. Vi opdage i Jesu Kristelse de samme Lysets Hovedarter, som friste os, nemlig Uttraa efter Sandelig Nydelse, efter forfængeligt Vre og efter forfængeligt Gods (1. Joh. 2, 16). Han er da ogsaa i denne Henseende forsøgt, ligesom vi, men uden Synd (Hebr. 4, 15), skjænt Synden jo dog maatte være muelig for ham som Menneske. Derfor skulle vi see hen til hans Kristelse for af hans Krempel at lære, hvorledes ogsaa vi skulle stride mod og overvinde Kristeren. Men Jesu Kristelse er dog mere end et Krempel for os; thi Herren har overvundet Kristeren for os alle og brudt hans Magt overalt paa Jorden, saa at alle de, som stride i Jesu Navn og under hans Banner, ogsaa funne overvinde Kristeren, hvad Kristelse han end møder dem i.

Matth. 3, 16—17. Da Jesus var dobbt, steg han strax op af Vandet; og see! Himlen aabnedes for ham, og han saa Guds Vand fare ned som en Due og komme over ham; og see! der kom en Stol fra Himlen, som sagde: denne er min Son, den Glædelige, i hvilken jeg har Velbehagelighed.

Marc. 1, 11—12. Manden drev ham strax ud i Ørken; og han var der i Ørken syvetyve Dage og blev fristet af Satan. (Matth. 4, 1—11).

(„For Gud han er saa fast en Borg“ u.)

§ 30. Efter sin Daab og Kristelse drog Jesus omkring blandt Jøderne f. to paa tredie Aar, som Propheten over alle Propheter, og prædikede Guds Riges Evangelium, medens han tillige ved store og velgjørende Mirakler bekræftede sit Ord og sin Fuldmagt fra Faderen. Alligevel blev han misundt og havdet, spottet og forfulgt.

Ann. 1. Jesus Christus er Gud Faders evige Ord (Joh. 1, 1), og hvad han talede, det talede han ikke alene i Faderens Navn, men Faderen selv har „talet til os ved Sonnen“ (Hebr. 1, 1). Derfor er han, som Ørter, en Mester over alle Mestere, en Prophet over alle Propheter. Iffe blev dette og højt Sandheds-Ord har han talet, men den fulde og rene Sandhed til Salighed, uden Mangel og uden Fejl, har han aabenbart. Og de Ord, han talede, varer derhos „Vand og Liv“, „det evige Livs Ord“ (Joh. 6, 63, 68). Iffe blot Lyden deraf træf det legemlige Øre, men Gunden og Livet deri strømmede ind til Hjertet, og hvort et Hjerte, som aabnede sig derfor, blev beaandet og levenbegjort. Hans Ord var som Stormen og Jordskælvet og Ælden for de Uguddelige, men som „en Ville sagie Lyd“, hvori han selv aabnede, for de Fremme (1. Kong. 19, 11—13); det var en mørk Dale for „denne Verdens Wise“, men Livsens lys for de Umyndige, de „Fattige i Landen“ (Matth. 11, 25); det var som østigt svæbt i Billeder og Lignelser, naar det gif ud blandt den sorte Hob, men fri og aabenbart bevægde det sig mellem de saae Udvægte og Indviede (Matth. 13, 10—18). Genfoldigt var det og dog saa høit

og uudgrundeligt, hemmelighedsfuldt og dog saa klart, mildt og dog saa sterk, timeligt og dog evigt, menneskeligt og dog gudommeligt tillige. Det led, til Dom og Saliggjørelse, til Opvækelse og Trost, til Lyd og Liv. Hvert Menneske, som søger Sandheden, kan deri finde Sit, og Alle, hvad der tjener til deres fælles Læb. Jesus var de Læbes og Vibes Mester blandt sit Folk; han er og bliver det blandt alle Folkeslag gennem alle Tider.

Anm. 2. Jesu Ord lyde ikke langere fra hans Læber; men hans Disciple og Apostle, hos hvem de bleve Aand og Liv, i det den Helligaand mindede dem om Alt, hvad Herren havde sagt dem og lærte dem alle Ting, have talet i hans Navn og nedskrevet hans Lære for Eftertagten. Jesu Lære skal beholdes samles i hele det nye Testamente, ja endog saa i det gamle Testamente, forsaa vidt Herren og hans Apostle have henvisst os til dette; og den lyder endnu, hvor der prædices paa hans Besættelse og i hans Aand. Men Jesu Lære er dog ingenlunde det Samme som Christendommen; thi herved forstaaes: hele Guds Maades-Foranstaltning til Menneskenes Frelse ved vor Herre Jesu Christus, altsaa ikke blot hans Lære, men hans hele Forløsningsværk, hans Liv og Død, Opstandelse og Himmelsgård og, hvad han som Konge vedbliver at gjøre i sin Kirke indtil Dagenes Ende, eller: vor Herre Jesus Christus selv, som han var og er og bliver, aabenbaret i Ordet og Sacramenterne og i Aandens Maadevirknings gejet, levende tilstede med sin Velsgnelse i Menigheden, som i hver en troende Christen. En Lære alene funde ikke frelse os; derfor behovedes en

kirkelig Forlesning, der begyndte dermed, at „Ordet blev Kjed og boede blandt os“ (Joh. 1, 14).

Anm. 3. Jesu Mirakler vare ikke alene store Tegn paa hans Udsendelse med Fuldmagt fra Haderen, men ogsaa alle i høj Grad velgjørende, i det de ikke alene som øfest borttage en og anden timelig Sorg og Lidelse, men ogsaa for alle Tider besørjede Troen paa ham, som Menneskeslægtens fulde og mægtige Forløser fra Synd og Sorg, og saaledes blev til evigt Gavn (Joh. 2, 11, 4, 53, 41, 45). Alene kunde de vel ikke bevise, at han var „Christus, den levende Guds Søn“ (Joh. 6, 69); thi ogsaa Propheterne og Apostlene gjorde Mirakler ved Guds Kraft (Ja vi læse endog om store Tegn ved den Ondes Magt — 2 Mos. 7, 11, 22, 8, 7. Matth. 24, 24. 2 Thess. 2, 9 —); men i forbindelse med hans Ord og -havd der ellers vildner om, at han var den, han sagde sig at være (§ 27 Anm. 6), tjente og tjene de til at besørje Troen paa ham, i det de alle sieht i Sandhedens Ejendom, til Guds Riges Udbredelse.

Anm. 4. Skulde man ikke have ventet, at den uskyldige Jesus, Guds eenbaarne og elskelige Søn, der kom med Frelse og Velsgnelse til alle dem, som vilde annehmen ham, maatte blive elset og tilbedet af Alle? Ja vel, dersom Verden ikke havde været, som den var og er. Men vi vide jo, at Verket hader Kyset, at den onde Verden skyer Guds Rige og harer „de Hellige“. Thi skulle Verdens Børn komme til Herren og gaa ind i hans Rige, saa maa de jo først ydmyges og elskende sig selv for arme Syndere, „af Naturen Verdens Børn“; men det behager dem ikke; og derfor ville de fleste hellere stribe mod Guds Rige og dets Læb og vendte sig fra Kyset, for at blive i Verden.

Derfor blev vor Grelser habet, bespottet og forsøgt, hør af de Fornemme og Lærde, hvis Visner han affløede, medens disse tillige misundte ham den Indgang, han sandt hos Folket. Thi store Stater flottede sig om ham, hvor han gik og stod, indtil det endelig lykkes Brøsterne og de Skrifstofe ved falske Besyldninger at oprøre Folket imod ham.

— Som Herren den Gang blev midtagen, saaledes modtages han endnu i den onde Verden; og som det gif hans første Disciple, der forsøgte med Håb og Spot, saaledes gaaer det endnu den lille Blot, som hører ham til. Den har Trængsel i Verden; men — det er efter Herrens egen Ord (Math. 24, 9. Jøh. 15, 18—21. 16, 2. 33).

Unn. 5. Jesus var 30 Aar gammel, da han efter sin Daab og Kristelse fremstod som Folkeis Lærer og Grelser (Luc. 3, 23; Jst. 4 Mos. 4, 3, 47). I noget over 2 Aar, saavidt vi vide (Joh. 2, 13. 6, 4. 12, 1), vandrede han derefter omkring med sine Disciple, som den store Sødemand med „det evige Livs Ord“. Den sidste Væste, som oprændt for ham paa Jordens, indtraf altsaa i hans 33te Aar.

Marc. 1, 14—15. Jesus prædikede Guds Riges Evangelium, og sagde: „Eiden er fuldkommen, og Guds Rige nær. Omvender Eder, og tror Evangeliet.“

Joh. 14, 6. Jesus sagde: „Jeg er Veien og Sandheden og Livet; der kommer Ingen til Faderen uden ved mig.“

Joh. 7, 46. Aldrig har et Menneske talet saaledes som dette Menneske. (Joh. 6, 68).

Math. 7, 28—29. Folket forunderede sig saare over hans Lærdom; thi han lærlædte, som den, der havde Wyndighed, og ikke som de Skrifstofe.

Math. 9, 35. Jesus gif omkring i alle Stæder og Byer, lært i deres Synagoger og prædikede His-

gets Evangelium og helbrede al Sygdom og al Skrælighed blandt Folket. (Ap. Øj. 10, 38).

Math. 11, 4—5. Jesus sagde til Johannes den Døbers Disciple: „Gæer hen og forkynder Johannes de King, som I here og see: Blinde see og Halte gaae, Spedalske renses og Døve høre, Døde staar op, og Evangelium prædikes for de Fattige.“

Luc. 19, 47—48. Han lært daglig i Templet. Men de Øpperste-Brøster og de Skrifstofe og de Overste for Folket søgte at omfomme ham. Men de sandt ille, hvad de skulle gjøre; thi alt Folket hængte ved ham og hørte ham. (Math. 12, 14. 22, 15—21. 27, 18. Luc. 20, 20. Joh. 7, 32. 45—53. 11, 47—53).

§ 31. Hvad Misundelsen og Hated lønge forgjæves havde ponset paa, lykkedes endelig, da Guds Time kom. Forraadt af sin egen Discipel, dødsdømt af det forbiske Raad, mishandlet af den hedenste Landsherdig Pontius Pilatus, bespottet, pudstregen og tornelrønet, blev Jesus forsæstet, alt efter sit eget Ord og den gamle Spaabom. Han døde efter Skifterne og blev begraven.

Unn. 1. Efterat Jesus havde nydt det sidste Paaskemaalstid med sine Disciple, indstillet den hellige Radverre og talt de dellige Alstedsbord, som vi læse Joh. 13—17, gif han med „de Ellev“ ud til Urtegaardens Øethjemmene. Her stred han i Bonnen og beredte sig til den sidste store Kamp og Sejr over Mørkets og Dødens Fyrste. Til dette Sted førte Judas den Skatt, som var udsendt for at give Jesus i Mattens

Mørke. Jesus gik dem frimodig imøde og gav sig selv tilkendende for dem; men hans Ordes Magt slog dem til Jorden (Joh. 18, 6; sm. Joh. 7, 45. 46); han stod for dem som deres Herre og Dommer. Men hans Tid var nu kommen, og han vilde ikke undergrave sig den; derfor spurgte han efter: „hvem lede I efter?”, og da de svarede: „Jesus af Nazareth”, sagde han: „det er mig”, hvorpaa Forræderen Judas betegnede ham med et skyd. Da blev han grebet og bortført først til den forhenværende Upperstepræst Annas, dernæst til den daværende Upperstepræst Caiphas, hvor det jødiske Raab var forsawlet. Her blev han bespottet og mishandlet, falseligt anlaget og tilsluttet domt til Døden som en Gudsbespotter; og visseelig, havde han ikke været, hvad han udgab sig for, „Christus, den levende Guds Søn”, saa havde han ogsaa været den værste Gudsbespotter; men naar han nu var det, hvad saa? — ja det burde det jødiske Raab vel have betænkt, forend det dømte: „han er skyldig til Døden” (Math. 26, 66). — Da det jødiske Raab ikke havde Magt til at fuldføre nogen Dødedom, blev Jesus ført til den romerske Lands-høvding Pontius Pilatus. Denne ønskede at løslade ham, fordi han ikke sandt nogen Skyld hos ham og havde en hemmelig Frygt for at besatte sig med ham, og han forsøgte deriil flere Midler, blandt hvilke det sidste ikke var det bedste, at han lod den uskyldige Jesus hudsrygge, hvorefter han vel mente at stille hans Hjenders Håb og opvække Modlidenhed for ham i andre Hjertes. Men Håbet lod sig kun stille ved hans Død, og Synet af den hudslekkede, for saa hædende Mester, med Coronetronen paa, opvakte intgen Modlidenhed hos det forblindeste Folk, der vedblev at raabe: „lodfest, forfæst ham”. Den frage Pilatus gav om-sider efter, Bevislydningen: „han har gjort sig selv til

Guds Søn” (Joh. 19, 7) fastebe en forfærbende Tanke ind i Landshøvdingens Hjel, hvorved Alghjærelsen for et kort Tid forhaledes; men da man saa begyndte at anklage Jesus som en Oprører mod Keiseren, fordi han kaldte sig Israels Konge, og man forte Pilatus til Hjerte, at dersom han alligevel løslod ham, „var han ikke Keiserens Ven”, saa blev han bange og turde ikke længere imodstaae Folket; thi han frygtede mere for Keiserens Dom end for Guds Dom og formaade ikke at opoffre Keiserens Gunst for Samvittighedens Fred. Han dømte da, at Folkets Billie skulde skee, og gav Jesus hen at forfæstes. Saal hæde han sine Hjender med de Ord: „jeg er uskyldig i denne Altfærdiges Blod”; det var tommine Ord; men Folkets Raab: „hans Blod komme over os og vores Ven” (Math. 27, 24. 25), det var ikke tommine Ord; de ere gaaede i forfærdelig Opfyldeelse. — Vor Herre Jesus Christus blev saaledes forfæstet. Men endnu paa Korset havde han for sine Hjender, lyste sin Fred over den bodsærlige Shnder og sørgede sonlig for sin Moder, indtil han faste det store Ord: „det er fuldbragt”, og besalede sin Land i sin Faders Haand (Mat. 23, 34. 43. 46. Joh. 19, 30). — Da Jesus var død, blev han begravet af to fromme Mænd, som gjerne hemmelig vilde være hans Disciple, men sygtede for at bessende ham aabenbare (Joh. 19, 38—42).

Num. 2. Det var Sagens naturlige Gang. Det syntes jo, som om Hådet og Misundelsen, som om Mørkelets Magter havde sejet, og Jesu Hjender mente godt ogsaa selv, at de for bestandig vare blevne ham godt, og at hans Værk var tilstærtgjort. Men ligesom Jesus sagde til Pilatus: „du havde set ingen Magt mod mig, dersom den ille var givet dig herobenfra” (Joh. 19, 11), saaledes maatte ogsaa hine imod deres

Villie fuldbyrde Gud Fader's evige Raabslutning, som han tildt og tydelig nok havde tilkjenbegivet ved Propheterne (§ 27 Ann. 5), og det gifte flet ikke anderledes med Guds egenbaarne Søn, end han selv ville og selv forud vidste og forudsagde. Men var deres Skjeld derfor mindre, -som forstørrede Livens Hylste? Ingenlunde; thi de vilde ikke Guds Villie og gjorde ille hans Øjerning, men Djævelens, saa det var ikke deres Skjeld, at Guds Villie alligevel blev fuldbyrdet. Det gjorde han selv ved dem imod deres Villie; de vidste ikke, hvad de gjorde".

Math. 20, 18. 19. Jesus sagde forud til sine Disciple: See! vi reise op til Jerusalem, og Menneskens Søn skal overantvordes til de Øppersies-Prestier og Skrifstofe, og de skulle fordeinne ham til Døden og overantvorte Hedningerne han, til at bespotte, hudslyge og lortsfeste ham; men paa den tredie Dag skal han opståe. (Math. 16, 21—23. 17, 22. 23. Luc. 18, 31—33. Job. 13, 21—30).

Luc. 23, 46. Ellerforrørt raabte Jesus paa Korset med hoi Rost og sagde: Fader! i dine Hænder befaler jeg min Aand, og da han det sagde, ubgav han Aanden. (Job. 19, 33—37).

(Jesus Videlses-Historie indeholdes i Math. 26 og 27, Marc. 14 og 15, Luc. 22 og 23, Job. 18 og 19).

(„Gaf under Jesu Kors al staar“ ic).

§ 32. Jesu Legeme blev yndelig synligt; men den Oval, som fyldte hans Skæl, var dog langt større; thi han „var Verdens Sønder“.

Ann. 1. Jesu legemlige Videlser varer meget store; men vi maa dog tilstaar, at der har været Mennester, som havde lidt saa store, ja større legemlige Painsler. Alligevel har Jesus haaret en større Hylde, end noget Menneske nogensinde har haaret eller lunde høre; thi han „var Verdens Sønder“, ikke blot paa Legemet, men i Sørdeleshed paa Sælen, paa Samvittigheden, han var dem som sine egne. Al Verdens Skjeld blev lagt paa ham, den blev ham tilregnet; han tog Verden paa sig, og stod for Gud som en Sønder i alle Sønderes Sted. Saaledes kunne vi gjøre os et Begreb om, hvor Meget Jesus har lidt, og det forunderer os da ikke, at han i Gethemane „begyndte at sjeleve, at bedrøves og farligten at vængtes“ (Math. 26, 37. 38. Marc. 14, 33. 34), at hans Skæl var „ganke bedrøvet indtil Døden“, medens hans Sved blev til Blod (Luc. 22, 44), og at han paa Korset raabte: „min Gud, min Gud, hvil har du forladt mig“ (Math. 27, 46). Al Verdens Forbandelse lade paa ham (Gal. 3, 13), og al den Oval, som for Syndens Skjeld hæuler over den ganke halbdne Menneskessægt, samlede sig om hans Bryst, i det han gif i Døden, som er „Syndens Gold“ (Rom. 6, 23).

Ann. 2. Naak adskillige Christne ofte tale om Jesu „Blod og Vunder“, saa er der vel Intet at indvende mod disse bibelle Udtryk selv, forsærligt da derved ville betegne Jesu Videlse og Død. Men jeg maa dog advare mod den hyppige Brug af disse Udtryk, fordi Tanken derved saa let afledes fra Jesu hele fyldestgjorende Videlse til enkelte Dele deraf, og uavslig til hans legemlige Videlser alene.

Math. 26, 37—39. Da Jesus var kommen i Uttegaarden, begyndte han at bedrøves og farligten

begge Dele, stæete ogsaa baade efter Faderens evige Raadslutning og Sønnens frie Kjærlighed.

Ann. 2. Jesus leed og døde i alle Syndenes Sted og hengte sig selv til et Son-Offer for den ganske Verden. Ligesom han vaatog sig vor Forpligtelse mod Loven og opfylde den ved sin fuldkomne Lydighed (§ 28 Ann. 2), saaledes vaatog han sig ogsaa vor Skyld og leed den Straf, vi alle havde fortjent i Lid og Evighed, i det han var Guds Brede og Verdens Forbandelse. Saaledes har han ved sin fuldgyldige Lydighed og Lidelse gjort fuldest for os alle og skiftet en eviggyldig Forsoning mellem Gud og os. Guds hellige Retfærdighed er nu fuldestgjort, og hans Maades Rigdom opladt for alle dem, som komme, naar han falder. Vor Synd er utsjonet, vor Skyld udslettet, og Abgangen til Syndernes Forladelse staer os aaben; thi den retfærdige Gud og Fader kan og vil nu retsfærdiggjøre, eller friskende og binaade, sine salbne Børn for hans, "den Retfærdiges", Skyld, som lebd "for de Uretfærdige" (1 Pet. 3, 18), og etter tage dem i sin Havn. Vi far igjen falde Gud vor Fader. Lovet bare vor Førsone, Jesus Christus, og Faderen, som ham udsendte!

Hvorledes Forsoningen kommer os til gode, saa at vi virkelig blive førsone med Gud eller retfærdiggjorte for ham ved Troen, derom skulle vi tale i det følgende Kapitel.

Ann. 3. Hvorledes Guds elstelige Søn kunde være hans Brede, det er og bliver vistnok en grundig mellemlig Hemmelighed for os, indtil vi komme for "Vammetis Throne" at nære; men at det skeie og maatte ske saaledes, det troe vi efter de hellige Skrifters Vidnesbyrd. Spønden frøver For-

at vængtes, og han sagde til Peter, Jacob og Johannes: min Sjæl er ganste bedrøvet indtil Døden; bliver her, og vægger med mig! Og han gik lidet frem, sadt paa sit Ansigt, bad og sagde: min Fader, er det muligt, da gaar denne Kalk fra mig! dog ikke som jeg vil, men som du vil!

Joh. 1, 29. Se, det Guds Lam, som værer Verdens Synd!

§ 33. Den syndefrie Jesus havde ikke forsøkt at lide og dø; men frivillig leed han, frivillig gik han i Døden for vor Skyld, efter Gud Faders evige Raadslutning. Han var al Verdens Synd og Forbandelse, han leed i vojt Sted. Men han, vor Førsone, som blev "lydig indtil Døden", har fuldestgjort Guds hellige Retfærdighed, udslettet vor Skyld, og abnet os alle Abgang til Syndernes Forladelse af Guds Maade.

Ann. 1. Jesu fuldestgjørende Lidelse fuldendtes vel i Døden, men begyndte dog egentlig lige fra den Stund af, da han blev "undfangen af den Helligaand og sedt af Jomfru Maria"; thi derved trædte han ind under den Forbandelse, der for Syndens Skyld er lomten over Verden, og ske iselge sine naturlige Forhold i sin Andel af Verdens Trængsel at bære (§ 26 Ann. 3). Hans Lidelse var aldeles uforstykkt og frivillig. Han var jo ikke tvungen til at komme til Verden; men han som iselge sin himmelske Faders evige Raadslutning og sin egen frie Kjærlighed. Og da han var og blev syndefri og hellig, havde han ikke forsøkt at lide og dø; men at han underkastede sig

soning; thi 1) Synden har ikke sin Grund i en Natur-Nødvendighed, men i et frivilligt Fald, den medfører Skyld, og bliver os tilregnet (§ 21 Ann. 2—3); og 2) den hellige Gud kan ikke have Velbehag i Synderen i og for sig, den retfærdige Gud kan ikke tilgive Synden, før den er udsønet, ikke udslette Skyldbrevet, før Gjælben er betalt, og den sandbrue Gud maa fuldbyrde den Straf, hvormed han har truet. Men Mennesket kan ikke være sin egen Forsoner, ikke selv afbetale sin Gjæld til Gud; thi intet Menneske kan paa egen Haand komme saa vidt, at han i Det og Alt kan fuldstgjøre Guds Willie, endinden erhverve sig et Overflud af Fortjeneste til at dække sin tidsligere Mangel med, till Gjældens Afbetaling. Var der da ingen Forsoner, ingen „Forsoning for den gaafste Verdens Synder“, saa maatte vi alle lide for vores Synder, og vor Glædighed og Usalighed maatte da vore i Lid og Evighed med vor Skyld; Enden maatte blive Fortabelse. Men det vilde den naadige og varmhjertige Gud ikke (§ 26 Ann. 1), ja alonat der endnu var Rédning for os (§ 25 Ann. 1). Det er Forsoningens Nødvendighed; derfor blev Guds Son vor Broder, derfor blev han „lydig indtil Døden“, og „gav sit Liv til en Gjenloëning-s-Betaling for de Mange“.

Ann. 4. Vi læse i det gamle Testamente om mangfoldige Øffringer (3 Mos. 1, 1—7, 38), blandt hvilke især det store Syndooffer er markørerdigt, som Øpperstekræsten aarlig frembar paa den store Forsoningsfest (3 Mos. 16, 1—28), hvilket skulle minde Israels Vern om, at Synden fræver Forsoning, og forud afbilde det eviggyldige Forsoningsoffer, som Jesu Christus har frembaaret, i det han „hengav sig selv til en Gjenloënings-Betaling for Alt“

(1 Tim. 2, 6). Han er den sande, evige Øpperstekræft, som een Gang for alle har frembaaret et fuldestgjørende Offer, gyldigt for Alle og i al Evighed, og aabnet os det Allerhelligste (Hebr. 4, 14—16. 7, 26—27. 9, 11—14. 24—28. 10, 1—22. Matth. 27, 51. Hebr. 9, 8. 10, 19—20). Men herved har han opbaaret alle de forbillede Øffringer under den gamle Vagt; og da han er den eneste Midler mellem Gud og Menneskene, den eneste Forsoner for den ganse Verdens Synder, saa følger det deraf, at alle selvforte Forsoningsmidler, saasom Faste, Selovinje, Piligrimstrejfer, Gacer til Kirken og dens Tjenere o. s. v., ere uden al Kraft til at forsonne Mennesket med Gud. Det er ikke Frelse uden i Jesu Christo; sun ved ham funne vi jnæ Syndernes Forladelse og Fred med Gud; der kommer Ingen til Raderen uden ved ham (Joh. 14, 6). Til ham, og ikke til nogen Anden i den vide Verden, ville vi gaae for at frelses fra Synden og Forbrydelsen; saa tage vi ikke fejl.

Vic. 23, 4. Pilatus sagde til de Øpperste-Præster og til Folket: Jeg slaber ingen Skyld hos dette Menneske. (Matth. 27, 15—19. 23—24).

Matth. 27, 4. Judas bekendte: Jeg har syndet, i det jeg fornaadte uskyldigt Blod. (Joh. 8, 46. 1 Petr. 2, 22. o. fl. St., see § 28).

2 Cor. 5, 21. Ham, som ikke vidste af Synd, har Gud gjort til Synd (et Syndooffer) for os, at vi i ham skalde blive retfærdige for Gud.

2 Cor. 8, 9. I kjende jo vor Herres Jesu Christi Naade, at han for Evers Skyld blev fattig, da han var rig, paa det I ved hans Helligdom skalde vorde rige (Phil. 2, 5—8. Hebr. 12, 2. Joh. 10, 17—18).

Matth. 20, 28. Jesu sagde: Menneskens Son

er ikke kommen for at lade sig tjene, men for selv at tjene og at give sit Liv til en Gjernæsingens-Betaling for Mange (1 Tim. 2, 5—6).

Math. 26, 28. Jesus sagde: Dette er mit Blod, det nye Testaments, hvilket udgives for Mange til Ghjældernes Forladelse (1 Petr. 1, 18—20).

Eph. 5, 2. Omgaes i Hjærlighed, ligesom og Christus elskede os og gav sig selv hen for os til et Offer, ja et Slagtoffer, til en Vællugts-Mægtele for Gud.

Hebr. 10, 14. Med eet Offer har han for stedse fuldkommen forsonet dem, som helliggjøres.

Gal. 3, 13. Christus har frifjort os fra Lovens Forbandelse, i det han blev en Forbandelse for os.

Ap. 9, 4, 12. Der er ikke frelse i nogen Anden; thi der er og ikke noget andet Glæde under Himmelnen givet iblandt Mennesker, ved hvilket vi skulle vorde frelste.

Ef. 53, 4—12. Rom. 3, 23—26. 5, 8—10, 18—21. 2 Cor. 5, 14—21. 1 Petr. 2, 24—25, 1 Joh. 2, 1—2.

(„Jesus! din dybe Vandring“ &c. — „O! jude Gud, din Hjærlighed“ &c.)

§ 34. Den døende Jesus nedfoer til de Dødes Rige og prædikede for Anderne, som der varer i Forbaring.

A m. 1. Det hedder i den Æden Trods-Artikel, at Jesus »nedfoer til Hervede«. Om denne Sag vide vi kun saare Lidet; thi kun et eneste Sted i den hellige Skrift, nemlig 1 Petr. 3, 19, (sm. 4, 6), taler bestemt herom. See vi hen til dette Sted og til Trodsbetjendelsens Udtryk i Grundsproget, maae vi visstnok antage, at Jesus ikke nedfoer till de Jordom-

tes Opholdssted, men til de Dødes Rige, hvor „Anderne“ eller de Afledes Sjæle varer i Forbaring indtil Dømmen, og at hans Prædiken var en Prædiken af „Guds Riges Evangelium“ til at opvække de sovende Sjæle til Livet*); og da han, som „sigaar og idag er den Samme, ja til evig Tid“ (Hebr. 13, 8), visstnok overalt bliver ved at fortælle og fuldbende, hvad han har begyndt, maae vi da vel endvidere antage at Evangeliet fra denne Stund af prædikes i de Dødes Rige for dem, som ikke have hørt det i levende Liv, og at det altsaa og saa efter Døden er muligt for et Menneske at ombende sig og troe til Salighed. Denne Betydning af Jesu Nedgang synes mig end mere antagelig, fordi „Gud vil, at alle Mennesker skulle frelses og komme til Sandheds Erfjendelse“, og Christus har gjenloft Alle (1 Tim. 2, 4—6), forbi Herrens Ord om Evangeliets Prædiken „for al Skabningen“ — „i den ganste Verden“ — „for alle Folk“ — (Marc. 16, 15). Math. 24, 14) fun saaledes synes fuldkommen at gaae i Opførsel, fordi den sidste, afgjørende Dom først skal fældes paa den yderste Dag, indtil hvilken etvoert Menneskers Frelse synes mulig, naar han ikke har „synDET til Døden“, fordi den gode Hjælp visstnok ikke slader at føge nogen Sjæl, saalænge den endnu kan lade sig finde, og endelig fordi vor naturlige Medførelse stader hvile i denne Forestilling, naar vi tanker paa, hvor mange Slægter der ere kendede, for Christus kom til Verden, og hvor mange Slægter der endnu der hen, uden at have hørt Evangeliet. Hvorledes skalde det og ellers ske, hvad Paulus siger, »at i Jesu Navn skal

*) Jesu Prædiken 3, 19 == Evangeliet Forekundelse 4, 6.

hvært Knæ høie sig, deres i Himmelten og på Jordten og under Jorden" (Phil. 2, 10)?

Anm. 2. Vill Ølogen antage, at Jesus nedover til de Fordomme's Opholdsted, det egentlige Helvede, da han han jo vistnok heri lun finde fuldendelsen af Jesu Fornedrelse*), af hans fuldestgjørende Vibelse; thi de Fordomme kunde hans Komme ikke gavne. Men der kan da med Grund spørges, hvorledes den sidste Dom allerede kunde være faldet over disse Hedenugangne (Talen er i Petr. 3, 19—20 om Mennesker, ikke om Djævelen og hans Engle), hvem ingen Maade var tilbuden, og hvorfor Jesus prædikede for dem til ingen Nutte.

I Petr. 3, 18—19. Øgsaa Christus leed jo een Gang for vores Snyder, den Uretfærdige for de Uretfærdige, at han kunde føre os frem for Gud; han, som vel leed Døden efter Kjøbet, men blev levende gjort efter Aanden, i hvilken han og gif kort og prædikede for Aanderne, som var i Forvaring.

§ 35. Vor Herre Jesus Christus, Livsens Hysste og Himmelens Arving, opstod fra de Døde til Vaasten Morgen, og opfoer til Himmel syrske Dage berefter, alt som han selv havde forudsagt, og som der var skrevet om ham.

Anm. 1. Om vor Herres Jesu Christi glædelige Opstandelse kunne vi læse Matth. 28, 1 ff. Marc. 16, 1 ff. Luc. 24, 1 ff. Joh. 20, 1 ff. I den tilslige Morgenstund til Vaastedag, den 3die Dag efter Langfredag, brød han Gravens Segl. Da blev det Morgen i hans Disciples Hjerter, som ved

*). Kirkens Farere have ellers i Allmindelighed anset Jesu Redfart som Begyndelsen af hans Ophejelse, hans Sejr over Døden og Djævelen.

hans Død næsten havde opgivet Troen og Haabet. Men hvis kan beskrive deres Glæde, da de igjen set Herren at see, da han igjen stod lydlevende midt blandt dem og lytte sin Fred over dem, med Døden under Hod og Livets Aande i sin Mund (Joh. 20, 19 ff.)! Det var den usædelige Vaasteglæde, som med Fred og Lys og Liv kommer igjen hvært Aar i „de Helliges Samfund“, og hver Gang Herren opstaaer af Hjerte-Graven i det indvortes Menneske. — Den opstandne Jesus aabenbarede sig flere Gange baade for Enkelte (Luc. 24, 13—35. Joh. 20, 11—17) og for de forsamlede Disciple (Luc. 24, 36—49. Joh. 20, 19—21, 23), ja for mere end fem Hundredre Christne paa een Gang (1 Cor. 15, 5—8) saa den Sag er vis og stærk nok; og desuden er hans Opstandelse ejendelig nok i sine Virkninger; thi var han bleven i Graven, saa var hans Disciple ogsaa blyne ved deres Fissegarn og timelige Skøsel, og intet Evangelium havde lydt over Forben.

Anm. 2. I syrretyve Dage lod den opstandne Jesus sig see for sine Disciple, dog ikke stadtig, sem forhen; sun af og til aabenbarede han sig for dem. Thi han hørte ille længere Forben til; han havde afslag Fortrænkeligheds Klædeben og var opstanden med et usyrkneligt, himmelst Legeme, ligefrem ogsaa vi kunne vente engang at opstaa med saadanne Legemer (1 Cor. 15, 35—50). At han efter Opstandelsen tog Kede til sig, og at hans Legeme var Uenkelige Spor af Koræskelsen (Luc. 24, 39—43. Joh. 20, 20, 27), synes ikke at vidne imod hans Legems Uforkraenelighed; thi han spiste vistnok ille af legemlig Krang, men for at overbevise Disciplene om, at han ikke var en Mand uden Legeme, og sine Spor moede vi vel betragte som hellige Mærker, der ikke fulde udslettes, fordi

de være væsentlige for den forsættede Frelser. — Da han i de fyrellyse Dage havde fuldendt sin Abenbaring paa Jordens indtil sin sidste synlige Forherligelse og ført sine Disciple saabidt, som han ved sin synlige Nærvarelse lunde føre dem, samlede han dem for sidste Gang paa Oliebjerget, uddelede sin sidste Velsgnelse til dem med Fuldmagt til Evangelie's Prædiken og Sacramenternes Forvaltning, og opfoer da til Himmel i deres Paasyn. Om Christi Himmelfart læse vi Marc. 16, 19. Luc. 24, 50—52. Ap. Øj. 1, 6—12. Den er egentlig en nødvendig Folge af Opstandelsen, hvorfor den ogsaa i Skriften omtales langt mindre end denne; thi da Jesus opstod med Sejr over Synden og Døden, lunde han ikke mere døe, men maatte „indgaae til sin Herlighed“, hvortil han ikke alene ved sin himmelske Herkomst, men ogsaa ved sin Eydighed indtil Døden var en retmæssig Arving.

Ann. 3. Han, som tog sit Liv igjen og „foer op, hvor han var“, efter sine egne Forudsigelser (Matt. 20, 19. Joh. 6, 62. 10, 18. 20, 17) og Svadommene i det gamle Testamente (§ 27 Ann. 5), har derved klarligen aabenbaret sig som Guds eenbaerne og elsfelige Son, Verdens Frelser, og Saaberen selv har ved at opreiße ham af Graven og optage ham i Herlighed, stadsfæstet og beseglet, hvad Sennen har vidnet om sin guddommelige Herkomst. Magt og Herlighed og om sin Døds store Betydning for den ganske Verden. Herved Jesus ikke været Guds Son, og hans Død ikke en eviggyldig Forsvning død, saa havde han jo ført os bag Lyset, og Gud vilde visseleg ikke have oprettet og forhørigtet en Bedrager, ilgesom en Saabør jo heller ikke af egen Magt kunde have sprængt Graven og

cabinet Himmel for sig. Vi bekjende da nu med glad Forvisning, at den evigandne og himmelske Jesus Christus er Guds eenbaerne Son, vor Førsøner.

Ann. 4. Vor Frelsers Opstandelse og Himmelstfart er Livets Sejr over Døden, et blot i hans Person, men i den hele Menneskeslægt. Han har derved ligesom brudt alle Graves Segl og aabnet Himmel for os alle. Ligesom han ved sin syldestglorrende Eydighed og Videlse har frigjort os fra Synd og Død, saaledes er han ved sin Opstandelse og Himmelfart blevet os en „Livsens Kræfter“ til evigt Liv og evig Salighed (§ 26 Ann. 2), saa at alle de, som høre ham til, skulle i og ved ham med Livet overvinde Døden, alt ester deres Tro paa „Kjædets Opstandelse og et evigt Liv“. — Herom skal der handles i det følgende Capitel.

I Cor. 15, 3—7. Jeg overantvordede Edet blandt Hovedlærdommeiene, hvad og jeg annanmebe: at Christus døde for vores Sønder, ejer Skrifterne, og at han blev begraven; og at han opstod paa den tredie Dag, ejer Skrifterne, og at han blev set af Kephas, derefter af de Tolv. Derpaa blev han set af mere end fem hundrede Brødre paa en Gang, af hvilke de fleste endnu ere i Liv, men og nogle henforbe. (Ap. Ø. 3, 15).

Ap. Ø. 1, 3. Efterat Jesus havde lidt, fremstillede han sig levende for Apostlene med mange Bevisninger, da han blev set af dem i fyrellyse Dage og talede om det, som hører til Guds Rige.

Rom. 4, 25. Hvilken er hengiven for vores Overtrædelser og oprettet til vor Reisjærliggjørelse.

I Peter 1, 21. Gud oprettet ham fra de Døde og gav ham Herlighed, saa at Edets Kro og Haabet til Gud. (Ap. Ø. 2, 24—36. 13, 30—37).

Luc. 24, 50—52. Han førte dem ud indtil Be-thanien; og han oploftede sine Hænder og velsignede dem. Og det stede, der han velsignede dem, stiftet han fra dem og fører op til Himmel'en. Men de tilbade ham og vendie tilbage til Jerusalem med stor Glæde.

Ap. 1, 9. Og der han dette havde sagt, blev han optagen, i det de saae deryaa, og en Sly tog ham bort fra deres Øine.

Joh. 16, 28. Jesus sagde: Jeg udgik fra Faderen, og kom til Verden; jeg forlader Verden igjen, og gaar til Faderen.

1 Kor. 15, 12—20. 6, 14. 2 Kor. 4, 14.

(„I Døden Jesus blundeb“ ic. — „Op! Sjæl, hryd Søvnen af“ ic. — „Som den gyldne Sol frembrænder“ ic. — Jesus lever, Graven bræst“ ic. — „Hvad er dog Paaske sed og blid“ ic. — „O! Hjæreste Sjæl, op! at vaage“ ic.).

§ 36. Den himmelfarne Jesus Christus „sids der ved Gud Faders, den Almægtiges, høire Haand“, som en Herre over Altting og i Sørdeleshed som sin Kirkes, det gjenleste Jærgårs, evige Konge; og som han „med al Magt i Himmel'en og paa Jordens“ fører sit saliggjorende Herredomme, saa fører han som vor Talsmand vor Sag for Guds Throne, indtil „han kommer igjen for at domme Levende og Døde“.

Anm. 1. Hør at sige, at den himmelfarne Frelser „sildes ved Gud Faders høire Haand“, saa er det et billedeligt Udryk, der ikke kan forståes lige efter Ordene. Meningen heraf er, at han er ophevet til Deelagtighed med sin himmelske Fader i Ver-

dens Regjering. Han gaaer ikke længere paa Jordens i Jesuets Skikkelse under Lovens Aag og Korsets Vyrde, men sidder i Himmel'en med guddommelig Herremagt og Majestæt, har som den himmelske Kongesen besteget sin Throne ved Faderens høire Haand, hvor han, almægtig som Faderen, rigerer med ham i Mandens Genhed, indtil alle hans Hænder blive ham underlagte. — Hans Rig er ikke af denne Verden, men dog begyndt i Verden; det er „den hellige, almægtige Kirke“, hvori han evindig er tilstede (Math. 18, 20, 28, 20) med sin Raade og Belsignelse i sin Land og sine Akademidler, hvorved han vedbliver indtil Dagenes Ende at skænke Frelse, Liv og Salighed til voer den, „som troer og lever i øbt“. Saaledes bemaader og velsigner han i Menighed og fuldender sit Vorl i indtil sin, den store Dag; saaledes udbreder han sit Rigiske baade indeni de Troende, i det han vindet mere og mere Ejendom hos dem, og udenfor dem, i det han lader sit Ord forlynde for dem, som ikke troe; saaledes forvarer og besøster han det trods alle Angreb af denne Verdens Ørste og styrer det gennem alle Kamp, Fær og Krængsler med siffer Haand efter sin Willie og sine Love indtil fuldendelsen, styrer med siffer Haand sit Kirkeflok gennem fulste Skær og skumrende Volger til den fælles Havn. — Det er vor Herres Jesu Christi Kongemagt og Herredomme. Hver en Vorger i hans Riges Læder og tjener ham saa glænde, men hver sig da ogsaa med friit Gud ham i Bold og venstre Selven og Freden i hans Samfund.

Anm. 2. Han, som er vor Herre, er ogsaa vor Broder. Som saadan træder han frem for Gud i tort Sted og beder for os, at hans Forlæsning maa komme os tilgode; som han her paa Jordens har ført vor Sag, saa fører han den endnu i Himmel'en: han

er vor Talsmand. Han er den eneste Midler mellem Gud og os; hun ved ham kan Faderen træde i Samfund med os, og vi med Faderen (§ 27 Ann. 6). Dersor, ligesom han bringer Faderens Velsignelse til os, saa maa han bære vores Bonner til Faderen, og denne hans Gjerning som Talsmand op-hører ikke, saalange der endnu er en Kangesel efter Himmel, som ikke er fællet; thi hun han kan bære den frem for sin Fader. Til denne vor himmelstte Talsmand skulle vi ganske overgive vor Sag; han skal føre os vindt den.

Ann. 3. Naar vor Talsmand i Himmel har endt sin Tørven, og frelst, hvad der kunde freljes, naar den store Sag er færdig til Dom, saa „kommer han igjen for at brymme Verende og Døde“. Derom skulle vi tale videre i det følgende Kapitel.

Ap. 9. 31. Denne har Gud ophojet til en Chryste og Krelser ved sin højre Haand til at give Israel Omvendelse og Gnybnernes Forladelse. (Marc. 16, 19).

Phil. 2, 9-11. Dersor har Gud eg holdt op-hojet ham, og givet ham et Navn, som er over alle Navne, paa det at i Jesu Navn skulle alle Knyt bøle sig, deres i Himmel og paa Jordens og under Jordens, og alle Lninger skulle hylende, at Jesu Christus er Herren, til Gud Faderes Wr. (Eph. 1, 20-23).

Joh. 18, 36. Jesus sagde til Pilatus: Mit Blige er ikke af denne Verden.

Joh. 18, 37. Pilatus sagde til Jesus: Er du ikke dog en Konge? Jesus svarede: du figer det; thi jeg er en Konge. Jeg er dertil født og dertil kommen til Verden, at jeg skal vildue om Sandet

heden. Hver den, som er af Sandheden, hører min Bløjt. (Luc. 1, 31-33, 2, 11. 2 Sam. 7, 12 ff. Ps. 45, 7 ff. 110, 1-4).

1 Joh. 2, 1-2. Mine Børn! dette skriver jeg til Eder, paa det I ikke skulle synde; men dersom Nogen synder, have vi en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum den Rettsordige; og han er en Forsoning for vores Synder, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens.

Hebr. 7, 25. Han kan fuldstændig gjøre dem salige, som komme til Gud formedest ham, efterdi han altid lever til at træde frem for dem. (Rom. 8, 34. Cf. 53, 12).

Math. 28, 20. Jesus sagde til sine Disciple — og det er hans Farvel —: Sej jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende.

(„Til Himmels foer som Gud og Mand“ ic. — „Min Sjæl og Mand, opmuntre dig“ ic. — „O! Helt allerbedst“ ic. eller: „Herre Jesu Christ“ ic. — „Alle til dig, Herre Jesu Christ“ ic. — „Dag raaber fast, o! Herre“ ic.).

Credie Capitel.

Om „den Helligaand, den hellige almindelige Kirke, de Helliges Samfund“

v. f. v.

Gorste Afdeling.

Om den Helligaands Person og Aabenbarelse.

s 37. Den eneste sande Gud er den **Treenige**, **Fader**, **Søn** og **Helligaand**. Den Helligaand er altsaa baade Faderens Aand og Sennens Aand, een Gud med Begge (§ 12).

Unm. 1. Troen paa Faderen og Sonnen have vi udvillet i det første og det andet Capitel; der staar altsaa nu tilbage at udvile Treen paa den Helligaand, for at vi kunne komme til det fuldstændige Begreb af den eneste sande Gud, den **Treenige**. Vi troe paa den Helligaand som sand Gud med Faderen og Sonnen, 1) fordi den christne Kirke, der ved sin faste Vestaaen, sit hellige Liv og sine maegtige Virkninger paa Jorden viser sig som det troverdigste Vidne, bekjender ham som Saadan ved sin Dach og Prædiken og udviller den samme Tro

i sin hellige Skrift, i det den stiller ham ved Siden af Faderen og Sennen som Øjenstand for vor Tro og Tilbedelse og tillegger ham, ligesom disse, guddommelige Egenstaer (Math. 28, 19. 12, 31—32, 1 Cor. 12, 3—11. 2 Cor. 13, 13. 1 Cor. 2, 10—13. 3, 16. Joh. 14, 26. Ap. Q. 2, 1—4. 5, 3—4); og 2) fordi vi ved at leve i Kirken selv have erfaret, at der er Sandhed i dens Tro og Kraft i dens Raademidler, ved hvilke den Helligaand virker, ja fornunget, at han endnu bevæger Hjerterne, ogsaa vore, som i de første Dage. Men herend en Christen ved, hvorfor, troet han alt ved den Helligaands Raadevirking. — Dersor skulle vi dyrke den Helligaand med Faderen og Sonnen (Jnl. § 27 Ann. 6).

Unm. 2. Den treenige Guds Væsen er - uundgrundeligt for os herneden, hvor vi kun „forslæstes tilstevnis“, og see som „gjennem et Speil“ (1 Cor. 13, 12); vi kunne ikke begribe de tre Personers Forening i det ene guddommelige Væsen, ikke begribe de Tre i den Enne og den Enne i de Tre. Men vi kunne alligevel af ganste Hjerte og med god Forsland troe paa den treenige Gud, der som Saadan har aabenbaret sig i Verden, kendelig som Tre og dog saa ganste En og den Samme, at Sonnen alle alene som Søn er Det med Faderen (Joh. 10, 30) i Væsen og Villie, men ogsaa forenet med ham i Aandenens Enhed, i det den Helligaand er baade Faderens og Sennens Aand (Rom. 8, 9). I Læren om Treenigheden maatte vi altsaa paa den ene Side vogte os for at sammenblande de tre Personer, paa den anden Side for at adskille det ene guddommelige Væsen.

Math. 28, 19. Jesus sagde til sine Disciple: Gaaer hen og christner alle Folk og dober dem i Nav-

net Faderens og Sønnens og den Hellige
ånds!

1 Kor. 12, 4—6. Der er Forskjel paa Maades-
gaver, men Manden er den Samme; og der er For-
skjel paa Tjenester, men Herren er den Samme; og
der er Forskjel paa kraftige Gjerninger, men Gud er
den Samme, som kraftig virker Alt i Alle.

2 Kor. 13, 13. Vor Herres Jesu Christi Maade
og Guds Kjærlighed og den Helligaands Samfund
være med Eder alle!

(„Vi troe, som vi ved Daaben troer“ &c. eller:
„Vi troe alle sammen paa en Gud“ &c.)

§ 38. Den Helligaand er aabenbaret i Ver-
den, ikke alene som Faderens og Sonnens Aand,
men ogsaa i egen Person, først i Herrens
Apostle og siden i hele hans Menighed, hændelig
overalt paa sine Maadevirknings i det indvortes
Menneske, idet han grnndlægger, besætter og uds-
breder Guds Rige indeni os.

Anm. 1. Hvor Faderen er, og hvor Sonnen er,
der er ogsaa den Helligaand. Han er altsaa over-
alt aabenbaret med Faderen og Sonnen. Som Fa-
derens og Sonnens Aand var han over Profeterne,
naar de tolde i Ichovahs Navn, og som Faderens
Aand nedsoer han synlig over Sonnen ved hans
Daab; men som Sonnens og Faderens Aand var han
i og med Jesu Christo i al hans Gjerning og Tale
paa Jorden (Math. 12, 28. Joh. 3, 34, 6, 63.
2 Kor. 3, 17, 18.) og berørte hans Disciple, medens
han endnu var hos dem (Joh. 20, 22). Men i egen-
Person, som den tredie Person i Treenigheden,
aabenbarede han sig først paa him mærtelige
Pinsefest, den tiende Dag efter Christi Himmelfart,

da han i Veirets Gujen og Luernes Glæds efter
Herrens Forjættelse (Joh. 14, 15—17. 25, 26.
15, 26. 16, 7—15. Luk. 24, 49. Ap. Gj. 1, 4.
5. 8.) nedsoer over hans Disciple og tog Bolig
hos dem for fra denne Dag at aabenbare sig i Her-
rens Menighed indtil Verdens Ende.

Anm. 2. Den Helligaands Rige er i bet ind-
vortes Menneske. Der bygger han sit Tempel,
Guds Tempel og Jesu Christi Kirke; her opretter han
Himmeriget, idet han leser Gyndens og Øsdens
Vaand og opvæller de døde Sjæle til Livet, det evige
Liv, hvilket han nærer i Tiden og fulbinder i Ewig-
heden. Det gør han i Jesu Navn, i Kraft af
hans Forlæsning & værk og ved hans Maade-
midler, hvorsor han heller ikke funde komme, forend
Jesus, esterat have fulbendt sit fordiste Værk,
var indgangen til sin Herlighed (Joh. 16, 7). Hvad
der maatte ske udenfor os til vor Forlæsning og
Saliggjørelse, det har vor Herre Jesu Christus
fuldbragt; men hvad der må ske indeni os, for at
vi virkelig kunne blive deltagtige i den os for-
hvervede Frølse og Salighed, idet Guds Rige kommer
til os, det gør den Helligaand, udgangen fra
Faderen og sendt af Sonnen, under den Herres
Styrke, som selv er ildstede i sin Kirke „alle Dage
indtil Verdens Ende“. Det er den Helligaand,
Gud i os, som indenfra drager os til Guds Rige,
gjensejber os i Daaben, retfærdiggør (indvortes
i ved Retfærdiggjørelsens Tilsgivelse), oplyser
og helliggør os ved alle Kirkens Maademidler,
som altsaa både begynder og fortsætter og
fuldender det gode Værk i os. Saaledes bliver
det os klart, hvor væsentligt et Led af Troen den
Disse Artikel er; thi var Gud fun aabenbaret som
Faderen og Sonnen, men ikke som den Helligaand,

saa nem hans Rige ikke til os, blev ikke stiftet inden i os.

Ann. 3. Den Helligaands aabenbarer sig altsaa i den Christne Menighed med sine Maadevirkninger og Maadegaver i det indvortes Menneske, som det i den foregaaende Ann. er fremstillet, idet enhver Menneske, som dobes i den treenige Guds Navn efter Herrens Anordning, annammer den Helligaand og stilles under hans Tugt og Pleie i Kirken. Men nu maae vi ikke glemme, at han i Herrens Apostle tillige aabenbaredre sig paa en sae regen Maade, idet han ikke alene meddelede dem de venskor omtalte alminderlige Maadegaver til Forloesning og Saliggjørelse for dem selv, men ogsaa de besynderlige og overordentlige, som varer fornødne for dem til deres Apostel-kald. De blev ved den Helligaands Sendelse ikke alene Christne, men ogsaa Christi Apostle, udrustede med den Døgtighed fra Gud, de som Saabanne behovede. Det var den Helligaands Værk at bringe dem Gennems fuldstendte Aabenbaring med al hans Tale og Gjerning i levende Erindring, at føre dem til en klar Erkjendelse og levende Tillegnelse af den fulde saliggjørende Sandhed (Joh. 14, 26. 15, 26. 16, 7—15), at lægge de rette Ord paa deres Læber til Evangeliets Prædiken (Matth. 10, 19, 20) og oplade deres Hine for den udvortes Stiftelse, der egneude sig for Christi Kirke paa Jordens (Ap. Øj. 6, 1—6. 1 Cor. 14, 26—40, Rom. 13, 1—7), at give dem prophetiske Indblik i de kommende Tider (Joh. 16, 13), i Kiriens herlige Fuldbenbelse, naat Kampens og Sorgens Dage varer forbi, samt Troestraft til i Jesu Navn at gjøre store Tegn og frastige Gjerninger til Vidnesbyrd om den Herre, i hvis Navn de prædikede (Matth. 16, 17—20), saa at de med Herrens Myndighed kunde

forlynde Christendommen puur og reen, uden at Gudsfarelse, uden nogen Mangl og Forvæltning (§ 9 Ann. 3), og give Kirken den rette udvortes Stiftelse. I saadan Grab ere den Helligaands særegne Maadegaver visenof ikke blevne uddelede til nogen anden Christen end de udvalgte Apostle. Men vi finde dog i den første Christenhed obstillinge overordentlige Maadegaver uddelede til enkelte Christne ifolge deres særegne Bestemmelser og Tidens Tær — saavel som Tidens Fylde i Menigheden (1 Cor. 12 og 14).

2 Petr. 1, 21. Aldrig er nogen Prophett fremført af menneskelig Willie; men de hellige Guds Mænd talede, drevne af den Helligaand. (2 Tim. 3, 16. 1 Petr. 1, 11).

Ap. Øj. 2, 1—4. Og der Blutsfestens Dag var kommen, varer de alle eendragtigen tilsammen. Og der kom pludselig et Lyd af Himlen, som af et fremførende vældigt Veir, og holdte det ganste Hus, hvor de sadde; og der viste sig for dem Tunge som af Ild, der fordelede sig og satte sig paa enhver af dem; og de blev alle opfyldte af den Helligaand og begyndte at tale med andre Tongemaal, eftersom Manden gav dem at udslige. (Ap. Øj. 2, 14. ff).

Joh. 3, 5. Jesus sagde: Uden Mogen bliver født af Vand og vind, kan han ikke indkomme til Guds Rige. (1 Cor. 12, 3).

Ap. Øj. 2, 38. Omvender Eder, og enhver af Eder lade sig dobe i Jesu Christi Navn, til Snydersnes Forladelse! og I skulle faae den Helligaands Gave. (Ap. Øj. 19, 1—7).

Rom. 8, 14—16. Gaa Mange, som drives af Guds Vand, disse er Guds Barn. I have jo ikke ankommet en Krædernes Mand alter ill Frøgt; men

I have anammet en sonlig Udblaarelsens Mand, i hvilken vi raabe: Abba, Fader, Manden selv vñder med vor Mand, at vi ere Guds Ærn. (2 Cor. 1, 21—22. 5, 5).

1 Cor. 6, 11. I ere afvættede, I ere helliggjorte, I ere retsfærdiggjorte, i den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Mand.

Gal. 5, 22. Mandens Frugt er Skjærlighed, Glæde, Fred, Langmodighed, Mildhed, Godhed, Trofasthed, Sagintodighed, Afholdenhed.

„Nu nærmer sig vor Vinisefest“ &c. — „Klar op, mit Hjerte, Sjæl og Sind“ &c. — „Den Idøgt Gud er tæffelig“ &c. — „O! Helligaand, kom til os ned“ &c. — „Gud Helligaand, i Tro os lær“ &c.)

§ 39. Den Helligaands Maadegever og Maadesvirkninger tillegne vi os ved **Troen**, den Tro, vi bekjende ved Daaben; men denne Tro er ikke alene Forstandens Overbevisning om Sandheden, men ogsaa Hjertets Forståelse og Hengivelse dertil, udstillelig fra en sand **Omwendelse**.

Num. 1. Medens den Helligaand udfører sit saliggjørende Værk i os (§ 38), ere vi dog ikke selv tillige og uvirkommne. Uden vi ville, kan det ikke skee, og Værket udføres just derved, at vi virke i og ved den Helligaand, ligesom han virker i og ved os. Gud er den ene Gode og Algodde; det Gode i os kan ikke have anden Oprindelse end det Gode udenfor os: det maa være af, i og ved Gud. Men det er den Frihed og Selvstændighed, han har givet os, at vi med Selvbevidsthed kunne tillegne os hans Maadegever, gjere hans Villie til vor Villie,

hans Gjerning til vor Gjerning, og vide os selv i hans Samfund. En saadan fri og hvidst Tillegsnelse stær, efter den hellige Skriffts Ære og Daabens udtrykkelige Villiar, ved Troen og kan kun skee ved den; den er ligesom Sjælens Havnetaag, hvorfra vi modtage og fastholder, hvad der gives os heroverfra. Troen er det altsaa, der fra vor Side udsordres, for at vi kunne træde i Samfund med Gud og blive beelagtige i hans Maade til Forleuning og Saligajorelse. Men der er intet Fortjenstligt i vor Tro, der selv er en Maadevirking af den Helligaand. Vi have set Intet af os selv, men Gud har givet os at kunne tilsgue os hans Maadegever, hvilket stær og fun kan skee ved Troen. Vi saae saaledes Guds Maade og blive hans Ærn og Urbninger, ikke fordi vi troe, men ved Troen, der kun er Middel, men ikke Marsag. — Da Troen altsaa ligesom er det nye Menneskes jordiske Møder, kan det nye, hellige og salige Liv i os ogsaa faldes et Troesliv; og Guds Ærn fjendes fra Verdens Ærn ved Troens Bekjendelse i Ord og Gjerning. Denne Bekjendelse er Troens naturlige Frugt, hvoret ved Troen selv igjen skyles og vører under Herrens Beskjuelse.

Num. 2. Spørge vi nu, hvad det er for en Tro, der saaledes benædes og væltiges, man der naturligvis saores: den rette og sande Tro, den Christelige Tro. Der er kun een Tro til Salighed, og det Ordsprog: „Enhver bliver salig ved sin Tro“ er, i den Forstand, hvori det almindelig tages, forskelligt; med den sande, hellige Gud kunne vi umulig komme i Samfund ved en feil og falsk Tro. Men ville vi nu nærmere betegne og beskrive den Christelige Tro, saa maa vi baade agte paa, hvad vi, som Christne, skulle troe (Troens Indhold eller Gjen-

stand), og hvorledes vi skulle troe (Troens Verkaffenhed hos os, bens Væsen og Virkninger). Det første er udvillet i Indl. § 8. 9., og vil altså blive berørt, naar vi komme til at tale om Daaben. Hvad det Andet angaaer, da maa det her bemerkes, at Troen, ellersom den beskrives i den hellige Skrift og forudsettes ved Daaben, ikke er en hold Mening eller Isfelig Antagen, men en levende og kraftig Overbevisning; Fortrossning og Hengivelse, der i sin fuldendelse gjennemtrænger og opfylder vor hele Sjæl og viser sig virksom i vort hele Levnet, „virksom i Kjærlighed“, i det den saaledes befjendes ved Ord og Øjerning; en Tro altsaa, som ingenlunde slutter Fred med Synden, men bliver ved at friste, indtil den har overbundet den gjennem en bestandig Bede- og Menselses-Kamp. Saa levende og kraftig er vor Tro vel ille; vi maae vel befjende, at vor Tro er svag; men er det den sande og rette Tro, hvori vi søger Hviile, saa vil Herren styrke vor svage Tro. — At dette er den christelige Troes sande Verkaffenhed, stadsfæstes ogsaa ved de Christnes Erfaring. At troe er i Almindelighed at antage Noget for sandt og vist, saaledt man ikke veed det af egen Erfaring. Men prøve vi nu saaledes at troe paa den treenige Gud, som han beskrives for os i Troesbekjendelsen, at antage alt det, vi befjende ved vor Daab, for vist og sandt, saa vil denne Tro — isfolge det rige Indhold, som er givet den heroverfra — ikke blot sydselskætt vor Forstand, men ogsaa gribe og sydde vort Hjerte og vise sig virksom i vort Levnet; og det vil da vise sig, at den christelige Tro er en levende Overbevisning om Sandheden, som Hjertet bisfalder, og Villien fastholder og anvender, en levende Tilsagnelse af Guds Maade baade i Forstanden,

Sjælens og Villien, eller den hele Sjæls Hengivelje til Gud, der skjærer den Liv og Lyd, Kraft, Fred og Kraft. — Den christelige Tro er saaledes i sin Verghedelse en Uttring af Menneskets naturlige Sjæleebner (Indl. § 25 Num. 1) under den Helligaands Maadevirking, ligesom den bestandig bliver ved at give sig tilkjende gjen nem bisse. Den troende Christen er ikke et onniskabt Væsen, men et gjensidt og fornrygt Menneske. Ligesom Troen vil gjennemtrænge, fornhe og hellige det menneskelige Hjerte i alle Retninger, saaledes vil den ogsaa ganste tage den menneskelig Forstand i Beslag og bringe al menneskelig Tanftning og Biden i Samflang med sig. Den christelige Tro er nemlig aldeles fornuftig; Man troen og Over troen ere derimod ufornuftige i samme Grad, som de ere i Strib med Guds Ord, idet de enen forkaste det Overnaturliges Aabenbaring, eller forvanste den ved en tilskæring af egne Indbildninger derom. Men ligesom lun det gjensidte og helligede Hjerte kan rumme Troen i bens fulde Liv, saaledes kan ogsaa lun den gjensidte og helligede Forstand fatte Troen i bens fulde Lyd.

Num. 3. Den christelige Tro er uabskillelig fra en sand Omvendelse. Vi kunne ikke vende os til Gud, og træbe i Samfund med ham ved Troen, uden at vende os fra den Onde og det Onde, ikke troe paa den treenige Gud uden at forsøge Djævelen; og ville vi vende os til Gud, saa ville vi ogsaa vende os fra hans Djænde, altsaa omvende os. Den første Bevægelse i Sjælen til Troens Antagelse er ogsaa det første Skridt til Omvendelse, sommen denne ikke allerede er begyndt. Hvorledes Troen i sin videre Udvikling nødvendig medfører en bestandig fremadskridende Omvendelse, Mensesse og Helliggjørelse,

habe vi viist i den foregaaende Ann. En Erfjendelse og Fortrydelse af Synden, et Førsæt til Forbedring og en virkelig Forandring til det Bedre, dette er jo vel altsammen til en vis Grad muligt uden den christelige Tro; men en fuldkommen Omvendelse, der forudsætter Syndens fulde Erfjendelse og Fortrydelse, kan kun ske hos den troende Christen, hos hvem den Helligaand ved Gjensædelsen har begyndt det gode Werk, hvilket han fortsætter og fuldenber „indtil Jesu Christi Dag“.

Ann. 4. Af den christelige Tro fremgaaer det christelige Haab. Dette seer ikke, som Troen, baade tilbage og fremad, men alene fremad, og tnytter sig da til de samme Guds Forhåbninger, som denne. Men det mangler Troens Visshed; thi medens denne kun holder fast ved Forhåbningen i Almindelighed for hele Kirken, anvender Haabet den i Sørdeledhed paa de enkelte Troende, de enkelte Mennesker, til en vis Tid og under visse Omstændigheder, og kan da ikke være sikker paa, at Forhåbningen just nualedes skal opfyldes, saalange det er uret, om de udbendige Vetingelser just nu og hos disse Mennesker ere tilstede. Saaledes troe vi f. Ex. paa det evige Livs salige Fulddelelse i Hinulen for alle Guds Ørn; men vi kunne kun haabe, at vi skulle haave til denne salige Fulddelelse, da dette jo beroer paa vor Troes Bestandighed indtil Enden, som vi ikke kunne forudsee. Men de Troende kunne altsid haabe det Bedste. Haabet lyser for dem i mørke Tider og peger bestandig hen paa den lyse Udgang af al Verdens Trængsel.

Ann. 5. Spørger Nogen os, hvorfor vi troe, da kunne vi fortælg svare; vi troe 1) fordi den hele Verden vildner om den Gud, paa hvem

vi troe, og Troen er aldeles fornuftig; 2) fordi den Christne Kirke ved sin Tilværelse og Udbredelse gjennem saa mange Aarhundredes Kampe og Trængsler og ved sit troverdigte Bidnebved, saavel gjennem Troens Udvælelse i et helligt Levet, som gjennem dens Bekjendelse i Sacramenterne og Bonnen og dens fuldstændige Besvarelse i den hellige Skrift samt dens fortalte Fortrydelse formedelst Prædikenbedet, bekræfter Sandheden af den Tro, hvortil den støtter sig; 3) fordi vi have „Vandens Vand“ paa Troens Gyldighed, idet vi selv have erfaret dens saliggjørende Kraft (sm. § 27 Ann. 6. § 37 Ann. 1).-

Saaledes vildner den Helligaand for os og i os om den saliggjørende Tro, for at, hvad der er hans Maadevirking, ogsaa maal blive vor Ejendom, saa vi kunne vide, hvorfor vi troe og ville troe, medens vi tillige føle, at vi maae troe, iselge Vandens Nærværdighed, der ogsaa er Sandheden.

Joh. 3, 27. Et Menneske kan set Intet tage, uden det bliver givet ham af Himlen. (Jas. 1, 17).

Marc. 1, 15. Jesus sagde: Alden er fuldkommen, og Guds Rige nær: omvender Eder og troer Evangeliet!

Eph. 2, 8. Af Maade ere I frelste formedelst Troen og det ikke af Eder selv; det er en Guds Gave; ikke af Øjerninger, at ikke Nogen skal rose sig.

Rom. 1, 17. Den Rettsordige ved Troen skal leve.

Marc. 9, 23. Jesus sagde: alle Ting ere mulige for den, som troer.

Hebr. 11, 6. Alden Tro er det umuligt at behage Gud.

Marc. 16, 16. Joh. 3, 14—15, 36. Rom. 1, 16, 3, 19—31. Gal. 3, 21—29. Hebr. 11, 4.

Gal. 5, 6. I Christo Jesu gjælder hverken Omførrelse eller Forhud, men Troen, som er virksom i Kjærlighed.

Jac. 2, 18. Ville mig din Tro af dine Gjerninger!

Matth. 7, 21. Jesus sagde: Ikke Enhver, som siger til mig: Herre, Herre! skal indgaae i Himmelige, men den, som gør min Faders Willie, som er i Himlen.

Ap. Gj. 3, 19. Gaa sammen nu et andet Sind, og vender om, at Eders Sønner maas være udsatte, paa det Bedrøvtegelsens Tider maas komme fra Herrens Assyn! (Luc. 24, 47).

Rom. 6, 2 Cor. 6, 14—7, 1.

Rom. 5, 5. Haabet bestjæmmer ille. (Rom. 8, 24 ff. 1 Cor. 13, 13).

„Der Tro er den Forvisning paa“ ic. — „Den Tro, som Jesum savner“ ic. — „Min Sjel, om du vil nogen Tid“ ic. — „Hvo vil med til Himmelige“ ic. — „Overden takke vi vor Herre“ ic.).

Muden Afdeling.

Om Kirken og dens Maademidler.

A. Menigheden.

§ 40. Ved den Helligaands Sandelse har Herren stiftet sin „hellige almindelige Kirke“ og vigt samlet sin Menighed, der bestager af alle „de Hellige“, som, gjenfødt i Daaben, leve og vore ved den hellige Nadvere, Ordet og Bonnen, idet de i Ord og Gjerning befjende

deres Daabspragt, og saaledes retfærdiggjortes, oplyses og helliggjøres, Alt under den Helligaands Maadevirking og Kirkeembets ordentlige Betjening.

An m. 1. Jesu Christi Kirke ejendes deels paa sine Maademidler: Ordet, Bonnen og de to Sacramenter, ordentlig forvaltede af Herrens vrede Ejendere, deels paa sin Menighed, som ved en levende Tro, der aabenbarer sig i en frimodig Bekjendelse, holder sig til disse og saaledes under den Helligaands Maadevirking udholder sit Levetidsb gennem Gjensæbelsen og Retfærdiggjortelsen. Oplysningen og Helliggjørelsen indtil den evige Saliggjørelse i Himlen, ellers med andre og bedre Ord: gennem „de Helliges Samfund, Søndernes Forladelse, Kjedets Opstandelse og et evigt Liv“. Kirken taldes dersor med dette „hellige“, fordi den udgør et Samfund af de „Hellige“, der vel ikke er hellige ligesom Gud er hellig, men bære dette Hadersnavn, fordi de have annammet den Helligaand, ved hvilken de mere og mere helliggjøres; den taldes almindelig, fordi den er for Alle og Enhver, naar Gud falder; men den er dog overalt og altid een og den samme, thi Herrens Menighed er „et Legeme med een Mand“, talbet til „eet Haab“, og har kun „een Herre, een Tro, een Daab, Gud og Alles Fader“ (Eph. 4, 4—6).

An m. 2. „De Hellige“ bet er de Christenes tette Egennavn, hvormed de som øjest betegnes i den hellige Skrift, især af Apostelen Paulus (Ap. G. 26, 10. Rom. 1, 7. 16, 2. 1 Cor. 1, 2. 16, 1. 15. 2 Cor. 1, 1. 13, 12. Eph. 1, 1. 3, 18. 4, 12. Jak. 3, 4. 11, 18. Ap. G. 9, 32, 41 o. j. Et). De Hellige udgjøre altsaa ille et Parti i Herrens

Menighed, men hele denne Menighed, alle de Døbte, som ikke have forfærtet Deres Daabepagt, alle Guds Børn. Der er foran talt om den Helligaands Gjerning i at samle, føde og pleje Herrens Menighed med hans Maademidler (§ 38 Ann. 2); men vi maae nu vendte tilbage til det Samme for nærmere at beskrive de Helliges Lovnetslæb. — Med den nye Fødsel „af Vand og Vand“ begynder Guds Børns, de Helliges nye Liv, det evige Liv; thi Gjensidelsen er ikke et tomt Ord, den er en virkelig Fødsel, ligesaa virkelig som den naturlige, og ligesom ved denne et Menneske fødes til Verden, jaaledes fødes ogsaa ved hin et Menneske, det nye indvortes Menneske, til Guds Ørige. Dette nye Menneske kommer til Besværfshed om sig selv, om sit Liv i Guds Ørige og sit Samfund med de Hellige, ved Troen, ved hvilken han tillegner sig sin Daab, og er farer den Helligaands Maadevirkninger hos sig (§ 39). Men det er en salig Besværfhed, hvori han for det første ved sig retsfærdiggjort for Gud af hans uforstyrrede Maade i Jesu Christo, fordi han ved Daaben er optagen i den treenige Guds Samfund, og ved Troen har tillegnet sig hans Maade til Retsfærdiggjørelse eller Syndernes Forladelse. Thi vor Herre Jesus Christus har gjort Hyldest for os alle og erhvervet os Syndernes Forladelse (§ 28 Ann. 2 og § 33), som vi virkelig faae, naar vi kunne og ville modtage den; men vi modtage og tillegne os den ved Troenden Tro, som er enhet til Daaben, hvoraf da følger, at den gjenfødte, troende Christen ved sig forsonet med Gud og retsfærdiggjort for ham, eller frifjendt for Skuld og Straf. Men herhos ved han sig ogsaa beurlagt i en stedje stigende Oplysning og Helliggjørelse, som er Guds Børns bestandige Fremvært ved den Helligaand, der

fortsætter og fuldender det gode Werk, han har begyndt i dem. Den Kraft, som er i Troen, lader han udfolde sig i stedje større og stjæntere Virkninger, saa at den gjenfødte Christen alt mere og mere helliggjøres og dygtiggjøres til at opfylde sine Pligter af Kjærlighed; og det Lys, som er i Troen, lader han udfaste sine Straler til en stedje videre og større Oplysning til Salighed. Men denne aandelige Oplysning, der opvarmer og hfrugter det indvortes Menneske ved Livsens Lys, er lige saa vidt forstellig fra verdslig Viisdom, som Helliggjørelsen fra den udvortes Werbarhed og Skikkelsighed, der ogsaa kan findes hos Verdens Børn. Dette nye, evige Liv naaer sin Fuldbindelse i den evige Salighed i himlen, og den hele Livsudvikling fra Begyndelsen til Enden falder „Saliggjørelsens Orden“. — Hermed den Helligaand kan begynde dette sit gode Werk i os, maae vi være kaldede til Guds Ørige. Gud kalder os og drager os nemlig til sig, udenfra ved sit Ord og sine Tilstættelser, og indenfra ved sin Lande forberedende Maadevirkninger paa vore Sjæle. Maar vi herved bringes til at erkjende vores Synder, og at længes efter Maaden, da har Guds Kalb noget vores Hjerter, og saa er hans Ørige nu. Kaldte Gud os ikke jaaledes, som vi heller ikke; thi det naturlige Menneske besmykkes og undersyldes sine Hell isledes for at erkjende, fortryde og bekkende dem og astaae fra dem i en jævlig Omvendelse. — Denne Kaldelse pleter man at nævne som det første Stykke i „Saliggjørelsens Orden“.

Ann. 3. Det er den indersligste, helligste og glædeligste Forening, som findes Sted i Herrens Menighed, der beror ogsaa betegnes som et Legeme, hvis eneste Dele og Lemmer de enkelte Christne

ere, men hvis Hoved er Christus (1 Cor. 12, 12. Eph. 1, 22, 23. o. l. St.). Hver enkelt Christen har sin Stol i Menighedens Legeme, drager derfra Liv og Mæring og staaer gjenem dette i Samfund med Herren. Hvo, som fornægter Kirken, udriver ikke alene et Ved af Krobsvæfelsen, men bliver ogsaa selv ill ei ubretet Ledemoed af Herrens Legeme, og han kan da, om han end ikke er uden al aandelig Forbindelse med Herren, i alt Faldb ikke staae i det fulde og sande, fælge Samfund med ham, hvilket ogsaa er klart deraf, at han da ikke har den fulde og sande Tro og ikke holder fast ved sin Daabsøggt. Kun i Kirkesamfundet har vi hver især Sikkerhed for vor Salighed; og vorsor sige vi med Rette, at den ene Kirke er alene saliggjørende.

Anm. 4. Af alt det, som her er udvistet om den Christne Kirke, synes det klart, at den først funde stiftes ved den Helligaands Sendelse paa Minskefesten; thi først da var den treenige Guds Abenbaring, hvorpaa den fulde Christne Tro gaar ud, forsaaiblt fuldendt, at den funde blive Øjenstand for Troen, og først da var den Stund kommen, da den Helligaand funde bygge sit Tempel i det indvortes Menneske og fulde det med sine Maabegaver. Men heraf følger da, at ogsaa Apostlene først da blev Christne, saa at vi maae antage, at den Helligaands foregaaende Virksomhed paa dem fun var forberedende, medens han ikke personlig, men fun som Christi Aand var aabenbart for dem. Ved et Under, ved den Helligaands første Abenbaring i Hellighed, blev den Christne Kirke altsaa stiftet i et Dieblik, saa at de første Christne, saa snart de kom til Bevidshed om, hvad der var stiftet med dem, ikke alene faae den Kirke hvorpaa de fulde troe og nu troede, men ogsaa fandt sig-

selv deri med „de Helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Rijebets Opstandelse“ (i Haabet) „og et evigt Liv“.

Anm. 5. Til Maademidernes Forvalning har Herren indstistet det hellige Embete i Kirken, og hans Menighed bestaaer dersor altid og allebegne ikke alene af menige Christne, men ogsaa af en rettelig holdet og indbuet Vorstand, hvorem de samle sig. Dette vil siden blive videre at udvikle.“

Eph. 4, 3—6. Beslutter Eder paa at bevare Aandens Enhed i Fredens Vaand: eet Legeme og een Aand, ligesom I og ere saldede til eet Haab i Eders Faldb; een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Haber, som er over alle King, gjennem alle Tider og i os alle. (Joh. 17, 20—23. Ap. 6, 2, 44—47. Joh. 15, 1—11. Eph. 4, 11—16.)

4. Verr. 1, 3. Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Nader, som efter sin store Varmhjertighed har igjensædt os til et levende Haab ved Jesu Christi Opstandelse fra de Døde! (Joh. 3, 3. 5. Tit. 3, 5—7).

Rom. 3, 23—25. Alle have syndet og have ingen øre for Gud; og de retsfærdiggjorte usørskylt, af hans Maade, ved den Forloesning, som er stift ved Christum Jesum, hvilken Gud har fremstillet til en Forsoning formedelst Troen paa hans Blod (Rom. 8, 33. 34. 2 Cor. 5, 14—21).

Eph. 5, 14. Vaagn op, du, som sober, og staa op fra de Døde! og Christus skal lyse for dig. (Eph. 1, 17. ff. Joh. 16, 7—15. 1 Joh. 2, 27).

1 Cor. 6, 11. I ere astvættede, I ere helligsgjorte, I ere retsfærdiggjorte, i den Herres Jesu Aavn og ved vor Guds Aand. (2 Cor. 7, 1. Gal. 5, 22. 1 Thess. 5, 23. Phil. 2, 13).

1 Cor. 4, 30. Af ham ere I i Christo Jesu,

som er blevet os Blædom fra Gud, Retsfærdighed, Helliggørelse og Forlæsning.

(Den hellige Kirkes sjonne Mavn" ic. — „Nu ved jeg Vei til Himmelrig" ic. — „Hjerle, lad dig ei indbilde" ic. — „Hvor salig er den lille Klof" ic.)

B. Daaben.

§ 41. Den christelige Daab er en hellig Handling, som vor Herre Jesus har indstiftet, ved hvilken et Menneske, efter afslagt Loft, enten nedvippes i eller overses med Vand, i Faderens, Sonnens og den Helligaands Mavn, og derved indlemmes i den christne Kirke som et gjensidt Guds Barn.

Ann. 1. Daaben er et Sacramente, hvorved vi forstaaer en højhellig Handling, som Herren selv har indstiftet for alle dem, som indtræber i hans Kirke, og hvorved han aandelig og legemlig deelagtiggør dem i sine Nædegaver, idet han har forbundet sit Ord med en legemlig Ting (Vandet i Daaben, Brødretog Vinet i Nådveren). Vi have fun tv Sacramenter, nemlig Daaben og Nådveren. Catholikerne antage feilagtsigen spv Sacramenter, nemlig: Daaben, Nådveren, Confirmationen (isfedten, vi have), Skriftemalet eller Boden, Ordinationen eller Præstevielsen, Vigtestafet, den sidste Olie eller Salvelse; men fun Daaben og Nådveren kunne taldes Sacramenter i den Betydning, som ovenfor er angiven, og ingen anden kirkelig Handling kan sættes ved Siden af dem. Daaben indstiftede Herren først efter sin Opstandelse, og sandsynlig da han

idste Gang var samlet med sine Disciple for sin Himmelstaf; men de forrettede ingen Daabshandling af denne Art før paa den derefter følgende Pentekost (Ap. Ch. 2, 41), og før denne Lid funde Daaben i den treenige Guds Mavn heller ikke foretages.

Ann. 2. Ved den christelige Daab, og kun ved denne, optages et Menneske i „den hellige almindelige Kirke." Den Døbte bliver da et Lem paa Jesu Legeme, et Tempel for den Helligaand, et Guds Barn, gjensidt til det evige Liv, til Retsfærdighed, Sandhed og Hellighed. Alt efter Troens Maal, som det foran (§ 39 og § 40 Ann. 2) er udvillet. Den Helligaand begynder saaledes i Daaben sit saliggjørende Werk, som han fortsætter og „fuldender indtil Jesu Christi Dag" (Phil. 1, 6). Kun ved Daaben kan et Menneske her paa Jorden indgaae i Guds Rig, eller blive en Christen.

Ann. 3. Daaben er saaledes nødvendig til vor Forlæsning og Saliggjørelse. Men — ere ille Apostlene komme ind i Christi Kirke uden Daab? Nei, det er der ingen Grund til at anlæge, skjønt det jo vistnok stod til Herren, om han vilde, at gjøre en saadan Undtagelse. Men jeg finder det rimeligtere at antage, at de forhen bare døbte med Johannes den Døbers Daab, og at denne Vanddaab blev til en christelig Daab, en Gjensidelse af Vand og Nåb, da de paa Pentekosten ankommede den Helligaand, hvorved da den christne Kirke med det første Samfund af de Hellige blev listet (§ 40 Ann. 4). Deres Daab bliver saaledes at sammenligne med Jesu egen Daab (§ 29 Ann. 4). Men den Daab, de selv forrettede før hin Pintsefest, medens den christne Daab endnu ikke var indstiftet, kan fun have været en

Vandbaab paa Johannes den Døbers Biis (Joh. 3, 22, 4, 1—2). Jesus dobbt ikke selv.

Matt. 28, 18—20. Jesus sagde til sine Disciple: Mig er giben af Magt i Himmel og paa Jordens. Gaer derfor hen og christner alle Folk, og dober dem i Navnet Faderens og Sonnenes og den Helligaands, og lærer dem at holde alt det, jeg har befælt Eder. Og see, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende.

Joh. 3, 5. Jesus sagde: Sandelig, sandelig siger jeg dig: uden Nojen bliver ført af Vand og Vandb, kan han ikke indkomme i Guds Rig. (Tit. 3, 5—7).

Ap. Øj. 1, 5. Jesus sagde til sine Disciple: Johannes dobbt vel med Vand; men I skal dobes med den Helligaand om ikke mange Dage.

§ 42. Idet Gud ved Daaben optager os i sit hellige og salige Livssamfund, opretter han tillige en evig Vagt med os, hvorved vi lobe ham at forsage Djævelen og at troe paa den treenige Gud, medens han paa dette Villaar giver os fuld Barneret med Luste om Alt, hvad deraf folger, og Vandens Pant paa, at Forjættelserne i hans Ord skulle opfyldes paa os. Naar manne Barn dobes, maac de stden selv belæste deres Daabspagt.

Num. 1. Vor Daabsloft er dobbelt: det indeholder baade Forzagelsen og Troen. Vi lobe at forsage Djævelens Person og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, at ledrive os fra alt Samfund med denne Guds og vor Hjende, at afske og bekæmpe ham med hans hele Rig, og vi

indvie os saaledes til en stadig Kamp mod Synden, der ved hans Løgn er kommen ind i Verden, og som han fremdeles paa samme Maade udvikler og udbreder, idet han bliver ved at staae Gud og hans Rig imod, en stadig Kamp mod Synden i alle de Stikkeller, hvori den fremkommer baade hos os selv og udenfor os i den onde Verden (§ 21 Ann. 1. § 22 Ann. 2. § 23 Ann. 1. § 24 Ann. 1). Dernæst lobe vi at troe paa „Gud Fader, Almægtigste, Himmels og Jordens Skaber“, og paa „Jesus Christus, hans enbaerne Son, vor Herre“ ic., og paa „den Helligaand, en hellig almindelig Kirke, de Helliges Samfund“ ic. Denne Tro indbefatter i et fort Indbegreb den hele saligaførende Sandhed, som vi finde videre udbygget i den hellige Skrift, sa ilgesom afspræget i den hele Verden, i al Guds Skabning, og hvormed al fornuftig Videns maatunne bringes i Overensstemmelse. Den treenige Gud er Sandheden selv, der altsaa mere og mere udfolder sig for os, alt estersom han aabenbarer sig for os. Det er denne Tro, som Gud forlanger af os, naar vi staae ved Kirkens Dør; men det er ogsaa denne samme Tro, hvorom han vil spørge, naar vi stane ved Enden af vor Vandring, ved Indgangen til „den hellige Stad, det nye Jerusalem“. Det er Barnetroen i Christenheden; men det er den samme Tro, hvortil den kristne Olding maat stalle sit Hoved i Aftenlunden. Det er Troen til Salighed for Alle, den „hellige almindelige Kirkes“ Tro (§ 39 Ann. 1. 2. § 8 og 9). — Skal nu dette Luste holdes og opfyldes, saa maac der foregaac i Renselse hos os fra „al Kjædets og Vandend Besmittelsen“, en Omvendelse fra det Gamle til det Nye, fra Mørket til Lyset, fra Døben til Livet, fra Synd til Hellighed, fra Verden til Guds Rig, fra

Døvelen til Gud, en Gjensædelse til et nyt, evigt og saligt Liv i Rettsdighed, Sandhed og Hellighed, et Liv i, ved og for Gud, ligesom det først og sidst også er af ham. Til en sådan Forandrings hører hos os først Synbens Erfjendelse og Fortrydelse med Længsel efter Maaden og Ørsat til Forbedring (Omvendelsen i indstrænet Velhdning), dernæst Guds Maades Tilegnelse, til nyt Liv, Fortøjning og Saliggjørelse (Troeslivet).

Anm. 2. Igensom Forsagelsen gaaer forud for Troesbekjennelsen, saaledes man også Omvendelsesværket være begyndt, førend Troeslivet kan begynde, og fuldtidt, førstend dette kan fulbendes: vi maae dog fra Synden fort at love for Herren (Jom. 6, 1—11). Da den anden Side er, som det foran er udviklet (§ 39 Anm. 2 og 3), Omvendelsen også just en Virkning af Troen, i det denne fører os til en dybere Erfjendelse og Fortrydelse af Synden, en anderlægtere Længsel efter Guds Maade, en alvorligere Stræben efter ved Maadens Kraft at overvinde Synden, naar det gode Værk først er begyndt, saa at de Troende aldrig funne falde paa, at de skalde have saget Frihed til at synde, men vide sig ivertimod saa meget mere forpligtede til en stædig Kamp mod Synden, som de ere kraftigere tilskyndede og bedre udenstede dertil. Kun ved Omvendelsen og Troen, eller rettere ved den christelige Tro, der ikke alene forudsætter, men også bevirker Omvendelsen, kunne vi blive delagtige i Guds Maade, naar vi ere døbte. — Det nye Testamente taler i denne henseende som oftest om Troen alene, uden at nævne Omvendelsen, der er udstillelig fra den sande Tro.

Anm. 3. Daaben er en Vagt eller et gjensidigt Lovste. Vi harre talt om vojt Daabølleste, og

vi spørge nu, hvad Gud lover os i Daaben. Han udtaler vel ikke noget Lovste med bestemte Ord; men da hans Huus eller Kirken gjemmer alle gode Ting, faa giver han os Adgang til alle disse Maadens Skatte, i det han i Daaben aabner os Kirkens Dør og giver os fuld Barnret. Han tilstiger os da derved hver sin Deel af alle de Forståttelser, hans Ord indeholder, og giver os Maaden til Pant paa, at dette Tilsagn skal opfyldes; thi i det den Helligaand begynder og fortsætter „det gode Værk i os“, forbiholder han os mere og mere om, at vi, naar vi vore som Guds Barn, stedse mere skulle beriges med alle Guds Maadegaver i Jesu Christo, og tilslæft indgaae til den himmelste Tru. Hvad Gud giver os i Daaben, det er der ovenfor talt om (§ 41 Anm. 2); men hvad han ikke strax kan give os, det lover han os som Forståttelse og Huldendelse af den gode Begyndelse, der i sig selv er den halve Huldendelse. Lovset er givet deri, at det er den trofaste Gud, som gjør Begyndelsen. — Til disse Guds Forståttelser knytter sig bei christelige Hæb, der udgaar fra Troen og fulbendes og opfyldes i Kjærligheden & fulde Samfund i en bedre Verden. — Naar Daaben kaldes „en god Samvittigheds Vagt“, saa menes dermed, at Gud lover at stønke os en god Samvittighed, og vi love at stræbe efter at vinde og bevare den. Ved Daabens levende Tilegnelse i Troen faar vi da en god Samvittighed eller Fred med Gud, i det vi vide os forsonede med ham (§ 25 Anm. 3 § 40 Anm. 2).

Anm. 4. Barnedaaben er tidlig indsat i Kirken; og derved blev det tillige — som også ved Christendommens Udbredelse til de nordlige Lande — almindeligt at døbe ved Oversæelse med Vand istedenfor ved Medbryppelse deri, hvilken Daabmaade

ogsaa blev anbenbt i Christendommens første Alder, naar Ghe og Døende blevet døbte paa deres Gheleie. Men er dette ikke saa vœsentlig en Forandring af Daaben, at den dermed har tabt sin Gyldighed? Vi svare med fuld Overbeviisning: nei. Vi kunne vel ille af den hellige Skrift tilstrækkelig bevise Barnebaabens Gyldighed, og at den har været brugt af Apostlene, skjont vi vide, at hele Familier (hvori der jo maaske ikke fandtes smaae Børn) ere blevne døbte (Ap. Øj. 16, 33. 1 Cor. 1, 16. 16, 15), og at der har været Børn i de første Menigheder (Eph. 6, 1—4. Col. 3, 20. 1 Joh. 2, 13; smt. 1 Cor. 7, 14), og vi ved enhver Barnebaab høre Evangeliet for „de smaae Børn“, som Herren falder til sig, forbi „Guds Rige hører Saadanne til“ (Marc. 10, 13—16), hvoraaf det jo synes lige frem at følge, at de maaske døbes, eftersom de ikke paa anden Maade kunne komme ind i Guds Rige; vi vide kun, at Barnebaaben stammer fra den Christelige Oldtid. Men nu sige vi: Kun ved Daaben kan Christendommen forplantes; kun ved Daaben kan man blive en Christen. Var nu Barnebaaben ikke en ægte Christelig Daab, saa maatte jo Christendommen være uddødt med de sidste Christne, der var døbte i en modnere Alder; saa var der nu ingen Christen Kirke, ingen Christne. Men før vi endnu troe paa den „hellige almindelige Kirke“, mærke vi, at dens Maademidler endnu ere i Kraft, og spore vi levende Christendom hos os selv og andre barne-døbte Christne, saa vide vi ogsaa, at Barnebaaben er en ægte Christelig Daab, og skulle ikke lade os forvirre af Gjendøbernes Missførelser. — Herti ligger ogsaa Beviset for Gyldigheden af Oversejlets Daab, der er blevet almindelig med Barnebaaben, saa det kommer ikke an paa, om

der bruges meget eller lidet Vand ved Daaben. — Endelig bemærke vi, at uden Barnebaaben faaer Guds Rige ikke aabent for alle Mennesker paa Jorden, hvad det dog vismof skal efter Herrens Willie (Matth. 28, 19. 1 Tim. 2, 4). Wel troe vi, at et Barn, soni derr hen uden Daab, ikke derfor er udelukket fra Guds Rige; thi Herren kan ogsaa paa anden Maade aabue dette, naar han vil. Men Menigheden kan kun ved Daaben optage et Menneske i sit Samfund. Og falder Herren da de smaae Børn til Daaben, saa vilde vi lade dem komme til ham og ikke formene dem det, hvorved vi vilde rive Ligegyldighed eller Kingeagt for Herrens Indstiftelse.

A n m. 5. Et lidet Barn, som christelige Forældre og Fæddere ved deres Tro og Ven bære til Herren, kan vel — hvad han alene veed — bare en Spire til Troen i sit Hjerte, men ikke selv besjende Forskøgelsen og Troen og veed ikke, hvad der seer med det. Dersort maa det såden oplyses om sin Daabspagt ved christelig Undervisning, optugtes og opellettes for Guds Rige; men det kommer da an paa, om det selv vil tillegne sig, eller fra sig sig sin Daabspagt. I sidste Tilfælde udelukker det sig selv fra „de Hellige Samfund“, og kan ikke stædes til Herrens Bord; i første Tilfælde er og bliver det deri, veed af sig selv som et Guds Barn og faaer af Herren, hvad hans Huus formaaer. Men skal Menigheden vide, hvorledes de unge i denne Henseende ere stædede, saa maatte de øfentlig aflagge Regnskab for deres Christelige Tro og Oplysning og erklaare, om de vilde blive ved deres Daabspagt eller ikke. Dersort er Konfirmationen indsat, hoorer de unge Christne øfentlig bekraeftet deres Daabspagt, efterat have gjort Nebe for deres Christendoms-kundskab. Konfirmationen er ikke et Sacramente, men en samk

og påsænde firkelig Handling, der viistnok har gjort et uudslejtligt Indtryk paa mange et frøme Barnestind, hvorfra der fremgik et ret oprigtigt Ja for Herrens Højsyn; men denne Handling kan dog, da den ikke er anordnet af Herren, baade foranbres og affastes. Men hvad der hos ingen Christen maa udeblive, det er den indvortes Bekræftelse af Daabekyagten, som skeer, naar et Christenbarn saer Dinene op i Guds Rig og tilegner sig sin Daab. Gud give, at denne salige Stund maatte komme for Enhver i det seneste paa hans Confirmationsdag, at han kan fremstaae for Herren og hans Menighed med en oprigtig Bekjendelse! En saadan Bekjendelse vil blive til Befsignelse for ham; men — en falsk Bekjendelse bliver til Dom.

I Petr. 3, 21. Daaben er ikke en Menselske fra legemlig Ureenhed, men en god Samvittigheds Bagt med Gud ved Jesu Christi Opstandelse.

Marc. 16, 16. Jesus sagde: Hvo, som troer og bliver døbt, skal blive salig; men hvo, som ikke troer, skal blive fordomt. (Gal. 3, 26—27. Ap. Gj. 2, 38).

Marc. 4, 15. Jesus sagde: Tiden er fuldkommen, og Guds Rig nær; omvender Eder og troer Evangeliet!

Mom. 6, 4. Vi ere begravne med Christo ved Daaben til Døden, paa det at, ligesom Christus er opreist fra de Døde ved Faderens Hærlighed, saa skulle og vi vandre i et nyt Levnet.

Eph. 5, 25—27. Christus elskede Menigheden og hengav sig selv for den, for at hellige den ved at rense den i Vandbadet formedelst Ordet, paa det at han kunne fremstille Menigheden for sig, som en huldig Brud, uden Plej eller Skynke eller Deslige, men hellig og skyldfri.

Marc. 10, 14. Jesus sagde: Vader be smaae Børn komme til mig og formener dem det iste! thi Guds Rige hører Saabanne til.

Nab. 2, 10. Herren siger: Var tro indtil Døden! saa vil jeg give dig Livsens Krone.

Nab. 3, 11. Herren siger: See, jeg kommer snart! Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone! (2 Tim. 1, 14. 4, 7, 8).

Rom. 10, 10. Matth. 7, 21.

(„Enhver, som troer og bliver døbt“ ic.) — „Vor Kirkedør vel lukkes op“ ic. — „Kommer hid kun med de Smaae“ ic.)

C. Mådveren.

S 43. Herrens Mådvere er en heihellig Handling, som han selv har indstiftet for alle sine sande Bekjendere, ved hvilken disse nyde Brod og Vin, helligede ved hans Ord, og heri tillige hans Legeme og Blod, hvorved de, naar de rettelig annamme de hellige Gaver, komme i et saligt aandeligt og legemligt Samfund med ham.

Un. 1. Den hellige Mådvere er et Sacramente. — Herren indstiftede dette sit Vaastemaaltid den sidste Aften, han var samlet med sine Disciple for Sin Ord — Aftenen mellem Skjærtorsdag og Langfredag —, efterat de havde mydt det jødiskke Vaastemaaltid (2 Mos. 12, 1—13), ibet han gav dem af det velsignede Brod og den velsignede Kalk med de hellige Ord, som endnu lyde, hver Gang Mådveren mydes. Han bad dem at myde det hellige Maaltid til sin Thukommelse, et blot denne Gang, men hver Gang

de i Fremtiden samledes om MaadborDET, og denne Besaling efterkom de trolden, efterat hans Kirke var stiftet paa Pintseslen deres. I Begyndelsen nøde de Christne Nadveren daglig (Ap. Gj. 2, 42, 46.) iden hver Søndag (Ap. Gj. 20, 7); men da de Kroenbes Mængde vorte saa meget, at dette ikke kunde skee uden stor Vanfælighed, blev Nadveren nødt fjeldnere. Nadveren blev i Begyndelsen nødt i Forening med et andet Maaltid, der beredtes ved de Christnes frivillige Sammenkud. Saadanne Maaltilde falde man Kjærlighedsmaaltider.

Anm. 2. Ved MaadborDET nyde vi Brød og Vin. Vi troe ikke som Catholikerne, at det ved Brødets og Vinens Indvielse skeer en Forvandling, saa at det ikke længere er Brød og Vin, men alene Jesu Legeme og Blod, hvilken Tro ingen Grund har i Herrens Ord, og strider mod, hvad vi erfare med vores Sandjer; heller ikke troe vi som de Reformierte, at Brødet og Vinen fun ere Tegn, som skulle minde os om Jesu Legeme og Blod; thi denne Tro strider mod Indstiftelsesordene „dette era“, og var den hellige Nadvere ikke Mere, kunde den ikke have de Virkninger, som i Skriften tillegges den (1 Kor. 10, 16, 11, 27—30); men vi troe, at vi, naar vi i den hellige Nadvere nyde Brød og Vin efter Herrens Indstiftelse og under Indvielsen ved hans Ord, tillige nyde hans Legeme og Blod, som han, der endnu selv er Vært, usynlig tilstede, hvor de Kroende forsamle sig i hans Navn, giver os i, med og under Brødet og Vinen. Men herved komme si da i den inderligste Forening med ham, en Forening, der baade er Legemlig og aandelig, fordi vi haande Legemlig og aandelig i den Tro, som tilegner sig hans hellige Gaver) nyde hans Legeme og Blod. Dette Samfund er vel grundeligt for os her-

neben; men det kan dog tildeels blive Gjenstand for en salig Erfaring. Vi kunne tydeliggjøre os det saaledes — men det er dog fun min Menning, jeg her fremsætter —: I Daaben fødes et heelt nyt Menneske med en ny Sjal og et nyt Legeme, hvilket bliver aabenbart i Opstandelsen, naar det nye Menneske er fuldendt og fuldbaaren. Dette indvortes Menneske, giver Herren Vært ved sine øvrige Maaltilde, og i den hellige Daabvere nævnlig mættet og ledster han hør det nye Legeme, der usynlig boxer med den nye Sjal i den gamle kroftsfældige Hylte, idet han forener sig ikke med det sandfælge, men med „det aandelige Legeme“. Saaledes faae vi i Nadveren, ved den legemlige og aandelige Forening med Herren, et Vant haade paa „Kjædets Opstandelse“ og „det evige Liv“.

Anm. 3. Den hellige Nadvere er fun for Christne, og blandt disse fun for dem, som vide sig selv i Guds Øje og bekjende deres Tro, „de Helliges Samfund“. Kirken, den „hellige almindelige“, indbefatter alle de Døbte, som ikke have fornøget deres Daab, altsaa ogsaa de døbte Vor, som endnu ingen Tro have bekjent; men „de Helliges Samfund“ indbefatter fun de Kroende, som have tilegnet og vedkjent sig deres Daab, og som da ogsaa, rettelig indbudne, kunne samles om MaadborDET i Jesu Navn. Ligesom disse ved Nadverens Nybelse komme i det inderligste Samfund med Herren, saaledes komme de ogsaa derved i det inderligste Samfund med hinanden indbyrdes, i det de vide sig selv som Lemmer paa Herrens Legeme. Derfor faldes Nadveren med Rette et Samfund Maaltid (Communion). — Men er den hellige Nadvere fun bestemt for Jesu sande Bekjendere, „de Helliges Samfund“, faa synes det, at Apostlene først

efter Kirkens Stiftelse paa Vinsefesten funde nÿde denne Maaltid til fuld Velstignelse, og at de hÿn Aften, da Nadveren blev indstiftet, kun have saæt en Førsmag af, hvad der siden skulde fñnkes dem ved Maadebordet i Kirken, hvilket ogsaa synes at stadsfæstes derved, at Herren den Gang endnu ikke havde givet sit Legeme og udgydt sit Blod, hvoraf det synes at følge, at Nadveren den Gang endnu ikke funde nÿdes jaaledes, som lidenester. (Sm. § 40 Ann. 4 og § 41 Ann. 3).

Ann. 4. De hellige Ord, hvormed Brødet og Vinen indvies, findes ikke jaaledes paa noget Sted i den hellige Skrift. De ere nemlig ikke udtagne af Skriften, men bare i Brug, før den blev freven, og ere komne til os ved den alminelige Brug i Menigheden. Disse Ord lyde jaaledes:

Vor Herre Jesu Christus i den Nat, da han blev forraadt, tog han Brødet, tællede og brød det, gav sine Disciple det og sagde: Taget dette hen, og æder det! Det er mit Legeme, som gives for Eder. Dette gører til min Ihukommelse!

ligeaa tog han og Kalken efter Aftensmaaltidet, tællede, gav dem den og sagde: Drifker alle beraa! Denne er det nye Testamente Kalk i mit Blod, som udgøres for Eder til Syndernes Forladelse. Dette gører, saa ofte som I det drifke, til min Ihukommelse.

(Matth. 26, 26—28. Marc. 14, 22—24. Luc. 22, 19. 20. 1 Cor. 11, 23—25.)

1 Cor. 10, 16. 17. Velstignelsens Kalk, som vi velstigne, er den ikke Christi Blods Samfund? Det Brød, som vi bryde, er det ikke Christi Legems Samfund? Det Brød, der Legeme ere vi mange; thi vi ere alle delagtige i det ene Brød. (1 Cor. 12, 13—27).

Joh. 6, 56. Jesus sagde: Hvo, som æber mit Kjæd og drifker mit Blod, han bliver i mig, og jeg i ham.

Joh. 6, 54. Jesus sagde: Hvo, som æber mit Kjæd og drifker mit Blod, har et evigt Liv, og jeg skal opreiße ham paa den yderste Dag.

§ 44. Den hellige Nadver er et Grindingsmaaltid, hvorved vi bekjende vor Frelser, forvises om Syndernes Forladelse, og styrkes i Troen, Kjærligheden og Haabet. Ved Skriftemalet forberedes vi til dens værbige Nydelse.

Ann. 1. Vi skulle ved den hellige Nadvere ihuskunne vor Frelser, ikke fordi han behøver at ihuskunnes af os, men fordi vi behøve at ihuskunne ham. Det er især hans Døb, vi mindes om, naar vi nyde hans Legeme, som blev hengivet for os, og hans Blod, som blev udgydt for os. Denne Grindring er jo vistnok sorgelig; thi vi maae jo ydmelig befjende, at det var for vores Synder Skyld, at Guds eenbaarne og elskelige Søn maatte lide. Men haue vi gjenemganget denne Sorg, saa fñnker Grindingsmaaltidet os en usigelig Trøst; thi vi nyde hans Legeme, som blev hengivet for os, og hans Blod, som blev udgydt for os til Syndernes Forladelse, og vi ihuskunne hans Døb, som en Forsoningssøb, hvorved han har udslettet vor Skyld og borttaget vor Forhandelse, og hvorfra han er, opstanden med Seir over Synden og Døden, saa at han frid kan fñnke alle Sine „Syndernes Forladelse, Kjædets Opstandelse og et evigt Liv“. Og i det Herren forener sig med os og os med sig, saa vilde vi med salig Bisæd, at vi i ham have Syndforladelse, og at han i os er „Op-

standelsen og Livet". Naar vi da ved Maadebordet hvile i Herrens Samfund og erfare hans Maade, da styrkes vor Tro, vor tænuemelige Kjærlighed opflamnes; og vort Haab oplyves; thi den Maade, vi annamme, er tillige Vant paa en endnu større Maadens Fylde, som er os forsettet, i det Herren giver „Maade over Maade“ til alle dem, som blive hos ham. Gaaledes fortæller Madveren, hvad der er behyndt i Daaben, hvori vi ere gjenfødt til det evige Liv med Syndernes Forladelse og Opstandelsens Haab. Dette Liv behoer nemlig Mæring til den nye Skjæls og det nye Legems Vart, og vi trænge atter og atter til Syndeforladelse, fordi vi atter og atter synde. Begge Dele skænker Herren os ved sit Maadebord. — Ligesom Madveren forener os i den underligste Kjærlighed med Gud, den Treenige, saaledes oplyver den ogsaa vor Kjærlighed til vores aandelige Gudsstende. Derfor faldes den med Rekte endnu et Kjærligheds-Maaltid. Fra delte Maaltid gaae vi styrkede ud i Livet til at øve Kjærlighedens Gjerning.

Ann. 2. Ved den hellige Madverens Nydelse skulle vi ogsaa bekjende vor Frelser, ikke fordi han behoer vor Velkjendelse, men fordi vi behoere at bekjende ham. Hvo, som ikke erkender sin Synd og troer paa Maaden i Jesu Christo og langes derefter, han har Intet at bekjende; men han har heller Intet at gjøre ved Maadebordet, hvortil Herren sun indbyder sine Troende, som altid „hungre og første efter Meistersdighed“, hvor tidi han end møtter og løbster dem. Naar disse knæle ved hans Bord, da bekjende de derved i Gjerning, at de ere arme Syndere, men han en Frelser fra Synd og Død, at de hungre og første, men at han kan matte og løbste dem og nære det Liv, han har givet. Jo underligere de

elste ham, desto kjærere er det dem at afslægge saadan Bekjendelse til hans Gje.

Ann. 3. Madverens Nydelse bliver fun til Bekjendelse for dem, som i Sandhed ere Herrens Gjæster, som virkelig tillegne sig de hellige Gaver, med Anger over Synden, Bængsel efter Maaden og med den Tro, at Maaden ikke alene i Almindelighed er at erlange ved Jesum Christum, men at ogsaa den hellige Madvere i Særdeleshed er et kraftigt Maademiddel for alle Guds Børn til at styrkes og være i Herrens Samfund, til Mærsærdiggjørelse og Helliggjørelse; de uordige Gjæster derimod, som gaae til Herrens Bord uden Bod og Tro, i Ugudelighed eller Beslindighed, æde og driske sig selv til Dom, i det de forbryde sig mod Herrens Legeme og Blod; og medens hine styrkes ved Maadebordet, saa svækkes disse, og den Rest af Liv, de maakee have fra Daaben, hensyns mere og mere mod Døden. Derfor skulle vi prøve os selv og forberede os under Varvaagenhed og Ven, før vi gaae til Altars, at vi kunne komme derhen, som værdige Gjæster. Til at fremfalte en alvorlig Selvprøvelse og bidrage til en grundig Forberedelse til Madverens værdige Nydelse er Gjristemalet bestemt, hvorved Presten ved Tale eller Samtale virker til dette Niemed og derefter i Kraft af sit Embete — ikke giver, thi det er Guds Sag, men — tillægger Syndernes Forladelse i den treenige Guds Navn, efter Forjættelserne i hans Ord. De Ubodfærdige og Vantroere habe ingen Nutte deraf, men paadrage sig en endnu større Skuld ved at misbruge Kirkens Boder; men de Troende saae virkelig Syndernes Forladelse, i det Gud giber dem efter deres Tro, og som Ordet lyder i hans Navn, ifølge hans Besafning og Huldmagt.

Ann. 4. Vi kunne vel prøve os selv og berede

os til Mædverens Mybelse under Marvaagenhed og Bon; men at vi virkelig møde ved MaadeborDET som værdige Gjæster, simpkede med den rette andelige Høitidsdrægt, og i Sandhed illegne os Sacramentets Besignelse, det stær ved den Helligaands Maadevirfung, der både først og sidst gør den gode Gjerning i os og bærer Guds Maadegaver ind til det inddortes Menneske (§ 38 Ann. 2).

Ann. 5. Vi fulde Catholikerne (d. e. Papisterne) og de Reformierte vore Medchristne, fordi de havde bevaret den christelige Daab og saaledes ere i den „hellige almindelige Kirke“; men vi fandt ikke gjøre saaledes Sag med dem der, hvor „de Helliges Samfund“ især er at finde, nemlig ved MaadeborDET, fordi de ved den vildfarende Køre, befører herom, og ved den Maade, hvorpaa de forvalte det hellige Maaltid, viser, at de ikke dele Tro med os i dette Stykke, og Papisterne desuden gaafte have forsømt Herrens Mædver ved at gjøre den til et Messesoffer og ved at udelukke Bøgfolk fra Kalkens Schadel.

Luc. 22, 19. Jesu sagde: Delti gjører til min Skukommelse.

1 Cor. 11, 26. Saas øste som I æde dette Brod og driske denne Kall, da forkynder Herrens Dod, indtil han kommer!

1 Cor. 2, 2. Jeg agtede mig ikke at vide Noget iblandt Eder, uden Jesum Christum og ham forståfæstet.

2 Cor. 5, 14—15. Christi Kærlighed trænger os, i det vi saaledes ønsmte, at desom Gen er død for Alle, da ere de alle døde; og han døde for Alle, at de, som leve, ikke mere skulle leve sig selv, men ham, som er død og opstanden for dem.

Joh. 6, 55. Mit Kjøb er sandelig Mæd, og mit Blod er sandelig Drille.

1 Cor. 14, 27, 28. Hvo som æder beitte Brod eller driller Herrens Kall overdeligen, skal være skyldig mod Herrens Regente og Blod. Men hvert Menneske prøve sig selv, og saaledes æde han af Brodet og driske af Kalken!

1 Cor. 11, 29—30. Hvo, som æder og driller overdeligen, æder og driller sig selv til Dom, i det han ikke gør Forstel på Herrens Regeme (og et almindeligt Maaltid). Dersør ere Mange frøbelige og svage blandt Eder, og isse Haar ere henjovede.

2 Cor. 13, 5. Mandsgøer Eder selv, om I ere i Kroen! prøver Eder selv!

Joh. 13, 15. Derpaa skulle Alle hjælpe, at I ere mine Disciple, dersom I have indbyrdes Kærlighed.

(„O! Jesu, sejd Jesu, dig“ ic. — „Jesu, din sjæle Forening at smage“ ic. — „Herre, hvor skal vi gaae hen“ ic.)

D. Guds Ord.

§ 45. Guds Ord er at læse i Bibelen og prædikes endnu af Ordets bestillede Tjenerne, ligesom det ogsaa gjenlyder i Mængdenes Bldnesbyrd. Det tjener til Oplysning, Trost og Styrke for det inddortes Menneske, naar det rettelig bruges, under den Helligaands Maadevirfung.

Ann. 1. Der er i Indledningen til denne Bog sagt om Guds Ord, baade det kristlig opbevarede og det mundtlig forplantede, som Kilde

til den Christelige Lære (§ 6, 7, 8, 9). Her skulle vi nu tale videre om Guds Ord som Maademiddel. Som et Saabant findes Guds Ord saavel i begge Sacramenterne, hvorom der er talt foran, som i Herrrens Bon, hvorom vi siden skulle tale; men her tale vi om Ordet som et særligt Maademiddel. — Naar et Menneske ved Kroen har tildegnet sig sin Døb, ved han sig selv som et Guds Barn. Men han føler da ogsaa, at han som Saabant behøver beslægtig at være. Dertil hjælpe ham de øvrige Maademidler, blandt hvilke vi her have nævnt Guds Ord, først som det findes i den hellige Skrift. Dette Ord virker nemlig paa hans Sjæl i alle Mønninger, baade paa Forstanden, Følelsen og Vilien. Det giver ham en vibere, aandelig og frugtbart. Oplysning om Kroens Gjenstande, sag at han mere og mere kan gaae frem til Sandhedens fulde Erfjendelse og Tilgivelse; det hjælper ham fuld Trost, Fred og Glæde, idet det mere og mere aabner hans Øine for Guds Rig, hvor ikke alene Enheden, men ogsaa Sorgen overvindes; det udruster ham med Styrke til Kampen for Livsens Krone, idet det indhiter Leren om hans Pligter saa underlig til Leren om Guds Maadegaver og Maadelgsster og vækker Kjærligheden i hans Hjerte, saa at han glænentrænges af Lust, Mod og Kraft til den gode Strid og „dygtiggøres til al god Ejerning“. Saaledes virker den Helligaand paa os ved Ordets Maademiddel. Men dertil udforstred da ogsaa, at vi maae aabne vores Hjertes for Mandens Indflydelse og bruge Guds Ord rettelig, nemlig med Eftertanke, saa at vi sege at forståa det og anvende det paa os selv; med Tillid, saa at vi uden Trubl og Modsigelse lade os oplyse, troste, styrke, stroffe og abvare, paaminde og rette deraf; med Ans-

dagt eller et Guds hellige Sind, og under Bon om Ordets saliggjørende Virkning paa os. Da bliver Ordet „en Guds Kraft til Salighed“ for Hørster og Slaver, Vise og Genfoldige, Prester og Logfolk, Mænd og Kvinder, Gamle og Unge, Sunde og Syge, Rige og Fattige, i Øst og Vest, i Nord og Syd, over den gamle Jord, „alle Dage indtil Verdens Ende“ (Jml. § 30 Num. 1 og 2).

Num. 2. Naar en Christen hos sig selv erfarer disse Ordets saliggjørende Virkninger, eller spører dem hos Andre, da bestyrkes han derved end mere i sin Kro paa, at det er Guds eget Ord. Det er den Helligaands Vidnesbyrd om Ordets guddommelige Oprindelse (Jml. § 9), hvorved den gjenfødte Jornustis Erfjendelse af Ordets guddommelige Indhold besegles.

Num. 3. Det faste og usoranderlige Guds Ord er kun at finde i den hellige Skrift, saavel som i Sacramenterne og Vønnen; men vi sjæl dog med Mlette, at Guds Ord, om end kun i en bestandig Bevarelse og Udvikling og ikke fast og usoranderligt som hift, endnu bliver prædiket af Ordets bestikkede Ejendre, formidlets hvilke Herr er selv, naar de med Kalbetrostlab prædike paa hans Besaling og med de Maadegaver, som følge denne, endnu fører Ordet blandt os. Han har nemlig indfliset en Lærerstand i sin Kirke (§ 40 Num. 5) ved at udvolge og utruste sine Apostle, og han vedbliver bestandig ved sin Mand at talde og dygtiggøre nje Disciple til Ordets ForkynELSE og Sacramenternes Forbalning, af hvilke han anviser Nogle deres Blads i Menigheden, medens han udsender Andre blandt Gedningerne (Mission — Missionair). Til dette Embete udfordres haade et særegent Kalb gjennem Kirkens rette Overhånd og en særegen Indvielse, der steer ved

Orbinationen. Det er dette hellige Embedes Forpligtelse og Met i Herrens Navn og under hans Velstyrkelse at forvalte hans saliggjørende Raademidler til hans Ølges Udbredelse og Bestrafelse, hans Kirkes Opbyggelse, og altsaa ogsaa, hvad vi her nærmest have for Øie, at prædike hans Ord, saavel i Menighedens Hørsamling, som i hver en Bræn, hvor Herrenaabner en Dør, at bære det derhen, hvor det ikke har været før, og at opfriske det i Tilhørernes Erindring, at fortolke og udvise, indstørve og levendegjøre det, at advare og formane, straffe og forfone, ydmpe og opreise ved Ordets Magt. Derfor skulle vi agte paa det hellige Embete og holde det i Øre, idet vi med Tro og Tak modtage de Gaver, det bringer, og ydmpe os under deis tugende og trostende Menighed; men herhos ikke glemme, at vi alle, som Christne, udgjøre „et helligt Præstedom“ (1 Petr. 2, 5, 9), at vi alle, hver i sin Krebs, ere faldede til præstelig Gjerning ved Ordets Brug, og at som en følge heraf en Gjenklang af Guds Ord lyder gjennem Menigheden, ja hver enkelt Christens, Vidnesbryd i Tale og Sang, hvorfor det fanfjene til vor Oplysning og Opbyggelse, ikke alene at høre Ordets Prædiken, men ogsaa at omgaas med oprigtige Medchristne og at deltag i med dem i fællesskab Andagtsovelse.

Unn. 4. Den christelige Prædiken og Menighedens Vidnesbryd i Velhendelse og Bon maa i den offentlige Gudsbrykelse fnyttes til visse Regler og anlæge en bestemt Stiftelse, ejer den hellige Skrifts Ambisjoning, for at Alt kan ske „samtidigen og med Ordens“ (1 Kor. 14, 40). — I Forening med disse Livsstyrtinger i Kirken kunne ogsaa oplyste Christnes gudelige Skrifter virke til de Kroendes Oplysning og Opbyggelse.

Gbr. 4, 1. Efterat Gud forbum havde talet mange Gange og paa mange Maader til Hærene ved Propheterne, saa har han i disse sidste Dage talet til os ved Sonnen.

Joh. 17, 8. Jesus sagde i Bonnen til sin himmelske Faber: De Ord, som du har givet mig, har jeg givet dem (Disciplene); og de have anammet dem og erlært i Sandhed, at jeg udgik fra dig, og de have troet, at du har udsendt mig.

2 Tim. 3, 15—17. Du sjender fra Barndom af den hellige Kristi, som kan gjøre dig vist til Salighed ved Kroen paa Christum Jesum. Den ganste Christ er inddelst af Gud, og nyttig til Kærdom, til Overbevisning, til Reitelse, til Optuglelse i Kærfarlighed, at et Guds Menneske maa verbe fuldkommen, dyrliggjort til al god Gjerning. (2 Petr. 1, 21. Ølom. 15, 4. Hebr. 4, 12).

Joh. 8, 31. 32. Jesus sagde: Dersom I blive i mit Ord, ere I sandelig mine Disciple; og I skulle forstaae Sandheden og Sandheden skal frigjøre Eder.

Joh. 15, 11. Jesus sagde: Dette har jeg talet til Eder, paa bei min Glæde kan blive i Eder, og Eder Glæde kan blive fuldkommen.

Ps. 119, 9. 11. Hvorved skal en Ung holde sin Eli reen? Herved, Herre, at han holder sig efter dit Ord. — Jeg glemte dit Ord i mit Hjerte, paa det jeg ikke skal synde imod dig. (Luc. 8, 15).

Eph. 4, 11—13. Han besikkede Nogle til Apskle, Nogle til Propheter, Nogle til Evangelister, Nogle til Hører og Lævere, til de Helliges fuldkomne Virredelse, til Embedes Fortalning, til Christi Legems Opbyggelse; indtil vi alle noae til Enhed i Kroen og Guds Sons Erfjendelje, til Mandes Modenhed, til Christi Gyldes varne Alder.

Gol. 3, 16. Læder Christi Ord boe rigelig iblandt
Eder, saa I lære med al Blådom og poaminde
hverandres med Psalmer, Hymner og aandelige Sange,
idet I synge yndeligt for Herren i Eders Hjertes!

„Din Mand, o! Gud, har ført dit Ord“ &c. —
„Gode Jesu, vi er her“ &c. — „Belæadt, I Christne
fromme“ &c. — „Vær træstig, Zion, Jesu Brud“ &c.)

E. Bonnen.

§ 46. Herren har lært os at bede, og
valser os fremdeles ved sin Mand til Bonnen.
Dersor hører Gud de Bonner, som vi bede i Jesu
Navn, ikke efter Kjædets Begjøring, men efter
Aandens Drift, og sjænker os haabe timelige
og evige Goder.

Unn. 1. Gud vil, at vi »altid skulle bede og
ikke blive trætte“ (Luc. 18, 1), ikke fordi han behøver
vor Bon, men fordi vi selv trænge til at bede til
ham. Men hvad er det at bede til Gud? Vi kunne
tanke på ham med Andagt, betrakte hans Basen
og Willie, hans Egenskaber og Øjerninger med Aandens
Øje; men det er dog ikke at bede til ham. Vi
kunne føle Bedrøvelse og Anger for hans Mislyg,
Bengsel efter ham, Kjærlighed til ham og Glæde i
ham; men det er dog heller ikke en Bon til ham.
Vi kunne ville, hvad han vil, og foresætte os i en
hellig Stund at fuldbyrde det; vi kunne sege ham i
inderlig Bengsel, og fragte efter hans Maade, hans
Velbehag, hans Samfund; men heller ikke dette er at
bede til ham. At bede til Gud er at tale til
ham af et fromt Hjertes Ynde, hvad enten
det skeer med lydelige Ord eller med Hjertets

stille Tale; og saaledes abfiller vi Bonnen fra
enhver anden Uttring af det aandelige Liv og betegne
ved dette Ord det nærmeste aandelige Forhold,
hvor vi træde til Gud. Det givs forskjellige
arter af Bonnen: vi kunne tale til Gud om, hvad
vi ønske og begjære af ham (Begjæringss-Bon eller
Bon i egenlig Forstand); vi kunne for ham udtale
vor hellige Beundring af ham, den Uendelige og
Uufuldkomne eller bekjende hans hellige Navn, be-
kjende ham som Gud, vor Gud (Afbetetje); vi
kunne opbale og beremme hans gudommelige
Egenskaber og Øjerninger (Opprisning); vi kunne
takke ham for hans uendelige Velgjerninger (Takke-
bon); vi kunne hækende vore Synder, udtale vor
Sorg som vor Glæde for ham, og tilslige ham
hellige Læster. Men i alle disse arter viser Bonnen
sig som en mere og mindre hjertelig og levende Til-
tale til Gud. — Det er vor Pligt at bede, vor
Pligt mod Gud, mod os selv og vor Mæste; vi skulle,
saar godt vi med Guds Hjælp kunne, bede til ham, med
et andagtigt, ydmygt, kjærligt, taknemmeligt og tilslids-
fældt Sind, tale til ham om Alt, hvad der ligger os
paa Hjerte, især med Hensyn til hans Mige, om hvad
vi træ og haabe, hvad vi eje og savne til Salighed,
fordi vi skulle føre Alt til ham, hvem Alt tilhører, og
naynlig overgive og hængive os selv til ham med alle
Vort og alt Vort, ham til Mige og os til Salighed.
Men ligesom vi ingen Pligt kunne opfylde i Sandhed
og Kjærlighed uden ved den Helligaands Mistand, saa-
lebed er det ogsaa den Helligaands Mistand, der maa lære
os at bede ret, at bede saa vedholdende og saa ind-
strængende, i en Jakobs-Kamp med Gud (I Mos. 31,
24—32), at han bønner og væligner os, at vi liges-
som saae et Svar fra ham i Hjertets Venkammer,
saan at Bonnen ikke blot bliver en Tilstale til Gud,

men ogsaa en Samtale med ham. Naar Gud, ofte i en uventet Stund, besøger os, aabenbarer sig for os og giver os en salig Erfaring af sin Nærboergelse og vort Samfund med ham, da fliger Vennen let og freidig op til ham paa Amandus Vinger og med „Ord, som den Helligaand lærer“, ikke som en Bligtopfyldelse, men som en fri, naturlig Uitring af Livet i Gud; men der gives ogsaa aandelige Fastetider i en Christens Liv, i hvilke Kroen slumrer, medens Hjertet er anfægtet og bængstet, og Hjulden synes luffet og Gud langt borte; da skal det være vor Trost, at Vennen er en Bligt, at Herren har befælet os at bede, thi saa tør vi ikke blot, men hør endog tale til Gud saa godt vi kunne, og saa kunne vi ogsaa bede til ham, om det end synes os selv umuligt, thi hvad han har befælet os, det kunne vi. — Efter denne Oplysning om Vennen i Ulimindelighed, skulle vi nu betrætte den Bon, vi med Rechte kalde et Maabemiddel.

Anm. 2. Enhver levende Bon til den sande Gud er en Maabevirking af den Helligaand, der indenfra væller os til Bon, aabner vort indre Øie til at see Gud, som ikke alene er over os og med os, men ogsaa i os, vort indre Øre til at høre hans Øest ei blot udensor os, men ogsaa indeni os; og vort ganste Hjerte til at blive hans Bolig, naar del behager ham i en salig Stund at besøge os; men et Maabemiddel er kun den Bon, Herren har givet sin Menighed, vort „Hædervor“. Denne hellige Bon, til hvilken Bonnens Velsignelse især maan være knyttet, lyder saaledes:

Vor Hæder, du, som er i Himmelten! Helligt vorde dit Navn! Tilmomme dit Riget! Ske din Willie, som i Himmelten, saa og paa Jordten! Giv os i Dag vort daglige Brød!

Forslad os vor Ghyld, som og vi forlade vores Ghyldnere! Kreb os ikke ud i Fristelse! Men frels os fra det onde! Thi Riget er dit, og Magten, og Mren i Evighed. Amen!

Denne velsignede Bon indeholder i saae og klare Ord Alt, hvad Guds Bon til enhver Alber, i enhver Sindstilstand og under alle Forhold og Omstændigheder i Livet behøve at bede; den falder vore Døster og Begjæringer bort fra de mange indbildte Forsonenheder til det ene Forsonde, fra de timelige Ting, til Guds Riges evige Goder; den lærer os at bede for Andre, som for os selv. Da Herren selv har lært os den, saa kan det jo ille feile, at den maan blive bønhet, naar vi fun bede den rettelig; thi da kan Haderen ikke nægte os Opfyldelsen af de Bonner, som Sonnen har lagt paa vore Læber. Og ligesom den er stor, dyb og hei nok til at rumme den største Livsphide, saa at din Skal i sine rigeste, meest bemaadebe og velsignede Diebliske kan finde sit fulde Uttryk veri, saaledes skal den ogsaa være din stikke Tilstugt, naar du befndes dig i en saadan aandelig Fastetid, som ovenfor er omtalt; da skal du med barnlig Tillid tage dit Hædervor paa dine Læber, det skal hjælpe dig til at faae Gud i Tale, oplive dit Hjerte og tilføre dig nhe Maabegaver fra Hjulden.

Anm. 3. Vore Bonner ere ufuldkomne, ligesom enhver Uitring af det aandelige Liv hos os. Den fuldkomne Bon, der antammer Welsignelsens Ghyld, er Vennen i Jesu Mayn. At gjøre Noget i Ens Mayn er ikke alene at gjøre det ifølge Ens Beslutning og Fuldmagt, men ogsaa at gjøre det ligesaa godt og gyldigt, som om den, i hvilc Mayn det skeer, selv havde gjort det. At bede i Jesu Mayn

(i Ordenes høieste Forstand) er da ikke alene at bede paa hans Ord og under hans Forjattelse, men ogsaa at bede med hans Ord (baade dem, han har talet til os, og dem, han fremdeles taler i os, naar han er i os og vi i ham) og i hans Mand og saa ganske i hans Samfund, at han selv lige saa vel beder Bonnen i den Bedende, som den Bedende i ham. En saadan Bon maa altid i høieste Maade blive velsignet hvervenfra og fuldstig børnhojt; thi naar Sonnen taler til Faderen, skal han aldrig savne Stør, og hvad Sonnen beder om, kan Faderen ikke nægte. Men da denne Bon er en Utring af det Christelige Livs høieste Hylde, og vi vel vide, hvor langt vort Liv i Herren er fra sin Fuldbendelse, saa maae endog de mest levende Christne besjente, at de kun i enkelte hellige og salige Timer kunne bede i Jesu Navn, og selv da kun saare ufuldkommnen, hvorfor ogsaa berøs Bonner kun tildeels kunne velsignes og opfyldes. Men derover skal ingen Christen tage Robot, men kun bestandig være overagtig i Bonnen, og bede i sin Grelske Navn, paa og med hans Ord, saa godt han formaaer, efter den Raade, Gud giver.

Num. 4. De aandelige og evige Guder, som høre ill Sjælens Frelse, og som Guds Rige glemmer (§ 40), ere os altid gavnlige, og det aandelige Ønde, Synden, er os altid forbærteligt. Deraf vil den algode Gud sejende os hine, saasnart vi funne og ville modtage dem, og frie os fra dette, saasnart vi funne os ville frelsed. Vore Bonner herom i Jesu Navn blive deraf altid børnhojte alt efter det Troens Maal, hvormed vi bede. Om timelige Guder og Ønder vide vi derimod ikke, om det er os sjælligt eller ikke at modtage hine og befries fra bløse; men derimod

vide vi, at de timelige Ønder i sig selv ikke funne stade os, og de timelige Guder i sig selv ikke gavne os med Hensyn til Guds Rige. Da en Christen nu i enhvert Dilemma, i hvilket han lever i Herren — og kun i saadan Dilemma kan han tanke paa at bede i Jesu Navn — kun søger det ene Ørnedsne, som Guds Rige indbefatter, og intet Ønske nærer om timelige Ting for deres egen Skyld, men kun forsaa vidt de maatte findes sjælige til hans Fremvært i Guds Rige, saa folger heraf, at han i Jesu Navn kun beder om de aandelige og evige Guder for deres egen Skyld, men om timelige Guder, kun forsaa vidt han anser dem for gavnlige Midler til hines Opnåelse — altid saa egentlig ikke om bisse, men kun om hinc —; thi hei er ikke Kjedets eller det naturlige Menneskes, men Mandens, der gjenfaaet Menneskes Vergjering, han vil frembare for Gud; det er ikke efter eget Ydfe, men efter Mandens Drift, han troster sig ill at faae sin himmelstue Fader i Tale i Jesu Navn. Og jo mere uvis han er i sin Sag med Hensyn til de timelige Ting, desto mere indstrækker han her sine Bonner ill det Almindelige og til den nærværende Stund (ester Herrens Bon): „gi os i dag vort daglige Brød“, og gaace aldrig videre i det Enkelte og Ejern, end at alle hans Bonner kunne indbefattes i det lille „Fæderborg“. Deraf faaer han ogsaa, hvad han beder om, i saa fuldt et Maal, som han kan modtage det.

Num. 5. At bede ill Gud er altid gavnligt for os, selv om vi derved kun opfylder en Pligt (hvad vi naturligvis ikke gjøre ved blot at bede med ørberne, hvilket heller ikke er at bede). Men bliver vor Sjæls Henvendelse til Gud til Mere end

en Øvelse i at bede, bliver den ved Brugen af Herrrens Bon som et Maademiddel og ved den Helligaands Virkning til en virkelig, levende Bon, en hjertelig Tilstale til Gud og Samtale med ham, hvorved han giver os en indvortes Forvisning om, Mandens Bon paa vort Samfund med ham og vor Deelagtighed i hans Maade, som han stjaerer og forstjæller sine Børn, da bliver den os til stædels Velsig-
nelse; thi herved saae vi Fred med Gud og Glæde
i ham; det nye Liv næres og styrkes, Troen,
Kjærligheden og Haabet oplyses og besættes
ved denne indvortes Erfaring af Guds Maade,
der tillige er en Forsmag af, hvad vi have i Vente,
naar vi skulle "fee Gud Ansigts til Ansigt"; vor Hjerter
afdrages fra Verden til Guds Rige, og vi
vindruges til Striden mod Verdens Tillofslører
og Krængsler, til at overbinde Fristelsen
og at bære voit Kors med Faalmobighed. Saaledes
opfyldes vore Bonner om Guds Riges
Goder, i det vi ved at bede blive stikkede til at
modtage dem i siedje Større Hylde, og da ogsaa
saae, hvad vi bede om. Vore Bonner om timelige
King blive vel øste uopfyldte, fordi vi ikke vide,
hvad der er os tjenligt; men ved Bonnen kunne vi
dog berede os til at modtage, hvad vi bede om; og
jo mere vi voxe som Guds Børn, oplyses og
helliggøres, desto bedre skulle vi ogsaa forstaae, hvad
og hvormeget vi behøve af jordiske King til vor
aandelige Vært, desto bedre skulle vi lære ogsaa om
disse King at bede i Jesu Navn, med den Kro,
som skyter Ørger, og saaledes kan det alt mere og
mere ske, at alle vore Bonner bløn høres og
opfyldes.

1 Thess. 5, 17. Veder uden Aflabelse! (Luc.
18, 1. Rom. 12, 12).

Phil. 4, 6, 7. Værer ikke bekymrede for Noget,
men lader i alle Ting Eders Begjæringen komme
frem for Gud i Bon og Waafaldelse med Loftsigelse!
Og Guds Fred, som overgaar al Forstand, skal
beware Eders Hjarter og Eders tanker i Christo
Jesu.

Matth. 6, 8. Jesus sagde: Eders Fader veed,
hvad I have behov, forend I bede ham (Verom).

Rom. 8, 26, 27. Manden kommer vor Strobes-
lighed til Hjælp; thi vi vilde ikke, hvad vi skulle
bede, som det sig her; men Manden selv er vor
Talsmand med midtfjælge Sulle. Men han, som
randsager Hjarterne, veed, hvad Mandens Begjæring
er; thi efter Guds Willie træder han i de Helliges
Sich. (Joh. 16, 26. Ap. 6, 42).

Matth. 6, 33. Jesus sagde: Seger først Guds
Rige og hans Rettsdighed! saa skulle og alle disse
King tillegges Eder.

Ordspr. 30, 8. Giid mig ikke Armod eller Rig-
dom, men udbeel til mig mit bestilkede Brod!

Luc. 11, 13. Jesus sagde: Dersom I som ere
ende, vide at give Eders Børn gode Gaver, hvor
meget mere skal den himmelske Fader give dem den
Helligaand, som bede ham (Verom)?

Joh. 14, 23, 24. Jesus sagde: Sandelig, sande-
lig siger jeg Eder, at hvadomhelst I bede Faderen
om i mit Navn, det skal han give Eder. Hidind-
til have I ikke bedet om Noget i mit Navn; beder!
og I skulle saae, at Eders Glæde maa blive fuld-
kommen. (Joh. 14, 13, 14, 15, 7, 16).

I Joh. 5, 14. Dette er den Fortrostning, vi
have til ham, at dersom vi bede om Noget efter
hans Willie, hører han os. (I Joh. 3, 22).

Marc. 11, 24. Jesus sagde: Alt, hvad I be-
glæde i Bonnen, troer at I skulle saae det, saa-

skal det vederføres Eder. (Marc. 11, 22, 23. Matth. 17, 20, 21, 24, 22. Luc. 17, 6. Jac. 1, 5—7. Hbr. 11, 6.)

Matth. 7, 7. Jesus sagde: Veder! saa skal Eder gives; leder! saa skulle I finde; banler! saa skal der lilles op for Eder.

Jac. 4, 3. I bede, og saae dog Gutet, fordi I hebe ilde, kun for at koste paa Eders Øyster.

Matth. 26, 39. Jesus hav: Min Fader; er det muligt, da gaae denne Kalk fra mig, dog ikke som jeg vil, men som du vil.

(„Jeg er rede til at bede“ ic. — „Halder paa mig Modgangs Hede“ ic. — „Der er et helligt Vorze“ ic. — „I denne Morgenstund vil jeg tilseie“ ic. — „Dagen nu sin Kæssed tager“ ic.).

F. Det nye Menneskes Levnet.

§ 47. Det nye Menneske lever i Troen; men Troen er „virlsom i Kjærlighed“, og „Kjærlighed er Lovens Fylde“.

Num. 1. Det nye Menneske, som fødes i Daa-hen, kommer først til Bevidsthed om sit Liv i Gud, naar han, efterat være oplyst om sin Maadepragt, tillegner sig den ved Troen, saa at han baade forsager, hvad han har lovet at forsuge, og tror, hvad han har lovet at troe. Den sande Tro forudsætter Forsagelsen; ved Troen forener en Christen sig ikke alene med Gud, men løsriver sig ogsaa fra Djævelen, idet han ved sin Tro tillegner sig Guds Maade til begge Dele. En Christens Liv er derfor et Troessliv: i Troen fornemmer han det evige Livs første Kærelser hos sig; i Troen bliver han ved at tilgne sig Guds Maadegaver os-

at nøgne sin Øjal for den Helligaands Maadevirkeninger, og vorer saaledes i Troen et Guds Barns hellige Vert, virker i Troen til Guds Riges Udbredelse hos sig og om sig (§ 39, 40, 41, 42). Hvad der i hans Liv og Levnet ikke udgaaer fra Troen, det er ikke en Uttring af det nye, men af det gamle Liv hos ham; thi „Alt, hvad der ikke er af Tro, er Synd“ (Rom. 14, 23).

Num. 2. Den levende, christelige Tro er, iselge sin Natur, virlsom i christelig Kjærlighed (§ 39 Num. 2. § 40 Num. 2. § 42 Num. 1). Den vækker, nærer og styrker den inderligste og helligste Kjærlighed til den treenige Gud, den eneste Sande, den Uendelige og Alfaabkomne, som i sig selv er al vor Kjærligheds værd, og som derhos ja uuforskyldt forløser os fra Forbandelsen, og benادر os med Besignelsens Fylde, idet han ikke alene har ladet os fodes til denne Verden, hvor han skænker os alle timelige Goder, saavidt vi kunne modtage dem, men ogsaa gjen-sædt os til sit Høje, hvori han skænker os evigt Liv og Lyd, salig Fred og Glæde og uovervindelig Kraft i Liv og Evighed, hvilket alt vederføres os af den himmeliske Faderes Maade, formedelst Jesum Christum og ved den Helligaand. Ligeledes virker Troen den reneste og dybreste Kjærlighed til os selv som Guds Stabsninger og Guds Born, stakte og gjenståede „i hans Billende“, en Kjærlighed altsaa ikke til den forbarvede, men til den oprindelige og fornædte Menneskenatur i os, ikke til vojt Eggi (Egenkjærlighed), men til Guds i os, saa at vi ikke else os selv udenfor Gud, men else os selv i Gud og Gud i os. Endelig virker Troen ogsaa den inderligste og reneste Kjærlighed til vor Næste, ikke alene til vojt Godstende i Guds Rig, men ogsaa til alle andre Mennesker, der dog ikke vojt Godstende af Naturen, stakte af Gud

og bestemte til Forloesning og Saliggjørelse, altsaa til alle Mennesker, Medchristne og Medmennesker, hvilke Gud elster, forsørger, bemaader og velsigner ligesom os. Men i denne Kjærlighed maa der være mange Grader. Det er en højere og indeligere Kjærlighed, som forener os med vores Medchristne, end den, vi harer til alle vores Medmennesker; vor Kjærlighed til Forældre, Sættende, Mægtesælle og Børn er mindre og stærkere end vor Kjærlighed til dem, som ikke ere forenede med os ved saabanne naturlige Baand; og vi elste Mennene og Kvinderne anderledes end dem, vi ikke kendte, anderledes end vores Uvener og Fjender, Vandmænd anderledes end Udlændinger. Det er Naturens Orden, som Christendommen ikke opkører, men fornærer og helliger. — Det lunde synes unaturligt, at en Christen skal elske sine Uvener og Fjender; men det er det ingenlunde; thi de ere jo dog ligesulte hans Medmennesker, ja maaske hans Medchristne. Han vil dersor ogsaa elste dem, bede for dem, gavne og glæde dem; han vil sagtmodig bare over med deres Skrøbeligheder, billig og færdig lade sin Met salde, naar han kan gjøre det med god Samvittighed, og forsonlig tilgive dem og overlade Dommen og Straffen til Gud, for at bevare Kjærligheden i sit Hjerte og indbyrdes Fred og Enighed. Aldrig kan han glemme, hvilken Maade og Varmhjertighed der er vedersaret ham selv for Jesu Christi Skyld, og han kan ikke elste sin himmelstede Fader uden ogsaa at elste alle hans Børn paa Jordens, ikke bede til ham i Jesu Navn, naar han vilde udelykke noget Menneske fra sine hærlige Venner og Forbønner.

Om m. 3. Ligesom Kjærlighedsbubet indbefatter i sig hele Guds Lov (Matth. 22, 37—40), saaledes er Kjærligheden „Løvens Hylde“, idet

den giver baade Lyst og Døgtighed til at gjøre Guds Villie, til at opfylde de Pligter, som Loven paalægger os mod Gud, mod os selv og mod vor Næste. Men Kjærligheden fremspiret ikke af Loven, men af Evangeliet Grund; og det er dersor fra en ny Side, vi nu komme til Loven igen (1ste Cap., 3de Abs.). En Christen træller ikke under Loven's Avg, søger ikke Salighed ved Loven's Øjerninger; men det er ham en Lyst og Glæde, en indvortes Nødvendighed at opfylde Guds Lov; berill driver ham den Tro, „som er virksom i Kjærlighed“, uden at han derved indbilder sig at indlægge sig mindst Fortjeneste hos Gud, for hvem kun Jesu Christi syldesigjørende Fortjeneste har Gyldighed. Denne Fortjeneste tillegner han sig i Troen, og derved ved han sig forløst fra Synd og Død og beslagtig i et evigt, saligt Liv; da soler han sig ikke blot omfavnnet af Guds Kjærlighed, men soler den ogsaa udgådt i sit Hjerte ved den Helligaand (Rom. 5, 5), og da bliver Loven's Opfyldelse ved Guds Maadekraft Kjærlighedens naturlige og nødvendige Bidstyrting. Loven, som før stod udenfor med sit Bud og sin Fordring, sin Velsignelse og Forbandelse, er nu trængt ind til „det indvortes Menneske“, er blevet det nye Menneskes egen Lov, i hvis frie Opfyldelse hans Kjærlighed, hans Tålmodighed giver sig tilljende og aabenbarer hans Fred og Samfund med Gud, der af sin Maade har forløst ham fra Forbandelsen og skjænt ham Velsignelsen. Kun under den nye Vagt er Loven opfyldt for os af vor Herre Jesus Christus, og kun under denne Vagt kan den opfyldes af os i hans Samfund. — Men da vor Lov i Gud her kun begynder, men først højet fuldendes, og da altsaa ogsaa vor Kjærlighed her kun er en svag

Vegnabelse, saa opfyldte vi ikke vores Pligter i Det og Alt, som vi burde og lunde, og behøve atter og atter som arme Spadere at tje tilbage til Guds Maade i Jesu Christo, behøve, fordi enbnu ikke Alt er blevet nyt hos os, bestandig haade at opingtes ved Loven og at opeltes ved Evangeliet. Og dersor er Loven os ikke blot en indvortes, men ogsaa en udvortes Modvendighed, gaar ikke blot indenfra udad, men ogsaa udenfra indad, idet den øste udenfra træder os imøde igjen med sit Bud og sin Fordring, som under den gamle Vagt. Det er dersor ogsaa mit Ønske at fremstille Pligtlæren i denne Bog saaledes, at den haade kan føres holde os Lovens Regel, som vi bør følge, og tillige give os en evangelist Beskrivelse af det nye Menneskes Levnet i Kjærligheden, af hvad en Christen gjør ejer Vandens Drift, uden at twinges af noget Bud. — Den Inddeling af Pligterne, vi her ville legge til Grund, er forhen angiven (§ 19 Ann. 3; sam. § 24 Ann. 6).

Joh. 2, 18. Vil du din Tro af dine Gjerninger?

Gal. 5, 6. I Christo Jesu gælder hverken Omstændelser eller Fortyd, men Troen, som er virksom i Kjærlighed. (1 Joh. 4, 8).

Rom. 13, 10. Kjærlighed er Lovens Fylde. (Gal. 5, 14. 1 Joh. 5, 3. Rom. 12, 9).

Math. 22, 27—40. Jesus sagde: "Du skal elste Herren din Gud i dit ganske Hjerte og din ganske Sjæl og dit ganske Sind". Dette er det første og store Bud. Men det andet er ligesom dette: "du skal elste din Næste som dig selv". I disse to Bud hænger (indbefattet) al Loven og Profeterne.

I Joh. 4, 20, 21. Dersom Nogen siger: "Jeg elster Gud", og han dog hader sin Broder, da er han en Løgner; thi hvis der ikke elster sin Broder, som han har set, hvorledes kan han elste Gud, som han ikke har set? Og dette Bud have vi af ham, at den, som elster Gud, skal og elste sin Broder. (1 Joh. 3, 15).

Col. 3, 12, 13. Saaligger Eder da, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ædmighed, Sagtmeldighed, Langmødighed, saa I fordrage hverandre og tilgive hverandre, det som Nogen har Klagemaal imod Nogen; ligesom Christus tilgav Eder, saa gjører og I! (Eph. 4, 26—27. 31—32).

Math. 6, 12. Forlad os vor Skyld, som og vi forlade vore Skyldnere. (Marc. 4, 25. 26).

Math. 5, 44, 45. Jesus sagde: Elster Eder Hjender, velsigner dem, som Eder forbunde, gjører Godt mod dem, som habe Eder, og beder for dem, som angribe og forsøge Eder, at I maae vorbe Eder Haders Vorur, som er i Himmelene! thi han lader sin Sol svigae over Onde og Gode, og lader regne over Misfærdige og Uretfærdige. (Rom. 12, 14—19).

Rom. 12, 20, 21. Dersom din Hjende hungerer, da giv ham Mad; hvis han, da giv ham Drille! — Lad dig ikke overvinde af det Onde, men overvinde det Onde med det Gode!

Gal. 6, 10. I Tim. 5, 8.

("Lovens er et helligt Bud" ic. — "Vor Gud er isel Kjærlighed" ic. — "Hvor heilig skal Guds Kirke staas" ic.).

a) Vore Pligter mod Gud.

§ 48. Vi skulle dyrke den treenige Gud i vort Hjerte og i vort Levnet med Ørefrygt og Kjærlighed, med Ydmighed og Tafnemelighed, med Lybtighed og Tillid, med Væn og Tilbedelse, med Lov og Tak, fordi han alene er vor Glæder og Herre, vor Fader og Gjenloser, "Gud over Altting, høilovet i Eghed".

Ann. 1. Alle vore Pligter mod Gud betegne vi med det ene Ord: **Gudsdyrkelse**. Da Guds Liv skal glemmestrienge og aabenbare sig i vort hele Væsen, da vi i vort hele inbortede og udvortede Liv, glemme alle vore Coner og Kræfter skulle træde i Forhold til og Samfund med Gud, af hvem, ved hvem og til hvem alle Ting ere (Rom. 11, 36), saa skal vor Gudsdyrkelse ikke alene være sig levende i vort Hjerte og sætte alle vore Skælefæster i Bevægelse, men ogsaa udgaa livskraftig og frugtbar i vort Levnet, i alle vore Ord og Øjerninger, altsaa levende og virksom baade inbortede og udvortede. Dertil ere vi i høieste Maade forpligtede mod ham, af hvem, ved hvem og til hvem alle Ting ere, forpligtede til i alle Ting at give ham, hvad hans er, at føre os selv med Alt, hvad vort er, tilbage til ham, som ene har Met dertil; men at vor inbortede Gudsdyrkelse tillige bliver udvortede, det er desuden en nødvendig Virkning, en naturlig Livsstyrting af det nye Liv i os, der ikke kan andet end udvise sig i og udfolde sine Frugter i vort Levnet. Troeslivet vil ifølge sin Natur aabenbare sig i en levende Velkjendelse

ved Ord og Øjerning (§ 39 Ann. 2, 3, § 40 Ann. 2, § 42 Ann. 1, § 47 Ann. 2). — Vor Gudedyrkelse gælder den treenige Gud (§ 20 Ann. 1). Vi skulle ikke alene dyrke Faderen og Sonnen og den Helligaand hver for sig ved at erkjende og tilbede, øre og elsle de tre Personer i deres særregne Åbenbaring, men ogsaa dyrke dem i deres uubundelige Enhed, som den treenige Gud. Da det Første indbefattes i det Sidste, ifølge Treenighedens Væsen, saa ville vi i denne Udvikling af Pligterne beständig tale om Gud som den Treenige.

Ann. 2. Vi skulle øre og elsle Gud, den eneste Sande, den eneste Gode og Store, Vise og Magtige, den evige Levende, som "giver alle Liv og Mand og alle Ting" (Ap. Gl. 17, 25), fordi han som Saadan over al Maade, over al Forstand og alle Ord er af vor Ørefrygt og Kjærlighed værd, og har aabenbaret os sin uendelige Herlighed, saavel som sin uendelige Kjærlighed, idet vi ydmelig og tafnemmeligt erkjende, at, hvad vi ere og have, det ere og have vi af hans usigelige Maade alene. Ham, som vi skulle øre og elsle, skulle vi ogsaa lyde i vort hele inbortede og udvortede Liv og forlade os paa af ganse Hjerte overalt og altid, noisomme i trange Saar, fordi Guds Maade man være os nei, taalmødige under Lidelses ester Jesu Kristen, fordi Gud legger Korset paa os ill vort sande Gavn, selv styrker os til at bære det, og gør en salig Udgang af den sorte Krængsel; han har Magt, som han har Willie, til at hjælpe, frelse og saliggøre os, og han har ikke alene den høieste Met til at frøve Lydhed af os, men hans Willie er ogsaa i Det og Alt den viseste og bedste. Den treenige Gud, som vi skal Ørefrygt og Kjærlighed, skulle vi tilbede, og ill ham skulle vi bede med Lov og Tak, som med Krængsel

efter hans Maade og godt, Haab derill (§ 46 Ann. 1). Vor Lykke og Salighed er i hans Haab, og — jeg maa igjen bruge Apostelens Ord — „af ham, ved ham og til ham ere alle Ting; ham voere Gere i Ghighed! Amen!“

Anum. 3. Af det, som her er fremsat om den eneste sande Guds Dyrkelse, folger videre: at vi ikke maae børke noget andet Væsen eller nogen Ting i Verden, voere sig Himmellegemer eller Naturtrofier, Engle, Helgene eller Villeder, hvilket vilde være Afgaabdyrkelse; at vi altsaa ikke maae ere og else os selv eller noget andet Væsen eller nogen Ting i Verden mere end Gud eller lige saa meget som ham; at vi ikke maae fortræste os til os selv eller til Noget i Verden istedenfor till Gud; at vi ikke maae lyde og følge vores egne Indbildninger og Lyster istedenfor Guds Willie og Guds Ord, og ikke overtræde hans Bud af Mennestrygt eller Menneskehjærlighed eller for sinlig Gere og Binding; at vi ikke maae tilbede eller bede till nogen Skabning eller skabt Ting; at vi ikke maae dræbe Syng eller Spot med Guds Navn og Guds Nige, ikke hande og sværge, ikke befalte os med Trolddom, og ikke ved Løgn og Utrokslab gjøre os flyldige i Meeneed.

Anum. 4. Alt dette vil en sand Christen, uden noget forbud vogte sig for; thi det er ham en Bedershylgighed; han seer deri kun Djævelens Væsen og Øserninger, som han fortæller. Og den sande Gudedyrkelse, den vil han af al Magt beslute sig paa, i den vil han leve og virke under Guds Maade ved den Kro, som er „virkdom i Kjærlighed“; thi det er hans Liv, hans Lyst og Glæde, hans Rigdom og Gere. Han kan ikke Andet end øre og else over Altting den treenige Gud, paa hvem han troer; han kan ikke

Andet end tække ham, fra hvem »al god og fuldkommen Gave kommer“ (Jac. 1, 17), tolte ham for Sorgen, som for Glæden, for det Gode, han ved egen Hvid erhverver sig, saavelsom for det, der kjænkes ham ved Mæbmenestrys Kjærlighed, tolte ham ei blot i Hjertet, men ogsaa med Ord og Øjerning, ved at bruge hans Maadegaver rettelig; han kan ikke Andet end lyde og tjene ham, som han ører og elster over Altting, lyde og tjene ham ille af Trældomstrigt, men af barnlig Kjærlighed, af inderlig Tænknemotighed, og saa fremdeles. Thi det nye Liv, som røree sig hos ham, det er just Guds Liv i ham, hvilket bestandig drager Mandes herovenfra og i alle sine Utræninger stunder og higer til Gud.

I Cor. 6, 20. I ere dyrkobjekter; ører dersor Gud i Guds Legeme og Guds Mand, hvilke høre Gud till! (Mal. 1, 6).

Psf. 111, 10. Herrens Frøgt er Mældoms Verghndelse.

I Joh. 4, 19. Vi elste ham, fordi han elsteude os først. (Johom. 8, 15).

I Joh. 5, 3. Dette er Kjærlighed til Gud, at vi holde hans Bud, og hans Bud ere ikke svære. (Phil. 4, 4).

I Joh. 2, 15—17. Elster ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Derjom Nogen elster Verden, er Faderens Kjærlighed ille i ham, Thi alt det, som er i Verden, Kjæbets Lyst og Øineunes Lyst og Kvæts Hofferdighed, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaaer og dens Lyst; men den, som gør Guds Willie, bliver til evig Lid.

Prad. 12, 13. Frøgt Gud, og hold hans Bud! thi det bor hvert Menneske gjøre. (Ordsp. 16, 6. Iter. 11, 4. Matth. 7, 24).

Ap. Gj. 5, 29. Man ber adlyde Gud mere end Menneskene.

Ordspr. 1, 10. Min Son, naar Syndere løffe dig, da samtyk ikke! (23, 26).

1 Petr. 5, 7. Raster af Øvers Sorg paa Gud! thi han har Omhorg for Øver.

Ordspr. 3, 5. Forlad dig paa Herren af dit ganke Hjerter; men forlad dig ikke fast paa din Forstand! (Jer. 17, 5—8. Matth. 4, 7).

Rom. 8, 31. Er Gud for os, hvo kan da være intid os?

Luc. 12, 15. Jesus sagde: Ingen's Liv bestaaer i at have overslebdt Guds. (Ps. 145, 15—16. Ordspr. 15, 16. Hebr. 13, 5, 6. Matth. 26, 39. Rom. 8, 28).

Luc. 14, 9. Jesus sagde: Beder, saa skal Øder gives! Iebet, saa skulle I finde! bønner, saa skal der lukkes op for Øder. (Joh. 16, 24. Ps. 50, 15. 145, 18—20).

Eph. 5, 20. Talker altid Gud og Faderen for alle Ting i vor Herres Jesu Christi Navn! (Ps. 118, 1).

Ps. 103, 4. Min Sjæl, lov Herren! og alt det, som inden i mig er, love hans hellige Navn! Min Sjæl, lov Herren, og glem ikke alle hans Velgerntinger. (Ps. 145, 1—4).

Matth. 4, 10. Jesus sagde: Du skal tilbede Herren din Gud og ihene ham alene. (Ps. 99, 5).

2 Mos. 20, 7. Herren sagde: Du skal ikke tage Herren din Guds Navn forsængeligen; thi Herren skal ikke lade den være uftrosset, som tager hans Navn forsængeligen. (Matth. 5, 34—37. Jæc. 3, 10, 5, 12. Hebr. 6, 16. Joh. 5, 4. 1 Tim. 1, 9—10. 5 Mos. 18, 10—12).

1 Joh. 5, 21. Mine Børn, bogter Øder for Måsader! (2 Mos. 20, 2—6. Eph. 5, 5. Phil. 3, 18—19).

§ 49. Den treenige Gud, som vi dyrle i Hjerte og Levnet, skulle vi ogsaa paa en særegen Maade dyrle ved rettelig at bruge de højværdige Sacramenter samt Kiriens øvrige Maademidler og Undagisøvelser, saavel hjemme, som i Menighedens offentlige Forsamling.

Ann. 1. Vi have i den foregaaende Paragraph taft om den umiddelbare Gudsdyrkelse i Hjerte og Levnet, saaledes, som den til enhver Tid og under alle Forhold skal fremtræde i en Christens indre og ydre Liv; vi skulle nu tale om den middelbare, den særegne og bestemte udvores Gudsdyrkelse, der, mere og mindre bruden ill en ved Herrens Indsigtstilser og Kiriens Anordninger bestemt Form og Orden, hener som Middel til Opnaaelsen af den dobbeltte Hensigt: Troens Bekjendelse og Menighedens Bygningelse eller det nye Menneskes Fremvært. Af denne Gudsdyrkelse, der altidaa alene bestaaer i visse Undagisøvelser, gives der wende Aften, nemlig: Den offentlige Gudsdyrkelse og Hunsandagten.

Ann. 2. Den offentlige Gudsdyrkelse (§ 15 Ann. 4), hvortil Adgangen staaer aaben for Alle og Enhver, foretages i Menighedens offentlige Forsamling i dettil indrettede Guds huse paa alle Søndage og andre Helligdage, og bestaaer, som bekjendt, af Ordets Læsning og Prædiken, Bon, Psalmesang, Messje, Sacramenternes Brug samt Udførelse af de øvrige kirkelige Handlinger, som Konfirmation, Skriftemaal, Eggelbølse, Præstevælse, Jordesærd, Alt efter den verom af

Kirken antagte Regel. Det er vor Vigtigsttlig at deelteage i den offentlige Gudsdyrkelse for derved at beklende vor Tro og opbygge os selv og Andre; og det vil en Christen ogsaa gjerne gjorte, Især hvor Ordet lyder og Sangen toner fra troende Hjerter; thi da vil det kunne være ham baade til Oplysning og Oplyselse, til Preest og Kirke, at samles med Menigheden til en helligt Andagtsselvelse og paa et helligt Sted, der juist er indrettet og indviet til det Samme. Is jo kraftigere Livet rører sig hos ham, desto mere føler han just ogsaa Trang til den Næring for samme, han kan finde i den offentlige Gudsdyrkelse; og jo mere de før Arbejdssage i Ugen tage hans Tid i Beslag til anstrengende, for Sjel og Legeme udmattende, Forretninger for det Eternelle, desto hjørere vil Hviile- og Helligbagen være ham, og i begge Henseender vil han med Glæde efter Herrens Anordning holde den i Gære for sig og sit hele Huus. — Den offentlige Gudsdyrkelses Form er hos Catholikerne mere funstig og prægtig end hos Lutheranerne, men hos disse dog ikke saa nogen og fattig som hos de Reformierte, der mere end tilsværlig formaae den Hjelpe, de Flønne Kunster i Kirkens Efesteste kunne hde til Sindets Opløftelse, medens Catholikerne derimod staae i Bare for over Gudsdyrkelsens Form at glemme dens Indhold. Dette Sibste er jo vistnok det Vørste; thi naar den udvortes Gudsdyrkelse, den almindelige og umiddelbare saavel som den særegne og middelbare, ikke er et sandt Udtryk af den indvortes, er den kun et forargeligt Skuespil, og Deeltagelse dert grundet i Selvbedrag eller Hylle.

Unn. 3. Jo mere Livet vælkes i Menigheden, desto mere ville ogsaa de Christne føle Lyst og Trang til at opbygge sig med hinanden og vidne til Herren.

Gære, ikke alene i Guds Huus paa de berilig besættede Dage, men ogsaa hjemme, naar Lejlighed gives, ved Ordets læsning, ved Bon og Sang, ved gudelig Tiliale og Samtale; og naturligt er det, at ikke alene et Huuses Folk, men ogsaa Venner og Naboer, som drives af den samme Mand, kunne samles til fælleds Andagtsselvelse. Men ligesom Presten foretaaer den offentlige Gudsdyrkelse, saaledes er det jo ogsaa onskeligt, at han ikke maa staae ubenyttet faadanne aandelige Beboegelser og Blosbyttringer i Menigheden, at han maa kjende og forståe dem og vaage derover som en trofast Hjørde, samt oplive og leve dem ved sin hjertelige Deeltagelse, som ogsaa ved sin personlige Nærverrelse, i Særdeleshed i større Forsamlinger; og til den Ende bør Preest og Menighed komme hinanden imøde med Kjærlighed og Fortrolighed, hvilket heller ikke vil mangle, naar de dele Tro og Haab med hinanden. De ville da virke med hinanden til Guds Riges Udbredelse baade offentlig og i Huuslivets lille Krede; og Huusankægten vil ikke sovælte Lysten til at deelteage i den offentlige Gudsdyrkelse, i det den blidrager til at holde Hølelsen af den Trang, som fører til begge, vaagen og leende. — De Andagtsselvesser, som saaledes af Flere eller Færre anstilles i Hjemmet, have naturligvis en friere Form end den offentlige Gudsdyrkelse, men maa dog aldrig løbere sig fra Kirkens Orden og lebende Indflydelse eller træde udover det underordnede Forhold til den Gudsdyrkelse, som har Kirkens Besegling og Maadewidernes ordentlige Forvaltning for hele Menigheden ved Herrens vise Ejener; og bliver Huusandagten saa end ikke saa helligtlig og oploftende som Gudsstuen i Menighedens offentlige Forsamling, saa fan den dog være ligeaa hjertelig og rørende og har den store Nutte, at den i Særdeleshed blidrager til at føre Christendommen ind i Huus- og Setskabs-

Livet og til at udrydde den Indbildning, at man kun om Søndagen og i Kirken skulle have med Guds Righe at gjøre. Dersom skulle vi drive paa begge Døle, hvad en Christen gjør med Læst efter Mandens Drift. Men aldrig maae vi glemme, at der arbejdes intet Fortjentligt er ved, enten at gaae i Kirke, eller at holde Hunsandagt: begge Døle skulle vi gjøre, fordi vi i denne dertil.

2 Mos. 20, 8. Herren sagde: Kom Sabbatens Dag ibi, at du holder den hellig!

2 Mos. 23, 12. I sex Dage skal du gjøre din Gjerning, men paa den syvende Dag skal du holde Sabbath, paa det din Øre og dit Agen maae hvile sig, og din Tjenesteqvindes Gen og den Fremmede bederqveges.

Ps. 84, 11. En Dag er bedre i dine Førgaarde end tusinde ellers. Jeg udvalger heller at være ved Dørtærskelen i min Guds Huus, end at hoe i de Ugubeliges Pauluner.

Eph. 5, 19. Taler hverandre til med Psalmer, hymner og aandelige Sange, og synger og leger i Ebens Hjerte for Herren! (Col. 3, 16. Ps. 146, 1, 2).

Math. 15, 8, 9. Dette Folk holder sig nærlig til mig med sin Mund og ærer mig med Læberne, men deres Hjerte er langt fra mig; men de dyrke mig forgjøres.

Hebr. 13, 17. Lyder Ebens Beiledere og værer dem hørig! thi de vaage over Ebens Sjæle, som de, der skulle gjøre Mægnstab — at de kunne gjøre dette med Glæde, og ikke sukkende; thi dette var Eder ikke gavnligt.

b) Vore Pligter mod os selv.

§ 50. Vi skulle elste os selv og serge omhyggelig for vojt sande Bel. Vi skulle da udville de naturlige Evner og Anlæg, som Gud har nedlagt i vor Sjæl, men for Alting leve og vore som Guds Barn, at hine Naturgaver mere og mere kunne blive fornuyede og helligede til Nedskaber for den Helligaand, os til Salighed.

Anm. 1. At vi skulle elste os selv, ille forhaavide vi ere for dærvede ved Snyden; men forsøgts vi ere skabte og gjenfødt af Gud, og at en saadan Kjærlighed ogsaa udvikler sig af den christelige Tro, det er voenfor fremsat (§ 47 Anm. 2). Af denne Kjærlighed følger naturligvis en omhyggelig Omsorg for vojt sande Bel, hvilken Omsorg i Særdeleshed henvenner sig til vor Sjæl, vor bedre Deel.

Anm. 2. Det er en almindelig menneskelig Pligt, der altsaa ogsaa paahviser en Christen, at udvise Sjælens naturlige Evner og Anlæg (§ 14); at berige Forstanden med af gavnlig Oplysning, at udanne Hjertet til varmt Høfelse for alt Sandt, Godt og Skjent, at skyld Villen til Fasthed og Bestandighed i det Gode, at skærpe den aandelige Sands for Ret og Uret og at holde Samvittigheden vagen. Dersom vi ikke havde været for dærvede ved Snyden, havde vi kun behovet saaledes at udvikle og bruge Naturens Gaver; men nu behoves der en Omvendelse og Fornyelse fra Grundens af samt en daglig Renselse og Tillegnelse af Maaden for at komme ind og blive i Guds Righe til

Sjælens Frelse. Den Dømseg for Sjælen, som paa-holder ethvert Menneske, men som fun en Christen har ret Forstand paa, naer derfor først sit Maal i Guds Rige ved Sjælens Forloevning og Ejensfærdelse, Hetsærdbiggjørelse, Oplysning og Helliggjørelse. Kun derved bliver Sjælen mere og mere gjennemtrængt af det sande, evige Liv med Himmelens Lyd og Fred, Glæde og Kraft; kun saaledes gaaer den sin Fuldbendelse imøde, i det den mere og mere i alle Metninger bliver Bolig og Reflekstion for den Helligaand og med fri Bevistethed gjenforenet med Gud; kun saaledes funne vi opfyldte vor Bestemmelse her og højet, salig henvise i Herren og opvaagne til evig Glæde og Hærlighed (§ 40). Hvad vi sylder os selv med nærmest Hensyn til Sjælen, kan da indebefattes i disse saae Ord: vi skulle føge Guds Rige, forsaaibti vi ere udensor, og blive beri, forsaaibti vi ere komne derind; thi det er ikke alene Velen til Sjælens Forloevning og Saliggjørelse, hvorpaa det fornemmelig kommer an; men det fører ogsaa til en sund Udvikling af dens naturlige Gyner og Natur, efter som vor særegne Stilling i Livet i Besynderlighed fører det med sig, for at vort hele Væsen mere og mere kan blive helliget til Herrens Tjeneste. For en Christen, som veed sig selv i Guds Rige, gælder det altsaa om at blive beri, at gaae fremad mod Maalelet, at vore i det indvortes Menneske og derfor, om Gud vil, at oposse alt Andet. At arbejde derpaa under ständig Warvaagenhed og Bon, efter den Raade, Gud forunder, det er hans Pligt, det er hans Lyd og Glæde: det sylder han Gud, det sylder han sig selv, det gør han Gud til Vore og sig selv til Salighed.

Num. 3. Gud er den egentlige Sjælesørger,

og vor Dømseg for Sjælen bestaaer derfor fornemmelig i, at vi overgive os til hans Dømseg og Forsorg, især ved at bruge hans Maademidler med de Undtagelsesvelser, som knytte sig nærmest dertil. Men saa kan ogsaa Omgang med oplyste og erfarene Medchristne, Læsning af gode Bøger og sille Betragtning i Konsombeden befordre vor Forbedring og Fremgang i det Gode, vor Sjæls Udvikling og Frelse. Den gode Virkning af alt dette er dog væsentlig hæinget af, at vi kjenne os selv med alle vores Mangler og Heil, at vi erlende vor Sjæls Armod og Ucrenhed, Syld og Bræde, for at vi ret kunne tildegne os Guds Raade, og bruge alle de Midler og al den Lejlighed, han giver os, til en stædig Fremgang til det Bedre. Ved at undskylde og besmykle vor Bræt og Bræde og opholde os selv over Andre, efter Egenfærligheden og Stolthedens Tilskyndelse, komme vi aldrig videre paa den gode Vei, og ved Sovmøb tillukke vi Maadens Dør for os.

Math. 6, 33. Jesus sagde: Sege først Guds Rige og hans Retfærdighed! saa skulle og alle disse Ting tilslægges Øder. (Luc. 10, 38—42).

2 Petr. 3, 18. Voter i vor Herrers og Frelzers Jesu Christi Raade og Kundstab.

1 Kor. 14, 20. Vredre! værer ikke Børn i Forstand! nei, værer Børn i Ondstab, men i Forstand fuldroerne! (Rom. 16, 19. Math. 10, 16. Joh. 8, 31, 32).

Math. 5, 45. Jesus sagde: I skulle være fuldkomne, ligesom Øvers Gader i Himmel er fuldkomne.

2 Kor. 7, 1. Efterdi vi have haabanne Forjettelser, I Elstelige, saa lad os rense os selv fra al Kjædets og Mandens Besmittelse og fuldende vor Helliggjørelse i Guds Frøgt!

Ap. Øj. 24, 18. Heri over vøfsaa jeg mig, at
tid at have en udstadt Samvittighed for Gud og
Mennesker.

Math. 26, 41. Jesus sagde: Vaager og beder,
at I ikke skulle falde i Fristelse! Manden er vel redes-
bon; men skjedet er sikkert.

1 Cor. 15, 33. Forfører ikke! Slet Omgang for-
bærer gode Sader.

1 Thess. 5, 21. Prøver alle Ting! beholder det
Gode!

1 Petr. 5, 5. Smykker Eder med Ødmighed!
Thi Gud staar de Hoffærdige imod, men de Ødmige
giver han Raade. (Eue. 18, 14).

Math. 16, 24—26. Jesus sagde: Vil Nogen
komme efter mig, han fornægte sig selv og tage sit
Kors og følge mig! Thi hvo, som vil frølse sit Liv,
sal miste det; og hvo, som mister sit Liv for min
Skyld, sal finde det. Thi hvad gavnner det Mennes-
ket, om han vinder den ganske Verden, men tager
Skade paa sin Sjæl?

§ 51. Vort Legems Liv skulle vi bevare,
samt rense, styrke og øve det ganske Legeme
til en tæffelig Volk og et godt Redskab for
det nye Menneske.

Un. 1. Det Liv, som aander i vort Legeme og
forbinde dette med Sjælen, skulle vi bevare, som
Guds bedste timelige Gave, saalænge han vil det. Lige-
ledes skulle vi bevare vores Lemmer, Sandser og
legemilige Kræfter, samt styrke og øve, uddanne og
bruge dem, saa godt vi kunne, og som vort Livs til-
stilling i Særdelehed fører det med sig, for at vort Le-
geme kan blive en beguem og tæffelig Volk, et faaft
og godt Redskab for Sjælen, og denne ille skal hin-

bres i sin Virksomhed ved Legemets Mangler og man-
gesulde Uddannelse. Vi skulle saaledes ikke pleie og
øve Legemet for dets egen Skyld, men for Sjæ-
len; og Legemets Uddannelse bør, saavidt muligt,
holde lige Skyld med Sjælens. Dette var nol, dersom
Legemet ille var besmittet af Synden. Men da
det er det, saa maa vi ogsaa rense det ligesom Sjæ-
len, døde Kjædets Kyster, baage over, at Besmitelsen
ikke udbredes sig videre, men derimod træte efter,
at Legemet kan tage Del i Sjælens Gjensættelse,
og Spiren til det nye Legeme udbiske sig mere og
mere i det gamle, og saaledes i Det og Alt fræbe
at uddanne og bruge vort Legeme, som det egner sig
ille for det gamle, men for det nye Menneske.
Og det vil en Christen gløre af fri Drift, fordi han
ansker med Alt, hvad hans er, at høre Herren til
og at være ham baade med sit Legeme og sin Sjæl.
Men han vil da heller ikke undslae sig for at opoffre
sit Liv og Legeme, naar Bligten byder det.

Un. 2. Disse Pligter overtræde vi aldeles
ved Selvmord — hvorved vi forførte vor Forbere-
delsesstid, med Det Iscrite os fra alle vores Forpligtelser
mod vore Medmennesker, og vise Ulydighed og Utas-
nemmelighed mod Gud samt Mistillid til ham —, og
mere og mindre ved efter eget Lykke at slade os
selv paa Lemmer og Hælbred, som ogsaa ved at
overgive os selv til de hædige Kæster, vi falde Horeri,
Fraadseri og Druskenstab, hvorved vi besmitte
og forbærve Legemet, saavelsom Sjælen, slæsse
Skydet Seir over Manden og give os i den On-
heds Bold, ille at tale om, at vi dermed kunne for-
vilde vor egen og Andre's timelige Velsærb, ja
hvad værre er, forføre og foraruge vore Medmense-
nesker. En Christen kan synde og gribe sig selv i
megen Ørst; men han kan ikke leve i nogen Raast.

Den kaæstefulde er ikke en Christen. Heller ikke kan en Christen forsættig forgræbe sig paa sig selv og formostelig indgribe i den almægtige Guds Herredomme. Han har ved sin Daab sagt sig los fra saadanne Mørkets Gjerninger, som fra Mørket selv.

Nom. 14, 7. 8. Ingen af os lever sig selv (ester eget Ejke), og Ingen dør sig selv; thi baade demsom vi leve, leve vi Herren (ester hans Behag), og demsom vi dør, dør vi Herren; derfor enten vi leve, eller vi dør, ere vi Herrens. (1 Cor. 6, 19. 20).

I Joh. 3, 16. Derpaa have vi Hændt Kjærligheden, at han (Jesus) har sat sit Liv til for os. Saar her og vi sætte Livet til for vores Brødre. (Joh. 15, 13).

Ap. Øj. 20, 24. Jeg agter Intet, holder og ikke mit Liv dyrebart for mig selv, paa det jeg med Glæde kan fuldende mit Liv og den Dienest, jeg har annammet af den Herre Jesu, at forlynde Guds Maades Evangelium.

2 Cor. 7, 1. (§ 50).

Luc. 21, 34. Jesus sagde: Vogter Eder, at Eders Hjertes ikke nogen Lid besværes med Fraadseri og Druskenstab!

Nom. 13, 14. Isorer Eder den Herre Jesum Christum og pleier ikke Hjælpet til at vække Begejrlighed!

2 Mos. 20, 14. Herren sagde: Du skal ikke bedrive Hoer.

Math. 5, 27. 28. Jesus sagde: I have hert, at der er sagt de Gamle: „du skal ikke bedrive Hoer.“ Men jeg siger Eder, at hver den, som seer paa en Kvinde for at begjøre hende, har allerede bedrevet Hoer med hende i sit Hjerte.

Gal. 5, 24. De, som here Christus ill, have korsfæstet Kjædet med dets Styler og Begjærligheder.

Sir. 30, 16. 1 Cor. 10, 31. Eph. 5, 18. 1 Petr. 2, 11. Gal. 5, 19—21. Eph. 5, 3—5. 1 Thess. 4, 3—5.

§ 52. Vor timelige Welfærd maae vi beskytte og befordre paa lovlig Maade, dog ikke for dens egen Skyld, men for at vi desto friere og bedre kunne leve og virke for Guds Rige.

Anm. 1. Til vor timelige Welfærd regne vi: en Stilling og Virksomhed i Menneskesamfundet efter vor Eyst og vores Ebner. Frihed for unaturlige og usædvenlige udvortes Maade og Indstrækninger, forneden Formue til et sorgfrit, farvæltigt og anstrengt Ufkomme. Være blaaede vores Medmennesker samtid forfriskende og opmunrende Fornekselser. Da Gud har ståbt og indrettet Verden saaledes, at disse Guder mere og mindre kunne opnaaes, og hos os nedlagt en naturlig Trang dertil, saa kunne vi ogsaa med hand Villsie tage imod dem, trægte efter dem, bevare og beskytte dem, sunt nyde og bruge dem, forsæcbdt han giver os Kjærlighed dertil; men ikke for deres egen Skyld; thi de ere kun timelige Guder og have intet Værd i sig selv. Gud har ikke sat os her i Verden, for at vi kun skulle vinde og nyde de jordiske Goder og „leve hver Dag i Kjærlighed og Glæde“; men for at vi skulle tilgne os hans Maade, virke i det Kald, han anviser os, og dermed mednes for en bedre Verden; og det kunne vi, naar Gud vil, ogsaa uden hine Goder, hvori den gjenloste Skol ikke har sit Liv og sin Saalighed, og som vi i alt Fald maae forlade i Døden, om ikke før. Vi maae derfor kun trægte efter de timelige Goder — dog ikke indtil Rigdom og Overfladig-

hed —, forsøvndt vi finde dem fornødne og hjællige til vor aandelige Udvilning, vor Fremvært i Guds Rige, eller i det Mindste ikke skadelige i denne Henseende; thi de kunne alle helliges for Guds Rige, til Herrens Dienste, vi kunne nyde og bruge dem alle til Guds Øre, som til Gavn og Glæde for os selv og Andere; og paa den anden Side kunne Troldom, Falligdom og Vanere, en glædeless udvortet tilstand og en Virkefreds, hvori vi ikke ret kunne arbeide med Lyst og Dygtighed, lamme Sjælens Kraft, hindre og indstrække dens Virksamhed, ske dens Livsfrisshed, som ogsaa svæffe og nedbryde Legemet. — Det følger af sig selv, at vi kun paa lovlig Maade maae besordre og beskytte vor timelige Velsærde, hvilket skeer, naar vi i Overensstemmelse med guddommelige og menneskelige Love dertil behytre vor Stilling, og vore Ewyer med den Kejlighed, Gud giver, virke i vori Rosd med Flid og Dygtighed, Troskab og Meistrasched, bruge Guds gode Gaver med Maadehold og Sparsommelighed, og efter vort Arbejde fornøie os i Ufylldighed og indenfor Gemmelighedens Grundser.

Anm. 2. Vi forsynde os i denne Henseende ved Gjærrighed og Bindesyghe, Ødselhed og Overdaadighed, Vergjærrighed og Forfængelighed, Forlystelsessyghe, Usædlighed, Sælelse, løshed og Lediggang, hvorved vi deels træte efter de timelige Goder for deres egen Skuld, ja betrægte dem som de højeste Goder, for hvilс Øpnæelse af Hjældefættes Pligt og Ret, deels overstrie Orden og Maade i deres Brug, deels efterfage Skinnet og Syggen isledesfor Tingens selv. — Ingen Christen kan være hengiven til saadanne Lustet. Han søger først og fornemmelig Guds Rige, træter efter de timelige Goder kun som Midler til det sunde Godes Besødring, tager imod dem med Tak til Gud,

helliger dem ved Guds Ord og ved Von^o, bruger dem med Glæde, saa gæt han veed og kan, efter Giverens Viemed, og er villig, som skydig, til at oposse og frastige sig dem, naar Gud vil det, glad ved at se en Skat og en Glæde, »som Ingen tager fra ham».

Anm. 3. Vor timelige Velsærde hindres og forskyres baade ved Mangel af timelige Goder og ved Hemsøgelse med timelige Under. Begge Slags funne, med Hensyn til den nærmeste Marsag, være baade selv for skyldte (forvoldte ved vore egne Synder og Bildfærelser) og ufor skyldte (ikke faaledes forvoldte), hændt i Grunden intet Savn og ingen Sorg i Verden er ufor skyldt, da vi alle ved vore Synder have forsyldt og fortjent at bære vor Deel af dette Livs Værder og Mangler, ja langt mere. Men den gode og naadige Gud bestikker alt Saabant over os til vor sande Vel, troster og styrker os under Korset og lader alle Ting tjene dem tilgode, som elste hem^o (Rom. 8, 28). Dersor skulle vi beslute os paa Noisomhed og Taalmadighed, hvad en Christen villig gjør af skærlighed og Tillid til Gud (§ 18 Anm. 2 og 4).

Lue. 10, 41, 42. Jesus sagde: Martha! Martha! du gjør dig Bekymring og Kro med mange Ting. Men Det er fornødent. Maria har udvalgt den gode Deel, som ikke skal borttages fra hende. (Math. 6, 33 — § 50).

1 Tim. 4, 4—5. Al Guds Skabning er god, og Intet at forkaste, naar det antændes med Talsigelse, efterdi det helliges ved Guds Ord og Von. (1 Moseb. 1, 31. Ap. Ch. 10, 15. Col. 2, 16—23).

Ordspr. 30, 8. Giv mig ikke Armod eller Rigdom, men uddeel til mig mit bestikkede Ørbd! (Ap. Ch. 20, 33—35. 1 Tim. 6, 17—19).

1 Tim. 6, 9, 10. De, som ville vorde rige, salbe

i Christeligt og Snare og mange daartlige og stadelige Begjærligheder, som nedførte Menneskene i Ødelæggelse og Forbærvelse; thi Vængegjærtighed er en Rob til alt Dødt. (Math. 6, 19—21).

Phil. 4, 8. Værdre! hvadsomhelst der er sandt, hvadsomhelst ærbart, hvadsomhelst retsædigt, hvad der er reent, hvad der er elsteligt, hvad der har godt Lov, lori Alt, hvad dydigt og roesværdigt mon være: derpaa giber Agt! (2 Cor. 8, 21. 1 Cor. 4, 3—4).

Gal. 5, 26. Lad os ikke have Lust til forsøngelig Åbne, saa at vi trodsé hverandre og bære Anind mod hverandre! (Joh. 12, 43).

Ps. 31, 8. Jeg vil frøde mig, Herre, og bære glad ved din Missundhed.

Præd. 11, 9. Glæd dig, du Unge, i din Barnedom, og lad dit Hjerte være vel tilmøde i din Ungdoms Dage! — Vild dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen! (1 Joh. 2, 15—17).

1 Cor. 7, 21. Er du salbet som Træl, det hører dig ikke! men kan du blive fri, da vælg hellere dette! (Ap. Gj. 26, 29).

Eph. 5, 16. Kjæber den beleilige Tid! (1 Thess. 4, 11, 12)

Job. 4, 30. Frugt ikke, mit Barn, fordi vi ere blevne fattige! Du har Megel, naar du frugter Gud og viger fra al Synd og gør det, som er behageligt for ham. (Ordspr. 15, 16. Hebr. 13, 5, 6. 1 Tim. 6, 6—8. Ene. 12, 15).

Rom. 12, 12. Varer glade i Haabet, taalmobige i Trængstien, varagtige i Bonnen! (Rom. 8, 18. 1 Cor. 10, 13. 2 Cor. 4, 16—18. Hebr. 10, 32—39. 12, 1—13. 1 Petr. 2, 19—21).

2 Cor. 12, 9. Min Raabe er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Styrkeglethed.

c) Vore Pligter mod vor Næste.

§ 53. Vor Næste skulle vi elste som os selv, og derfor handle mod ham, som vi ønske, at han ville handle mod os. Vi skulle da ogsaa gjøre, hvad vi kunne, til hans Sjæls Oplysning og Uddannelse, Forloesning og Saliggjærelse.

A m. 1. Om Kjærlighed til Næsten, baade som Pligt og som naturlig Udvikling af den Christelige Tro, er der handlet ovenfor (§ 47 Amt. 2 og 3). Vigledebes er det ved samme Beilighed bemærket, at ethvert Menneske er vor Næste, saa at intet Menneske, end ikke vor Loven og Gjænde, er udelusset fra den Kjærligheds-Prætiner, vi skyldte Alle, og at vi just mod Saadanne, som meer eller mindre for see sig imod os, og med eller mod deres Villie i een eller anden Henseende ere os imod, skulle udvise Sagtmødighed og Forsonelighed — fjendelige i Mildhed, Billighed, Overberthenhed, Forbragelighed, Wedelnødigheid og Hjempdighed —, for, som det egner sig „de Fredsommelige“, at bevare eller gjenoprette den indbyrdes Fred og Enighed. Men da vi have Pligter mod vor Næste, hvis Opfyldelse han har Ret til at kræve af os, kunde det synes, at det ikke var nok her at tale om Kjærligheden, som Kilden til al Pligtopfyldelse, men at vi ved Siden af den burde stille Retfærdigheden. Dog, det synes kun saa; thi Kjærligheden indebefatter Retfærdigheden i sig og driver os til at opfylde baade de Pligter, som Næsten har Ret til at kræve opfyldte af os, og dem, som ikke møde nogen tilsvarende Retlighed hos ham. Det er da nok her at udvile den Kjærlighed til vor Næste, som Loven

fævner og Evangeliet fløjner, hvilken — da vi skulle elske ham som os selv — viser sig deri, at hans sande Vel og gode Ret ligge os lige saa oprettigt paa hjerte, som vort eget Vel og vor egen Ret, saa at vi ikke alene ville tilføle ham noget Ondt, men ogsaa unde og ønske ham alt Gode, bede for ham, som for os selv. Hjælpe, gavne og glæde ham, saa meget vi kunne, fort, at vi i Det og Alt ere stræbde mod ham og handle mod ham, som vi ønske, at han vilde handle mod os og være sindet mod os, naar han var i vort Sted, og vi i hans, hvorimod ikke alene al Urettsærdighed, men ogsaa al Ukjærlighed, Bitterhed, Vrede, Had, Elgehyldighed med henlyst til hans Vel og Kee, Misundelse og Skadesfrohed, strider. Vore Pligter mod Næsten ville da lettelig kunne ubledes af, hvad der overfor er fremsat om vore Pligter mod os selv.

Unn. 2. Ligesom vi styrke os selv at udbifte vor Steds naturlige Ebner og Anlæg og i Sædeleshed at arbeide paa dens Forløsning og Saliggjørelse, saa styrke vi vor Næste, saavidt muligt, at gjøre det Samme for ham og saaledes bidrage til, at han kan blive en god og lykkelig Borger i denne Verden og især en god og salig Borger i Guds Rige, hvorhos vi dog maae vogte os for ved nogensomhelst Samvittighedsvang at gjøre Indgreb i hans anbedelige Frihed. Denne Forpligtelse skulle vi opfylde deels ved selv at oplyse, vellede, rette, formane og udvare ham, oplive og opbygge ham i det „Indbories Menneske“, samt bede for ham — hvilke Pligter vel i Sædeleshed paaligge den christelige Værsland, men dog ogsaa ere almindelige, forsaavidt alle Christne udgjøre „et helligt Præstedomme“ (1 Petr. 2, 5, 9.) —; deels ved at slæsse ham Beilighed til Sjælens Oplysning og Uddannelse, som til dens Ind-

vielse og Opbyggelse til Salighed, i Kirken og Skolen, ved Omgang med oplyste levende Christne og ved Lesning af gode Bøger; deels ved at foregaae ham med et godt Eksempel. — Hertimod forsynde vi os grobælg, naar vi ved vor slechte Oprørrelse forarbe Næsten og forlede ham til vor Esterligning, eller naar vi, ved at lyve*) for ham, formørke og besmitte hans Sjæl, eller, ved at bedrage, lække eller true ham, forstøre ham til Synd. — Ingen Christen kan være en Forfører, eller en forfæltlig Legner og Bedrager; og i det han omhyggelig vogter sig selv for Synd, vogter han sig derved tillige for at give sin Næste Forarrelse. Han elster sin Næste som sig selv og bærer derfor en hærlig Omsorg for hans Steds Uddannelse og Forløsning, for broderlig at dele de bedste Goder med ham, efter det Maal af Naturens og Maadens Gaver, der er ham selv tilbeest.

Unn. 3. I uafstilling Forbindelse med de hilstil berørte Pligter mod Næsten staaer endnu den Pligt, at vi, naar han er af anden Menning end vi, skulle vise Sagmodighed og Mildhed, Willighed og Veszedenhed imod ham. Men har han en anden Tro end vi, da funne vi, som Christne, ikke selde anden Dom end den, som Guds Ord lægger os i Munden, at han umuelig kan blive salig ved en fulst og feil Tro, da der kun er „een Tro“ til Salighed (Eph. 4, 4), ligesom der i Guds Rige kun er „een Hjord og een Hyrde“ (Joh. 10, 16). Men vi selde ikke den sidste Dom over ham, vi fordomme ham ikke — hvortil vi hverken have Ret eller Lust —, men anbefale ham til Guds Raade, bede og arbeide for hans Indgang i

*) Al Synd er egentlig Legn, en Kæfigelse fra Sandheden, en Fængstelse af det Gode (§ 21); men het tales kun om usagnagtige og usandfærdige Ord, hvoreud vi volde Næsten Gorg og Forhæd.

Guds tilge og glæde os i det Haab, at Guds lys også engang maae opgaae for ham, ja i det Haab, at alle de, som endnu ikke have hørt Evangeliet, skulle faae det at høre her eller hos ei (§ 34), og de, som endnu forståede det, maaske dog, før Dommen falder, anmagine det og omvende sig til Herren — lyk de ikke have afsyndet til Døden!.

Math. 22, 39. Jesus sagde: Du skal elste din Næste som dig selv. (3 Mos. 19, 18. Luc. 10, 25—37. Math. 5, 43—48).

1 Joh. 3, 18. Mine Barn! lad os ikke elste med Ord eller med Tungen, men i Gjerning og i Sandhed! (Rom. 13, 8—10).

Math. 7, 12. Jesus sagde: Alt, hvad I ville at Menneskene skulle gjøre mod Eder, det gører I også mod dem! thi saadan ere Loven og Profeterne.

1 Thess. 5, 14. Formaaler hverandre, og opbygger den Enne den Anden! (Col. 3, 16. Rom. 14, 1, 19. Ap. 6, 20, 20. 1 Cor. 9, 22. Marc. 10, 43—45).

Gal. 6, 1. Brodre! Person og et Menneske bliver overilet af nogen Brost, da hjælper han til rette, I Mandelige, med Sagtmødigheds Mand! men se til dig selv, at ikke og Du bliver fristet. (Jac. 5, 19, 20).

1 Thess. 5, 25. Brodre! beder for os! (1 Tim. 2, 1—4).

Math. 5, 16. Jesus sagde: Raber saa Eders lys flinne for Menneskene, at de see Eders gode Gjerninger og are Eders Fader; som er i himlenel.

Luc. 47, 1, 2. Jesus sagde: Det er umueligt, at Forægterer ei skulle komme; men bee den, ved hvilken de komme! Det var han bedre, om en Mellesteen blev hængt em hans Hals, og han blev fastet

i Høvet, end at han skulle forgrave een af disse Smæle.

2 Tim. 3, 13. Unde Mennesker og Bedragere fare frem til det Verre: de forsere og forsørs.

Cph. 4, 23. Afslægger Lygn og taler Sandhed, hvor med sin Næste, efterdi vi ere hverandres Venner! (Col. 3, 9).

1 Cor. 4, 5. Dommmer ikke Noget før Tiden, inden Herren kommer, som og skal føre det for Lyset, som er flukt i Verket, og aabenbare Hjerternes Raad! Da skal Enhver vederføres sin Lov af Gud:

Ap. 9, 4, 12. Der er ikke Hjelpe i nogen Anden. (Joh. 14, 6).

§ 54. Vor Næstes Liv og Legeme skulle vi bevare og forsvare, saavidt det staaer til os, samt bidrage til, at han kan leve og udsætte sine legemlige Evner; og hans tilmelige Velserd skulle vi beskytte og beserbre, idet vi i begge Henseender agte paa hans gode Ret og hans sande Tarr.

Unn. 1. Den Hjertlige Omsorg for vores Medmenneskers Bedste, vi skynde dem, som ogsaa Hensynt til deres Ret, byder os at hedre og forsvare Næstens Liv og Legeme mod Vold og Vaabe, at hjælpe ham i Livs og Legems Hare, endog med egen Hare og Besær, at lette ham Livets Moie ved trofast Medhjælp, at drage Omsorg for hans Smidhed og legemlige Udtidling og slaae ham til denne Henseende ned godt Raad og formanden Aduarsel. — Herimod forskynde vi os grobælig ved Mord og Drab eller anden Misshandling af Næstens Legeme, hvorved vi formætteligen forgræbe os mod Herren og paa den, han stakte i sit Billde; en bæltet ved at udsætte Næsten for Livs og Legems Hare, eller at unddragte ham vor Hjælp i et

saabæn, ved at oversætte ham med Arbeide, ved at paafore ham en Sorg, der nager paa hans Livs Rød, og ved at forsøde ham til et lastefuldt Dømet, hvorved hans Sandhed nedbrydes.

A m. 2. Timelig Velserd har samme Vigtighed for Mæsteren som for os selv; og hans Met der til er lige saa god som vor egen. Vi skulle dorför beskytte og besjordre vor Mæsters timelige Velserd med Mæsterdighed og Kjærlighed, ved redelig at overholde hans udvortes Retigheder og fjærlig at agte paa hans udvortes Bedste, og saaledes ogsaa i dette Stykke vise, at vi else vor Mæster som os selv. Hertil hører: at bidrage til at skaffe ham en passende Stilling i Livet og at uddanne ham dertil; at unde og skaffe ham al den Friheds, som kan bestaae med hans Vel og med god Orden; at beskytte hans Elendom, skaffe ham Dygtighed og Lejlighed til lovligt Erhverv, at staae ham bi i Mangel og Forlegenhed med Maad og Daab, barmhertig og mildelig at understøtte den værdige Krængende med Kjærligheds Gaver; at øre ham, som han fortjener, og skaffe ham forsøent Gre hos Andre; at trøste og opmunstre ham i Modgang, give og skaffe ham Oprættning og Ernstning, naar han har lidt Tab og Skade, og berede ham usædige Hornstelser; at leve et fredeligt og venligt Samliv med ham og bidrage til, at han kan staae i samme Forhold til andre Mennescer. Herimod strider alle Slags Tyranni og Despoti; endvidere Møveri, Thveri, Bedrageri og alle Slags Forurettelser og Hornærmelser; fremdeles Ubarmhertighed mod de Krængende, Haardhed og Gulde mod de Sorrigfulde, Trættefærhed og Lyst til at stifte Ufred blandt Mennescer, Brantenhed, Misundelse og Glæde over Andres Sorg og Skade; endelig Egn og Bagdæksel, Haan og

Spot, Haardhed i at dømme, Dadleskæ, Mistænkjomhed.

A m. 3. Det er en naturlig Virkning af den Christelige Kjærlighed til Gud og Mennesker, at en Christen gjerne, saavidt det staar til ham, vil beskytte og besjordre sin Mæsters Wel med Hensyn baade til hans Liv og Legeme og til hand udvortes Kaar, at han gjerne vil tjene, give og glæde ham, saa meget han kan, troste ham i Sorg, hindre hans Rød, lette hans Moje og erstattet hans Tab. Men det er ham en Vist, at forgrive sig paa noget Menneskes Liv og Legeme, eller at gjøre uretskædig Indgreb i hans timelige Velserd, og han vogter sig herhos omhyggelig for enhver ukjærlig eller ubesridig Forstyrrelse af hans legemlige Velbestindende og udvortes Velserd.

2 Mos. 20, 13. Herren sagde: Du skal ikke ihjelslaae.

1 Mos. 9, 6. Hvo, som ubøser Menneskeid Blod, ved Menneskel skal hans Blod igjen ubøses; thi i sit Villedede slakte Gud Mennesket.

2 Mos. 20, 17. Herren sagde: Du skal ikke begjære din Mæsters Huus.

Mal. 2, 10. Hare vi ikke allesammen een Fader? har ikke een Gud slakt os? Hvorfor handle vi da trolos den Enne Knod den Anden, til at vanhellige voore Fadres Bagt?

1 Thess. 4, 6. Ingen skal undertrykke eller forførede sin Broder i nogen Handel; thi Herren er en Hævner over alt Guabant.

Tit. 3, 2. Paamind dem, ikke at bespotte Nogen, ille at være fibagtige, men billige og at bevise al Sagmodighed mod alle Mennescer.

Rom. 13, 7. Betaler Alle, hvad I ere dem skyldige.

1 Petr. 2, 17. Herre! elster Broderstabet!
Frøgter Gud! erer Kongen!

Rom. 14, 10. Hvi dommer du din Broder? eller
du, hvi forsøger du din Broder? Vi skulle jo alle
fremstilles for Christi Domstol.

Math. 5, 9. Jesus sagde: Salige ere de Freds-
stumelige; thi de skulle kaldes Guds Børn.

Math. 5, 42. Jesus sagde: Give den, som beder
dig, og vend dig ikke fra den, som vil låne af dig!

Hebr. 13, 16. Glemmer ikke at gøre vel og at
meddelle! thi saadanne Øffre behage Gud vel.

Math. 25, 35, 36, 40. Vaa Dommedag vil
Jesus sige til dem paa høje Side: Jeg var hungrig
og I gav mig at spise; jeg var tørstlig og I gav
mig at drikke; jeg var fremmed, og I toge mig til
Eder; jeg var nøgen, og I klædte mig; jeg var syg,
og I besøgte mig; jeg var i Fængsel, og I kom til
mig.— Hvad I have gjort mod En af mine mindste
Brødre, det have I gjort mod mig.

Rom. 12, 15. Glæder Eder med de Glade, og
græder med de Græbende.

Phil. 2, 4. Seer ikke hver paa Sit, men hver
og en ogsaa paa Andres! (Gal. 6, 2.)

2 Mos. 20, 15—18. 3 Mos. 19, 9—18. 32
—37. 1 Sam. 12, 3. Ordsp. 14, 31. Zac. 5,
4. Math. 5, 20. 7, 1—5. 6, 1—4. Rue. 21,
1—4. 2 Cor. 9, 7. Zac. 1, 27. 1 Job. 3,
17, 18. 2 Thesj. 3, 10—12. Math. 20, 15.
Zac. 3, 16. 1 Cor. 6, 9. 10. Gal. 5, 19—21.

§ 55. De særegne Pligtter, vi have mod vor
Næste i en vis Stand og Stilling, ere hverken
mere eller mindre hellige end de almindelige,
med hvilke de aldrig kunne komme i virkelig Stand,

Hvordan den særegne Forpligtelse i vieste Tilfælde
kan opnøeve den almindelige.

Num. 4. Foruden de hidtil omtalte almindelige
Pligtter, der paaligge alle Christne og, nærmest
nueligt, alle Mennesker, gives der ogsaa mangfoldige
særegne Pligtter, som vi kun i en vis Stand
og Stilling, et vist indhørdes Forhold, harve at
tagttaage mod hverandre. Vi kunne ikke her i Særde-
leshed omtale de forskellige Naturgaver og ud-
vortes Vilkaar, hvortred og hvorunder Menneskene
fødes og opvokse — hvortil der dog tildeles er tas-
get Hensyn i det Forgraende —, eller de forskellige
Stænder, Virkelighed og Embeder, som det
borgerlige Samfund fører med sig, de forskellige
Forhold og Forbindelser, hvori Menneskene funne
komme til og melb hverandre ved Overenskomster
og Contrakter, endnu mindre gennemgaae de Ell-
stande, som kunne foranlediges dermed, at et ganse
særegent naturligt eller overnaturligt Stald udgaaer
til et enkelt Menneske (f. Ex. Johannes den Døber —
Herrens Apostle — Morten Luiher). Af al denne
roverstuelige Mangfoldighed, hvori Menneskelivet træder
ub, fremgoer en utallig Mengde særegne Pligtter, som
de borgerlige Love kun tildeles bestemme, men til
hvis rebellige og trolige Opfylbelse en Christen ved
Landens Lys vil finde tilstrækkelig Veisledning i Guds
Ord, i det de alle hver for sig kunne henføres under
en eller anden almindelig christelig Pligt, ligesom
de ogsaa alle kunne opfyldes af den Kjærlighed, der
i Det og Alt er „Lobens Gyldne“ (§ 47). Vi ville
her kun betragte de almindeligste og væsentligste mennes-
kelige Forhold, som findes Sted imellem Mægtfolk,
Fældre og Børn, Gæstende, Herrstab og Jes-

nestethende, Øvrighed og Undersætter, Ædere og Døringer.

a) **Ægtefølk.** Ægtestanden er en af Guds anordnet og velignede Forening i Kjærlighed mellem een Mand og een Hustru til det gennemstede indvortes og udvortes Samliv og den trofasteste Samvirken for fælleds timelig og evig Lykkesfælighed, under fælleds Arbeide og Bon, fælleds Sorg og Glæde, indtil Doden adskiller dem. Ægtestanden naer sin Fuldbendelse i Guds Rig, naar Mand og Hustru forened som Søbstende i Herren ved fælles levende Tro; og det er den indberligste og dybeste Forening, som kan finde Sted mellem Mennesker paa Jorden, et Afbilledet af den Forening, som findes Sted mellem Herren og hans Menighed, et engere Samfund i "de Helliges Samfund". Heraf fremgaar det, at Mand og Hustru skulle elste hinanden fremfor noget andet Menneske paa Jorden, med Trofæb indtil Doden, og leve og virke tilsammen i Kjærlighedens Fred og Enighed. Mandens Pligt er det bernæst i Gærdelæshed med redelig Glæd, med mandig Kraft og Klugstab at forsørge sin Hustru og sine Børn og foretære sit Hus som Familiens Hoved; men Hustruens Pligt i Gærdelæshed med quindelig Ondhu trolig og stille at beskyre den hende anvisle Deel af Husholdningen, at yde sin Mand og sine Børn al Tjærlig Pleie samt at være sin Mand underdanig i Kjærlighed. Hendes forbiste Kalb gaar ikke ud over det huuslige Livs Grænser, hun er just kalbet til at leve for sin Mand og sit Hus; Manden derimod er ikke blot Ægtemand, men har ogsaa udenfor dette Hørholt sin Stilling og sin Gjerning i Menneskesamfundet. Den forsævdi de begge ere Christne, gaar deres fælleds Kalb heroverenfra ikke alene ud over det

huuslige, men ogsaa ud over det hele jordiske Livs Grænser. Hvor Hustruen vil være Hoved, eller Manden ikke kan være det, rygtes det huuslige Liv i sin dybeste Grund, og ved Mangel paa Kjærlighed forstyrres dets Lykkelighed; men først ved Trofæb af den grovere Art sonderives Ægtefælbesoebet, og Stiksmisse er tilladt.

b) **Hørældre og Børn.** Dette Hørholt fremgaar af Ægteskabet og knytter sig paa det noeste dertil. Hørældre og Børn ere af Naturen forende i den gennemstede Kjærlighed; men ogsaa dette Hørholt fulbendes først ved Christendommen, naar haade Hørældre og Børn samle sig i fælleds Tro om den fælles himmeliske Fader. Christelige Hørældre ville ikke blot opfæde deres Børn — hvad Naturen byder dem at gjøre —, men ogsaa opbrage dem, opelste og opzugte dem, ikke alene for denne Verden og til en bestemt Stilling i den, men ogsaa og især for Guds Rig, hvortil de gjøre det første Skridt, naar de paa Herrens Ord føre dem til Daaben og ved deres Tro og Bon bære dem til Herren (§ 42 Num. 5); og Christelige Børn ville elste og øre deres Hørældre — endog i det sørgerlige tilfælde, at disse som Mennesker hverken ere elste værdige eller agtværdige —, lyde dem i alt Godt, talke, tjene og glæde dem, især ved en god Opsørel, samt pleie og forsørge dem i deres Alderdom.

c) **Søbstende.** Den Kjærlighed vi skylder alle Mennesker, skylder vi i Gærdelæshed vore Søbstende, med hvilke Naturen har forenet os ved omme Baab, som Børn af de samme Hørældre. Christendommen helliger og fuldender ogsaa dette Hørholt og samler de kjædelige Søbstende, som det fabrene Hjem paa Jorden omflutter, til et skønnere Samfund

af aandelige Godstende i den himmelste Gud's Huus.

d) Herstab og Ejendethende. Da en Ejerner er sin Herres Næste, saa bør ethvert Herstab leve et blot i Fred, men ogsaa i Kjærlighed med sine Ejendestfolk, hvoraf folger fra Herstabets Side Tillidsfuldhed, Sagmodighed, Venlighed, Billighed, Staansel og, paa Grund af det nærmere Forhold, en særdeles Omsorg for Ejendets tidselige og evige Wel, samt foruden Pleie i Sygdom og Alberdom. Ejendestfolk skulle af samme Grund ei blot vise Lydighed og Ørbædighed, men ogsaa Kjærlighed mod Huusfaderen og Huusmoderen, og gjøre deres Øjerning med Trostab, som for Guds Ræsyn. Forsaavdette Forhold grunder sig paa en bestemt Overenskomst, folger det af sig selv, at denne pga begge Sider bør overholdes. Alt dette kommer som of sig selv i et Christeligt Huus. Ere baade Herre og Ejener Christne, saa ville de et blot høe tilsammen, men ogsaa aandelig leve med hinanden, som den ene himmelste Herres trofaste Ejener, og ofte samles i hans Navn til Christelig Huusandagt.

e) Øvrighed og Undersaatter. Dette Forhold folger af Menneskesaunfubets Natur og er stadsættet ved Guds Ord; det grunder sig saaledes paa Guds Anordning. Øvrigheden er holdet til at beskytte Undersaatternes naturlige Rettigheder, at vaage over deres Fred og Frihed, at besøste og besordre Statens Wel ved gode Love, retsærdige Domme, gavnlige Indretninger og en vist Bestyrelse af de offentlige Anliggender, hvoraf da igjen folger den Forpligtelse for Undersaatterne, viliig, næst Gud, at lyde Øvrigheden, redelig at erlægge de Skatter og Afgifter, som udfordres til Statens Bestyrelse, Forsvar og Øpkomst, at vise Øvrigheden den skyldige

Ørbædighed samt Villighed i de Forbringer, som kunne gjøres til den, og indslutte den i deres Forbønner. For en Christelig Øvrighed og Christelige Undersaatter er en trøstig Opfyldelse af disse Pligter en naturlig Virkning af deres Kjærlighed til Gud og Mennesker, deres Ørefringt for den »Konungernes Konge« i Himlen. — Naar og forsaavd Statens Øvrighed ogsaa er Kirkens, er den forpligtet til at overholde Kirkens væsentlige Forfatning og Indstiftelser, Grundlov og Grundsætre, og i den hele Ordning og Bestyrelse af Kirkelige Forhold og Anliggender at lade sig veilede af Kirkelens Ord og besjæle af dens Mand; og da og forsaavd ere menige Christne forpligtede til ogsaa i denne Henseende, næst Gud, at rette sig efter dens Anordninger og Foranstaltninger. Kirken har jo vel sin egen tilige Konge i Himlen; men den behøver dog ogsaa sin jordiske Øvrighed til at foretage den udvortes Bestyrelse i hans Navn og efter hans Love, og saaledes fører Lydighed mod den himmelste Konge ogsaa til Opfyldelsen af de Pligter, som dette Forhold fører med sig. Men funlevende christelig Tro kan dogtig gjøre Øvrigheden til at røgte et jaadant Kald og de menige Christne til at benytte dens Anordninger og Foranstaltninger til Velsignelse.

f) Lærerstanden og Menigheden. Herom er der allerede forhen talт (§ 40 Ann. 5 og § 45 Ann. 3). Her skal endnu kun bemerkes, at ligesom det er en almindelig Pligt at give et godt Eksempl, saaledes bør Lærerstanden i Særdeleshed lægge sig den Forpligtelse paa Hjerte, at foregaae Menigheden med et godt Eksempl ved i Liv og Dømt at vise Frugterne af den Tro, de forsynde, fordi en Menighedsråerer paa Grund af sin Stilling baade kan gabne og slade mere ved sit Eksempl end de fleste

Undee. Forsaavidt Kirkens Lærere have hver sin sær-
egne Virkefreds, som Sjælesørgere for et begrænset
Samfund af Christne (et Pastorat), skulle de ifær f
denne Kreds udbrede Guds Hjælp, især væge over
de dem betroede Sjæle som trofaste Øjebter, især elste,
gavne og glæde deres egen Hjørn, bede for den og hel-
lige den deres bedste Kræfter. Men i gheden & Pligt
er det, næst at løane Øre til bei Ord, som prædikes
(§ 45 Ann. 3), at vije Kjærlighed og Erfjendlighed
mod deres trofaste Lærere og Sjælesørgere og give dem
fornoden og anständig Underholdning. Alt dette kom-
mer som af sig selv, naar Lærerne selv ere levende
Christne, der tale, »fordi de troen«, og Tilhørerne,
som ægte Guds Ørn, annamme Ordet med Glæde,
med Kro og Laf. Da føle Lærere og Tilhørere sig
indbyrdes forenede i et underligt Kjærligheds-Samfund,
som Lemmer paa det samme Legeme, Herrens Legeme,
 hvilket er hans dyrekjæble Mennighed. At det paa
mange Steder og ved mange Bevilligheder seer heelt an-
derledes ud i vore Mennigheder, er et sorgeligt Bewiis
paa, at Mange — ikke alene af Tilhørerne, men ogsaa
af Lærerne — kun ere Christne af Navn, at „Mange
ere faldebede, men faa udvalgte“ (Matth. 22, 14).
— Om Lærere og Lærlinger i Almindelighed, i
Stolen og udenfor, har jeg her kun dette at sige, at
enhver Lærer bør uddøse med Indsligt, Klarhed og
Barne for sin Sag, med Sagtmindighed og Venlighed
mod sine Disciple, og fremfor Alt holde disse til christ-
stelig Gudssyrt og Sædeltighed, og at enhver Lærling
bør vije Øjld og Lærelyst med Hensyn til Underviis-
ningen, Kjærlighed og Erfjendlighed mod sin gode Læ-
rer og overalt en god Opsæsel. Forsaavidt dette For-
hold grunder sig paa en bestemt Overenskomst, bør
denne naturligvis overholdes. Christendommen
helliger ogsaa dette Forhold, i det den stiller al mennes-

skelig. Viben i det rette Forhold til den saliggio-
rende Sandhed og gjør baade Lærere og Lærlinger
til Disciple af den store Meister, der er Sand-
heden selv.

Anm. 2. De her omtalte særge Pligter væ-
llige selvsælgelig fun dem, som befinde sig i den
Stilling og det Forhold, som fører dem med sig.
Men for alle disse ere de ogsaa lige saa hellige,
som de almindelige Pligter, da de, saavel som disse, ere
grundede i Guds Willie. Forsaavidt maa nemlig
alle Pligter være lige hellige og ubrydelige, og det
Kilfælde kan aldrig intræffe, at to Pligter for os
kontine saaledes i Strid med hinanden, at vi ikke
kunne opfylde den ene uden at overtræde den anden;
thi da var Guds Willie i Strid med sig selv, hvilket
er umuligt. At en almindelig Pligt ofte maa virke
for en særegen, fordi vi først og fornemmelig skulle
bruge baade Lid, Kræfter og Formue til at hjælpe og
gaone vores Marmeste, kan ikke betragtes som en
Strid mellem disse Pligter, da den særge Hørplig-
telige ifølge Guds Orden deels utsætter og indstørter,
deels, naar vor Ebne og Bevillighed ikke strække sig
videre end til dens Opfyldelse, ganste op haver det
almindelige. Den tilhørende labende Strid, som kan
finde Sted mellem Pligter, har deels sin Grund i en
ullat Erfjendelige hos os, saa vi ikke ret see, hvad
der til enhver Lid er vor Pligt, deels i en kraftløs
Willie, saa vi ikke ville gjøre de fornødne Ovoffretjer
for Pligterns Opfyldelse. Som ødest er det nemlig
det naturlige Menneskes Lyft, der er i Strid med
Pligten, i hvilket Kilfælde vi da gjerne ville gjøre
det til Pligt, som vi have næest Lyft til. Men er det
virkelig to eller flere Pligter, som staar saaledes
imod hinanden, at vi ikke kunne opfylde den ene uden
at overtræde den anden, da kan, saalænge Sagen staaer

faaledes, ingen af dem varer Pligt for os; thi vi kunne umuelig være forpligte til en Handling, hvorved vi tillige vilde paabrige os Skyld. Men gjennem alle Jordlivets Gæder og Herbisflinger, som gennem deres Kampe og Trængsler, vil den Hellig-aands Lykke veilede og hans Livskraft styrke en Christen til at styre sin Gang ret mod det himmelske Maal og at "fuldende sit Lov med Glæde".

Rom. 12, 7. Have vi et Embede, da lad os tage vare paa Embedet!

1 Petr. 4, 10. Som Enhver har faaet Maades gave til, saa tjener hverandre bermend, som gode Husholdere over Guds mangeflaga Maade! (Rom. 12, 6. ff. 1 Cor. 12, 1. ff.).

Matth. 19, 6. Jesus sagde: Hvad Gud har til sammenensuet, skal Mennesket ikke adskille. (Matth. 5, 32. 19, 3—9).

Eph. 5, 25. I Mand! elsker Eders Hustruer, ligesom og Christus elskede Menigheden og hengør sig selv for den, paa det han funde hellige den.

Eph. 5, 22, 23. I Hustruer! værer Eders egne Mand underbanlige, som Herren! Thi Manden er Kvindens Hoved, ligesom og Christus er Menighedens Hoved; og han er sit Regems Saliggjørt.

1 Cor. 7. Eph. 5, 22—33. Col. 3, 18. 19.
Tit. 2, 4. 5. Hebr. 13, 4. 1 Petr. 3, 1—7.

Eph. 6, 4. I Fædre! opirrer ikke Eders Børn, men opfoder dem i Lægt og Herrens Formaning!

Eph. 6, 1—3. I Børn! lyber Eders Forældre i Herren! thi dette er Pligt. „Se din Fader og din Moder“ — hvilket er det første Bud med Forbejdelse — „at det maa gaae dig vel, og du maa lange leve paa Jordnen“! (2 Mos. 20, 12).

Mark. 10, 14. Ordsp. 13, 24, 23, 22. Sir. 3, 7—12. 7, 28. 29. 1 Tim. 5, 4.

Col. 4, 1. I Herrer! beviser Ejenerne, hvad ret og billigt er, vidende, at I og have en Herre i Himlen!

Tit. 2, 9. 10. Forman Ejenerne at være deres Herrer underbanlige, velbehagelige i alle Ting, og ikke sige imod, ikke besvige, men bevisje al god Trost, at de kunne præde Guds, vor Frælers, Verdorn i alle Ting.

Eph. 6, 5—9. Col. 3, 22—25. 1 Tim. 6, 1, 2. 1 Petr. 2, 18. ff. 1 Cor. 7, 21—23.

Ordsp. 16, 12. Ved Retfærdighed besættes Thronen. (Ordsp. 20, 28).

Matth. 22, 21. Jesus sagde: Giver Kældren det, som Kældrens er, og Gud det, som Guds er!

1 Petr. 2, 13. 14. Værer al menneskelig Orden underbanige for Herrens Skyld, være sig en Konge, som den Øpperste, eller Besættingsmand, som dem, der sendes af ham til Straf over Misbædere, men dem til Lov, som gjøre Godt!

Ap. 8, 5, 29. Man bør adlyde Gud mere end Menneskene.

Rom. 13, 1—7. 1 Tim. 2, 1—4. 1 Petr. 2, 17.

1 Petr. 5, 2—4. Vogter Guds Hjord, som er iblandt Eder, og vaager over den, ikke trungne, men frivillig, ikke for sine Bindnings Skyld, men med Hæderbonhed, ikke som de, der ville herske over Herrens Arb, men som Monstre for Hjorden! Og naar da Overhjorden aabenbares, skulle I erholde Mærens usorbitsnelige Skræds.

1 Thess. 5, 12. 13. Vi bede Eder, Brødre, at stønne paa dem, som arbeide iblandt Eder og ere Eders Forstandere i Herren og paaminde Eder, og

at agte dem hellige i Skærlighed for deres Øfning og Skøb.

Joh. 10, 1—16. Eph. 4, 1—16. 1 Tim. 3, 1—10. Hebr. 13, 17. Gal. 6, 6.

Tredie Afdeling.

Om Kirkens fuldendelse.

§ 58. Vi vide, at Døden forestaaer os alle tidslig eller sildig, fordi vi alle ere Syndere; men vi troe paa „Kjærets Opstandelse og et evigt Liv“, og for de Troende er Døden en Overgang til det Bedre.

Anm. 1. At Døden er Syndens Straf, at Fordøvelsen er almindelig, og at Døden dersor forestaaer os alle indtil Verdens Ende, det have vi forhen salt om (§ 22. Anm. 4 og § 23). Men intet Menneske kan slige, naar og hvorledes Døden skal komme for os hver især, om den skal komme tidslig eller sildig, hastig eller langsomt, ved Sygdom eller ved Drab, om den sidste Strid skal blive let eller svær, om vi til det Sidste skulle beholde den fulde Brug af vores Skøls-Kræfter eller ikke. Dersor maan vi ingenstude være trygge, og indbilde os, at Døden er langt borte, men altid bereede os til den ved at holde os nær til Livsens Chrste og leve het Liv, som overbindet Døden, at vi, naar vor Time faaer, salig funne henjove i Herren. At opsatte sin Beredelse til Døden — hvilket jo er det samme som at opsatte at arbeide paa sin egen Salligglærelse — er ikke alene baarligt, fordi Ingen

veed, naar og hvorledes Døden kommer, og man jo i Uundindelighed kommer desto fortære frem paa den gode Vej, so aldigere man begynder paa Vandringen; men det er ogsaa syndigt, fordi man beraved med mere og mindre klar Bevidsthed bestemmer sig til at blive i Synden og udenfor Guds Rig. Dersor lad os allerede i den tidlige Morgenstund ved Bod og Bon berede os til en lidt Hellig-aften! Der er ingen Lid at spilde, og ei mindste Grund til Opsettelse, men tvertimod al Marsag til at ile; thi det er vor Sallighed det gælder, og Livsens Krone er Kompprisen; til vor Fader i himlen og til vojt Barnehjem gaaer Reisen (§ 25. Anm. 2).

Anm. 2. En Christen bereder sig bestandig til Døden, vel ikke gansté uden Frengt — thi han er en Syndør —, men dog med en salig Fortrossning, med barnlig Bangsel og barnligt Haab; thi han troer paa Kjærets Opstandelse og det evige Liv, sa han veed sig selv gjenfødt till et evigt Liv, og har Guds Mandes (og Jesu Legems og Blods) Mant paa, hvad Ordet forjaetter ham, at han — hvis han ikke falder fra — som et Guds Barn ogsaa skal være i Guds Arving blandt „Englenes mange Tusinde“, og dersor haaber han, at Døden for ham skal blive en Overgang til det Bedre, en Fortrossning „fra forfrænkelighedens Trældom til Guds Børns hellige Frihed“ (Rom. 8, 21).

Rom. 6, 23. Syndens Sold er Døden; men Guds Maadegave er et evigt Liv i Christo Jesu vor Herre. (Jac. 1, 15).

1 Kor. 15, 22. Rigesom Alle døe i Adam, saaledes skulle og Alle levende gjøres i Christo. (Rom. 5, 12).

Phil. 1, 23. Jeg har Lyst til at vandre herfra,

og være med Christo; thi dette var saare meget bedre.

s 57. Kjøbets Opstandelse er det gjenfodte Legems Fuldendelse i Himmel; men det evige Liv er den gjenfodte Sjæls Liv i Gud, det hellige og salige Liv, som begynder herneben, men fuldendes i Himmel med Opstandelsen fra de Døde.

Anm. 1. Kjøbets Opstandelse er tilkommende, fjendt Spiren dertil vistnok allerebte her paa Jorden bliver nedlagt og usynlig ubiviset i de Hellige; men det evige Liv er ikke blot tilkommende, men ogsaa nærværende, forsøvidt det allerebte her i Alden taget sin Uppryddelse i den „hellige almindelige Kirke“, som det alt forsen er udøillet. I Danben føbes uenlig et nyt Menneske, der vistnok, ligesom det gamle, har både Sjæl og Legeme (om end dette kun som en Spire); det er „det indvordede Menneske“, der som Sandant er usynligt for vores Øyne. Dette nye Menneske vorer under Guds Mandes Maadbevirking og ved Kjærestes Andemindes herneben sin usynlige Værl i Kroen, Kjærligheden og Haabet, vel under Verdens Kamp og Trængsel, men dog ogsaa med Himmels Lys og Trost, Glæde og Kraft, helligt og saligt i sit Samfund med Herren (§ 38 Anm. 2, § 40 Anm. 2, § 41 Anm. 2, § 43 Anm. 2); men det fuldendes først efter Døden, naar det efter Herrens Vorhåttelse er blevet fuldkommen forløst, haade fra Synden og Forbannelsen, og deltagtiggjort i Velstyrken og Salighedens Hylde.

Anm. 2. Om det evige Liv efter Døden vide vi ikke Meget; men dog Noch; thi vi vide, at det er

en øver al Maade hellig og salig evig. Tilsvarelse i det indrelige Samfund med den trevruede Gud, med de hellige Engle og med alle englelige saliggjorte Menister i det himmelske Paradiis; vi vide, at vi bør skulle være forleste fra alt Ondt, fra Synd og Sorg og Døb, og velstyrke med alt Godt, med det himmelske Livs evige Lyd og Glæde og Kraft i Gud; vi vide, at vi skulle „se Gud Ansigt til Ansigt“ og evindelig love og takke ham med lilsig Englerost. Men denne salige Tilsvarelse spues dog — paa Grund af den indrelige Forbindelse mellem det Vandelige og Legemslige — først at funne naare sin Fuldbelæsse med Opstandelsen fra de Døde eller „Kjøbets Opstandelse“, naar den saliggjorte Sjæl skal leve og virke i uoploselig Formentning med det forklarede himmelske Legeme, det da skal være fuldbaaren og fuldendt, og naare „den nye Himmel“ og „den nye Jord“ ere fæbte, hvoretom vi fulde tale i den følgende §.

Anm. 3. Den hellige Kristi lover, at Opstandelsen først skal ske paa den højeste Dag. Vi funde da spørge, hvorledes de hedengangnes tilstand er og skal være fra Døden indtil Herrind den stort Dag. Men dette Spørgsmaal kan og skal ikke besvares her paa Jordben; derom er os Intet aabenbart. Vi vilke kun, at de, som høre Herren til, „altid skulle være hos ham“ (1 Thess. 4, 17, Joh. 17, 24), og at end ikke Døben skal funne sollte dem fra ham (Rom. 8, 38, 39); og dette er os nok; thi hos ham „er der godt at være“. Og herhod maas vi heller ikke glemme, at „den Dag er for Herren“ — og sel ogsaa for de Sjæle, som hulle ved hand Bryst — „som instanti Aar, og instanti Aar som en Dag“ (2 Peter, 3, 8), Kun de Ukjendelige, som „døe i derved-Synder“ (Joh. 8, 24), kunne frugte for at „blive i

Døden" (Joh. 3, 14); men Guds Ørn, som „døe i Herren“, kunne frøste sig til, at han, paa hvem de troer, anammer dem til sig i Dødens Stund, at de gjennem Døden strax gaae ind til deres himmelske Liv, til deres „Faders Havn“ med de „mange Vollger“, og at fun den forfrænkelige Deel af deres Legeme udnægges i Graven, neden det nye Legeme usynlig overoxer af det gamle og alt mere og mere fuldendes til Vollig og Redstaf, for den nye Sjæl.

A. m. 4. Det evige Liv, der begynder paa Jorden og fuldendes i Himmel med Jesu Christus Opstandelse, er noget gaanske Andet end Sjælens Udsædelighed, og at vide, at der er et-evigt Liv, er ingenlunde det Samme som at have det. At Sjælen er udsædelig hører til dens Natur, hvilket en fornuftig Betragtning ogsaa har lært enkelte Wise; men kun Gud funde aabenbare os, at der er et evigt Liv, og kun han funde stjænke os det af sin Maade foremedest Jesum Christum og ved Aanden, „som levendegør“, altsaa først under den nye Vægt (§ 14). — I det gamle Testamente findes kun enkelte Glint af et Haab om det evige Liv.

Joh. 17, 3. Jesus sagde: Dette er det evige Liv, at de hjælpe dig, den eneste sande Gud, og den, du udsendte, Jesu Christum.

Joh. 6, 40. Jesus sagde: Det er hans Willie, som mig udsendte, at hver den, som seer Sonnen og troer paa ham, skal have et evigt Liv; og jeg skal opreise ham paa den yderste Dag. (Joh. 6, 54, 11, 25, 26).

Joh. 5, 24. Jesus sagde: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: Hvo, som hører mit Ord og troer det, som mig udsendte, harer et evigt Liv og kommer ikke til Dommen, men er gaaet over fra Døden til Livet.

Joh. 5, 28, 29. Jesus sagde: Den Time kommer, i hvilken alle de i Gravene skulle høre Guds Søns Røst; og de skulle gaae frem, de, som have gjort Godt, til Livsens Opstandelse, men de, som have gjort Ondt, til Dommens Opstandelse. (Ap. 24, 15).

1 Kor. 15, 42—44. Det saaes (lægges i Jorden) i Forfrænkelighed, det opstaar i Uforfrænkelighed; det saaes i Vanere, det opstaar i Hærlighed; det saaes i Skæbelsighed, det opstaar i Kraft; der saaes et sandfæligt Legeme, der opstaar et aandeligt Legeme. (2 Kor. 5, 1. Phil. 3, 21. Luc. 20, 35, 36).

Luc. 23, 43. Jesus sagde til den bøfærdige Peter paa Korset: Sandelig siger jeg dig, i Dag skal du være med mig i Paradiis. (Luc. 16, 22, 23).

Matth. 25, 34. Jesus vil sige til dem paa højre Side: Kommer hib, min Faders Besværgede arver det Alge, som Eder er beredt fra Verdens Begyndelse!

Joh. 17, 24. Jesus bad: Fader, jeg vil, at de, som du har givet mig, skulle ogsaa være hos mig, hvor jeg er; og at de skulle see den Hærlighed, som du har givet mig.

Aab. 21, 4. Gud skal astorre hver Laare af deres Mine, og Døden skal ikke være mere, ei heller Sorg, ei heller Strig, ei heller Mine. (Aab. 7, 13—17).

Rom. 6, 7. Hvo, som er døb, er frigjort for Synden.

Aab. 14, 13. Salige ere de Døde, som døe i Herren.

Mont. 2; 10. Mre, Hæder og Fred skal vorde hver den, som gjør det Gode.

Phil. 1, 21. Mit Liv er Christus, og Døden en Binding for mig.

Nem. 8, 38-39.. Jeg er vis paa, at hverken
Død, ei heller Liv — skal kunne stille os fra Guds
Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre.

1 Cor. 13, 42, 13. 1 Joh. 3, 2. 2 Tim. 4,
18. Joh. 14, 2. 3.

§ 58. Paa den yderste Dag forgaaer
Verden med al sin Herlighed og Elendighed, naar
Herren kommer igjen for at domme Levende
og Døde. Da endes Kampen for alle Guds
Børn til evig Sejr og evig Fred; da fuld-
endes Guds Rige med den nye Himmel og
den nye Jord. Men „de Ugudelige have i-
gen Fred, siger Herren“.

Anm. 1. Kun den evige Gud er uden Begyn-
delse og Ende; men den endelige Verden er engang
bleven til, og skal engang opbøre at være til
i sin nærværende Skikkelse eller forgaae. Ligesom
der har været en Dag, der var den første, saaledes
skal der komme en Dag, der skal være den sidste, den
yderste Dag. Dette synes en fornuftig Betragt-
ning af Lidens og, hvad der er i hen, at manne
lere os, og denne Lære stadsfæstes i den hellige
Skrift, der beholder os, at den synlige Himmel og
Jord engang skulle forgaae ved Ild.

Anm. 2. Den yderste Dag er Herrens Dag,
den store Dag. Da aaben bares den Herre Jesus
igjen i Kræft og Herlighed; da kommer han igjen
fra Himmel, et i Ejener Skikkelsen, men med Herremagt
og Guds domsglæds, med sine hellige Engle, „for
at domme Levende og Døde“. Det er „Herrens
Tilkomst“ eller Gjenkomst; det er Dommedag.
Da skulle alle Mennesker, som have levet og leve

paa Jordens fremstilles for hans Domstol. Men hvor-
ledes skulle vi forstaae denne almindelige Dom paa
den yderste Dag? Skulle vi antage, at alle de Døde
søve indtil denne Dag, at baade Sjæl og Legeme
hvile i Dødens Sovn? Det kunne vi ikke antage
(§ 57 Anm. 3); Herrens Ord, at „alle de i Gravene
skulle høre hand Rest“ o. s. v., kunne jo kun forstaaes
om „Kjærels Opstandelse“, om de nye Legemer,
der skulle fremsætte af dem, der nedlægges i Gravene.
Men er Døden ikke en saadan lang Sovn haade for
Sjæl og Legeme, saa maae vi antage, at ethvert
Menneske saaer sin Dom strax efter Døden
og gaaer til sit Sted; saa at Klinten bliver stift
fra Verden, Bunkerne fra Haarene; thi lige saa for-
stjelligt, som Menneskernes Liv her paa Jordens
og navnlig deres Forhold til Gud har været lige
indtil Døden, lige saa forstjellig vil den retfær-
dige Gud ogsaa gjøre deres Tilstand efter Dø-
den, i alt Fald ved deres første Opvaaagningen i den
tilkommende Verden. Saalig, som de Frømmes,
de Troendes Tilstand skal være, naar de opvaagne i
deres himmelstede Hjem, i deres Fabers Huus (dog vist-
noe i forskellige Grader, hvorpaas de „mange
Boliger“ eller Verter i Faberens Huus synes at
haa, Joh. 14, 2), saa usalig skal de Ugudeliges,
de Vantroes Tilstand være, naar de opvaagne i
deres Hjem, i deres Fabers, Djævelens, Huus,
i det yderste Mørke, hvor der er Græb og Tænders
Grindsel“ (i hvilken Udsalighed der dog vistnoe ogsaa skal
vere mangfoldige Grader); medens Guds Børn for-
leses fra Forhandelsen og arve Velsgnellen,
udelukkes den Undes Børn fra Velsgnellen
og arve Forhandelsen, og medens hine hvile
i en ubeskrivelig Fred med Gud og med sig selv

og ryde beres himmeløste Rigdom, forløse fra Verden, saa forsørbes biøje af den onde Samvittigheds Uro og Angest og forsømte i det Øde og Tomme af en fortærende Kængsel efter de jordiske Ting, som aldrig kan tilfredsstilles (§ 19 Amt. 2; § 24 Amt. 4). Men i dette de Dødes Rige maa der være en væsenlig forskel mellem beres Tilstand, som have hørt og forføret Evangeliet, og beres, som aldrig have hørt det i levende Lære. Hvor de Sidste haabe vi fast, at der gives en Prædiken af Evangeliet, saa at de ogsaa der kunne omvende sig og troe til Salighed (§ 34 Amt. 1); men for vi end ikke for de Første nære det Haab, at de forsmaade Guder aldrig blive dem tilbudne, saa for vi dog heller ikke nægte Mueligheden af, at det Ord, de have hørt, kan komme til Livet hos dem, og ogsaa paa dem vise sin saliggjørende Kraft; thi Guds Maade er større end Synden, ja langt større end vi kunne forstaae. I alt Fald skulle vi ikke „dømme før Tiden, før Herren kommer“, men haabe til Guds undgrundelige Maade, at det da hos Mange skal staae anderledes og bedre ill end strax efter Døden. Først naar Præbens og Udbiflingens Tid er heelt udrunden, og den Helligaands Abenbaring fuldendt, naar alt det, som kan frelses, er frelst, og alt det Tabte er taft og fortapt for evig, naar Guds Værn ere albeles forklarede i Lyset, og den Ondes Værn albeles omhyllede og gjennemtrængte af Mørket som den Onde selv — først da mener jeg, at den langtobige Herre vil selde den sidste, evige Dom, til **evig Salighed** eller **evig Jorddommelse**. Og naar vi da alle fremstilles for hans Domstol, saa skulle vi et blot (som strax efter Døden) hver for sig erkende hans retsærlige Dom, men ogsaa sige „ja og amen“

til den store Dom, han med Retfærdighed, som med Maade, har fældet over al Skabningen.

Amt. 3. Om de Christne, som leve paa Verden, naar den yderste Dag kommer, sører Apostelen Paulus, at de ikke skulle dø den almindelige Døb, men i den samme Stund forvandles og overgaue fra Forfrenelighed til Uforfrenelighed (1 Kor. 15, 51—53). Skal den almindelige Dom da strax fældes, saa synes det, at Skilsmissen mellem Lyd og Mørke, mellem Guds Værn og Djævelens, skal blive fuldendt paa Verden inden denne Dag, hvortil Kristens Antydninger om Antichristens Abenbaring synes at kunne henføre (1 Joh. 2, 18. Aab. 13 og 14. 2 Thess. 2, 1—12).

Amt. 4. Den nærværende Verden forgaaer; men — vi ventе „en ny Himmel“ og en ny Jord“. Om denne nye Verden vide vi vel saa godt som Intet; men det synes dog, at den ved en Gjensættelse og Opstandelse skal fremgaae af den gamle Verden, ligesom det nye Menneske fremgaaer af det gamle, saa at Guds Gjerning ikke bliver tilintetgjort, men forvandlet, forklaret og fuldendt. Heraf fremgaar igjen det Haab, at de Første i høj Verden skulle leve ikke alene i en salig udvortes Tilstand, spærende til de nye Regimers forklarede Natur, at f. Ex. lige Tonestrømine skulle omholde deres Dren, en deilig Farveglands straale for deres Dine, og en evig Sommer, uden Mat og uden Winter, omduuste dem, saa at selv de Kængseler, der her paa jar mange Maader bare hystede til de tilmelige Ting, men dog helligede i Bonnen, højt kunne finde, hvad de sogte, og saligen stilles. Men denne Tilstand synes ikke at kunne indtræde for Eoegen — i alt Fald ikke fuldendtes — før Tiden er

heelt ubrunnen, den gamle Jord og den gamle Himmel forgangne, og den store Dom fældet over al Skabningen. Da, naar Verdenssløbet er fulbendt, og Alt bleven nyt i den nye Himmel og den nye Jord", naar Kampen gaaende er endt med evig Sejr og evig Fred for alle Guds Børn, naar Lyset er aldeles afsluttet fra Mørket, Livet fra Døden, Guds Rige fra Djævelens — da er Guds Rige fulbendt, da er Kronen, „Kronsens Krone", sat på Jesu Christi Kirke, „den hellige alminnelige" og ene saliggjørende.

Hebr. 9, 27. Det er Menneskene beslukket eengang at døe; men derefter er Dommen.

Matth. 25, 31, 32. Jesus sagde: Naar Menneskens Son kommer i sin Herlighed og alle hellige Engle med ham, da skal han sidde paa sin Herligheds Throne; og alle Folkesslag skulle forsamlies for ham, og han skal skille dem fra hverandre, ligesom en Hyrde skiller Saarene fra Buffene. (Ap. Gj. 1, 11. 1 Thesj. 4, 16, 17. 2 Thesj. 1, 7—10).

2 Kor. 5, 10. Øs bør alle at aabenbares for Christi Domstol, at Enhver kan faae efter det, som flest er ved Legemet, efter det, han har gjort enten Gott eller Ondt. (Ap. Gj. 17, 31. Rom. 14, 9, 10).

Gal. 6, 7, 8. Farer ikke vil! Gud lader sig ikke spottie; thi hvad et Menneske faae, det skal han og høste. Hvo, som faae i sit Kjøb, skal høste Forkrænkelse af Kjødet; men hvo, som faae i Vandten, skal høste det evige Liv af Vanden. (Rom. 2, 6—10).

2 Kor. 9, 6. Hvo fattigen faae, skal eg far-

rigen høste; og hvo, som faae i Beslignelße, skal eg høste i Beslignelse.

Rom. 2, 12. Hvilkesomhelst have syndet uden Loven, de straffes og uden Loven, og hvilkesomhelst have syndet under Loven, de skulle dømmes ved Loven. (Ecc. 12, 47, 48. Joh. 15, 22—24. Hebr. 10, 26—31).

Matth. 25, 41. Jesus vil sige til dem paa den venstre Side: Gaaer bort fra mig, I Forbandede, i den evige Ilb, som er beregt Djævelen og hans Engle!

Marc. 9, 48. Jesus sagde: Deres Dom boer ikke, og Alden udsukkes ikke.

Rom. 2, 9. Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Sjæl, som gjør det Ondt. (Gj. 48, 22).

Marc. 16, 16. Jesus sagde: Hvo, som troer og bliver dobbt, skal blive salig; men hvo, som ikke troer, skal fordommes. (Joh. 3, 36).

2 Peter. 3, 10, 13. Som Zviven skal Herrrens Dag komme, paa hvilken Himlen skal forgaae med stort Bulder. Elementerne komme i Brand og oploses, og Jorden, med hvad derpaa er, opbryndes. — Men vi forente, efter hans Forhåndelse en ny Himmel og en ny Jord, i hvilke Reitsærdighed boer. (Gj. 65, 17. 66, 22. Hab. 21, 1).

Hab. 21, 5. Den, som sad paa Thronen, sagde: jeg giver alle Ting nye. (Hab. 7, 9—17. 14, 1—5. 21, 1—22, 5).

Hab. 3, 11. Herren siger: See! jeg kommer snart. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!

Nab. 22, 20. Ja jeg kommer snart. Amen!
Ja kom, Herre Jesu!

Amen!

(„Hvo ved, hvor ner mig er min Ende“ &c. — „I dag er Maadens Tid“ &c. — „Reis op dit Hoved, al Christenhed“ &c. — „Den store hvide Bløf, vi ses“ &c. — „Noar mit Wie, træt af Møje“ &c. — „Før, Verden, farvel“ &c.)

Anhæng.

(Mcl. Gud Fader udi Himmelsg.)

Op! al den Ting, som Gud har gjort, Hans Helliged at præse, Det Mindste, Han har stået, er stort,
Og tan hans Magt beviser.

Gif alle Konger frem i Rab I deres Magt og
Velde, De nægled' ei det mindste Blad At sætte på
en Nælde.

Ia alle Engles store Kraft, Som Himmelsscepter
føre, Har ingen Tid den Eyne havt Det mindste Snyd
at gjøre.

Det mindste Ørød jeg undres på I Skove og
i Dale, Hvor skalde jeg den Viisdom face Om det
kan ret at tale.

Hvad vil jeg da begynde, naar jeg sidet gjennem-
tiger, Hvor mange Folk der gif og gører I alle Ver-
dens Riger!

Hvad skal jeg sige, naar jeg seer, At alle Glove
være, De mange fuglesving, der seer Op under Her-
rens Himmel?

Hvad skal jeg sige, naar jeg gaaer Blandt Blom-
sterne i Enge, Noar fuglesangen sammenstaar Som
jusind Harpestrænge?

Hvad skal jeg sige, naar mit Sind I Habet dybe
Grunde Kun dog saa lidt kan sige ind, Og seer saa
mange Mundte?

Hvad skal jeg sige, naar jeg vil, Saan høit jeg kan,
oplige, Og vende alle Sanker til Det blanke Solens
Rige?

Hvad skal jeg sige, naar jeg seer, Hvor Stjernefloden blinker, Hvor mildt enhver imod mig leser, Og op til Himlen vinker?

Hvad skal jeg sige, naar jeg op til Gud i Manden serer, Og seer den store Kampetropp Af blide Engle-serer?

Hvad skal jeg sige? — mine Ord Vil alle meget sige; O Gud! hvor er Din Viisdom stor, Din Godhed, Kraft og Mige!

O priser Gud paa denne Jord, Hver som har Sands og Tunge, Og al den Deel i Himlen voer, Vor Skabers Lov skal slunge!

O, stemmer alle Folk paa Jord Med Frydetoner sammen! Halleluja! Vor Gud er stor, og Himlen svarer: Amen!

(Rel. Jesu, du min Glade.)

Gud skal Alting mage, Som mig alle Dage hænner i sit Skjed, Han, som mig udvalte Og blandt Sine talte, Hørend jeg blev sed, Han, som ved saa god Besedd Udi Livet og i Doden, Hvad jeg har forneden.

Gud skal Alting mage, Som saa managen Plage havre fra mig vendt, Underholdet Livet, Mad og Drifte givet, Som dei mig har tjent, Og naar tids En Anden Sit har med Suk og Sorg fordæret, Har han mig fornæret.

Gud skal Alting mage, Dig ved Haanden tage, Maør du synke skal, Naar du vil fortvolle, Hinderingen hvile Udi Modgangs Dal, Gud da vil Selv træde ill, Da skal al din Kummer endes, Som et Straa forbrennes.

Gud skal Alting mage, Mægtig inde Ebager: Han lig altid teer; Skulde ellers kunde Nogen gaae tilgrunde,

Som paa Herren seer? Allesteds Da veltilfreds, Alting staer ubi hans Hænder, Al din Krang han fjender.

Gud skal Alting mage; Maør du end skal smage Dødens bestre Staal, Da vil han det gjøre, Selv vil han dig føre Til det rette Maal; Vad den Vagt Kun staae ved Magt, Ut du skal til Graven drage, Gud skal Sjælen tage.

Gud skal Alting mage, Som den sorte Drage Mægtig overbandt, Hører han fjendt Sine Øjennem Kors og Vine Underlig iblandt, Vær bered Til Strid og Fred, Til at give og at tage, Gud skal Alting mage.

(Rel. Vor Jesu kan ei noget Herberg finde.)

Af vilste du, som gaaer i Syndens Venke, Hvor haardt det er, det Satans Slaveri, Du skulde Dig ei Dicblif betænke At føge hen, som dig kan gjøre fri. Af hvilken salig Dag du ske, Om du begyndte nu i dette Dicblif.

Af kjendte du Guds Maades jøde Mige, Hvor godt det er at høre Jesum til, Du skulde ei imod hans Maade frige, Som dig endnu saa gerne hjelpe vil. Af hvilken Seir Guds Kirke ske, Om du begyndte nu i dette Dicblif!

Af! tankte du til evig Lid at brenne, Hvor svært det er, naar Lystens Drøm forgaaer, Hvor skulde du med Graad til den dig vende, Som mod dig med udstrakte Arme staer. Af! hvilken Angest Satan ske, Om du begyndte nu i dette Dicblif!

Af! troede du, at man sig ei kan drømme I Himmel ind, det ei saa let er gjort, Hvor skulde du din Kunkenhed fordomme, Og lebe om den rette frøvere Port. Af! hvilken Hammer Ende ske, Om du begyndte nu i dette Dicblif!

Af! mørkte du, hvor godt det er at lande I Paradise, hvor Glæden den er sød. Du skulle suart al Verdens Lyst forbanne, Og hæste hen til Jesu Blod og Død. Af! hvilken Fryd Guds Engle fik, Om du begyndte nu i dette Dieblif!

Af! vilde du nu een for alle Gange Dig give ind i Bob og Bon og Strid; Hvor skulle da din Jesus dig undfange, Hvor skulle du ham finde mild og blid. Af! hvilken Hvile Sjælen fik, Om du begyndte nu i dette Dieblif!

Af! skulle du dig derifl lade ligge, Det gjælder jo din egen Sjæles Læb, Det er saa haardt i Helvede at ligge, Det gør saa godt at tage Himmelens Arb. Af! hvilken evig Fryd du fik, Om du begyndte nu i dette Dieblif!

Af! kunde du, du kunde, om du vilde, Dog gribet Guds milde Hjerte fat, Nu kan det skee, nu, for det er for silde, Det mørknes alt mod Evighedens Mat, Af! hvilken Glæde Jesus fil, Om du begyndte nu i dette Dieblif!

(Mel. Et lidet Barn saa lysteligt.)

I denne føde Julenid Ter man sig ret fornøie, Og bruge af sin Kunst og Glid Guds Maade at opfylgie! Ved hant, som er i Krybben lagt, Vi vil af ganste Sjælemagt I Landen os forlyste, Din Bob skal herske, Frelsermand! Saar vildt og bredt i Verdens Land, At Jorden den skal ryste.

En liben Søn af Davids Bob, Som er og Guds tillige, For vores Spanders Skyld forlod Slt føde Himmerige, Det var ham svart at lænke paa, At Verden skulle undergaae, Det står ham i hans Hjerte, I saadan Hjertendkjærlighed Han kom til os paa Jorden ned, At Undre al vor Smerte.

Vor Tak vil bil frembare da, Guds hjændt den er fun ringe, Hosanna og Halleluja Skal allevenue Klinge, Guds Ark er kommen i vor Leir, Thi sjunge vi med Fryd om Sejr, Mens Hjertet sig kan rose, Vi sjunge om den føde Fred, Saa Helvede skal stjælre ved Vor Julesang at høre.

Gud er nu ikke længer vred, Det kan vi deraf vide, At han har sendt sin Son bernes, For Verdens Synd at lide, Det vorde vildt og bredt beskjæfti, At Gud sin Son for os har sendt Til Jammer, Kee og Vaade! Hvo vilde da ei være fro Dog labe al sin Sorg beroe Paa Jesu føde Maade?

Som Matten aldrig er saa fort, Den jo for Solen svinder, Saa farer al min Skummet bort, Naar jeg mig ret bestender: At Gud saa hjertens inderlig Af Evighed har elset mig Og er min Broder worden; Jeg aldrig glentner disse Ord, Som flingede i Englehor: Nu er der Fred paa Jordien!

Og blandes end min Frydesang. Med Graab og dybe Sukke, Saa skal dog Korsets haarde Ebang Mig aldrig blunden lufse; Naar Hjertet slæder mest beskjæmt, Da bliver Frydens Harpe stemt, At den kan bedre Klinge, Og knuste Hjarter føle bedst, Hvad denne store Frydefest For Glæde har at bringe.

Halleluja, vor Strid er endt, Hvo vilde mere klage? Hvo vilde mere gaae bespændt I disse Frydebage? Syng høit i Skp, Guds Kirkeslo: Halleluja, nu har jeg nol, Den Lyst er uden Lige! Halleluja, Halleluja! Guds Son er min, jeg gaar herfra Med ham til Himmerige.

(Mel. Guds Godhed vil vi præsse.)

I Døben Jesus blundeb', I Graven lagdes ned, Har nu dog overvundet Al Døbens Bitterhed. Nu tinder

op sig klar Den Sol med Lys og Glæde, Som i sit
Jorbeslæde Gaa set formeket var.

I Ørh ved Engle-Styrke Blev Stenen væltet hen,
Af Gravens Sted, det mørke, Opstod vor Jesleven!
Seer I Blodterstige, Som Jesum nys ombragte, Som
ham paa Korset strafte, Seer Jesum levende!

Med Lov vor Mund udbryder Om Jesu Hærlighed,
Det hele Land sig fryder, Hordi hans Ord er stæet, Sig
Løste holdt han vist, Thi sjunger alle Munde Af dybe
Hjertens Grunde: Tak flee dig, Herre Christ!

Alt det du vilde lide, Din Død, dit Blod, din Sved,
Din Skælængst og Ordeide Var for vor Salighed; Vi
Seier fil ved dig, Thi vil vi dig nu møde I Paaske-
Morgenrøde Med helligt Seier-Skrig!

O mæglig' Seierherre, Som Hjendens helle Magt,
Dit store Navn til Øre, Har under Hæder lagt, Vær
os at fåmpe fan, At naar vor Strid har Ende, Vi
Palmer kan i Hænde Og Seiers Krone fage!

(M. Et Barn er født i Bethlehem.)

Til Himmel's foer, som Gud og Mand, Gud og
Mand, Vor Herre from; vor Mester sand, Halleluja,
Halleluja!

Han sidder ved Guds heire Haand, Heire Haand,
For ham kun Vast er Dødens Baand, Halleluja,
Halleluja!

Hvad Kroning Davids qvæder om, Dræder om, Huld-
herlig nu for Dagen kom, Halleluja, Halleluja!

Nu sagde Drot til Drotten min, Drotten min;
Ved Side min staaer Throne din! Halleluja, Halleluja!

Ja, ved vor Herres Himmel'seerd, Himmel'seerd, Vi
sjunge alle sjern og nær: Halleluja, Halleluja!

Gud Fader, Søn og Helligaand, Helligaand, Get i
Huldkommenhedens Baand! Halleluja, Halleluja!

(M. Jesu føde Jhukommelse.)

Nu nærmer sig vor Vinselfest, Gud Helligaand! vær
du vor Ghæst, Som kraftig i hvert Kirkeaar Fra Gud
Fader og Son udgaaer!

Kom, Helligaand, og Vidne giv. I os, at Jesus er
vort Liv, Og at vi intet Andet ved End Jesum os til
Salighed!

Kom, Sandheds Land, og leeb os saa, At vi paa
Klarheds Veie gaar, Men aldrig bog fra Kroens Grund
Et Haarsbred vige nogen Stund!

Om vi i Tryghed slære hen, O væk os snarlig
op igjen, Din kraftig' Maade slae os bl, Og lede os
paa Sandheds Sti!

I Kors og Kummer, Trang og Ned, I Fare, Tri-
stelje og Død Til Troster du os giben est, Vor Læb
du fjender og saa bedst.

Om dersor end med Korset paa Vi Tornestien
træde maae, Dog vinde vi til Livsens Land, For du er
med, vor Trostermand!

O Helligaand, o jøde Gud, Thyk os, saa vi kan
holde ud! Oprør os med din Maades Glæb, Og gør
os trostlig' i vor Død!

Er Neden haard og Stampen svær, Da lad os se
din Hjælp er nær, Dog lad os se den Krone fljen,
Som er i Himlen Trofåbs Ven!

(M. Hvad kan os komme til for Ned.)

Gud Hellig-Land! i Tro os lær Vor Frelsermand
alene Af hjertet ret at have Her Og Hannem saa at

Hjene, At vi mod Dødens Grumhed maae Ubi hans
dybe Bunder faue Den Frelse, han fortjente!

Hjælp, at din funde Verdoms Kraft I Hjertet tro-
lig gjemmes, Af Ordet Brød og sode Saft Vor Sa-
lighed lad fremmes. Da gør os reent fra Synden død,
Og nye igjen til Himmelns fed', I Kroen frugt at bære!

Når Klov og Manne vil forgæve I Dødens bittere
Stunde, O, at vi da din Virkning faa I Hjertet føle
funde, At vi vor Sjæl med god Forstand Besøge maae
i Jesu Haand, I evig Ro at gjemmes!

(Egen Melodi.)

Enhver, som troer og bliver døbt, Han skal vist
salig blive, Thi han ved Jesu Blod er hjsbt, Sogn vil
sig ham indlive, Og blandt Guds Børns det hellige
Kor Til Glæmmeriges Mores Valg Med Korsets Blod
indfrive.

Vi fusle alle hjertelig Og ubi Kroen lige Med
Hjertens Bon enhver for sig: O Jesu, lad os stige
Med Dødens Kraft i Dybet frem, Og før os han ved
Kroen hjem Til Salighedens Rige!

Lærebog

den evangelisk-christelige Religion

Et Dømmedagsforsteg

ved

J. P. Pougaard,
Bispe over Nibe Stift.

Udgivet som Manuscript.

Odense.

Udgivet af den Milosse Boghandel,
Troll i Søh. Milosse Officien.

1855.

Fortale.

Det har i lang Tid været et Ønske hos mig at see den nu ontrent i et halvt Aarhundrede, brugte Lærebog, hvis Fortalt de fleste af Kirkens og Skolens Lærere have anerkjendt, om de dog ikke have overseet dens Mangler og Felt, underkastet en saadan Bearbejdelse, at den i sin Plan og sit Indhold, tildeels ogsaa i sin fremstilling væsentlig den samme, dog kunde, især ved en Indstænkning og bedre Ordning af Stoffet og ved en mere bestemt Udførelsing til vor Kirkes Lære, blive mere svarende til sit Dine med. Dette Ønske deles af Mange; men Vanligheden ved at udføre det har og synes de fleste saa stor, at de have meent, man burde ganske opgive det. Det er nu 14 Aar, siden jeg gjorde et forsøg med den første Halvdel af Lærebogen; men det vilde ikke lykkes saaledes for mig, at jeg fandt mig opmuntret til at fortsætte og fuldende. Lignende forsøg ere gjorte af Andre, men Rejstaterne have hidtil ikke tilfredsstillet dem, hvoret der synes at tilfomme den vigtigste Stemme i denne Sag.

Det sidste af disse er Pastor Ballens Dmardelsel, der udsom i afgigte Foraar. Det glædede mig, da jeg ved Forsatterens Godhed modtog et Exemplar, at se denne Sag efter flere Mars Hylle optaget paa Ny, og det saa meget mere, som det forekom mig stont, at Semmesonen gav Bedstefaderens Værk de Forandringer, som dette erkendtes at trænge til. Men den første flygtige Gjennemlæsning sagde mig dog, at med denne Dmardelsel funder den danske Kirke og Skole ikke slaae sig til No, og Utrætter i samme Retning hørtes af flere af de Embedsbrydere, hvilke jeg i den afgigte Sommer har besøgt og ellers havt Lejlighed til at tale med om denne Gjenstand, si at tale om de Stenmer, som offentlig have ladet sig høre om dette Forsøg. En yngre Geistlig i Stiftet, Catechet Svendsen i Ringkøbing, der jo ifølge sin Stilling daglig bruger Bogen, der soler dens Mangler, seer dens Fejl, men ogsaa anersjender dens store Fortræt, gav i en Samtale Anledning til, at jeg paa Ny hen vendte min Opmærksomhed til dette Arbeide og benyttede nogle af Sommersidens saa Fris timier til at skrive Bemærklæringer til den foreliggende Dmardelsel, hvilket ivrigt under Arbeidet esters haanden gik over til en selvstændig Bearbeidelse af den gamle Lærebog. Saasnart den første Hyldeel deraf var færdig, sendte jeg den til Pastor Ballen

og tilbed min yderligere Tjeneste og Medvirkning til at give hans Bog den Forandring, som syntes mig og Flere nødvendig, for at den lunde være til Diemedet, forudsat at vi nogenlunde funde mødes i vores Anstuelser; men da jeg af hans Svar, hvori han ivrigt bevidnede mig sin Glæde over min Immedkommen og erkendte tildeels Brugbarheden af de leverede Materialier, indsaae, at det ikke vilde være os muligt at enes om Principerne, besluttede jeg at gaae min egen Ret og lagde strax Haand paa Værket. En Medarbeider, som funder gjennemlæse mit Arbeide estershaanden og meddele mig Bemærklæringer derover, syntes mig nødvendig for at forebygge Genfældighed, og Valget var ikke vanskeligt. Catechet Svendsen har med stor Redebonhed og Dygtighed ydet mig Bistand, meddeelt mig mange gavnlige Bins, som ere benyttede heelt igennem, og foreslaet mit Varianter, hvilke jeg hist og her har optaget Ord til andet, naar jeg fandt dem bedre end min egen Tert; thi ved et Arbeide som dette har der ikke spørges om Mit eller Dit men om, hvad der bedst svarer til Diemedet. Jeg sender nu Bogen ud som Manuscript, hvortil Boghandler Milo i Odense velvilligen har rakt mig Haanden, og foreslægger især mine Embedsbrydere, Lærerne i den danske Kirke, saavel som og Skolens Lærere den til Bedem melse, hvorhos jeg udtaler det Haab, at om det

Credie Kapitel.

Om Menneskets Fordærvelse ved Synden.

§ 46. Alt hvad vi vide om Menneskene, saavel af den hellige Skrift som af den almindelige Erfaring og af vor egen indre Erfaring, lærer os, at vi alle ere fordærvede ved Synden,

Rom. 3, 23. Alle have jo syndet, og dem sades Øre for Gud.

1 Joh. 1, 8. Dersom vi sige, vi have ikke Synd, bedrige vi os selv, og Sandheden er ikke i os.

(Signelsen om Phariiseeren og Zosderen).

§ 47. Den almindeligt Fordærvelse hos Menneskene bestaaer fornemmelig deri, at en uordenlig Begjærlighed efter det, som behager Sandheden, men som er Gud imod, af Naturen er mulig i deres Sjal, og denne Fordærvelse kaldes Arvesynden, fordi den er en Arv efter de første Forældre.

Marc. 7, 21 — 23. Indvortes af Menneskenes Herte udgaae onde Tanke, Hoer, Skjørlevnel, Mord, Lydri, Gherrighed, Ondskab, Svig, Uterligebd, et ondt Vir, Gudsbehovtelse, Henvind, Usorstandighed; alle disse onde Ting udgaae indvortes fra og gjøre Mennesket urent.

§ 48. Varsagen til Menneskets Fordærvelse kan ikke tilskrives Gud, som skabte de første Mennesker efter sit eget Billedede i Ustydighed; men den maa tilskrives de første

Mennesker selv, som imod Guds Forbud aade af Kundskabens Træ og saaledes tabte deres medskabte Ustydighed.

Jac. 1, 13. 14. Ingen sige, naar han fristes: Jeg fristes af Gud; thi Gud fristes ikke af det Onde, men han frister heller Ingen. Men hoer fristes, naar han drages og tolles af sin egen Begjærlighed.

§ 49. Gud hadde truet vore første Forældre med Dødens Straf, dersom de overtraadte hans Bud og aade af Kundskabens Træ; og dersom kom ogsaa ved deres Fald Døden ind i Verden tilligemed Synden; thi det salige Liv, som de havde fort i deres Ustydigheds Stund i Samfundet med Gud ophørte nu, og der kom Ufred i deres Sjæl. Og som Synden sagedes var Varsag til den andelige Død, saaledes havde den og timelig og evig Død i Folge med sig.

1 Mos. 2, 16. 17. Gud Herren bob Mennesket og sagde: Du maa fri af alle Tørke i Hagen. Men af Kundskabens Træ paa Godt og Ondt, af det skal du ikke æde; thi paa hvilken Dag du æder af det, skal du dø Døden.

§ 50. Skriften lærer os, at eft af de saldne Engle, der da kaldes Djævelen, var Varsag i, at vore første Forældre ikke bestode den Probe, paa hvilken Gud satte dem; thi han forførte ved Slængens Hjælp Eva til at spise af det forbudne Træs Frugt, og da hun gav sin Mand af samme Frugt, da han ogsaa deraf,

Credie Kapitel.

Om Menneskets Fordærvelse ved Synden.

§ 46. Alt hvad vi vide om Menneskene, saavel af den hellige Skrift som af den almindelige Erfaring og af vor egen indre Erfaring, lærer os, at vi alle ere fordærvede ved Synden,

Rom. 3, 23. Alle have jo syndet, og dem fastes Øre for Gud.

1 Joh. 1, 8. Dersom vi sige, vi have ikke Synd, bedrager vi os selv, og Sandheden er ikke i os,

(Liquelsen om Pharisæeren og Zosderen).

§ 47. Den almindelige Fordærvelse hos Menneskene bestaaer sornemmelig deri, at en uordenlig Begjærlighed efter det, som behager Sanderne, men som er Gud imod, af Naturen er nægting i deres Sjal, og denne Fordærvelse kaldes Arvsynden, fordi den er en Arv efter de første Forældre.

Marc. 7, 21—23. Indbortes af Menneskernes Hjerte udgaae onde tanker, Hoer, Skørlevnet, Mord, Ærke, Skerrighed, Dadstab, Svig, Uterlighed, et ondt Dic, Gudsbespottelse, Hæromd, Uforståndighed; alle disse onde Ting udgaae indbortes fra og gjøre Mennesket urent.

§ 48. Varsagen til Menneskets Fordærvelse kan ikke tilskrives Gud, som stakte de første Mennesker efter sit eget Billedet i Uskyldighed; men den maa tilskrives de første

Mennesker selv, som imod Guds Forbud aade af Kundstabens Træ og saaledes tabte deres medstakte Uskyldighed.

Jac. 1, 13, 14. Ingen sige, naar han fristes: Jeg fristes af Gud; thi Gud fristes ikke af det Onde, men han frister heller Ingen. Men hver fristes, naar han drages og løffes af sin egen Begjærlighed.

§ 49. Gud havde truet vore første Forældre med Dødens Straf, dersom de overtrædte hans Bud og aade af Kundstabens Træ, og derfor kom ogsaa ved deres Fald Døden ind i Verden tilligemed Synden; thi det salige Liv, som de havde fort i deres UskyldighedsStand i Samfundet med Gud ophørte mit, og der kom Usred i deres Sjel. Og som Synden sagledes var Marsaq til den aandelige Død, saaledes havde den og timelig og evig Død i Helge med sig.

1 Mos. 2, 16, 17. Gud Herren bad Mennesket og sagde: Du maa frit øde af alle Træer i Haven. Men af Kundstabens Træ paa Godt og Ondt, af det skal du ikke øde; thi paa hvilken Dag du øder af det, skal du dje Døden.

§ 50. Skriften lærer os, at een af de saldne Engle, der især kaldes Djævelen, var Marsaq i, at vore første Forældre ikke bestede den Broe, paa hvilken Gud satte dem; thi han forserte ved Slængens Hjælp Eva til at spise af det forbudne Træs Frugt, og da hun gav sin Mand af samme Frugt, nad han ogsaa deraf.

som strider imod Guds Bud, og enten gjør, hvad Gud har forbudet, eller efterlader at gjøre, hvad han har befalet.

Jac. 3, 2. Vi støde alle an i mange ting.

1. Joh. 3, 4. Hvo som gør Synd, begaær og Overtrædelse af Loven, og Synden er Lovens Overtrædelse.

Jac. 4, 17. Hvo som veed at gjøre Godt og gjør det ikke, ham er det Synd.

§ 55. Vi begaær Synd iindvortes med Tanke og Begjeringer, naar vi tenke med Lust paa Noget, som er Gud imod, og naar vi trakte deres.

Math. 9, 4. Der Jesus saae deres Tanke, sagde han: hvil tenke I saa ondt i evers hjerter.

§ 56. Vi begaær Synd udvortes med Ord og Gjerning, naar vi tale eller gjøre Noget, som ikke svaret til den Erbødighed, vi stylde Gud, eller til den Kærlighed, vi stylde Næsten.

Math. 12, 36. Menneskene skulle gjøre Regnskab paa Domnuens Dag for hvert uilbørligt Ord, som de have talet.

Joh. 3, 20. Hver, som gjør Ondt, hader Lyset og kommer ikke til Lyset, at hans Gjerninger ikke skulle overbevises ham.

§ 57. Al Synd er vel uret i sig selv, men alle Synder ere dog ikke lige store eller ligge strafværdige; men der gjores forskel paa Synd af Skrøbelighed og Synd med Forsæt.

Joh. 19, 11. Jesus sagde til Pilatus: den, som overantvordede mig til dig, harer større Synd.

§ 58. En oprigtig Christen kan synde af Skrøbelighed, enten fordi han ikke veed bedre, eller fordi han bliver overilet imod sin Willie. Men saasnart Forseelsen er blevet ham vitterlig, angret han den og beder Gud om Raade for Jesu Christi Skyld med det alvorlige Forsæt at ville herefter bedre vaage og strilde.

Rom. 7, 18, 19. Jeg veed, at i mig, det er i mit Kjed, boer ikke Godt; Willen har jeg vel, men at udrette det Gode formaaer jeg ikke; thi det Gode, som jeg vil, det gør jeg ikke, men det Onde, som jeg ikke vil, det gør jeg.

§ 59. Den Ugudelige synder med Forsæt tværtimod bedre Bidende, og han finder Behag deri uden at angre sin Ondstlab eller at afbedre den og sege Raade til Omvendelserne.

Phil. 3, 18, 19. Mange vandre, hvilke jeg ofte hører sagt øver og endnu slger med Saarer at være Christi Korsets hjælper, hvis Ende er Forbørelse, hvis Gud erugen, og hvis Virke er i deres Skjænsel, hvilke tragle efter de jordiske Ting.

Luc. 12, 47, 48. Den Ejner, som veed sin Herres Willie og ikke bereber sig og ikke gjør efter hans Willie, skal fåre mange Hug; men den, som ikke veed det og gjør, hvad der er Hug værd, skal fåre lidet Hug.

§ 60. Mennesket kan hverken blive lykkeligt eller saligt ved Synden, hvis indbildte Glæder suart maa forsvinde og forvandle sig

til Jammer og Glædighed, om ikke altid i Tiden saa viiselig i Ewigheden; thi derhen folger Samvittighedens Uro og Fælelsen af Guds Unaade dem, som fremture i Synden med Forfælt og Belbehag uden Omvendelse.

Ordspr. 14, 34. Synden er Folkeets Forbørvelse.

Stom. 2, 8. 9. Dem, som ere gjenstridige og ikke lyde Sandhed men adlyde Uretfærdighed, skal vorde Ugavn og Breke. Trængsel og Angst skal være over hvert Menneskes Sjæl, som gjest det Onde.

§ 61. En Christen lover i sin Daab at forhage Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen; men for at holde dette Lovte maa han vogte sig, at han ikke falder i Syndens Trældom. Han maa derfor væage og bede og strax stvide mod de syndige Lustler, som opkomme i hans Hjerte, at de ikke skulle saae Magt over ham og fore ham til Falb; men skeer det end af Skrobeltighed, maa han strax soge Raade hos Gud og for Afting vogte sig, at Synden ikke ved at gjentages bliver til Syndevane eller Læst, hvorved det bliver saare vanskeligt og kan blive umueligt at komme til Guds Borns hellige Frihed.

Joh. 8, 34. Jesus sagde: Sandelig, sandelig siger jeg eder: hvir den, som gjer Synd, er Syndens Træl.

1 Tim. 6, 12. Grib Troens gode Grib, grib det evige Liv, til hvilket du og er faldet!

Fjerde Kapitel.

Om Menneskets Gjenloøning ved Jesum Christum.

Den anden Artikel:

Zeg troer paa Jesum Christum, Guds eenbaarne Son, vor Herre, som er undsfangen af den Hellig Aand, født af Jomfru Maria, print under Pontius Pilatus, forsæfstet, død og begraven, uedsaren til Helvede, paa tredie Dag igjen opstanden fra de Døde, opfarens til Himmelss, sidbende ved Gud Faders, den Allmægtiges, hoire Haand, herfra han skal komme at domme Levende og Døde.

Det er: Zeg troer, at Jesus Christus, sandt Gud, født af Faderen i Ewighed, og tillige sandt Menneske, født af Jomfru Maria, er min Herre, som har igjenlost mig fortabte og fordomte Menneske, erhvervet og vundet mig fra alle Synder, fra Døden og fra Djævelens Magt; ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige, dyrebare Blod, og med sin uskyldige Lidelse og Dod; paa det jeg skal være hans Egen, og i hans Rig lebe under ham, og tjene ham i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed;

ligesom han er opstanden fra Døden, lever og regerer i Ewighed. Det er visseligen sandt.

§ 62. Gud visste ikke forhindre, at Synden, som ved de første Menneskers Fall var indkommen i Verden, efter Naturens Lov måtte udbrede sig til alle deres Efterkommere; men han vilde dog ikke, at den skulle styrte os i evig Fortabelse uden Haab om Redning. Derfor har han af sin forbarmende Kjærlighed bestillet os en Frelser til at frie os fra Synden og dens ulykslige Folger og slappe os Adgang igjen til sin Raade saavel i dette Liv som i det tilkommende.

Joh. 3, 16. Gaa haver Gud ellsæt Verden, at han haver gjort sin Son den eenbaarne, at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortubes men have et evigt Liv.

§ 63. Frelseren er Jesus Christus, Guds Faders eenbaarne Son, som er af Ewighed sandt Gud tilliggemed Faderen, og som blev et sandt Menneske, da han fødtes til Verden af Jomfru Maria. Navnet Jesu s bemærker en Frelser, og Navnet Christus eller Medias bemærker den Salvede og betegner os, at han ved sit tredobbelte Embede som Prophet, Præst og Konge fuldbyrder vo Frelse og Gjenløsning.

Joh. 1, 1. I Vergnydelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

Gal. 4, 4. Der Tidens Fylde kom, udfendte Gud sin Son, født af en Kvinde, jædi under Boden.

Matth. 1, 21. Hun skal føde en Son, og du skal kalde hans Navn Jesus; thi han skal frelse sit Folk af deres Synder.

Joh. 20, 31. Dette er skrevet, at I skulle troe, at Jesus er den Christus, den Guds Son, og at I, som troe, skulle have Livet i hans Navn.

§ 64. Guds Raades foranstaltning til Menneskenes Frelse ved Jesus Christus forberedes ved Guds Husholdning med Menneskeslagten ligesra Syndefaldeis Dage til Tidens Fylde, og især med det udvalgte Folk, Israels Born, samt ved de derom givne Forhættelser, som er det væsentlige Indhold af den gamle Pagts Bøger. De vigtigste Spaadomme om Frelseren ere følgende:

a. Frelseren skalde fødes ud af det Adamskjon, som han skalde reise af Faldet, og han skalde være af Abrahams Slægt og Davids Familie.

1 Moseb. 3, 15. Gud Herren sagde til Slangen: Jeg vil sætte Djænkjab mellem dig og Kvinden og mellem din Sæd og hendes Sæd; den skal knuse dig Hovedet, men du skal stunge ham Højen.

1 Moseb. 22, 18. Herren sagde til Abraham: Udi din Sæd skalle alle Folk paa Jordens hældnes.

Gj. 11, 1. Det udgaaer en Djævle af Isai Stub, og et Stub af dens Blodder skal blomstre frem.

b. Frelseren skalde fødes i Bethlehem, Davids Stad.

Micah. 5, 1. Og du Bethlehem, Ephrata! er du

lidet blandt Iuda Tuende? Af dig skal mig En ugaard til at være en Herre i Israel, og hans Udgange ere fra forrum, fra Evigheds Dage.

c. Frelseren skulle komme til Verden, for det jodiske Folk havde gaafte mistet sin egen Regjering, og for det andet Tempel i Jerusalem var bleven ødelagt.

1 Moseb. 49, 10. Der skal ikke vige Split fra Juda og Samariet fra hans Hæder, først Giloh skal komme, og Folkene skulle hænge ved ham.

Haggai 2, 7, 9. Jeg vil fylde dette Huus med Herlighed, siger den Herre Jehovah; dette sidste Huuses Herlighed skal blive større end det førstes.

d. Frelseren skulle være underkastet haarde Lidelser og en vold som Død, men strax derefter gaae frem igjen af Graven til et usorgsængetlig Liv og ved sin Læres Forplantelse føre mange Folkeslægter fra Afgrundet til den sande Guds Tilbedelse.

Ej. 53 Capitel, især V. 4 og 5. Viselig han var vores Sygdomme og tog vores Smerter paa sig, men vi agtede ham for den, som var plaget, slagen af Gud og gjort elendig. Men han er saaret for vores Overtrædelser og knust for vores Misgerninger. Straffen lade paa ham, at vi skulle nyde Fred, og vi høye saaet Regedom ved hans Gaar.

Og V. 10 og 11. Herrrens Maadslutning skal lyfdes ved hans Haand. Fri for Lidelser skal hans Sjæl stue det og matted. Ved sin Erfjendelse skal min retsordige Ejener retsordiggjøre Mange, og han skal bære deres Misgerninger.

At alle disse Forhættelser ere opfyldte ved Jesu's af Nazareth, sees af Fortellingen om ham i den evangeliske Historie.

§ 65. Hvad Jesus Christus har udrettet og fremdeles udretter for os, det gør han ikke allene sym Menneske, men som Gud tilslige; thi han har ved sin Fødsel forenet den guddommelige Natur med den menneskelige og virker i al Evighed med begge sine Naturen.

Joh. 1, 14. Og Ordet blev Kjød og boede blandt os.

Rom. 9, 5. Christus er efter Kjødet af Fædrene, han som er Gud over Altting, hølløvet i Evighed.

§ 66. Jesus Christus blev et sandt Menneske med Sjæl og Legeme ligesom vi, men han havde ingen Synd og var fuldkommen hellig i sit hele Forhold.

Hebr. 4, 15. Vi have ikke en Øverstepræst, som ei kan have Medlidenshed med vores Strebelskaber, men en jaabæ, som er forsøgt i alle Ting i lige Maade dog uden Synd.

Joh. 8, 46. Jesus spørger sine Hjælper: Hos ej eder kan overbevise mig om nogen Synd;

§ 67. Jesus havde i sit hele Levnet en fuldkommen Kyndighed mod alle Guds Befalinger og opfyldte Guds Lov i vort Sted. Derved har han forhvervet os Retfærdighed for Gud og efterladt os det bedste Monster til Efterfølgelse.

Rom. 5, 19. Ligesom ved det ene Menneskes Usy-

dighed. Mange ere blevne Syndere, saa skulle og ved den Enes Rydighed Mange vorde retsfærdige.

Math. 11, 29. Tager mit Mag paa eber og læree af mig; thi jeg er sagtmødig og ydmig af Hjertet: saa skulle I finde hvile for eters Sjæle.

§ 68. Da Jesus Christus var blevet 30 Aar gammel, lod han sig døbe i Jordans Blod og blev derved hvidtidelig fra Himmelens erklaaret at være Guds Son.

Math. 3, 16, 17. Der Jesus var døbt, steg han strax op af Vandet, og ses Himmelene aabnedes ham, og han saae Guds Aand fare ned som en Due og komme over ham. Og ses, der kom en Stost fra Himmelene, som sagde: denne er min Son, den Elstelige, i hvilken jeg harer Behagelighed.

§ 69. Jesus blev strax efter sin Daab fristet af Djævelen i en Ørk, men seirede over Djævlen. Deune hans Sejr kommer os til gode, naar vi troe paa ham, og hans Egemal skulle vi have for Nine, naar vi blive frifledte.

Marc. 4, 12, 13. Og strax dres Aanden ham ud i Ørken, og han var der i Ørken spretthye Dage og blev fristet af Satan.

Iac. 4, 7. Værre Gud underbanigt, staer Djævelen imod, saa skal han fly fra eber.

§ 70. Efter sin Daab og Kristelhe drog Jesus omkring i tre paa fjerde Aar blandt Jøderne og forlyndte som en himmel sendt Prophet Guds Raad og Willie om Synderes Saliggjørelse.

Marc. 4, 14, 15. Esterat Johannes var fastet i

Jængsel, som Jesus i Galilea og prædikede Guds Mis- ged Evangelium og sagde: Livet er fuldkommet, og Guds Blige er nær, omvender eber og troer Evangelium.

§ 71. Medens Jesus gik omkring og lærte, beviste han ved mange velgjorende Mirakler, at han var sendt af Gud, og at hans Lære var guddommelig Sandhed, hvilket ogsaa Enhver vil erfare, som annammer den med levende Leo.

Math. 11, 4—6. Jesus svarede Johannes Disciple: Gaar hen og forlynder Johannes de Ding, som I høre og ses. Blinde ses og Halte gaae, Spædalsfrenges og Døve høre, Døde blaae op og Evangelium prædikes for Fattige, og salig er den, som ikke forarges paa mig.

Joh. 6, 63. De Ord, som jeg taler til eber, ere Aand og ere Liv.

Joh. 7, 16, 17. Min Verdom er ikke min, men hans, som mig udfendte. Dersom Nogen vil gjøre hans Willie, han skal hjælde, om Verdommen er af Gud, eller jeg taler af mig selv.

Rom. 1, 16. Jeg stammer mig ille ved Christi Evangelium; thi det er en Guds Kraft til Saliggjørelse for hver den, som troer.

§ 72. Medens Jesus lærte i Jædeland, var han underkastet megen Forfolgelse, da Jædernes Overste af Misundelse over hans Frengang iblandt Folket og af Had til ham, fordi han ei vilde besmykke deres Undskab, baade med List og Bold sogte at bringe ham af Dage.

Luc. 19, 47, 48. Han lærte daglig i Templet,

men de Øpperste-Præster og Skrifstofte og de Øverste for Folket sogte at onkommne ham. Og de fandt ikke, hvad de skulle gjøre; thi alt Folket hængte ved ham og hørte ham.

§ 73. Jesu egen Discipel, den trolese Judas, lod sig omstøde underforske til at overgivbørde ham i de Øverstes Hænder, som da fordomme ham uden al Aarsag til Doden og overgave ham til den romerske Landshevding, Pontius Pilatus. Men Pilatus, som frugte døde for Keiserens Unaadr, hvormed de truede ham, lod sig mod sin bedre Øverbreviøning bevæge til at lade Jesu hudstryge og bespotte og nægle som en Misæder til et Kors, paa hvilket han opgav sin Mand.

Math. 20, 18, 19. Seer vi reise op til Jerusalem, og Menneskens. Son skal overantyordes til de Øpperste-Præster og Skrifstofte, og de skulle fordomme ham til Doden og overantynde Hedningerne ham at bespotte og hudsryge og korsfæste; og paa den tredie Dag skal han opståne.

Luc. 23, 40. Jesu raaabte med høj Størt og sagde: Fader, i dine Hænder besaler jeg min Mand, og der han det sagde, udgav han Manden.

Joh. 19, 34. Men en af Stridsmændene stak ham i Siben med et Spyd, og strax udgik Blod og Vand.

§ 74. Jesu maatte ei allene udståae de smerteligste Lidelser paa sit Legeme; men også saa hans Sjæl blev bitterlig piint af Drøg og Angst over Menneskenes Synder.

Men han gik sin Lidelse og Død med Grindighed imede, og han led taalmodigen.

Math. 26, 38, 39. Jesu sagde til de 3 Disciple i Urtegaarden: Min Sjæl er ganste bedrevet indtil Doden; bliver her og værger med mig. Og han gik bort frem, satte paa sit Ansigt, havd og sagde: Min Fader, er det muligt, da gaae denne Kalk fra mig! dog ikke som jeg vil, men som du vil.

§ 75. Jesu vaatog sig frivillig en denne uforstyrrede Lidelse af Kjærlighed og Medsyn over os Syndere efter sin himmelske Faders evige Maad, og ved sin Lidelse og Død gjorde han Forsoning for vore Syndere, i det han led den Straf, som vi havde forsøgt. Derved er han paa een Gang bleven os den rette af Gud bestikkede Øpperstepræst og det sande Forsoningsoffer, som allene har Gyldighed for Alle i al Ewighed.

Phil. 2, 5—8. Det samme Sindelag være i eber, som og var i Christus Jesu, hvilken, der han var i Guds Skikkelse, ikke holdt det for et Nød at være Gud lig, men han forringede sig selv, idet han tog en Fjerners Skikkelse paa og blev Mennesker lig, og da han var funden i Skikkelse som et Menneske, fornedrede han sig selv, saa han blev liglig indtil Doden ja Korsfæsts Død.

Joh. 10, 17, 18. Derfor elsker Faderen mig, fordi jeg sætter mit Liv til, at jeg skal tage det ligjen. Ingen lager det fra mig, men jeg sætter det til af mig selv. Jeg harer Magt at sætte det til og harer Magt at tage det ligjen.

Joh. 1, 29. Den anden Dag seer Johannes Jesu komme til sig og siger: seer, det Guds Lam, som bærer Verdens Synd.

2 Kor. 5, 21. Den, som ikke viste af Synd, havde han gjort til Synd for os, paa det vi i ham skalde vorde rettsærlige for Gud.

Hebr. 7, 26, 27. Saadan en Højerstærpræst sommede os, som er hellig, uden Skuld, ubesmittet, afslitt fra Syndere, og opnøjet over Himsen, som ikke daglig har fornærdt som de andre Højerstærpræster at frembare Offer først for egne Synde, derefter for Folket; thi dette gjorde han een Gang for alle, der han offrede sig selv.

§ 76. Da Jesuſ var død paa Korset, jordede hans Venner hans Legeme, og saaledes endtes hans Jordnedrelsesstand. Men i Aanden gik han bort at prædike for Anderne i de Dødes Rige, hvilket i den 2den Troesartikel siges med de Ord, at han er nedfaren til Helvede.

1 Petr. 3, 18. Christus led eengang for vores Synde, den Reitsærlige for de Urettsærlige, at han kunne føre os frem til Gud, han, som vel led Doden efter Kjøbet, men blev lebende gjort efter Aanden, i hvilken han og gik bort og prædikede for Anderne, som var i Jordbaringen.

§ 77. Jesuſ Christus tog sit Liv igjen paa den tredie Dag efter sin Død og opstod af Graven ligesom han selv havde forudsagt, samt forblev derefter i 40 Dage paa Jorden hos sine Venner og Disciple, hvis Tro han befæstede ved Undervisning og Formauning.

Ap. 1. 1, 3. Østerat Jesuſ havde lidt, fremstillede han sig lebende for Apoſterne med mange Bevis-

ninger, da han blev set af dem i spretthybe Dage og talede om det, som hører til Guds Rige.

1 Kor. 15, 3—7. Jeg overantvordede eder blandt det Første, hvad og jeg anmaaede, at Christus døde før vores Synde efter Skrifterne, og at han blev begravet, og at han opstod den tredie Dag efter Skriften, og at han blev set af Kephas, derefter af de Tolv. Derpaa blev han set af mere end femhundrede Brødre paa een Gang, af hvilke de fleste endnu ere i Liv, men nogle ere og hensovede.

§ 78. Den opstandne Frelſer blev ikke længere synlig tilstede paa Jorden efter de spretthybe Dages Forlob; men da han havde givet Disciplene Fuldmagt til at forkynde hans Evangelium blandt alle Folk og velsignet dem, opfoer han til Himmel i deres Vaasyn.

Luc. 24, 50—52. Men han forte dem ud indtil Bethanien, og han oplostede sine Hænder og velsignede dem. Og det skete, her han velsignede dem, stillet han fra dem og foer op til Himmelten. Og de tilbade ham og vendte tilbage til Jerusalem med stor Glæde.

§ 79. Ved Herrens Opstandelse og Himmelfart er hans Forsoningsoffer kjendt gyldigt til Verdens Frelſe, og derved er det ogsaa uimodsigelig bekreflet, at han er i Sandhed Guds Son, som giver alle dem, der troe paa ham, det evige Liv.

1 Kor. 15, 17. Dersom Christus ikke er opstanden, da er eders Tro forsængelig, jaa ere I endnu i eders Synde.

Joh. 11, 25. Jesuſ sagde til Martha: Jeg er Opstandelsen og Livet; hvosom troer paa mig, om han end dør, skal han dog leve.

§ 80. Den himmelfarne Jesus står ved Faderens høje Hånd, hvilket betyder, at han tager Deel med sin Fader i Verdens Regjering og Bestyrelse, saa at alle fornuftige Skabninger maae erkjende ham for deres Herre og tilbede ham.

Phil. 2, 9—11. Gud havør høit ophosiet ham og skenket ham et Navn, som er over alt Navn, at i Jesu Navn skal hvert Kne bøje sig, deres i Himmelten og paa Jorden og under Jorden, og hver Lunge skal bekjende, at Jesus Christus er en Herre til Gud Faders Øre.

§ 81. Den himmelfarne Jesus udsendte efter sin Forættelse den Hellig Ånd over Apostlerne paa den første Pintsdag og stiftede saaledes den christne Kirke, hvis aandelige Konge og Herre han er. I denne et han usynlig tilstede indtil Verdens Ende og vaager over, at den altid maa bestaae og efterhaanden vinde større Fremgang, indtil den samler Alle til een Hjord om ham som deres rette Hyrde.

1. Kor. 3, 14. Ingen kan lægge en anden Grundbold end den, som lagt er, hvilken er Jesus Christus.

Joh. 10, 16. Jeg harber andre Haar, som ille ere af denne Stif; dem bør det mig at føre dit, og de skulle høre mit Nest, og der skal blive een Hjord, een Hyrde.

§ 82. Jesus er vor Talsmand hos sin himmelske Fader og beder for os, at Forlænningen, som et fleet ved ham, maa komme

os til gode, saa at vi ikke skulle fortabes i vores Synder, men finde Raade til vores Sjæles Frelse.

1. Joh. 2, 1—2. Mine Børn, dette slyrer jeg eder, paa det I ikke skulle synde; men dersom Nogen synder, have vi en Talsmand hos Faderen, Jesus Christus den retsfærdige, og han er en Forsoning for vores Synder, dog ikke allene for vore, men ogsaa for den ganse Verden.

Hebr. 7, 25. Jesus harer et usorgjengeligt Præstesdømme, fordi han bliver til evig Eld, hvorfor han og han fuldkommelig gjøre dem salige, som komme til Gud formedest haut, etsedti han stedse lever til at træde frem for dem.

Femte Kapitel.

Om Omvendelse og Tro.

Den tredie Troesartikel.

Jeg troer paa den Hellig Ånd; en hellig almindelig Kirke, de Helliges Samfund; Syndernes Forladelse, Hjædets Opstandelse, og et evigt Liv.

Det er: Jeg troer, at jeg ikke af egen Fornuft eller Kraft kan troe paa Jesus Christus, min Herre, eller komme til ham; men den Hel-

lige Aand har saldet mig ved Evangelium, har oplyst mig med sine Gaver, har helliget og opholdt mig i den rette Tro; ligesom han salder, samler, oplyser, helliger den hele Christenhed paa Jordben, og holder den ved Jesus Christus i den rette, eneste Tro; i hvilken Christenhed han daglig forlader mig og alle Troende al Synd rigeligen; og paa den yderste Dag skal han opwaelle mig og alle Døde, og give mig med alle Troende i Christus et evigt Liv. Det er viisseligen sandt.

§ 83. Jesus Christus har ved sin Forsoning og Forloesning gjort os fri fra Syndens Straf og Syndens Magt; men han har ikke givet os Frihed til at leve hen i Synden. Hans opoffrende Kjærlighed maa jo velsimod bevæge os til hjertelig at takke ham og dersor at vende os fra Syndens Vej, og føge Forening med ham i en levende Tro.

Gal. 5, 13. "I ere jo saldt til Friheden, Brødre! Iun misbruger ikke Friheden til en Anledning for Kjæret.

Tit. 2, 11—14. Guds saliggjørende Maade er aabenbarret for alle Mennesker, som oplytt os, at vi skulle forsøge Ugudelighed og de verdslige Begjerringer og leve tugtelig og retsfærdelig og gudelig i denne Verden, forventende det salige Haab og den store Guds og vor Frelsers Jesu Christi Hærligheds Nakenhærelse,

som gav sig selv for os, at han moatte forlæse os fra al Uretfærdighed og renje sig selv et Ejendomsfolk, udflært til gode Øjerninger.

§ 84. Till sand Omvendelse hører, at vi erkjende vores Synder og angre dem af et oprigtigt Hjerte, og at vi bede Gud om Forladelse for dem og om Maade til at afstaae fra dem og herefter vandre i et nyt Levnet.

Ap. Øj. 3, 19. Holder et andet Sind og vender om, at eders Synder maa vorde udskiftede.

2 Kor. 7, 10. Bebrydelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes.

(Viguelsen om den forståede Sam).

§ 85. Den sande Tro paa Jesus Christus til Salighed, som vi have bekjendt i vor Daab, er ei alleure den fælle Overbeviisning i Forstanden, at han er Guds Son, vor Lærer, vor Frelser og vor Hætre, men den er og en glad Fortroesning til ham, som den Hellig Aand virker i vojt Hjerte, saa at vi glæde os i den Forvisning, at Gud for hans Videlses og Døds Skyld forlader os alle vores Synder og giver os Maade til at lyde ham i et helligt Levnet.

Rom. 8, 33, 34. Hvo vil anklage Guds Udvælgte? Gud er den, som retsfærdiggjør. Hvo er den, som fordommer? Christus er den, som er død, ja meget mere som og er opreist, som og er ved Guds høje Haand, som og træder frem for os.

§ 86. Vi kunne ikke ved vor egen

Kraft og Hornuft omvende os til Jesum Christum vor Herre og troe paa ham, efterdi Synden har virket, at Menneskets Aand flettes Kraft og Dygtighed til det Gode.

Joh. 3. 6. Hvad som født er af Kjædet, er Kjæb.

§ 87. Synden har formørket vor Forstand, saa at vi ikke selv kunne se vores Fejl, den har svevet vor Følelse for Net og Uret, saa at vi ikke let komme til sand og hjertelig Anger, og den har svækket vor Villte til det Gode, saa at vi ere mere rede til at undskynde og besmykle vores Synder end til at erkjende og afslægge dem.

Nom. 8. 7. Kjædets Sande er Fjendstab mod Gud; thi den er ikke Guds Lov underdanig, ei heller kan den være det.

§ 88. For at vi skulle komme til Omvendelse og Tro har Jesus Christus stiftet sin Kirke, som er den Maadens Foranstaltning af ham, hvorved han lader Ordet forkynde og Sakramenterne forvalte og saaledes skaber og opholder de Helliges Samfund, som er et levende Samfund af hellige Mennesker, der under den Hellig Aands medvirkende Maade stræbe efter at gaae frem i Hellighed til Salighed.

Eph. 4. 11—13. Og han bestillede Nogle til Apostler, Nogle til Propheter, Nogle til Evangelister, Nogle til Høvder og Bærere, til de Helliges fuldkomne

Berebelse, til Embedets Forvaltning, til Christi Regnets Opbyggelse, indtil vi alle naae til Enhed i Kroen og Guds Sons Erkjendelse, til Mandes Modenhed, til Christi Kyldes vorne Alder.

§ 89. I Christi Kirke virker den Hellig Aand, som udgaar fra Faderen og Sonnen, til at saliggjøre dem, som troe, idet han falder, oplyser og helliger dem. Men denne Kaldelse, Oplysning og Helliggjørelse faldes Saliggjørelsens Orden.

Joh. 16. 7. Men jeg siger eder Sandhed: det er eder gavnligt, at jeg gaar bort; thi gaar jeg ikke bort, skal Talemanden ikke komme til eder; men, gaar jeg bort, saa vil jeg sende ham til eder.

§ 90. Den Hellig Aand falder os ved Evangelium, som er Faderens Ord ved Sonnen til Menneskene; thi ved dette Ord giver han os Anledning til at trægte efter den Frælse, hvilken Christus har forhvervet os. Men Ordet løffer Gud Indgang i vores Hjerter ved Videlser og Belgjerninger og alle Livets Tilstilletser.

1 Petr. 5. 10. Vi Maades Gud, som kaldte os til sin evige Hellighed i Christo Jesu efter en kort Tids Videlse, han selv berede, styrke, befæste, grundfæste eder!

(Riguelsen om Arbeiderne i Vinhaarden og om den forlalte Son).

§ 91. Den Hellig Aand oplyser os ved sine Gaver, hvilket betyder, at han virker paa vor Forstand ved Ordet og i Bonnen til at lede os til sand og frugtbart Kundstab om vor Sjæls Tilstand og

om Guds Raad og Billie angaaende de syndige Menneskers Helliggjørelse og Saltgjærelse.

Eph. 1, 17. 18. Vor Herres Jesu Christi Gud, Hellighedens Fader, ville give eder Blisdom og Aabenbarellens Aand udi hans Kundskab, eders Forstands oplyste Øine, at I kunne kjende, hvilket det Haab er, som han kalte eder til, og hvilken hans Aars hellige Rigdom er iblandt de Hellige!

§ 92. Den Hellig Aand virker i Daaben vor Igjensødelse, hvilket betyder, at der fødes et nyt Menneske og begynder et nyt Liv i os, et aandeligt Liv, forhjelligt fra det, som er i os ved den naturlige Fodsel. Og han helliger eller helliggjør os, i det han ved Kirkens Raademidler bevirker det nye Menneskes Fremvægt i Tro og Kjærlighed, og det gamle Menneskes Død.

Jos. 3, 3. Neden Nogen bliver født paa ny, fan han ikke see Guds Ørige.

2 Cor. 5, 17. Dersom Nogen er i Christo, da er han en ny Skabning; det Gamle er forbgangent; seet Alt er blevet nyt.

1 Cor. 6, 19. 20. Vide I ikke, at eders Legeme er den Hellig Aands Tempel, som er i eder, hvilken I have af Gud, og at I ikke era eders egne? Thi I ere dyrehjorte; ører derfor Gud i eders Legeme og i eders Aand, hvilke høre Gud til.

1 Cor. 6, 11. I ere afvæltede, I ere helligsøgte, I ere retsædiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand.

§ 93. En omvendt og troende Christ

sten kan paa Grund af sin Daabes Raade og af Guds Forfættelser i Ordet være forvistet om, at han for Christi Skyld er retsædiggjort for Gud, saa at hans forrige Synder ikke mere tilregnes ham, men Gud derimod tilskjender ham sin Raade og Velstignesse som et lydigt Barn og en tro Ejener.

Rom. 3, 24. 25. De blive retsædiggjorte afhjælpt af hans Raade ved den Forlesning, som er i Christo Jesu, hvilken Gud harer fremstillet til en Forsoning formedelt Troen paa hans Blod.

Rom. 5, 1. Rettsædiggjorte ved Troen have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum.

§ 94. Den Hellig Aand virker ikke paa vores Hjertet med en uimodståelig Magt, men skærper os al den Hjælp og Raade, vi behøve for at være Guds elskelige og glade Barn, naar vi flittig bruge de Raademidler. Herren har beredt og anvisst os i sin Kirke, og om hyggelig væage over vores tanker og Begjæringer.

Luc. 11, 13. Dersom I joan ere pådig, vide at give eders Vorn gode Gaver, hvor meget mere skal den himmelske Fader give dem den Hellig Aand, som han bede.

Matt. 13, 37. Hvad jeg siger eder, det siger jeg Alle; væager.

Matt. 26, 41. Væager og beder, at I ikke falde i Kristelse! Vandten er vel redebon, men Kjæret er frebeligt.

Bjænellen om den store Radvere og om de Stoge og daarslige Domfæner.

Sjette Kapitel.

Om Raademidlerne.

I. Guds Ord.

§ 95. Gud har ladet os undervise i sit Ord om alt, hvad vi behøve at vide om hans Raad og hans Willie til vor Helliggjorelse og Saliggjorelse; men dette hans Ord findes holdes i den hele hellige Skrift, baade det gamle og det nye Testamente.

Hebr. 1, 1. Øfterat Gud forдум havde talet mange Gange og paa mange Maader til Fædrene ved Profeterne, saa haver han i disse sidste Dage talet til os ved Sønnen.

§ 96. Til Ordets ForkynELSE og Udlæggelse har Herren indsat Ettersembedet i Kirken, og som han i dens første Dage udsendte sine Apostler, saa udsender han alle Dage til Verdens Ende dem, der skulle prædike Guds Ord til deres egen og deres Brødres Opbyggelse.

Mare. 16, 15. Og han sagde til dem: gaaer hert i al Verden og prædiser Evangelium for al Stabning!

Ap. 1, 8. I skulle annonne den Hellige Mandes Kræft, som skal komme over øer, og I skulle være mine Bånduer baade i Jerusalem og i det ganske Judea og Samaria og indtil Jordens Ende.

Stom. 10, 14. Hvorledes skulle de paafalde dem, paa hvem de ikke have troet? men hvorledes skulle de

Om Raademidlerne.

troee paa den, om hvem de ikke have hørt? men hvorledes skulle de høre, uden der er Nogen, som prædicer?

§ 97. Søndagen er den Dag, som i den christne Kirke er anordnet til offentlig Gudsdyrkelse, fordi Herren opstod paa den første Dag i Ugen. Den kaldes derso ogsaa Herrens Dag, og paa den bor Christne samles i Kirken for at love og prise Gud og for at opbygges af Guds Ord, hvis ForkynELSE og Udlæggelse er et af Hovedstykkerne i Gudsstjenesten.

W. Gj. 20, 7. Men paa den første Dag i Ugen, der Disciplene var forsamlede at bryde Brodet, holdt Paulus en Tale til dem, da han vildte den anden Dag reise hort.

Ps. 95, 1, 2. Kommer hib, lader os love Herren med Glæde og fryde os for vor Saligheds Klippe! Vader os komme med Tak for hans Ansigt og fryde ham med Psalmer!

§ 98. Vi Christne bor ikke blot flittigent høre Guds Ord, men ogsaa læse det med Andagt og i Bon og Tro; thi det er os givet af Gud som et Middel til at oplyse vor Forstand om, hvad vi bor undslye, og hvad vi bor agte paa, og til at bestyrke vores Hjerter i Tro og Haab og Hjærlighed!

Gol. 3, 16. Lader Christi Ord boe rigelig iblandt jer i al Viddom, saa I lære og paaminde hverandre med Psalmer og Lorsange og andelige Viser, idet I hønge undelig i evers Hjerter for Herren.

Ps. 119, 105. Dit Ord er en Lygte for min bed og et Lyd paa mine Weie.

Vs. 119, 9—11. Hvormed skal en Ung holde sin Sti reen? Derved, at han holder sig efter dit Ord. Jeg søger dig af ganse Hjerle, lad mig ikke fare vild fra dine Bud! Jeg gjenmer dine Ord i mit Hjerte, paa det jeg ikke skal synde imod dig.

Ap. Øj. 17, 10, 11. Inderne i Beroea var mere veltenkende end de i Thessalonika; de annammede Ordet med al Hædedomhed og ransagede dagligent i Skrifterné, om disse Ting havde sig saaledes.

§ 99. Guds Ord, som den Hellig Aand har indgivet de hellige Skribenter, meddeler vor Forstand alt større og større Kundskab til aandelig og frugtbar Oplysning, det styrker vor Willie til at støve det onde og satte Lyst til det Gode, og det trøster og beroliger vort Sind under alle Livets Omstændelser.

Luc. 8, 15. Det i den gode Jord ere de, hvilke, naar de høre Ordet, beholde det i et snukt og godt Hjerte og høre Frugt i Taalmobighed.

Iac. 1, 21. Med Sagtmobighed annammer Ordet, som er inbplantet i eder, og som er nægtigt til at gjøre eders Skale salige.

§ 100. I Guds Ord førelommne mange Exemplér baade paa Dyd og Udyd, som bør tages til Eftertanke, da de ere oplegnede deels til et Monster deels til Advarsel for os; men fremfor Alt maae vi have Jesu Christi vor Grelsers Exempel for Øyne til Efterfølgelse.

Iac. 5, 10. Mine Brødre! tager Propheterne,

hvilke have talet i Herrens Navn til Tempel paa at lide Ondt og være taalmobige.

Hebr. 6, 11. Men vi ønske, at enhver af eder maae vise den samme Ribkjærv til fuld Besættelse i Haabet indtil Enden, saa I ikke blive feindværtige, men efterfolge dem, som ved Tro og Taalmobighed arbede Forjætelserne.

I Petr. 2, 21. Christus havde og lidt for os, efterladende os et Exempel, at I skulle efterfolge hans Godspor.

I Joh. 2, 6. Hvo som siger, at han bliver i ham, han er og skyldig at vandre saaledes, som han vandrede.

Luc. 9, 23. Jesus sagde til dem alle: hvo som vil komme efter mig, skal fornægte sig selv og tage sit Kors op daglig og følge mig.

II. Bon.

§ 101. Bon er et froende Hjertes Samtale med Gud enten for at takke ham for modtagne Velgjerninger eller for at begjære Noget af det, som han i sit Ord har lovet os, hvad enten det skeer i Tanker allene eller med Ord tillige.

Ordspr. 15, 8. De Oprigtiges Bon er Velbehag for Herren.

Gvh. 5, 20. Siger altid Gud og Faderen Tak for alle Ting i vor Herres Jesu Christi Navn.

I Kong. 3, 5. Herren sagde til Salomo: Begjer, hvad jeg skal give dig!

§ 102. Gud har ikke allene tilladt os syndige Mennesker at bede til ham, men han

har endog befalet os at bede ideltigen; dog ikke for at underrettes om vor Trang, hvilken han forud kender, men for at anvise os Bonnen som et Maademiddel for os.

Luc. 18, 1. Men han sagde dem og en Vignesse berom, at man bør alidt bede og ikke blive træt.

§ 103. En troende Christens Bon bor altid flee i Jesu Navn d. e. paa hans Ord og i Kraft af hans Fortjeneste og Forben; og denne Bon har Forjøttelse om Bonharelse, hvad enten vi bede om de timelige gode Ting, som i Herrens Bon kaldes det daglige Brod, eller om det aandelige Gode, som er nødvendigt til Sjælens Frelse, nemlig Syndernes Forladelse, Bestyrkelse i Tro, Haab og Kjærlighed, og Guds Fred i Liv og Død.

Joh. 16, 23. Sandelig, sandelig siger jeg eder, at hvadomhelst I bede Faberen om i mit Navn, skal han give eder.

Ordspr. 30, 8. 9. Giv mig ikke Armod eller Rigdom, men tildeel mig mit besliffede Brob, at jeg ei skal blive mat og glemme dig og sige: "Hvo er Herren?" eller at jeg ei skal blive arm og klæde og forgrise mig paa min Guds Navn.

§ 104. Når en Christen beder i Troen og i Jesu Navn, da fornemmer han Guds hellige Nærværelse; hans Sind og Hjerte asdrages da fra Verdens Forsængelighed, han bestyrkes i Kjærlighed og Tillid til Gud, og han faaer Kraft til at modstaae Fristelser baade i Livets Glæder og i dets Sorger.

Jerem. 29, 12. 13. I skulle paakalde mig, og I skulle gaae og bede till mig, og jeg vil here eder. Og I skulle here mig og finde mig, naar I søger mig af ganske Hjerte.

Jac. 4, 8. Holdet eder nær til Gud, saa skal han holde sig nær til eder!

Phil. 4, 6. 7. Værer ille bekymrede for Noget, men i alle Ting lader eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakalbelse og Bon ned Talsgelse, og Guds Fred, som overgaer al Forstand, skal bevare eders Hjarter og eders Tanker i Christo Jesu.

§ 105. Naar vi i Sygdom, Fattigdom og anden timelig Nød anraabe Gud om Befrielse dersta, maae vi altid benstille til hans behagelige Billie, hvorvidt Bonharelse skal os forundes, da det, uden at vi kunne indfee det, kan være til voit sande Gavn, om det ikke skeer os ester voit Onske; og naar vi for vor Bons og Tillsids Skuld faae Styrke i Sjælen til at bære voit Savn og vor Byrde med Taalmodighed, saa kunne vi ikke med Freie sige, at vor Bon har været forgjæves og uden Frugt.

Math. 26, 39. Min Fader, er det muligt, da gaae denne Kalk fra mig! Dog ikke som jeg vil, men som du vil.

Math. 7, 7. Beder, saa skal eder gives; søger, saa skulle I finde; banker, saa skal eder oplades.

§ 106. For at bede paa en Maade, som er Gud behagelig, maae vi ikke allene samle vore Tanker fra al Adspredelse og henvende

dem til Gud allene; men vi maa ogsaa bede baade i den Ydmighed, som venter Venhorelse for Jesu Skuld allene, og i den Kjærlighed, som er Kjendetegnet paa, at vi ere hans Disciple, saa at der ikke er Had eller Uwillie i Hjertet mod vor Næste.

Math. 6, 6. Noar du beder, gak ind i dit Kammer og luf din Dor og bed til din Fader, som er i Kædom, og din Fader, som seer i Kædom, skal betale dig aabenbare.

Joh. 17, 20. Jeg beder ikke allene for disse, men ogsaa for dem, som formedelst deres Ord skulle troe paa mig.

Marc. 11, 25. 26. Noar I staae og bede, forlader, der som I have Noget imod Mogen, at og eders Fader, som er i Himlene, maa forlade eder eders Overtrædelser. Men der som I ikke forlade, skal eders Fader, som er i Himlene, ei heller forlade eder eders Overtrædelser.

§ 107. Vi skulle bede for vores Medmennesker med det samme Haab om Venhorelse og med et kjærligt Sind. Bon for Andre kaldes Forbon.

I Tim. 2, 1—3. Jeg formaner først for alle King, at der gjøres ydmigelige Begjeringer, Bonner, Forbrenner, Talsigelser for alle Mennesker, for Konger og alle dem, som ere i Høihed, at vi maa leve et roligt og sille Lebnet i al Gudsrygtighed og Werbarhed; thi dette er godt og behageligt for Gud vor Frelser.

§ 108. Omendsfjent der ikke ligget mellem Magt paa det Udvores ved Bonnen, Lid, Sted og Legemeis Stilling, saa er

det dog ikke ganske lige gyldigt, og især maa Morgen og Aften erkendes for Tider, som opfordre til Bon, og Venkammeret efter Herrens Ord for det passende Sted til Bonnen, ligesom det og er almindelig anset for god christelig Stil, at bede staende eller knælende med foldede Hænder.

Der. Vegr. 3, 22. 23. Ci høre hans Varmhjertigheder op; de ere nye hver Morgen.

2 Moses, 3, 5. Herren sagde i Tornehusken til Moses: Drag dine Sko af; thi det Sted, paa hvilket du staer, er en hellig Jord.

Math. 26, 39. Herren gik lidet frem, faldt paa sit Ansigt og bad.

Eph. 3, 14. 15. For denne Sags Skuld hister jeg mine Knæ for vor Herres Jesu Christi Fader, af hvem al Faderlighed falbed, baade i Himlene og paa Jorden.

§ 109. Det kommer i vor Bon et heller meget an paa Ordenes Valg og Sammenfeining; thi Herren hører ogsaa Hjertets stillle og tavse Sul. Men for at vi kunne vide, hvad Hjertet især skal begjere, og for at vi ikke skulle flettes Ord til at fremfore vor Begjering med, har Herren selv laet os en Bon, som og derfor kaldes Herrens Bon, og som en troende Christen hilst beder, fordi den er den allerbedste. Den læses hos Math. i det 6te Capitel saaledes:

Vor Fader, du som er i Himlene! Helligt vorde dit Navn! Komme dit Rige!

Skee din Billie, som i Himmelnen, saa og paa Jorden! Giv os i Dag vort daglige Brod! Og forlad os vor Skyld, som os og vi forlade vores Skyldnuere! Og led os ikke ind i Kristelse! Men fri os fra det Onde! Thi dit er Rigtet og Magten og Wren i Ewig-hed. Amen.

Denne Bon er den tredie Part i Luthers Catechismus og forklares saaledes:

Judgang: Vor Fader, du som er i Himmelne!

Det er: Gud vil dermed tilskynde os, at vi skulle troe, han er vor rette Fader, og vi hans rette Born, paa det vi trosteligen og med fuld Tillid skulle bede ham, som kjære Born deres høre Fader.

Iste Bon: Helliget vorde dit Navn!

Det er: Guds Navn er vel i sig selv helligt; men vi bede i denne Bon, at det ogsaa maa vorde helligt hos os.

Hvorledes stær det?

Naar Guds Ord læres puurt og reent, og vi ogsaa leve helligen, som Guds Born, der efter: der til hjælp os, kjære Fader i Himmelnen! Men hvo der lærer og lever anderledes, end Guds Ord lærer, han vanhelliger Guds Navn. I blandt os: derfra bevar os, himmelste Fader!

Anden Bon: Komme dit Rige!

Det er: Guds Rige kommer vel uden vor

Bon af sig selv; men vi bede i denne Bon, at det ogsaa maa komme til os.

Hvorledes stær det?

Naar den himmelste Fader giver os sin Hellige Aaland, saa at vi ved hans Naade troe hans hellige Ord, og leve gudeligen, her i Tiden og hisset i Ewigheden.

Andre Bon: Skee din Billie, som i Himmelnen, saa og paa Jorden!

Det er: Guds gode, naadige Billie stær vel uden vor Bon; men vi bede i denne Bon, at den ogsaa maa stree hos os.

Hvorledes stær det?

Naar Gud forstyrrer og forhindrer alle onde Anslag og Idrætter, som ikke ville lade os hellige hans Navn, og ikke lade hans Rige komme, hvilket er Djævelens, Verdens og vort Kjøds Billie; men styrker og bevarer os faste i hans Ord og Tro indtil vor Ende; dette er hans naadige, gode Billie.

Tredie Bon: Giv os i Dag vort daglige Brod!

Det er: Gud giver dagligt Brod, ogsaa vel uden vor Bon, endog til alle onde Menneskter; men vi bede i denne Bon, at han vil lade os paaskjonne det og annamme vort daglige Brod med Taffigelse.

Brod forstaar web dagligt Brod?

Allt hvad der hører til Legems Næring og

Mødterst, saasom Mad, Drikke, Klæder, Slo, Huns, Hjem, Mark, Ha, Benge, Gods, from Møgtfælle, fromme Born, fromt Thende, fromme og trofaste Overherrer, godt Regimenter, godt Beirsligt, Fred, Sundhed, Tugt, Gere, gode Venner, trofaste Nabover og deslige.

Ste Bon: Og forlad os vor Skyld, som og vi forlade vore Skyldnuere!

Det er: Vi bede i denne Bon, at den himmelfste Fader ikke vil see hen til vor Synd og ikke derover forslyde vor Bon; thi vi ere Intet værd af det, som vi bede om, have heller ikke fortjent det; men at han vil give os det alt-sammen af Maade; thi vi synde daglig meget, og forthjene vel idel Straf. Saalille vi da ogsaa igjen af Hjertet tilgive og gjerne gjøre dem vel, som forsynde sig mod os.

Ste Bon: Og led os ikke ind i Kristelse!

Det er: Gud frister vel Ingen; men vi bede i denne Bon, at Gud vil beskjærne og beware os, paa det Djævelen, Verden og voxt Kjed ikke skal bedrage os eller forføre os til Vantro, Fortvivlelse og anden stor Skjændsel og Last, og hvis vi anfægtes dermed, at vi dog tilsidst maae vinde og beholde Seier.

Ste Bon: Men fri os fra det onde!

Det er: Vi bede i denne Bon, som i en Sum, at den himmelfste Fader vil frie os fra

alt Slags Ondt til Legem og Sjæl, Gods og Gere, og tilsidst, naar vor Time kommer, forunde os en salig Ende og med Maade lage os fra denne Jammerdal til sig i Himmelten.

Skriving: Thi dit er Riget og Magten og Gere i Evighed. Amen.

Det er: At jeg skal være vis paa, at disse Venner ere den himmelske Fader behagelige og af ham børhorte; thi han har selv befælet os at bede saaledes og forjættet, at han vil børhore os. Amen, Amen! det betyder: Ja, Ja, det skal skee saaledes!

III. Sacramenterne.

§ 110. Sacramenterne ere hellige Handlinger, hvilke Herren selv har indført, og i hvilke han under synlige og legemlige Tegn meddeeler os andelige Maadegaver. De ere fun to: Daaben og Hædveren; men i den romerske eller pavelige Kirke regnes også fem andre kirkelige Handlinger, dog uden Grund, herhen, nemlig: Confirmationen, Skriftemalet, Møgtvielsen, Præstevielsen og den sidste Olie.

A. Daabens Sacramente.

Det sierde Hovedstykke i Luthers Catechismus handler om Daaben og lyder saaledes:

For det Hørste: Hvad er Daaben?

Daaben er ikke blot Vand alene; men den

er Vandet, indbesattet i Guds Besalung og forbundet med Guds Ord.

Hvilket er da dette Guds Ord?

Bor Herre Christus siger hos Matthæus i det sidste Capitel: Gaar hen i al Verden, lører alle Folk, og dober dem i Faderens, Sonnens og den Hellig Mandes Navn.

Før det Andet: Hvad giver eller myter Daaben?

Den virker Syndernes Forladelse, frier fra Døden og Djævelen, og giver alle dem den evige Salighed, som troe; hvad Guds Ord og Forjættelse siger.

Hvilket er da dette Guds Ord og hans Forjættelse?

Bor Herre Christus siger hos Marcus i det sidste Capitel: Hvo som troer og bliver døbt, han skal blive salig; men hvo som ikke troer, han skal fordommes.

Før det Tredie: Hvorledes kan Vand gøre saadanue store Thug?

Vand gjør det vistnok ikke; men Guds Ord, som er med og ved Vandet, og Kroen, som forlader sig paa dette Guds Ord i Vandet. Thi uden Guds Ord er Vandet blot Vand, og ingen Daab; men med Guds Ord er det en Daab, det er, et naadrigt Livets Vand og et Igjenfodelsens Bad i den Hellig Aand, som St. Paulus siger til Titus i det tredie Capitel: Han har frelst os ved Igjenfodelsens og Krypselvens Bad i den Hellig Aand, hvilken han

har udgydt rigeligen over os formedelst Jesus Christus, vor Fræsler, paa det vi ved hans Raade skulle være retsærdige og Arvinger til det evige Liv i Haabet; det er vijseligen fuld sandt.

Før det Fjerde: Hvad betyder da denne Vand-Daab?

Den betyder, at den gamle Adam i os skal druknes ved daglig Anger og Bod og dse med alle Synder og onde Lustier; og at derimod et nyt Menneske daglig skal fremkomme og opståage, som skal leve evindelig for Gud i Rettsærdighed og Reenhed.

St. Paulus siger til Römerne i det sjette Capitel: Vi ere begravne med Christus ved Daaben til Døden, paa det at, ligesom Christus er opvalgt fra de Døde formedelst Faderens Herlighed, saaledes skulle vi ogsaa vandre i et nyt Levnet.

§ 111. Dette er t. en fort Hovedsum den christne Kirkes Lære om Daaben, der altsaa er den af Jesus Christus indstiftede hellige Handling, ved hvilken vi formedelst Vand og Aand vorde fødte paa Ny. Ved den optager den treenige Gud enhver af os især i sin Raadespragt, og indlemmer os i sin helige Kirke til at faae Deel i alle dens Besignelser; thi ved den Hellig Aands Raade

annamme vi i Daaben Syndernes Forladelse, og ved hans Kraft gjenfodes vi til at vandre i et nyt Levnet som Guds Børn og Arvinger af det evige Liv.

Joh. 3, 5. Uden Nogen bliver født af Vand og Mand, kan han ikke indkomme i Guds Rig.

Joh. 6, 44. Jesus sagde: Ingen kan komme til mig, uden Faderen, som mig udsendte, drager ham.

Joh. 15, 16. I have ikke udvalgt mig, men jeg havde udvalgt eder.

Ap. Ef. 2, 38. Omvender eder, og hvem af eder lade sig døbe i Jesu Christi Navn til Syndernes Forladelse, og I skulle fåae den Hellig Aands Gave.

Gal. 3, 26, 27. I ere jo alle Guds Børn formelst Kroen i Christo Jesu; thi I, saa mange, som ere døbte til Christum, have ifort Christum.

§ 112. Naar vi dobes i Faderens, Sonnets og den Hellig Aands Navn, love vi at forsage Djævelen og alt hans Væsen og alle hans Gjerninger og at troe af ganste Hjerte paa den treenige Gud; men dette Øfste skal sledse være os helligt, saa at vi dyrke ham allene, forlade os paa ham allene, ære, elste og lyde ham, og tjene ham i Retfærdighed og Hellighed alle vort Livs Dage.

1 Petr. 3, 21. Daaben er ikke Renselse fra Skuds Ureenhed, men en god Samvittigheds Vagt med Gud ved Jesu Christi Opstandelse.

§ 113. Christne Forældre, som selv fra deres tidligste Barndom af have undt Daabens Belsignelser, ber ogsaa efter gammel Skit i Christenheden føre deres smaae Børn

til den hellige Daab, efterdi de ere fødte i Synd og have Gjenførelse behov og kunne tage mod den Helligaands Maadebetning uden at vide det og skjonne derpaa, og efterdi Herren selv har befalet at lade smaae Børn komme til ham.

Luc. 1, 15. Han skal syldes med den Hellig Mand alt fra Faderis Liv.

Matt. 10, 14—16. Jesus sagde: Ladet de smaae Børn komme til mig og formener dem ikke, thi Guds Rig er herer saadanne til. Sandelig siger jeg, eder: hvem som ikke annammer Guds Rig som et lidet Barn, han skal ingenlunde komme derind. Og han tog dem i Barn og lagde Hænderne paa dem og velsignede dem.

§ 114. Vi maae ikke troe, at de Børn fortabetes, som hendese uden Daab; thi de foragle ikke Daabens Maade, men de face fun ikke Deel i et Maademiddel, som Gud vel har bundet os men ikke sig selv til, da han ogsaa uden Daab kan gjøre salig.

Matt. 18, 14. Saaledes er det ikke eders himmelstue Faderis Willie, at een af disse Smaa skal fortabetes.

§ 115. Ved Konfirmationen eller den hættidelige Beltestelse af vojt Daabshøfste maae vi selv gentage og fornype den hellige Øfste, som i vor Barndom er af Andre paa voje Begne blevet afslagt ved vor Daab; men denne Handling sotter ikke Noget, hvorken til Daabens Forpligtelse eller til Daabens Maade. Den er kun et Vidnesbyrd, vi aflagge for Me-

nigheden i Guds hellige Kærværelse om, at vi erkjende Forpligtelsen og glæde os i Raaden, og at det er vort Hjertes alvorlige Førsel at blive bestandige i vor Daabspragt indtil vor salige Ende:

Aabenb. 2, 10. Vær tro indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone.

2 Tim. 1, 14. Vær det Gode, som er nedlagt hos dig, ved den Hellige Aaland, som boer i os.

B. Christi Nadveres Sacramente.

Det femte Hovedstykke i Luthers Catechismus handler om Alterens Sacramente og lyder saaledes:

Hvad er Alterens Sacramente?

Det er vor Herres Jesu Christi sande Legeme og Blod, under Brod og Vin, at ødes og drifkes af os Christne, indsat af Christus selv.

Saaledes skrive de hellige Evangelister, Matthæus, Marcus og Lucas, og St. Paulus:

Vor Herre Jesus Christus, i den Mat, da han blev forraadt, tog han Brodet, tafkede, og brød det, og gav sine Disciple det og sagde: Taget hen og øder det, det er mit Legeme, som gives for Eder; dette gjører til min Hukommelse.

Øigesaa tog han og Kalken efter Aftensmaaltid, tafkede, og gav dem og sagde: Drifker alle deraf; denne er det nye Testaments Kalk i mit Blod, som udgydes for Eder til Syndernes Forladelse; dette gjører, saa øste som I det drifke, til min Hukommelse.

Brod nyter da saadan Weden og Driften?

Det viser os disse Ord: givet og udgydt for Eder til Syndernes Forladelse; nemlig, at i Sacramentet gives os ved disse Ord Syndernes Forladelse, Liv og Salighed. Thi hvor Syndernes Forladelse er, der er ogsaa Liv og Salighed.

Evorledes saa legemlig Weden og Driften gjøre saadanne store Ting?

Weden og Driften gjør det vistnok ikke; men de Ord, som staae der: givet og udgydt for Eder til Syndernes Forladelse; hvilke Ord ere tilligemed den legemlige Weden og Driften som Hovedstykket i Sacramentet; og hvo der troer disse Ord, han har, hvad de lige, og som de lyde, nemlig Syndernes Forladelse.

Hvo anammer dette Sacrament værdigen?

Gaste og legemlig Beredelse er vel en smuk udvortes Tugt; men Den er ret værdig og vel tilsket, som har Troen paa disse Ord: givet og udgydt for Eder til Syndernes Forladelse. Men hvo der ikke troer disse Ord, eller tvivler, han er uwærdig og usikret; thi det Ord: for Eder kræver idel troende Hjertet.

§. 116. Den hellige Nadver er alt-saa en af Jesus Christus forordnet

hellig Handling, i hvilken vi Christne æde Bred og drifte Vin og derved annamme Jesu sande Begeme og Blod, som blev opoffret for os til en Forsoning for vores Synder.

Math. 26, 26—28. Men der de aabe, tog Jesus Brodet og taffede, bred det og gav Disciplene det og sagde: taget, æder, dette er mit Begeme. Og han tog Kalken og taffede, gav dem den og sagde: drifter alle deraf; thi dette er mit Blod, det nye Testamente, hvilket udgydes for Mange til Syndernes Forladelse.

§ 117. I den hellige Nadvere skulle vi levende ihuskomme Jesu Christus vor Frelser og stille os hans hellige Levnet og især hans forsonende Etdelse og Ød for Dine, saa at vi føle os oplyvede til at elsker og tække ham af ganske Hjerte og til at følge ham efter.

Luc. 22, 19. Dette glører til min Ihukommelse.

§ 118. I den hellige Nadvere bekjende vi vor Synd for Gud og vor Trang til hans Næade i Christo, men ogsaa vor Glæde over, at han ved ham har stiftet Næadens Vagt med os og indlemmet os i den ved den hellige Daab til vores Synders Forladelse.

I Tim. 1, 15. Det er en troværdig Tale og aldeles vigtigt at annamme, at Christus Jesu kom til Verden at gjøre Syndere salige, blandt hvilke jeg er den første.

Luc. 22, 20. Denne Kall er det nye Testamente i mit Blod, hvilket udgydes for ébet.

Hebr. 8, 6. Men nu harer han saaet en saa meget hyperligere Ejendom, som han og er Midler for en bedre Vagi, hvilken er grundet paa bedre Forstædtser.

§ 119. I den hellige Nadvere giver Jesus os sig selv formedelst Bred og Vin og fornær og opholder derved det Samfund, hvori vi ere komne med ham ved Daaben, nærer det nye Liv, som han har skabt i os, og styrker saaledes den Kjærlighed, der efter hans Billie skal herske mellem dem, som here til hans hellige Samfund.

1 Cor. 10, 16, 17. Velsgnellsens Kalk, som vi velsgnne, er den ikke Christi Blods Samfund? Det Bred, som vi bryde, er det ikke Christi Begems Samfund? Det Bred, et Begeme ere vi mange; thi vi ere alle deltagende i det ene Brod.

Joh. 6, 56. Hvo som æder mit Ød og drifter mit Blod, han bliver i mig og jeg i ham.

Joh. 15, 5. Jeg er Vintret, I ere Grenene, Hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig funne I alt intet gjøre.

Joh. 13, 35. Derpaa skulle Alle kende, at I ere mine Disciple, der som I have indkørtes Kjærlighed.

§ 120. For at funne nyde Herrens Nadvere værdigen og til Velsgnelse, maae vi annamme den med bødsærdige og troende Hjarter. Det er altsaa nødvendigt, at vi prove os selv, før vi gaae til Herrens Bord, om vi af ganske Hjerte angre vores Synder og i en levende Tro henflye til Guds Barnhjertighed i Christo Jesu, saa at vi

baade have det faste Forsæt under Guds naadige Bistand at stridte mod Synden og tjene ham i en ny Lydighed, og fortørste os til vores Synders Forladelse for Jesu Videlses og Dods Skyld.

1 Cor. 14, 28, 29. Hvert Menneske prøve sig selv, og saaledes øde han af Brodet og drække af Kaffen! Thi hvo som øder og drukker uverdelig, øder og drukker sig selv til Dom, idet han ikke gør Forstel paa Herrens Legeme.

§ 121. Skriftemalet er den hellige Handling i Christi Kirke, hvorved vi forberedes til værdigen at nyde Herrens Nadvære. Det bestaaer væsentligen af de twende Stykker, Syndsbekjendelsen, som vi skulle afslægge for Gud af et oprigtigt Hjerte, hvortil vi opfordres ved Skriftenalen, og Tilsigelsen af Syndsforsladelse, som Kirbens Ejener giver i den treenige Guds Navn,

Luc. 15, 21. Fader, jeg havde syndet imod Himmelnen og for dig, og er ikke længere værd at kaldes din Søn.

Joh. 20, 23. Hvem I forlade Synderne, dem ere de forladte, og hvem I beholde dem, dem ere de beholdne.

Syvende Kapitel.

Om Kroens Frugter i et helligt Levnet.

Det første Hovedstykke i Catechismus er Loven eller de 10 Guds Bud, som med Luther's Forklaring lyder saaledes:

Det første Bud.

Du skal ikke have andre Guder!

Det er: Vi skulle over alle Ting frugte, elses og forlade os paa Gud.

Det andet Bud.

Du skal ikke tage Herrens din Guds Navn forfængeligen!

Det er: Vi skulle frugte og elses Gud, saa at vi ved hans Navn ikke bande, sværge, gjøre Trolddom, lyve eller bedrage; men i al vor Trang paafalde det, bede, love og takke.

Det tredie Bud.

Du skal helligholde Ørskedagen!

Det er: Vi skulle frugte og elses Gud, saa at vi ikke foragle Preædiken og hans Ord; men holde det helligt, gjerne høre og lære det.

Det fjerde Bud.

Du skal ære din Fader og din Moder!

Det er: Vi skulle frugte og elses Gud, saa at vi ikke foragle vores Forældre og Herrer,

eller fortørne dem; men holde dem i Hæ, tjene, lyde, elſſe og agte dem.

Det femte Bud.

Du skal ikke slaa ihjel!

Det er: Vi skulle frygte og elſſe Gud, saa at vi ikke gjøre vor Næste nogen Slade eller Fortræd paa hans Legeme; men hjelpe ham og staae ham bi i al Legemſfare.

Det ſjette Bud.

Du skal ikke bedrive Hver!

Det er: Vi skulle frygte og elſſe Gud, saa at vi leve hydſt og lugtig i Ord og Gjerninger, og at Enhver elſſer og ører sin Hustru.

Det ſvende Bud.

Du skal ikke ſjæle!

Det er: Vi skulle frygte og elſſe Gud, saa at vi ikke lage vor Næstes Penge eller Gods, eller bringe det til os ved falſt Ware og Handel; men hjelpe ham at fremme ſin Næring og bevare ſit Gods.

Det ottende Bud.

Du skal ikke ſige falſt Dronessbyrd imod din Næste!

Det er: Vi skulle frygte og elſſe Gud; saa at vi ikke falſklig lyve paa vor Næste, forraade ham, bagtale ham eller ſlaaſe ham ondtlugte; men vi skulle undſkynde ham og tale godt om ham og optage alt i bedste Menning,

Det niende Bud.

Du skal ikke begjere din Næstes Huns!

Det er: Vi skulle frygte og elſſe Gud, saa at vi ikke med Lyst efterſtrebe vor Næstes Arb eller Hun, og under Skin af Ret bringe det til os; men hjelpe og ſlaaε hant bi, at han kan beholde det.

Det tiende Bud.

Du skal ikke begjere din Næstes Hustru, Svend, Vig, Fø, eller hvad hans er!

Det er: Vi skulle frygte og elſſe Gud, saa at vi ikke frataage vor Næste hans Hustru, Svende eller Fø, ikke afnæde ham dem eller vende dem fra ham; men tilholde dem til at blive, og gjøre, hvad de ere skyldige.

Hvad ſiger nu Gud om alle disse Bud?

Ieg, Herren din Gud, er en mildtæer Gud, som hjemſøger Nædrenes Synd paa Børnene indtil tredie og fjerde Led, over dem, som hadde mig; men dem, som elſſe mig og holde mine Bud, dem givs jeg vel i tusinde Led.

Det er: Gud truer at straffe alle dem, som overtræde disse Bud; deraf skulle vi frygte for hans Brede og ikke handle imod dem. Men han løber Alle, som holde disse Bud, Raade og alt Godt; deraf skulle vi ogsaa elſſe ham og forlade os paa ham, og gjerne gjøre efter hans Bud.

§. 122. Guds Lov, som indeholdes i Korthed i disse 10 Bud, og som Gud først har givet Israels Folk ved Moses paa Sinai Bjerg, har vor Herre Jesus ikke opnævet, men han har lært, at den opfyldes i Kjærlighed, og at den gjelder for alle Mennesker til alle Tider. Thi Loven fremstiller os, hvorledes Kjærlighed oves i Gjerningen, og den er som et Speil for os, i hvilket vi kunnen se, hvorvidt vi have vandret i Kjærlighed, og saaledes vælger den os til at erkende vor Synd og til at føge Maade hos Gud formedelst Christum.

Math. 5, 17. Mener ikke, at jeg er kommen at opføre Loven og Profeterne; jeg er ikke kommen at opføre, men at fuldfomme.

Rom. 7, 12. Loven er hellig, og Gud er heligt, retfærdigt og godt.

Rom. 3, 20. Ved Loven kommer Syndens Erfendelse.

Gal. 3, 24. Loven er borden vor Lægemester til Christum, at vi skulle blive retfærdiggjorte af Troen.

§ 123. Vi kunne ikke opfulde Guds Lov, men vor Herre Jesus har opfyldt den i vores Sted, og vi retfærdiggjores for Gud ved Troen paa ham, og ej ved Lovens Gjerninger; thi vores bedste Gjerninger kunne ingen Lov forhjene, ligesaaledt som de kunne sættes i Rigning med den fuldkomne Glæde, som Gud af Maade skjenker de Troende i det evige Liv. Men vor Tro kan ikke

være sand og levende, uden at den maas være virksom i Kjærlighed og bevise sin Sandhed og sit Liv i gode Gjerninger, i Lydighed mod Guds Lov, Gud til Gte formedelst Christum.

Luc. 17, 10. Naar I have gjort alle Ting, som er ere besalede, siger: vi ere ungtige Djener, thi vi gjør det, som vi varer skyldige at gjøre.

Rom. 8, 18. Jeg holder for, at den nærværende Tids Kilder ere ikke at agte mod den Hellighed, som skal aabenbartes paa os.

Gal. 5, 6. I Christo Jesu gjelder en Tro, som er virksom i Kjærlighed.

§ 124. Hvad Gud i Loven besaler os, kalde vi vor Pligt, og da Guds Lov samler alt, hvad Gud forlanger af os, i Kjærlighedsbundet, saa bliver al christelig Pligt Kjærlig bedøpligt, som vi skulle bevise imod Gud og os selv og vor Næste. Men efterdi al Pligt har sin Mod og Grund i christelig Tro, kaldes Pligterne ogsaa Troens Frugter.

Math. 22, 37-40. Du skal elste Herren din Gud i dit ganzte Hjerde og i din ganzte Sjæl og i dit ganzte Sind. Dette er det første og store Bud. Men det andet er ligesom dette: du skal elste din Næste som dig selv. Af disse to Bud hænger al Loven og Profeterne.

Rom. 13, 9, 10. Det: du skal ikke bedrive Øster, du skal ikke ihjelblaae, du skal ikke stjæle, du skal ikke bære false Vidnesbyrd, du skal ikke begjere, og om der er noget andet Bud, det besaites som i een Hovedsum

i dette Ord: du skal elſte din Næſte ſom dig ſelv. Kjærligheden gør Næften ikke Ondt; derfor er Kjærligheden Lovens Fylde.

A. Pligterne mod Gud.

§ 125. Ligefom Gud er Kjærlighed, ſaaledes er det og hans Billie, at vi ſkulle elſte ham af vort ganske Hjerte, ſaa at Sindet er indtaget af Glæde over hans Herlighed og over hans Raade i Christo, og at vi føle indertid Lyft til at behage ham. Saadan Kjærlighed bestaaer den ſande Gudsdyrkelse, i hvilket Navn vi ogsaa pleie at indbefatte alle vore Pligter imod Gud.

1 Jøh. 4, 19. Vi elſte ham, fordi han elſtede os førſt.

1 Jøh. 5, 3. Dette er Kjærlighed til Gud, at vi hølde hans Bud, og hans Bud ere ikke ſvære.

§ 126. Vi ſkulle tilbede Gud allene, ſaa at vi erſjende hans allerheilſte Fuldkommeheder med dyb Herbedighed, agte ham for det sterkeste Gode, ſamt ved alle Lejligheder i Gjerning beviſe vor hellige Hængetilfe for ham.

Matth. 4, 10. Du ſal tilbede Herren din Gud og hjene ham allene.

Ps. 99, 5. Opheier Herren vor Gud og tilbeder ſor hans Hødstammeſ; thi han er hellig!

§ 127. Vi ſkulle frygte Gud, ſaa at vi omhyggeligen vogte os for alt det, ſom kan tænkes at være den hellige og retfærdige Gud mishageligt; og det ikke ſom Slaver af

Banghed for Straf, men ſom lydige Barn af Kjærlighed til Gud, fordi han er ſaa god en Fader.

Præd. 12, 13. Frygt Gud og hold hans Bud; thi det bør hvert Menneske at gjøre.

Ordspr. 16, 6. Ved Herrens Frygt viger man fra det Onde.

Rom. 8, 15. I annammede ikke en Eraldoms Land efter til Frygt; men I annammede en ſonlig Udlaarelses Land, i hvilken vi raabe: Abba, Fader!

§ 128. Vi ſkulle lyde Gud, ſaa at vi ſledje med al Medebonhed ſtræbe at danne vort Sind og indrette vort Forhold efter hans Billie, efterdi han ei allene er vor heilſte men ogsaa vor vifte og bedste Overherre.

Ps. 143, 10. Lær mig at gjøre efter din Billie; thi du er min Gud. Lad din gode Land føre mig paa lige Vej!

§ 129. Vi ſkulle forlade os paa Gud og have Tillid til ham, ſaa at vi ere overbeviste om, at han haarde tan og vil fremme vort ſtimelige og evige Vel, og at vi fortroſte os til hans Hjælp i al Nød og Fare.

1 Petr. 5, 7. Røster af eders Sorg paa ham; thi han harer Omsorg for eder.

Ps. 146, 5 6. Salig er den, hvis Hjælp er Jakobs Gud, hvis Haab træer til Herren hans Gud, ſom gjorde Himlen og Jordnen og alt det, som er derubi, han, ſom holder Legte ebindeligt.

§ 130. Vi ſkulle love og prise Gud, ſaa at vi med Hjerte og Tunge berømme hans hellige Egenstæder og store Gjerninger.

Vs. 72, 18, 19. Lovet være Gud, Herren, Israels Gud, som allene gør underlige Gjerninger! Og lovet være hans hellige Navn evindelig, alle Lande skulle oplybes med hans Nære!

Vs. 145, 3, 4. Herren er stor og saare præstlig, hans Magt er urandsfæligh. En Slægt skal priise dine Gjerninger for den anden og forkynde din Vælde.

§ 131. Vi skulle takke Gud, saa at vi skjonne paa, at hans Missundhed langt overgaaer al vor Fortjeneste, og saa at vi bruge hans mange Velgjerninger paa en værdig Maade efter hans Willie.

Eph. 5, 20. Siger altsb Gud og Faderen Tak for alle Ting i vor Herres Jesu Christi Navn.

Vs. 118, 4. Takker Herren, thi han er god; og hans Missundhed varer evindelig.

§ 132. Da vi skulle elste Gud, saa at vi tilbede ham allene, maae vi ikke tilbede noget Andet istedetsfor ham, hverken Engle eller Hæl gene eller Sol eller Maane eller Billeder eller andet deslige; thi ellers syn ddede vi imod det første Guds Bud og gjorde os skyldige i Asguderi.

2 Mos. 20, 3, 4. Du skal ikke have andre Guder for mig. Du skal ikke gjøre dig noget udskaaret Billede eller nogen Afskildning efter det, som er i himmelen oven til, eller det paa Jordens neden til, eller det, som er i Vandet under Jorden. Du skal ikke tilbede dem og ikke hæne dem.

§ 133. Da vi skulle elste Gud over alle

Ting og i Alt forlade os paa ham, saa maae vi ikke elste os selv eller noget Menneske eller nogen Ting enten mere end Gud eller ligesaa meget som Gud, ei heller sætte vort Haab til os selv eller til andre Mennesker, til Guld og Gods eller nogen anden Ting fremfor til Gud, esterdi han allene er vor almægtige og fjærlige Fader.

Ordspr. 3, 5. Forlad dig paa Herren i dit ganzte Hjerte, men forlad dig ikke fast paa din Forstand!

Vs. 146, 3. Forladet eder ikke paa Kyrster! De ere Mennesker, de kunne jo ikke hjælpe.

§ 134. Da vi skulle elste Gud, saa at vi syde ham og gjøre hans Willie, maae vi i daglig en stride mod de syndige Lyster og vogte os for at overtræde hans Bud enten af frygt for vore Medmennesker eller af en syndig Fjærlichkeit til dem.

I Joh. 2, 15—17. Elster ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elster Verden, er Faderens Fjærlichkeit ikke i ham. Thi alt det, som er i Verden, Verdens Lust og Dinenes Lust og Livets Hoffærdighed, er ikke af Faderen men af Verden. Og Verden forgaar og dens Lust; men hvø som gør Guds Willie, bliver til evig Lid.

Ordspr. 1, 10. Min Gott, naar Syndere losse dig, da samme ikke!

§ 135. Da vi skulle elste Gud, saa at vi love og priise og takke ham, saa maae vi ikke let sindigen eller uden Estertanke bruge hans Navn og allermindst maae vi vanære

det ved nogen Misbrug enten ved at hænde og sværge eller ved at gøre Trolddom.

2 Mos. 20. 7. Du skal ikke tage Herren din Guds Navn forsængeligen.

§ 136. Det er at hænde, naar man i Guds eller Christi Navn ønsker Ondt over sig selv eller Andre; det er at sværge, naar man i daglig Tale beraaber sig paa Gud og Christus for at befriesté sine Ord og Forklæninger. Men der hændes og sværges ogsaa paa andre Møgder ved Brug af hellige og vanhellige Navne, hvorved Kjærligheden baade til Gud og Nosten sættes til side.

Iac. 3. 10. Af den samme Mund udgaar Belsigtsesse og Hørbandelse. Mine Brodre! dette bør ikke sag at være.

Math. 5. 37. Eders Tale skal være ja, ja, nei, nei; men hvad der er over dette, er af det Døde.

§ 137. At udlægge offentlig Ed ester Øvrighedens Befaling, naar det findes fornødnet enten til Bekræftelse paa, at det, vi udølige og vidne, er sandt, eller til Forvisning om, at vi trostigen ville efterleve, hvad Øvrigheden har forestrevet og har Det til at forlange af os; det er ikke at vanhellige Guds Navn men at øre det, saasandt vi falde ham til Vidne som en alvidende, hellig og retfærdig Gud.

Hebr. 6. 16. Menner sværge jo ved en Sterre, og Eden er dem en Ende paa al Trost til Stadsfæstet.

§ 138. Men den, som gjør falske Ed eller Meened, bespotter den alvidende og hellige Gud og trodser hans Metfærdighed, ligesom han og gjør Sit til at forspilde sine Medmenneskers Welsærd og Ere, thi en Ulykkelig kan komme til at lidé for hans falske Eds Skyld, og en Skyldig kan slippe fri for Lovens Straf og finde Lejlighed til at stille mere Ondt.

Zach. 5. 4. Jeg lob Hørbandelsen udgaae, siger den Hølle Bebaoth, at den skal komme til Lyvens Hus og til hans Hus, som sværger falsklig ved mit Navn.

§ 139. Trolddom er en overtroist og syndig Brug af Guds Navn eller Guds Ord til allehaande daarlige Konster, hvorpaa man mener at kunne helbrede syge Menner og sygt Dyr, opdage Tyvert, paasore og afsværge Skade og Uheld og andet desliger.

5 Mos. 18. 10—12. Der skal ikke findes hos dig den, som omgaaes med Syaabon, en Dagvalger, eller En, som agter paa Hugleksrig, eller en Troldkarl, eller En, som omgaaes med Manen, eller som adspærgter en Spaamand eller en Legns Udsægger, eller som gjør Spørgsmaal til de Døde; thi hver, som gjør disse Ting, er en Nebertrygghed for Herren.

B. Pligterne mod os selv.

§ 140. Alle vores Pligter imod os selv opføldes i Kjærlighed til os selv; men den rette

Kjærlighed til os selv har sin Grund i Kjærlighed til Gud og er altsaa ikke den Egenkjærlighed, der allene søger sit Eget og trægter efter sandelig Lyst, jordisk Fordel og forsængelig Mere. Den er en hellig Kjærlighed, som tilskynder os at sege forst Guds Rige og at sørge for Sjælens Frelse, men som dethos ikke udelukker Omforgen for vort Legeme og vor timeslige Velfaerd.

Matth. 6, 33. Sege først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulle og alle disse Ting tillægges eder.

Men. 14, 17. Guds Rige er ikke Rad og Drift, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig Aand.

§ 141. Vi maae sørge for, at vor Forstand kan vorde mere og mere oplyst saavel um Guds Raad og Billie til vor Salighed, som om alt, hvad Der kan være os til Gavn og Glæde i vort Rad og vor Stand.

2 Petr. 3, 18. Vorer i vor Herrest og Fressers, Jesu Christi, Maader og Kundskab.

Phil. 4, 8. Dovrigt. Bedre, hvadomhelst der er sandt, hvad der er arbret, hvad der er retfærdigt, hvad der er retent, hvad der er ekstfelt, hvad der har godt Lov, enhver Dyd og enhver Hæder, derpaa givet. Agt!

§ 142. Vi maac ikke lade nogen syndig Tilbejelighed herske over vor Billie, men vi skulle sørge at gjøre den fri fra Syndens Magt, saa at vi i alle Ting gjerne gjøre, hvad vi af Guds Ord maage erkende at være ham behageligt.

Gal. 5, 24. De, som høre Christus ill, have forsøftet Kjæbet med Lysterne og Begjeringerne.

Ordspr. 16, 32. Den, som hersker over sit Sind, er bedre end den, der indtager en Stab.

§ 143. Vi maae sørge at bevare Hjertets Fred og Glæde i en god Samvittighed og i Fordisningen um Guds faderlige Kjærlighed; og naar Gud lægger os Korset paa, maae vi ikke forsøge eller knurre, men faalmodigen hengive os i hans Billie, forvissede om, at vort Kors ikke skal blive tunger, end at vi ved hans Rigade kunne bære det, og at det just skal hjene til at drage vort Hjerte fra Verden til Gud og saaledes fremme vore Sjæles Frelse og Saltighed.

Ap. Gf. 24, 16. Jeg over mig at have altid en uskadt Samvittighed for Gud og Mennesker.

Phil. 4, 4. Glæder eder i Herren altid, atier siger jeg; glæder eder!

I Cor. 10, 13. Gud er trofast, som skal iffe lade eder tristes over eders Fortune, men skal gøre baade Kristielsen og dens Udgang saaledes, at I det kunne taale.

Hebre. 12, 5, 6. I have glemt den Formøning, der følger till eder som til Øvn: min Son, agt alle Herrens Krofelse ringe, var ikke heller forsagt, naar du tugtes af hon; thi hvem Herren elser, den reser han, og han tugter haardelig hver Son, som han antager. Sg.

Gfbr. 10, 35, 36. Koster iffe eders Grindelighed hørt, hvilken høvet en stor Belønning; thi I have Faalmodighed behob, at naar I have gjort Guds Billie, I da kunne fåae Forjettelsen.

§ 144. Vi skulle foruge for at bevare vort Liv og vort Helsbred, som høre til de vigtigste Guds Gaver, og derfor maae vi ikke forsættlig skille os selv ved Livet eller tilhøie os Slade paa Legeme og Lemmer; thi ikke vi, men Gud allene raader over Liv og Legeme, og ved at forforte vort Liv forforte vi selv Raadens Lid, som Gud vilde unde os, og vi bør øve vore Medmennesker den Hjælp og Tjeneste, som Gud vil bevise dem ved os, saalænge han giver Liv og Helsbred.

Nom. 14, 7. 8. Ingen af os lever sig selv, og ingen dør sig selv; thi både dersom vi leve, leve vi Herren, og dersom vi dør, dør vi Herren. Derfor, enten vi leve eller vi dør, ere vi Herrens.

§ 145. Vi bør undslye al Umaadelighed i Mad og Drikke og afholde os fra Høreri og alt uugtigt Bøsen baade i Tanke, Ord og Gjerning; thi herved besmittes baade Sjæl og Legeme, vor Sundhed ødelægges og vort Liv forfortes, vor Lykke og Ere forspildes, og vi blive usikkede til at hjæle Gud baade i Lid og Evighed.

Lue. 21, 34. Vogter eber, at eders Hjerter ikke nogen Lid besvares ned Fraadseri og Drukkenstab.

1 Thess. 4, 3—5. Dette er Guds Willie, eders Helliggjørelse, at I skulle ske Høreri; at hver af eder ved at besidde sit Legeme i Hellighed og Ere, ikke i Begjærligheds Brynde, som Hedeningerne, der ikke hjænde Gud.

Eph. 5, 3—5. Høreri og al Ureenhed eller Gjærighed nævnes end ikke iblandt eder, som det sommer de Hellige, og ublu Bøsen og gjællelig Snak og Letserdig. Skjent, som alt er utilbørligt, men hellere Takkigelse. Thi dette vide I, at ingen Skjørlebner eller Ureen eller Gjerrig, hvilken er en Afgrunddyrker, harer Arv i Christo og Guds Rig.

§ 146. Når vi bede og arbeide, vil Gud af Raade give os, hvad vi behøve til vort Udkomme i Verden; men vor Ejendom er kun betroet Gods, som Gud har sat os til Hussholdere over, og som han vil fravære Neglæk for. Vi maae derfor ikke øde det ved uforstandig Hussholdning eller fortære det i et overdaadtigt Levnet; men vi skulle annehmen det med Takligelse og bevare det ved Sparjommelighed og Hlid i vort lovlige Kald.

Ap. Ol. 20, 34. 35. I vide selv, at disse Hænder have tjent for min Rædsørst og for dem, som ere med mig. Jeg viste eder i alle Ting, at det bør os faalettes at arbeide og formne de Skønghellige til Hjælp og at iholde den Herres Jesu Ord, hvorledes han selv havde sagt: saligt er det at give, hellere end at tage.

Joh. 6, 12. Gunker tilsammen de overblevne Stykker, at Intet forkommes.

(Signelsen om den ure Husholder).

§ 147. Vi maae vel vogte os for at henfalde til ulovlig Bindesyge eller til Gjerrighed og ei trætte efter Rigs-

dom, som saace let kan blive en Hindring for Guds Riges Fremgang hos os.

I Tim. 6, 6—10. Viensol er Gudsrygt med Nojsomhed en stor Bindning. Thi vi have Intet bragt med til Verden, det er da aabenbart, at vi et heller kunne bringe Noget ud derfra. Men naar vi have Gode og Klæber, skalle vi hermed lade os nede. Men de, som ville vorde rige, salde i Christelse og Snare og mange daarlige og stadelige Begjeringer, som nedsenke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse; thi Pengergjerrighed er en Red til alt Ondt.

(Signelsen om den rige Bonde).

§ 148. Vi maae glæde os ved et godt Navn og Agtelse og Tillid hos vore Medmennesker, hvilket er den sande Øre; men vi maae vel vogte os for at lade os forlæde til Stolthed, Hoomod og Overmod, da vi altid maae erkjende i Ødmughed, at vi have og ere Alt af Guds Raade, og at vi saa ofte gjøre os uverdige til den.

Gal. 5, 26. Lader os ikke have Lust til forsængelig Øre, saa at vi trodsé hverandre og bære Avind mod hverandre.

1 Petr. 5, 5. Gud staar de Hoffærdige imod, men de Ødmughe giver han Raade.

§ 149. Ingen Glæde kan lignes ved den, at vi ere Guds Born i Christo og have hans Raade; men Gud bereder os ogsaa Glæder og Fornsieleser af de gode Ting, som han lader Naturen frembringne, og af Samfundet med vore Medmennesker. Dog maae vi aldrig glemme, at da Synden er indkommen i

Verden og i os selv, saa funne denne Verdens Glæder set friste os til Synd; og vi maae vel vogte os ikke blot for syndig Fornsieelse, men ogsaa for Forlystelsessyge, der gjør os hjede af at arbeide i vort Kald, isiedesfor at Fornsielsen just skulde opmuntre os til at rogte det med Klid og Trostab.

Pf. 31, 8. Jeg vil fryde mig Herre og være glad ved din Mistundhed.

§ 150. Vort Arbeide kan ogsaa slappe os megen Glæde, naar vi gjøre det med Tro og Bon, og det er ikke allene et Middel til at bevare vort Legems Sundhed og Kraft, men ogsaa til at besordre vort aandelige Bel; thi medens Lediggang er en Varsag til meget Ondt, tjener Arbejdshand til at beskytte Sjelen mod onde Tanke og Lyster, hvilke saa let opkomme i den, naar den ikke er sysset med nyttige Ting.

2 Thess. 3, 11, 12. Vi høre, at Nogle omgaedes uskiffligen iblandt eber og arbeide ikke, men tage sig umytilig Handel for. Saadanne lyde og formane vi ved vor Herre Jesum Christum, at de arbeide i Stilhed og arbede deres eget Brob.

C. Pligterne imod Næsten.

§ 151. Alle vores Pligter imod vor Næste opfyldes, naar vi efter Herrens Ord else vor Næste som os selv; og Kjærligheden til vor Næste har ligesom Kjærligheden

til os selv sin rette Grund i Kjærlighed til Gud. Men vor Næste er ethvert Menneske uden Hensyn til Herkomst, Stand, Tro eller noget andet Vilkaar og Forhold, og Ingen kan udelukkes fra den almindelige Broderkjærlighed. Dog fræver Herren en inderligere Broderkjærlighed hos dem, som høre til hans hellige Samfund og formedelst ham ere hverandres medforsloste Brodre.

Math. 7, 12. At hvad I ville, at Menneskene skulle gjøre mod eder, det gører også mod dem; thi saadan er Loven og Profeterne.

Joh. 13, 34. Jeg giver eder en ny Besaling, at I skulle elsse hverandre; som jeg elsebede eber, at I og skulle elsse hverandre.

(Signelsen om den barnehjertige Samaritan).

§ 152. Vi maae ikke ved Forargelse give Anledning til, at vor Næste farer vild fra Troen, eller at Lysten til at hjene Gud swelkes hos ham, endnu mindre maae vi forføre ham til det Døde; men vi skulle i Kjærlighed komme ham til Hjælp ved nyttig Undervisning, ved Opmuntring, Formaning og Advarsel.

Luc. 17, 1, 2. Det er umuligt, at Forargelser ej skulle komme, men bee den, ved hvilken de komme! Det var han bedre, om en Mollesteen blev hængt om hans Hals, og han blev fastet i Habet, end at han skulle forgrave een af disse Smage.

2 Tim. 3, 13. Onde Mennesker og Bevragere fare frem til det Værre; de forsøre og forsøres.

§ 153. Dersom vor Næste er faret vild fra Troen, skulle vi gjøre, hvad vi kunne, for at han kan vende om til Herren og frelse sin Sjæl; thi Christus er død for ham saavelsom for os, og vil, at han skal være vor Medarbejting til det evige Liv. Men bliver han i sin Wildfarelse og kan eller vil ikke lade sig overbevise og bevæge til at vende om, da maae vi ikke opgive Haabet om hans Frelse, men med hjertelig Bon overgive ham til Guds Barnhjertighed og Naade.

Jac. 5, 19—20. Bestre! dersom Nogen iblandt eber er faren vild fra Sandheden og Nogen omvender ham, den vide, at hvo som omvender en Synder fra hans Wildfarelse, han frelser en Sjæl fra Døden og sjuler Syndens Mangfoldighed.

Ap. Gj. 26, 28, 29. Men Agrippa sagde til Paulus: der flettes Libet ud, at du jo overtaler mig til at blive en Christen. Men Paulus sagde: jeg vilde ønske til Gud, enten der flettes Libet eller Meget, at ikke allede du men og Alle, som høre mig i Dag, maaatte blive saadanne, som og jeg er, undtagen disse Lanter.

§ 154. Vi maae ikke forstyrrer vor Næstes Studebro og Sjælefred ved, at paaføre ham Krænkelse eller ved at handle imod ham i Brede og Henvnjerrighed; men vi skulle være over med ham i Sagtmodighed, naar han forsøer sig imod os, og i Kjærlighed gjøre ham opmærksom paa hans Uret og være

redebonne til at tilgive ham, og i hans Sorg skulle vi trøste ham.

Eph. 4. 26. Blive I vrede, da synner ille; men gaae ille ned over eders Fortørnelse!

Col. 3. 12. 13. Gaa isorer eder da som Guds Uvalgte, Hellige og Elste, indeslig Barnihjertighed, Godhed, Æbmighed, Sagimodighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre og tilgive hverandre, dersom Nogen harer Klagentaal imod Nogen; ligesom og Christus tilgav eder, foaledes og I.

I Joh. 3. 15. Hver, som haber sin Broder, er en Manddraber, og I vide, at ingen Manddraber harer det evige Liv blivende i sig.

I Thess. 5. 14. Læsster de Klemtudige, opphalper de Erfshellige, værer langmodige mod Alle.

§ 155. Naar vor Næste viser et sjældnigt Sindelag imod os og trætter efter at gjøre os Skade, maae vi ikke have ham eller gjengelde Ondt med Ondt; men vi tor sege Lovens Beskyttelse imod ham og skulle iovrigt i Hjærlighed være rede til at forlige os med ham, bede for ham og gjøre ham godt.

Nem. 12. 20. 21. Dersom din Hjende hungrer, gib ham Mad, dersom han torstet, gib ham Drifte; thi naar du det gjer, samler du gloende Kul paa hans Hoved. Lad dig ikke overvinde af det Onde, men overvind det Onde med det Gode.

Math. 5. 25. Vær snart velvillig mod din Modstander, medens du er med ham paa Veien!

Math. 5. 44. 45. Elster eders Hjender, velstigner dem, som eder forbunde, glorier dem Gudt, som eder have, og beder for dem, som gjore eder Skade, og for-

folge eder, paa det I skulle vorde eders Faders Ørn, som er i Himlene.

§ 156. Vi maae ikke lægge vold som Haand paa vor Næste eller foretage Noget imod ham, hvorved vi forførte hans Liv eller skade ham paa Lemmer og Hælbred; men vi skulle bestjeme ham i Lovs- og Legemsfare, advare ham mod alt, hvad der kan skade ham, og staae ham bi med Maad og Daad, det bedste vi vide og funne, i alt det, hvorved Liv og Sundhed beherves.

Det sancte Guds Bud.

1 Mos. 9. 6. Hvo som usæsser Menneskets Blod, ved Mennesket skal hans Blod udøses; thi Gud gjorde Mennesket i sit Billede.

§ 157. Vi maae ikke misunde vor Næste, hvad Gudt Gud giver ham, eller begjere hans Gods, ei heller sege at tilvende os det ved at rove, stjæle eller bedrage; men vi skulle glæde os over hans Held og hjælpe ham at beholde sin Ejendom usormindsket. Dersor skulle vi i alle Ting lade ham vederfares, hvad Ret er, betale ham hvad vi ere ham skyldige, erstatte ham, hvad Tab vi funne, have forvoldt ham, og omgaes med ham i al Medeltighed, Oprigtighed og Sandhed.

Svende, nienbe og tilende Bud.

1 Thess. 4, 6. Ingen skal undertrykke eller forstørre sin Broder i nogen Hæbel; thi Herren er en Genvær over alt saadant.

Jac. 5, 4. See Arbeidernes Løn, som høstede eders Marker, hvilken I have forholbet; friger, og Høftfolssenes Raab ere komme ind for den Herre Bebaathå Dren.

Eph. 4, 25. Afslægger Løgn og taler Sandhed, hver med sin Næste, efterdi vi ere hverandres Lemmer. (Ex. Propheten Samuels. Zacharias).

§ 158. Naar vor Næste er i Forlægenhed, bør vi komme ham til Hjælp, og er han stædt i Nød, bør vi bise ham Barmhjertighed, lindre ham hans Nød og redde ham af den, om vi kunne; men orkestlose Tryglere, som kunne arbeide men ikke ville, have ingen Fordring paa Andres Barmhjertighed.

Math. 25, 34—40. Jeg var hungrig, og I gave mig at æde; jeg var tørstig, og I gave mig at drikke; jeg var fremmed, og I toge mig til eber; jeg var nøgen, og I klædte mig; jeg var syg, og I besøgte mig; jeg var i Fængsel, og I kom til mig. — Sandelig siger jeg eder: hvad I have gjort mod een af disse mine mindste Brødre, have I gjort mod mig.

Hebr. 13, 16. Glemmer ikke at gjøre vel og at meddele; thi saadanne Øffere behage Gud vel.

2 Thess. 3, 10. Der vi være hos eder, bøde vi eder, at dersom Nogen ikke vil arbeide, han bør ikke heller æde.

§ 159. Vor Næstes øre maae vi ikke fornærme, og derfor skulle vi bogte os for at tænke og domme ilde om ham i

vort Hjerte, af bagtale ham hos Andre, udsprede hans Fejl og vise ham Foragt og Haan i vor Omgangelæ; men vi skulle mene og tale vel om ham, undskyde hans Fejl, hvor vi kunne, og anvende alt Lovligt, som staar i vor Magt, for at skaffe ham al den Agtelse, som han fortjenet.

Math. 7, 1—3. Dommer ikke, at I skulle ikke dommes; thi med hvad Dem I domme, skulle I dommes, og med hvad Maal I maale, skal eder igjen maale. Men hvil seer du Glæden, som er i din Broders Øie, men Bjælken i dit Øie bliver du ikke vær?

Jac. 4, 11. Taler ikke ilde om hverandre, Brødre, hvio som taler ilde om sin Broder og dommer sin Broder, taler ilde om Løven og dommer Løben.

§ 160. Vi maae ikke forstyrre vor Næstes uskyldige Forståelse, og Glæde; men vi skulle snarere hjælpe ham til at nyde den og gjerne dele vor Glæde med ham.

Rom. 12, 15. Glæder eder med de Glæde!

D. Pligterne mod Næsten i særegne Forhold.

§ 161. Foruden de almændelige Pligter, som vi have at tagtage, forsaavdt vi ere Mennesker, gives der ogsaa særegne Pligter, som paaligge enhver af os efter den Stand og det Kald, hvori Gud harer sat ham.

1. Petr. 4, 11. Taler Nogen i Menigheden, han tale som Guds Ord; tjener Nogen det, han tjene som af den Fortune, hvilken Gud forlenet; at Gud maa æres i alle Ting formedesst Jesu Christum.

§ 162. Efter Guds Befaling skal een Mand være forbunden i Egtestab med een Hustru, og dette deres Egtestab skal begyndes og fortsættes i Kjærlighed, saa at de under Bon og Paakaldelse arbeide med hinanden paa deres tidselige og evige Bel, dele alt, hvad Gud almægtigste tilskiller dem, Brod og Ned, Glæde og Sorg, med hinanden, og leve sammen, indtil Doden adskiller dem.

Matth. 19, 4—6. Hvor I ikke læst, at den, som gjorde dem af Begyndelsen, gjorde dem Mand og Kvinder og sagde; derfor skal et Menneske forlade Farer og Moder og blive fast hos sin Hustru, og de to skal være til et Kjøb? Saal at de ikke ere længest, men ett Kjøb. Derfor, hvad Gud har tilsammenføjet, skal Mennesket ikke adskille.

1 Petr. 3, 7. I Mand, leber med eders Hustruer som med den svagere Deel med Hovstand og besvær dem ikke, da de også ere Medarvinger til Livets Maadegave, paa det eders Venner ikke skulle forhindres.

Eph. 5, 22. 23. I Kvinder, værer eders egne Mand underdanige som Herren! Thi Manden er Kvindens Hoved, ligesom og Christus er Menighedens Hoved.

§ 163. Forældre skal i deres Barns Opdragelse have for Øie, at de kunne være sunde paa Sjæl og Legeme, og de skal forse gaaedes for deres Underhållning, at de

funne dygtiggjøres til deres Kald i Livet; men især skulle de sørge for deres Oplysning i christelig Sandhed og deres Optugtelse i Rettsærdighed, at de maae blive ved Christum, ligesom de ved Daaben ere indpodede i ham.

Eph. 6, 4. I Fædre! opirer alle eders Barn, men opseder dem i Tugt og Herrens Formåning,

Ordspr. 13, 24. Hvo som elster sit Barn, lugter det tidlig.

§ 164. Barn skalle øre, ølffe og lyde deres Forældre, takke dem og hjælpe dem efter Evne og forslappe dem Glæde ved god Opsorrel.

Ordspr. 19, 26. Den, som plager sin Faber og forsøger sin Moder, er en Gen, man har Skam og Skændsel af.

Det hørde Bud.

§ 165. Husbonde og Madmødre omgaæs deres Thende i Sagmodighed, Willtghed og Kjærlighed, holde dem til Flid og Orden i deres Arbejde, give dem tilbørlig Frost og Løn, drage Omhyg for deres Fremvært i christelig Tro og Herrens Frygt og for deres Pleie i Spydøm og Alderdøm; men de maae ikke fornærme dem med ubillig Mistanke eller drive dem over Evne eller krænke dem med bittere Ord eller anden ufsærlig Adsærd.

Col. 4, 1. I Herrer! beviser Ejenerne, hvad ret og tilligt er, vidende, at I og have en Herre i Himmelene.

(Fortællingen om Hovedmannen i Capernaum).

§ 166. Ejene stefolk skulle bevise Trostab, Lydighed og Werbedighed mod deres Hunsbonde og Madmoder og gjøre deres Gjerning villigen, uden Krur og uden Svig som for Guds eget Afsyn.

Tit. 2, 9. 10. Forman Ejenerne at være deres Herrer underdanige, velbehagelige i alle Ting og ikke sige imod, ikke besvige, men bevise al god Trostab, at de kunne prøve Guds vor Grelsers Verbum i alle Ting.

§ 167. Øvrighed og Undersætter skal ha ihuandens indbyrdes Kjærlighed, ligesom de ogsaa skulle være forenede i Kjærlighed til det fælles Hædre nelland og i Omsorg for dets Bedste.

Ordspr. 20, 28. Mistundhed og Sandhed skulle begre en Konge, og han besætter sin Throne med Mistundhed.

§ 168. Øvrigheden skal efter Guds Besaling væage over Undersætternes Velstård, fremme og besætte den ved gode Love og Lovenes retfærdige Overholdelse mod Høje og Lave, Rig og Fattige uden Persons Anseelse.

Rom. 13, 3. 4. De Regjerende ere ikke til Straf for gode Gjerninger men for onde. Vil du da ikke frygte for Øvrigheden, saa gør det, som godt er, og

du skal have Noes af den; thi den er en Guds Ejener, dig til Gode. Men dersom du gør det, som er onde, da frugt dig; thi den harer ikke Sverdet forghøved; den er Guds Ejener, en Henvner til Straf over den, som gør onde.

§ 169. Undersætterne skulle være Love og Øvrighed lydige, de skulle uden Svig etlägge deres Usgifter, som ere nødvendige til Landets Fortvar og til det almindelige Bedste, vise Werbedighed og Trostab mod Øvrigheden og bede for den.

Rom. 13, 1. 2. Hvert Menneske børde føresatte Øvrigheder underdanig; thi der er ikke Øvrighed uden af Gud; men de Øvrigheder, som ere, haver Gud beskyttet; saa at hvo som sætter sig mod Øvrigheden, må blæses Guds Anordning; men de som modstaaer, skulle fåre deres Dom.

Rom. 13, 5. Det er fornødent at være underdanig ikke allene for Straffens Skyld, men ogsaa for Samvittighedens.

§ 170. Kirkens Læreste skulle tjene Herren med Trostab og forkynde Guds Ord i Sandhed, formane og advarse uden Persons Anseelse og slittigen bede Gud, at Ordet maa finde Indgang i Hjerterne, og at Guds Rige maa komme; deres Omgangengelse i Mængden skal være i Kjærlighed og Sagmodighed, og de skulle prøde Verdommen med deres egen Ustraffelighed.

1. Cor. 4, 1. Saaledes agte hvert Menneske os

som Christi Venete og Huusholdere over Guds Hemmeligheder. Forigt udkræves af Huusholdere, at de ikke findes træ.

Tit. 1, 9. En Bisshop bør holde fast ved det sande Ord efter Undervisningen, at han kan være nægtig til baade at fornære ved den sunde Verdom og at overbevise dem, som sige mod.

§ 171. Menigheden skal anamme Guds Ord og følge sine Læreres Veileding, som grunder sig derpå, beviser dem Agtelse og Kjærlighed, bede for dem om Guds Mandes Bistand til deres Øjennitq, og villigen give, hvad dem tilkommer, til deres tilhørlige Underholdning.

Hebr. 13, 17. Lyder evers Veiledere og værer dem hørlige; thi de værge for evers Skole somme, der skulle gøre Negnitas, at de kunne gjøre dette med Glæde og ikke suffende, thi dette er eder ikke gavnligt.

§ 172. Skolens Lærere bør sørge om hyggelig for, at Bornene gaae frem i christelig Kundskab, men fremfor Alt maae de ved alvorlig og hjærlig Formaering og Tugt hjælpe dem til at leve som Guds Barn og at bevare den Raadegave, de i Daaben have anammet. Og Bornene skulle bevise Lærvillighed og Lydighed og besønse, at de i Skolen skulle lære for Livet og under Guds Ords Veileding lægge Grunden til deres Elykke og Sallighed baade for Tid og Ewighed.

Ordspr. 22, 6. Oplys den Unge efter hans Veis

Bekkaffenhed, og saa naar han bliver gammel, skal han ikke vide deraf.

Lue. 2, 52. Og Jesus forstremmedes i Wiesdom og Alder og Maade hos Gud og Mennesker.

Litteræranmærkning. Vi have ogsaa Bligter mod de uimodende Sabninger; thi vi skulle være Gud ansvarlige for, hvoredes vi bruge det Herrdomme og den Magt, som Gud ved Stabelsen har givet Mennesket over dem, og han vil ikke lade det ustraffet, om vi misbruge dem eller handle ikke med dem.

5 Moseb. 25, 4. Du skal ikke binde Munden til paa den Dre, som tørster.

Ottende Kapitel.

Om de sidste Ting.

§ 173. Det er vist, at alle Mennesker, som indtil Verdens Ende leve paa Jordens skalle døe, efterdi de alle ere Syndere; men ganzte uvist er Dødens Tid, Sted og Maade.

Rom. 5, 12. Synden kom ind i Verden ved et Menneske og Døden ved Synden, og Døden bringte igennem til alle Mennesker, i det de synede alle.

Jac. 4, 14. I vide ikke, hvad i Morgen stee skal; thi hvad er eders Lid? Det er jo en Dame, som er tilhøne en lidet Lid, men derefter forsvinder.

1 Petr. 1, 24. Alt Lid er sovn Gras og al-

Menneskets Hærlighed som Græsets Blomster: Ørgæser visner, og Blomstret dervan falder af.

§ 174. Efter Døden kommer Dommen; derfor skulle vi fra Ungdommen af berede os til Døden ved at vende om fra Synden, saze Samfund i levende Tro med Jesus Christus vor Fræsler og leve et helligt Levnet i ham; og vi kunne aldrig for tidligt begynde paa denne alvorlige Sag, stjældt Guds Ord, som formærer os dertil, ogsaa siger os, at der kan være Raade at fære for den, der sindig men i Oprigtighed og Ydmighed omvender sig til Herren og troet paa ham.

Hebr. 9, 27. Det er Menneskene bestillet engang at dse, men derefter Dommen.

Bræd. 12, 1. Tørn paa din Skaber i din Ungdom, medens de onde Dage endnu ikke komme og Marene lemme, om hvilke du skal sige: jeg havde ikke lyft til dem.

Iuc. 23, 42, 43. Den bøfærdige Noe var sagde til Jesus: Hertre kom mig ihu, naar du kommer i dit Rige. Og Jesus sagde til ham: sandelig siger jeg Dig, idag skal du være med mig i Paradis. (Vignesscire om de Nege og dærlige Tomfærer, om den rigt Bonde og om Arbejdernes i Bitingaarden).

§ 175. Efter Døden bliver Legemet til Jord, som det er kommen af; men Sjælen gaaer strax over til sit Sted, og kommer enten til Glæde eller til Sval, efter som Herrens Dom falder over det sorte Levnet.

1 Moseb. 3, 19. I dit Ansigts Spæd skal du

æde dit Brød, indtil du vender tilbage til Jorden, thi af den er du tagen; thi Siev er du, og til Siev skal du vende tilbage.

Iuc. 16, 22 23. Det begav sig, at den Battige døde, og at han blev henbaaren af Englene i Abrahams Sjæl; men den Rige døde ogsaa og blev begraben. Da der han oplestede sine Vne i Helvede, der han var i Nine, saae han Abraham langt borte og Lazarus i hans Sjæl.

§ 176. Men Legemet skal opvækkes af Støvet paa den yderste Dag og forenes igjen med Sjælen, og da søger det en saadan Beskaffenhed, at det evigt kan vedvare.

Ioh. 5, 28, 29. Den Lene kommer, paa hvilken alle de i Gravene skulle høre hans Rost, og de skulle gaae frem, de som have gjort godt, til Livsens Opstandelse, men de, som have gjort ondt, til Dommens Opstandelse.

I Cor. 15, 40—44. Der er himmelske Legemer og jordiske Legemer, men een er de himmelske Hærlighed, en anden de jordiske. En er Solens Glæde, en anden Maanens Glæde, en anden Stjernernes Glæde; thi en Stjerne overgaar den anden i Glæde. Gaaledes er og de Dodes Opstandelse: det saaes i Forfrankelighed; det opstaarer i Usørkæntelighed; det gaaes i Vanære; det opstaarer i Hærlighed; det gaaes i Strebelighed, det opstaarer i Kraft; der gaaes et sandeligt, der opstaarer et aandeligt Legeme.

§ 177. Paa den yderste Dag skal vor Hertre Jesus komme igjen i Hærlighed og domme Levende og Døde og gjøre en evig Skilsmisses mellem de Gode og de onde, mellem det evige Liv og den evige Død.

Ap. 9. 17, 31. Gud havde sat en Dag, paa hvilken han vil komme Jordene med Retfærdighed ved en Mand, hvilken han havde bestillet dertil og gjort det beriligst for Alle, idet han opreiste ham fra de Døde.

2 Cor. 5, 10. Øs bør alle at aabenbared for Christi Domstol, at hver kan haas efter det, som steht er ved Regnet, efter det, som han havde gjort, enten Gode eller Ondt.

Math. 25, 34 og 41. Jesuus vil seje til dem paa den høje Side: kommer hib, min Faders Velsignede! arber det Mine, som eder er beregt; fra Verdens Grundvold blev lagt; men ill dem ved den venstre Side: gaaer bort fra mig. I Forbandede! i den rigte Id, som er beregt Djævelen og hans Engle.

(Signelsen om Skulden blandt Hveden).

§ 178. Det evige Liv, som Gud af Maade stjender sine Bern, er en herlig og salig Tillstand, i hvilken de skulle leve i det glædeligste Samfund med Jesuus Christus deres Fræsler saavelsom med de gode Engle og alle Hellige, og ikke faruroliges af Synd eller Sorg, men fryde sig ved at bestue den levende Guds og deres Fræslers Herlighed, forstane hand Wiisdoms og Kjærligheds Maad og love og prise ham i al Ewighed.

Rom. 6, 23. Syndens Sold er Døden, men Guds Maadegave er et evigt Liv i Christo Jesu vor Herre.

Joh. 17, 24. Haber! jeg vil, at de, som du havde givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de moga flue min Herlighed, som du havde givet mig.

Aabenb. 21, 4. Gud skal afgøre hver Taare af deres Mine, og Døden skal ikke være mere, et heller Sorg, et heller Strig, et heller Mine skal være mere.

1 Cor. 13, 12. Nu see vi ved et Spejl, i en myrl Tale, men da skulle vi seur Ansigt til Ansigt.

Aabenb. 5, 13. Og hver Skabning, som er i Himmelien og paa Jorden og under Jorden, og alt, hvad der er i Havet, og alt hvad der er i dem, hørte jeg sige: ham, som sidder paa Thronen, og Hammets være Velsignelse og Preis og Gre og Kraft i al Ewighed!

§ 179. Den evige Død er en heist ulykkelig og haables Tilstand, i hvilken de Fordomte ere udelukkede fra alt Samfund med Gud og Fræslen og derimod i de onde Aanders og onde Sjæles Selstab martres af deres nagatione Samvittighed og pines af deres herstende Øyster, der aldrig kunne tilfredsstilles.

Luc. 16, 28. Imellem os og eder er et stort Svælg besæt, at de, som ville fare hersra ned til eder, kunne ikke, og de kunne ikke heller fare hersra over till os.

Math. 13, 41, 42. Menneskend Son skal udfende sine Engle, og de skulle sankt af hans Mine alle Vorargelser og dem, som gjøre Uret, og de skulle kaste dem i Idornen; der skal være Graad og Tænders Grindsel.

Marc. 9, 48. Deres Dør boer ikke, og deres Id udslusses ikke.

§ 180. Paa den yderste Dag forgaaer Verden med alle sine Herligheder; men vi forvente efter Herrens Fortættelse

en ny Himmel og en ny Jord, i hvilke Retfærdighed boer; der skulle de Salige være hos Gud i al Evighed.

Math. 24, 36. Om den Dag og den Time vedværende ikke Himmelens Kingle, uden min Fader alle.

2 Petr. 3, 10. Herrens Dag skal komme som en Skub om Natten, paa hvilken Himmelne skulle forgaar med stort Bulder, men Elementerne skulle komme i Brand og oplyses, og Jorden og alt hvad der er paa den, skal opbrændes.

Rom. 8, 38, 39. Jeg er vist vaa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Eagle, ei heller Fyrstevænner, ei heller Magter, ei heller det Mæroerende, ei heller det Tilkommande, ei heller det Hele, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Stabning skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu vor Herre.

Problem, som har sværtet Elere, og som har synes Mange næsten umuligt at løse, ikke er blevet løst ved dette Arbejde, saa vill det dog erfjendes, at den i mine Dine saare vigtige Sag, som det her gesæder, derved er hjulpet et ikke ganske lidet Skridt fremad.

Ribe 14de November 1854.

Dengaard.

Judledning.

Hvorledes vi komme til Kundskab om Gud.

§ 1. Det er heist rigtigt for os Mennesker at kjende den sande Gud og at troe paa ham; thi ellers maa vi savne det Lys, den Kraft og den Trost, som vor Aand og vort Hjerte traenger til, for at vi funne vorde salige baade i dette Liv og i det tilkommende.

Job. 17. 3. Dette er dei evige Liv, at de hjaende Dig, den eneste sande Gud, og den, du udfendte, Jesum Christum.

§ 2. At troe paa Gud og at føre sit Levnet i denne Tro er at have Religion; nten Religion skundskab er Kundskab om Gud og hans Willie og om den Maade, hvorpaa han vil æres og lydes af os. Og denne Kundskab giver Gud os selv; i det han aabenbater sig for os i Verdens Skabelse og Styrelse og i sit hellige Ord.

Pf. 19. 2. Omstene fortælle Guds Kære, og den udstraakte Besættning forkynder hans Hånders Gjerning.

Vj. 119, 130. Naar dit Ord aabenbares, da oplyser det og gør de Mængfoldige Kloge.

§ 3. Under Navnet Verden indbefattes i Almindelighed alt, hvad Gud har skabt, baade Himmel med Sol, Maane og Stjerner, og Jordens med den uendelige Mængfoldighed af levende og levende Skabninger.

Ap. Ef. 17, 24. Gud, som havet gjort Verden og alle Ting, som ere derudi, han, som er Himmelens og Jordens Herre, hvor ikke i Templer gjorte med Hænder.

§ 4. Verdens Størhed og Rigdom, Orden og Skønhed vidner om, at Gud, som har skabt og opholder den, maa besidde den høieste Magt og Viisdom; og naar Gud giver os Godt og Glæde igjennem Naturen og forkyndet sin Willie i vores Hjerter, da aabenbarer han sin Godhed, Retsfærdighed og Hellighed.

Rom. 1, 19, 20. Det, som man kan vide om Gud, er dem aabenbaret; thi Gud har aabenbaret dem det. Thi hans usynlige Væsen, hans evige Kraft og Gudommelighed bestyrks fra Verdens Skabelse af og forstaaes af hans Gjerning, saa at de have ingen Undskyldning.

Rom. 2, 15. De vise Levens Gjerning styrer i deres Hjerter, i det deres Samvittighed viener med dem, og Lauerne indbyrdes anslage eller forsøge hverandre.

§ 5. Gud kjendes især allertydeligst af sit Ord, hvilket og kaldes den hellige Skrift eller Bibelen. Det kaldes

Guds Ord, fordi det er talt til Menneskene af Gud selv; det kaldes den hellige Skrift, fordi den hellige Gud taler deri og vil ved det hellige os. Mennesker; og Navnet Bibelen betegner, at den er den ypperste Bog eller Bogen over alle Bøger.

2 Tim. 3, 15. Du kjender fra Barndom af den hellige Skrift, som kan gjøre dig viss til Salighed ved Kroen paa Christum Jesum.

§ 6. Den hellige Skrift aabenbarter os i Sandhed Guds Væsen og Gjerninger, hans Raad og hans Willie og alt, hvad vi syndige Mennesker behove at vide til vor Frelse og Saliggjørelse, og den lærer os alt fuldstændigt og tydeligt, saa at vi deraf kunne fåsonne, at den maa være Guds Ord.

2 Tim. 3, 16, 17. Den gamle Skrift er indblest af Gud og nyttig til Barndom, til Overbevisning, til Mittelse, til Optugtelse i Rettsfærdighed, at det Guds-menneske maa være fuldkomment og dygtiggjort til al god Gjerning.

§ 7. At de Mænd, af hvilke Guds Ord er skrevet, have talt og skrevet i Guds Navn, under hans Bestyrelse og ved hans Bistand, det have de beviist deels ved Mirakler eller Undergjerninger, hvilke de ikke havde kunnet udrette uden ved Guds Almagts Bistand, deels ved Spagdomme eller Formidligelser af vigtige Begivenheder, om hvilke de Intet kunde vide, dersom

ikke den alvidende Gud havde meddeelt dem Kundstab derom.

Joh. 3, 2. Nicodemus sagde til Jesus: Mester! vi vide, at du er en Lærer, kommen fra Gud; thi Ingen kan gjøre de Tegn, som du gør, uden Gud er med ham.

2 Pet. 1, 21. Albrig er nogen Prophetic fremført af menneskelig Billie; men de hellige Guds Mænd talede, brevne af den Hellig Land.

§ 8. De hellige Skribenter, som i Almindelighed kaldes Propheter, Evangelister og Apostler, varer udvalgte af Gud til at være hans Sendebud blandt deres Medmennesker, hvilke de skulle undervise om Sandhed til Salighed.

Jerem. 25, 4. Herren har sendt til Eder sine Ejendere, Propheterne, tidlige og idelige, men I hørte ikke.

§ 9. Den hellige Skrift bestaaer af 2 Hoveddelse, det gamle og det nye Testamente eller den gamle og den nye Bogts Boger. Det gamle Testamente er skrevet af Propheterne, før Christus blev født, og indeholder, hvad Gud har aabenbart for Jøderne, som var hans udvalgte Folk, fra hvilket Verdens Frelser i Tidens Hylde skulle udstamme.

§ 10. a. Det gamle Testaments Boger ere følgende: 5 Mosesboger, Joshua Bogs, Dommernes Bogs, Ruths Bogs, første og anden Samuels Bogs, første og anden Kongernes Bogs, første og anden Kremekernes Bogs, Geras Bogs,

Nehemias Bogs og Esdras Bogs; — Job's Bogs, Davids Psalmer, Salomons Ordsprog, Predikerenes Bogs og Hellsangen; — de 4 store Propheter Esaias, Jeremias tilligemed hans Begrædelsesbog, Ezechiel og Daniel, og de tolv smage Propheter Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas, Micha, Nahum, Habakuk, Zephanias, Haggai, Zacharias og Malachias.

b. Foruden disse Boger, som kaldes de kanoniske, og som varer samlede til Christi Tid, findes og et Tilkøg af saakkaldte apokryfiske Boger, af hvilke de vigtigste ere Tobias Bogs, Judiths Bogs, Wisedoms Bogs, Syrachs Bogs og første og anden Maccabæernes Bogs.

§ 11. Det nye Testamente er skrevet af Evangelister og Apostler efter Christi Tid, og indeholder hvad der efter Guds Billie skulle fundgjøres for hele Verden om Guds Raad og Billie i Henseende til alle syndige Menneskers Frelse ved Jesum Christum.

§ 12. Det nye Testaments Boger ere følgende: 4 Evangelier af Evangelistene Mathæus, Marcus, Lucas og Johannes, samt Apostlernes Bjerninger, som er skrevet af Lucas; — 14 Pauli Breve: et til de Romere, to til de Korintbier, et til de Galater, et til de Epheser, et til de Philippener, et til de Kolossenser, to til de Thessaloniker, to til Timotheus, et til Titus, et til Philemon og et til de Hebreer, Jacobs Brev, Peders første og andet Brev, Johannes' første, andet og tredie Brev, Judas' Brev; og — Johannes' Abrahænboring.

§ 13. Efter sit Hovedindhold inddeltes Guds Ord i Loven og Evangelietum. I Loven forbyder Gud os det onde og beskæftet os at give det Gode, for at vi skulle omvende os

fra Synden og troe Evangelium, som er det glædelige Budstab, at Jesus Christus er kommen til Verden for at gjøre Syndere salige.

Joh. 1, 17. Loven er givne ved Moses; Maaden og Sandbeden er vorden ved Jesum Christum.

Amm. 1. Ut Guds Ord, som er skrevet i det hebraiske og græske Skrøg, kan læses af os i vores Tungemaal, er en Krugl af det Reformationsværk, som Dr. Martin Luther udgav, da han for mere end 300 Åar siden lalte mod de pædagogiske Bildfærsler og falske Lærdomme og deriblandt mod den, at menige Christne ikke mautte læse den hellige Skrift.

Amm. 2. Christendommens Hovedindhold er, saaledes som den blev forkyndt fra Kirvens første Dage, og som den findes i den hellige apostoliske Skrift, i Klostret formudset i den christne Kirkes almindelige Troesbekjendelse, de tre Kremskriftekster eller Daabningsguds Ord. Denne er optaget i den augsburgiske Troesbekjendelse og i Luthers lille Katekismus, og bløde Bøger gældende som Bekjendelseskrifter for den evangelist-lutheriske Kirke i Danmark.

Første Kapitel.

Om Gud og hans Egenkaber.

§ 14. Verdens Skaber er den eneste sande Gud, og der er ingen Gud foruden ham.

Ef. 45, 18. Saar sagde Herren, som stabis himmeln, han den Gud, som dannede Verden: jeg er Herren og der er ingen Gud ydermere.

I Cor. 8, 4. Vi vide, at en Usand er Inlet i Verden, og at der er ingen anden Gud uden een,

§ 15. Den eneste sande Gud har i sit Ord aabenbaret sig som den treenige Gud, der fra Evighed til Evighed er et sandt guddommeligt Væsen i tre Personer, Fader, Son og Hellig Aанд, som ere delagtige i samme Magt, Viscidom og Godhed og have samme guddommelige Herlighed i fællede Samfund.

Matth. 28, 19. Jesus befaler sine Disciple: Gaar hen og lærer alle Folk og dober dem i Mormet Faderens og Sønnens og den Hellig Aands.

Joh. 15, 26. Jesus sagde: Maar Talemanden kommer, hvilken jeg skal sende eder fra Faderen, den Sandheds Aанд, som udgaar fra Faderen, han skal vidne om mig.

Joh. 5, 19, 21. Jesus sagde: Sønnen kan slet Intet gjøre af sig selv, uden hvad han seer Faderen gjøre; thi hvilke Ting, som han gør, de samme gør eg Sonnen ligesaa. — Thi ligesom Faderen oprechter Døde og gør levende, ligesaa gør og Sonnen levende, hvilke han vil.

Joh. 17, 5. Jesus bad: Herliggier du mig og nu, Fader, hos dig selv med den Herlighed, som jeg havde hos dig, før Verden var.

I Cor. 2, 10, 11. Men os aabenbaredes Gud het formedelst sin Aанд; thi Aanden randsager alle Ting, og saa Guds Øpheder. Hvilket Menneske ved det, som er i Mennesket uden Menneskets Aанд, som er i ham? Saar ved og Ingen det, som er i Gud, uden Guds Aанд.

§ 16. Ligesom Fader, Son og Hellig Aанд ere lige delagtige i al guddommelig Fuldkommenhed og Herlighed, saa virke de og i fællede Samfund. Men Faderens Gjer-

ning er især Skabelsen, Sonnens Gjerning Igenlesningen og den Hellig Aands Gjerning Helligajortelsen,

1 Cor. 8, 6. Vi have kun een Gud Faderen, af hvem alle Ting ere, og vi i ham.

1 Jøh. 4, 7. Jesu Christi Guds Sons Blod renset os fra al Synd.

1 Cor. 6, 13. I ere afvættede, I ere helliggorte, I ere retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand.

§ 17. Foruden os Christne tilbede Jøder og Muhammedanere og Flere een Gud, Verdens Skaber og Opholder; men de troe ikke paa den treenige Gud. De Folk, som tilbede falske Guder eller Afguder, skalde vi Hedninger eller Afgudsdyrkere; deres Guder ere forsøengeltige, og de påkalde dem forgjæves i deres Nød; vor Gud er den levende Gud, og vi henslye til ham med Tillid og Fortræffning i alle vore Utliggender.

Pj. 145, 4, 6. Deres Afguder ere Selv og Guld, Mennsternes Handers Gjerninger. De have Mund og tale ikke, de have Øine og see ikke, de have Øren og høre ikke.

Jer. 10, 5. De lunde ikke gjøre Ondt, og der er ingen Magt hos dem til at gjøre Godt.

§ 18. Gud er en Aand eller et usynligt Væsen, som har Forstand og fri Vilie, men han har intet Begeme. Dersor kan han ikke sees med legemlige Øine eller betegnes

ved noget Billede, og dersor vor hans Tilbedelse være aandelig.

Joh. 4, 24. Gud er en Aand, og de, som ham tilbede, bor det at tilbede i Aand og Sandhed.

§ 19. Guds Egenskaber ere det samme som hans Fuldkommenheder; thi det allerhøieste Væsen har alle Fuldkommenheder, og intet Ufuldkomment kan findes hos ham.

1 Jøh. 4, 5. Gud er et Lys, og der er aldeles intet Mørke i ham.

§ 20. Gud er evig, hans Tilværelse har hverken Begyndelse eller Ende. Han er uforanderlig og bliver altid den samme.

Pj. 90, 3. Her Ærgrene blev til, og du dansede Jordens, ja fra Evighed til Evighed er du Gud.

2 Petr. 3, 8. En Dag er for Herren som tusinde Åar og tusinde Åar som een Dag.

Jac. 1, 17. Al god Gave og al fuldkommen Gave er øvensra og kommer ned fra Lysenes Fader, hos hvilken er ikke Forandring eller Skygge af Omstændelse.

§ 21. Gud er almægtig, han kan gjøre alt, hvad han vil; han er allededs nærværende og virker med sin almægtige Kraft allerede, saa at den Frømme altid føler sig tryg under hans Beskyttelse, og den Ugudelige forgjæves søger at undslye ham.

Pj. 115, 3. Vor Gud er i Himmel, han ejer alt, hvad ham behager.

1 Mojs. 15, 1. Gud sagde til Abraham: Drøgt iste; jeg er dit Skjold og din meget store Bon.

Pj. 139, 7, 8. Over skal jeg gåde hen for din Aand, og hvor skal jeg flye bort for dit Ansigts. Bører

jeg til Himmelten, da er du der, og redet jeg min Seng i Underverbenen, se da er du der.

Ap. Øj. 17, 28, 29. Han er sandelig ikke langt fra Nogen af os; thi i hem leve, torrs og ere vi.

§ 22. Gud er alvidende, han hænder paa een Gang, hvad som helst der er skeet eller nu seer eller skal seer i al Eftertiden. Vore hemmeligste Veie, ja vore hemmeligste tanker ere ikke skjulte for ham.

Ap. Øj. 15, 18. Gud hænder fra Evighed alle sine Gjerninger.

Øj. 139, 1—4. Herre, du randsager og hænder mig. Hvad heller jeg sidder eller staar, da veed du det; du forstager alle mine tanker langt fra. Hvad heller jeg gaaer eller ligger, da omgiver du mig og seer alle mine Veie. Thi der er ikke et Ord paa min Tunge, at du jo, o Herre! veed det.

§ 23. Gud er alviis, han har altid det bedste Niemærke i sine Beslutninger og bruger de bedste Midler til at udføre dem, saa at vi trostigen kunne lade ham raade i alle Ting.

Ps. 104, 24. Herre, hvor mange ere dine Gjerninger! Du gjorde dem alle velsig.

Ps. 37, 5. Besal Herren dine Veie og haab paa ham; han skal gjøre det vel.

§ 24. Gud er alsoed, han vil give alle sine Skabninger, hvad der i Sandhed tjener til deres Bedste. Hans Godhed mod os Mennesker kaldes især Kjærlighed, fordi han elsker os som sine Barn, og Maade kaldes den, fordi vi ikke have fortjent den. Den kaldes Barmhjertighed, naar han hindrer os vor

Ned og frier os af den, og Langmodighed, naar han bærer over med os og giver os Lid til Omvendelse.

Ps. 145, 9. Herren er god imod Alle, og hans Misundhed stræffer sig til alle hans Gjerninger.

5 Moseb. 33, 3. Væsellig du er den, som elster Folkene, alle deres Hellige ere i din Haand.

1 Cor. 15, 10. Af Guds Maade er jeg det, som jeg er.

Ps. 103, 13. Ligesom en Fader forbarner sig over Born, sat forbarner Herren sig over dem, som frygte ham.

(Signelsen om det usrugbare Fløjentre).

§ 25. Gud er hellig, han elster altid det Gode, men har Mishag til det onde.

Øj. 5, 5. Du er ikke en Gud, som har Lyst til Ugudelighed; den onde skal ikke blive hos dig.

1 Petr. 1, 15. Efter den Hellige, som er eder kælde, vorber og I hellige i al Omgjængelse.

§ 26. Gud er retsærdig, han vil overholde sin Lov og slappe den Lydighed; han vil desfor beseenne dem, som lyde ham, men straffe de Ulydige enten i Tiden eller i Evigheden.

2 Moseb. 20, 5, 6. Jeg Herren din! Gud er en nidsjær Gud, som hæmteger Fædres Misgjerning paa Born, paa dem i tredie og paa dem i fjerde Led, paa dem, som hæde mig; og den, som gjør Misundhed i tjuende Led mod dem, som elste mig, og mod dem, som holdt mine Bud.

Rom. 2, 6. Gud skal betale hver efter hans Gjerninger.

Gal. 6, 7. Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte; thi hvad et Menneske faaer, det skal han og hoste.

§ 27. Gud er sandt din og taler altid Sandhed til os; han er trofast og holder, hvad han har lovet.

Pf. 33, 4. Herrenes Ord er sandt og al hans Gjerning trofast.

§ 28. Naar vi have betragtet Guds Egenskaber hver for sig, skulle vi stræbe at samle dem til Get i vor Tanke, ligesom de forene sig til Get i det allerfuldkomneste Væsen selv. Dette seer, naar vi med Skriften bekjende, at Gud er Kjærlighed. Forst da sylder Betragtningen af Guds Fuldkommenheder vore Hjertet med hellig Erefrygt, med barnlig Tilslid og med salig Glæde.

1 Joh. 4, 16. Gud er Kjærlighed, og hvem bliver i Kjærlighed, bliver i Gud og Gud i ham.

Andet Kapitel. Om Guds Gjerninger.

Den første Troesartikel med Luthers forklaring.

Teg troer paa Gud Fader almægtigste, Himmelens og Jordens Skaber.

Det er: Teg troer, at Gud har skabt mig samt alle Creature; har givet og endnu ophol-

der mig Legeme og Sjæl, Mine, Dren og alle Lemmer, Fornuft og alle Sandser; dertil Klæder og Skoe, Mad og Drikke, Hus og Hjem, Hustru og Børn, Mark, Fø og alt Godt; at han rigelig og dæglig forsørger mig med alt Nodtørst og Næring for dette Legeme og Liv; beskytter mig mod alt Fare, og vogter og bevarer mig for alt Ondt; og alt dette af idel faderlig, guddommelig Godhed og Barmhjertighed, uden nogen min Fortjeneste og Verdighed; for alt hvilket jeg er skyldig at takke og prise ham, og at tjene ham dersor og være ham lydig. Det er visseligen sandt.

I. Om Skabelsen.

§ 29. Gud har fra Begyndelsen skabt Verden ved sin egen almægtige Kraft allene, til sin Ere og til Gavn og Glæde for sine levende Skabninger.

1 Moseb. 1, 1. I Begyndelsen skabte Gud himslen og Jordben.

Pf. 93, 9. Han talede, og det syntes, han lød og det stod der.

Pf. 92, 5. Herre, du glæder mig ved dine Gjerninger, og jeg priser det, dine Hænder skabte.

§ 30. Efter at Gud i ses Dage havde fuldendt Skabelsen, og indrettet Jordben

til en Bolig for levende Skabninger, hvilende han: eller holdt op at slabe paa den syvende Dag.

2 Moseb. 20. 11. I ses Dage gjorde Herren Himmel og Jorden, havet og alt det, som er i dem, og hvilende paa den syvende Dag; derfor velsignede Herren Sabbathagen og helligede den.

§ 31. Paa den sjette Dag skabte Gud den første Mand Adam af Jord og den første Kvinde Eva af Mandens Side og forenede dem med hinanden i Wegteslab; og disse to ere alle Menneskers første Forældre.

1 Moseb. 1. 28. Gud velsignede dem og sagde: Jordet frugtbare og mangfoldige og opfylder Jordens.

Ap. Øj. 17. 26. Gud havde gjort, at al Menneskets Slægt boer paa den gantse Jordens Krebs af eet Blod.

§ 32. Alt det, som Gud skabte, var saare godt, saa at Guds Diercerke dermed kunde opnages.

1 Moseb. 1. 31. Gud saae alt det, han havde gjort, og ses det var saare godt.

§ 33. I blandt de synlige Guds Skabninger paa Jordens er Mennesket den ypperste; thi Gud har givet det en fornustig Sjæl og et Legeme, der passer godt til Sjælen, og han har skabt det i sit Billede og bestemt det til at herske over de øvrige Skabninger.

Vj. 8. 5—7. Hvad er Mennesket, at du tænker paa ham og Menneskets Barn, at du antager dig ham? Du har ladt ham blive lidet ringere end Englene, og

du har kronet ham med Øre og Hæder. Du har gjort ham til en Herre over dine Hænders Gjerning, du har lagt alt under hans Fodder.

1 Møj. 1. 26. 27. Gud sagde: Lader os gjøre et Menneske i vojt Billedet efter vor Lignelse. — Og Gud skabte Mennesket i sit Billedet, han skabte det i Guds Billedet, Mand og Kvindes skabte han dem.

1 Møj. 1. 28. Gjører ebed Jordens underbanig, og regerer over Havets Bølle og over Himmelens Hugle og over hvert Dyr, som kryber paa Jordens.

§ 34. Det menneskelige Legeme er således indrettet, at vi baade kunne udføre de forskelligste Arbeider ved Lemmernes Brug og tillige undve Hornvieler ved Hjælp af vore Sandser, som ere Syn, Hørelse, lugt, Smag og Følelse.

1 Moseb. 2. 15. Gud Herren tog Mennesket og satte det i Edens Have til at dyrke den og til at vogte den.

Vj. 65. 9. Du gør glad, hvad som rører mig, baade Morgen og Aften.

§ 35. Vor Sjæl er en Mand, altsaa et udedeltigt Væsen, begavet med Følelse, Forstand og fri Billie. I Hjertet sole vi en Forskjel mellem Godt og Ondt, Ret og Uret, med Forstanden erkjende vi denne Forskjel, og med Billien vælge vi imellem det Gode og det Onde.

Malib. 10. 28. Prægter ikke for dem, som slaa Legemet ihjel, men kunne ikke ihjelslaae Sjælen.

§ 36. At Gud skabte de første Mennesker i sit Billedet betegner, at der var

Noget, hvori de lignede ham. Men de lignede ham deri, at de havde Kjærlighed i Hjertet, Lys i Forstanden og Lyst og Kraft i deres Villie til det Gode, og kunde føledes begynde at føre et saligt Liv; og de fristedes ikke af nogen Tilbøjelighed til det onde.

Proph. 7, 29. Jeg har fundet, at Gud har gjort Mennesket ret.

§ 37. Gud har ogsaa støttet andre formustige Væsener, som ere af en højere Natur og kaldes Engle. Disse ere Manden og have altsaa Forstand og fri Villie, men de har ikke noget jordisk Legeme og kunne derfor ikke ses af Mennesker uden Guds synnerlige Foranstaltung.

Ps. 103, 20. Lover herren, I hans Engle! I vældige i Magt, som udrette hans Beslaling adsydende hans Ords Rest!

§ 38. Nogle Engle ere ved deres frie Villies Misbrug affaldne fra deres Lydighed imod Gud og kaldes de onde Engle; men de gode Engle, som ere vedblivne at være Gud lydige, finde sig ved Guds Herligheds Beskuelse, love og tilbede ham, samt udrette, hvad han besaler dem.

2 Pet. 2, 4. Gud sparedde ikke de Engle, som synede, men nedspredte dem til Helsvede og overanvordede dem i Mørlets Venner at forbøres til Dommen.

Hebr. 1, 14. Ere ikke Englene hjenende Manden, udsendte til Hjælp for dem, som fulle arbe Salighed.

II. Om Opholdelsen, Forsorgelsen og Pestryrelsen.

§ 39. Gud opholder alle skabte Ting ved sin almægtige Kraft og bevarer den Orden i Naturen, som han engang har indført, da den ellers maatte forstyrres.

1 Mos. 8, 22. Saalænge Jordten staar, skal Gud og Hest, Frost og Hede, Sommer og Winter, Dag og Nat ikke afflade.

Ps. 104, 29, 30. Lager du Landen fra Skabningerne, da forgaae de og blive til Stov igjen. Indsander du din Land, da skabes de, og du fornærer Jordens Skifflse.

§ 40. Gud sørger for alle sine levende Skabninger og skaffer dem det Højnude til deres Ophold, vogter og beskytter dem; men især sørger han for Menneskene, som han skabte til at nyde langt større Lydhedsrighed end Dyrne.

Ps. 104, 13, 14. Du bander Værgrene ovenfra, du gør Landet fuldt af Frugt, som du frembringer. Du lader Græs groe for Hest og Gad til Menneskernes Nutte, at du skal føre Brod af Jorden.

Ps. 145, 15, 16. Alles Dine vogte paa dig, og du giver dem deres Hede i sin Tid. Du opklarer din Haand, og alt det, som lever, mælter du med Besignelse.

Matth. 6, 26, 28—30. Seer til Himmelens fugle; de saae ikke og høste ikke, og janke ikke i Landet, og eders himmelske Fader føder dem; ere I ikke meget mere end de? Betragter Lillerne paa Marken, hvorledes de vore, de arbejde ikke, spinde ikke; men jeg siger ider, at end ikke Salomon i al sin Herlighed var saa

Næde som en af dem. Skæder da Gud saaledes det Godes paa Mørken, som er i Dag og i Morgen fasts i Dønen, skulde han ikke meget mere næde øer, i lidet troende!

§ 41. Gud er Verdens Herre og Regent, og han bestyrer med Viisdom og Godhed, hvadomhelst der skeer i Verden, saa at både det Gode og det Onde faaer et saadant Udsald, som han finder tjenligst.

Math. 10, 29—31. Sættes ikke to Spurve for een Penning? og ikke een af dem falder paa Jorden uden eders Faders Villie. Ja endog alle eders Hovedhaar ere talte. Frygter derfor ikke; I ere bedre end mange Spurve.

1. Moseb. 50, 20. Joseph sagde til sine Brodre; I tenkste ondt mod mig, men Gud tenkte at venbe det til det Gode for at gjøre det, som ses paa denne Dag, og holde meget Følt ved Livet.

§ 42. Enhver bør anse den Stand, hvori han er sat, som et Kald af Gud til at stille den meste Mytte, som efter Umstændighederne kan ved ham tilveiebringes.

1 Sam. 2, 7. Herren er den, som gør fattig og gør rig, ja som nedtrykker og opnyvier.

Rom. 9, 20. Men, o Menneske, hvo er du, at du vil gaae i Rekke mod Gud? Mon Noget, som er dannet, kan slge til den, som dannede det: hvil gørde du mig saaledes?

§ 43. Hvad der møder os i Livet, enten det er førgeligt eller glædeligt, bliver på tilskiften af Gud i de bedste Hensigter, saa at vi altid bør være forniedede med hans

Rejering og Bestyrelse og hengivne i hans farlige Villie.

Hebr. 13, 5, 6. Moies med det; I have, thi han har selv sagt: jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig, saa at vi kunne slge med freit Mod: Herren er min Hjælper, jeg vil ikke frygte; hvad kan et Menneske gjøre mig?

Rom. 8, 28. Vi vide, at alle Ting tjene dem til Gode, som elste Gud.

§ 44. Af det, som skeer i Verden, synes Meget at stride mod Guds Viisdom, Retfærdighed og Kjærlighed; men hvem men maae vi glemme, at fun den alvidende Gud og ei det forsynede Menneske tjender Begeivenhederne i deres Sammenhæng og Folger, ei heller ter vi twive paa, at han kan og vil føre Alt til en god Udgang i Tiden eller i Ewigheden.

Ef. 55, 8. Mine tanker ere ikke eders Tanker, og eders Veie ere ikke mine Veie, siger Herren. (Egnelsen om Almien blandt Hoveden og om den rige og den fattige Mand).

§ 45. Maar vi gjøre, hvad Pligt og Ret er, skulle vi ikke være bekymrede for, hvad der skal komme ud af vores Bestrebelser, men henstille det til Herren, som giver eller nægter Frugt af Menneskenes Gjerning efter sit Viisdomsraad.

1 Cor. 3, 7. Saal er nu hverken den Noget, som planter, ikke heller den, som vander, men Gud, som giver Vært.